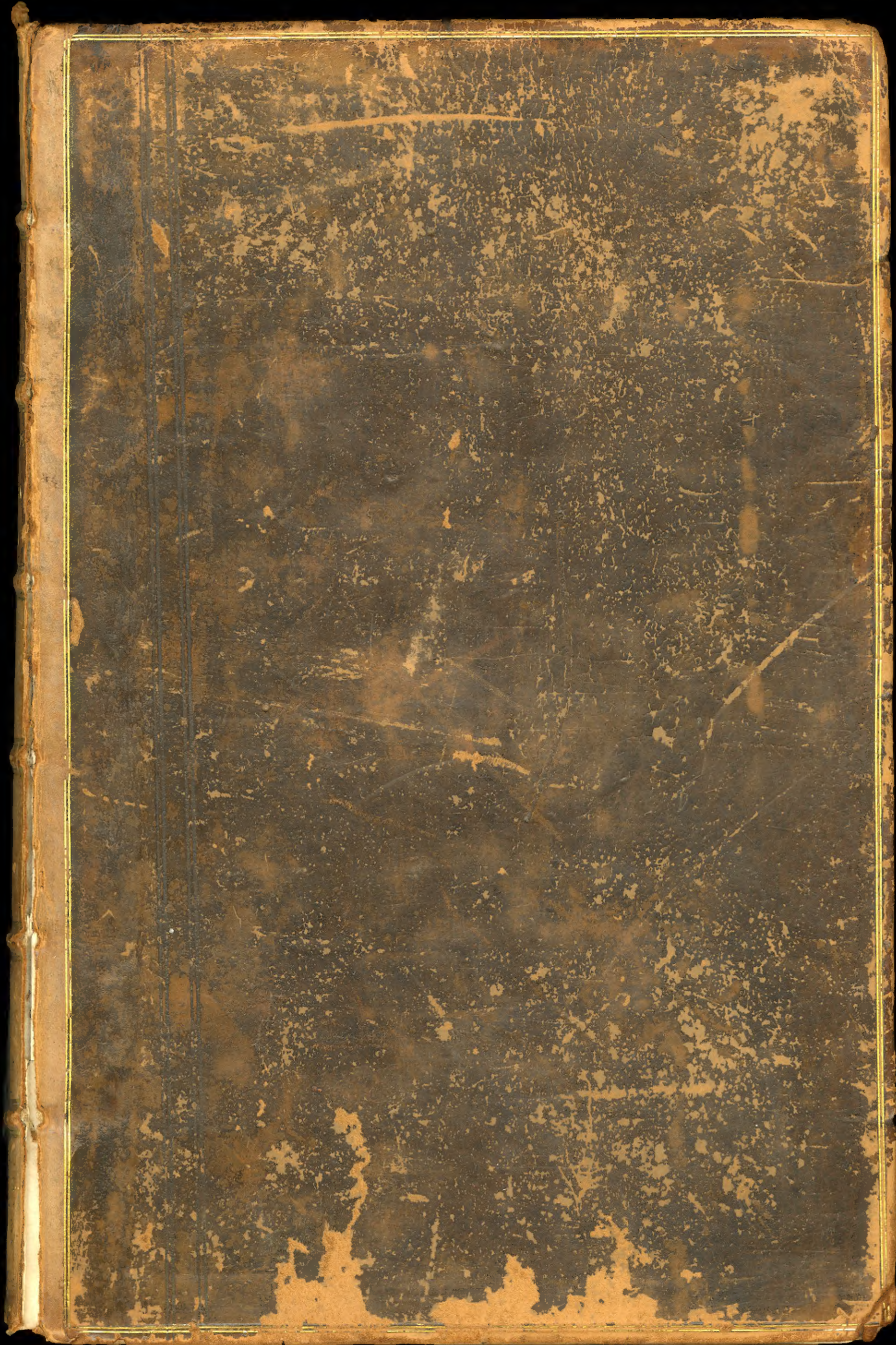
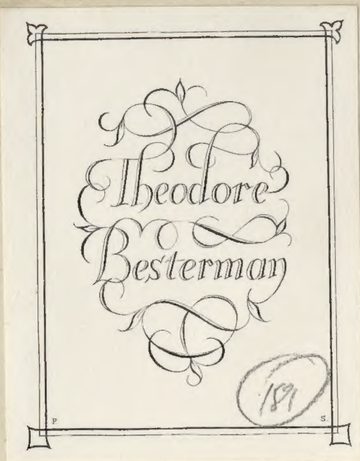

Theodore
Besterman
181

ARMA ARTURI PHILIPPI LLOYD
LEATON KNOLLS.

DE MILITIA
EQVESTRI
ANTIQVA ET NOVA
AD REGEM
PHILIPPVM IV.
LIBRI QVINQVE
AVCTORE
HERMANNO HVGONE
SOCIET. IESV.
Corn. Galleus sculpsit.
ANTVERPIÆ, EX OFFICINA PLANTINIANA BALTHASARIS MORETI. M.DC.XXX.

PHILIPPO IV.
HISPANIARVM
ET
INDIARVM
REGI
POTENTISSIMO.

RAIANO Imperatori cum exercitu Armeniam ingresso, terræ illius Reges ac Satrapæ obuiàm processere instructi muneribus, quibus vel bellatoris iram flecterent, vel victoris felicitati quasi litarent. Et agebat horum munerariorum partes præcipuas equus, qui inter ea dona pretio non infimus, gratiâ certè summus eminebat; doctus scilicet flexis poplitibus Cæsarem veluti numen quoddam adorare, &

 sub-

ſubmiſſo ad pedes eius capite fauorem illius, brutæ, vt ſic dicam, humanitatis officio, eblandiri. Tibi, REX POTENTISSIME, non vnius ſed multorum maximorúmque exercituum Imperatori, non equus vnus aliquis, ſed Equeſtris Militia tota, quam hoc in Libro, ceu campo quodam papyraceo, explicatam ac agminatim compoſitam vides, ſupplicabundâ veneratione occurrit; nec datura munus quidem, ſed patrocinium poſtulatura ab MAIESTATE TVA: cuius veſtigia ceruice pronâ ſalutant tot equorum centuriæ, quot Equitum turmæ in diuerſiſſimis mundi partibus, auſpicijs magis Tuis, quàm ſuis habenis, flectuntur reguntúrque. Neque hîc profectò, cum Poëtarum maximo, librum ſuum quempiam Deorum numini commendante, occinendum:

Túque, ô, cui prima frementem
Fudit equum magno tellus percuſſa tridenti,
Neptune. ——

ſed TVAE potiùs MAIESTATIS præſidio Opus hoc Equeſtre committendum. Ecquid

quid enim ? fabulantur ſcilicet Veteres illi primum ab Neptuno equum extitiſſe, cùm tellus Theſſala, tridente illius verberata, bellicum hoc animal protulit; perinde ac ſi nec percuti quidem terra ab Deo illo poſſet, niſi exinde magnum aliquid parturiret. Exponant fabellam Mythologi, vt lubet, ac benigniore explicatu in mores bonos humanámque rationem traducant: nos certè illam MAIESTATIS TVAE ſceptro vim ineſſe profitebimur, vt leui illius agitatione admonita Regna, & numero multa & ſpatijs remotiſſima, plurimas equorum, equitum peditúmque myriadas profundant; dum eos non formari, ſed quaſi enaſci è terrâ momento temporis, ac derepentè ad vnicum motum ſceptri Tui proſilire intuemur. Tibi igitur non terrarum tantùm, ſed & Oceani mariúmque potenti, Librum hunc, imparem quidem dignitati MAIESTATIS TVAE, ſed tamen materiæ ipſius neceſſitate debitum, veluti ludos quoſdam equeſtres Neptuno quondam ab Romulo inſtitutos exhibentem, dicamus ſa-

cramúſque. Ita nempe & Operis huius Auctor deſtinarat. Tabulæ namque hæ ſunt vltimæ voluntatis illius, qui in caſtris Tuis difficillimæ expeditioni immortuus, eas manu ipſe ſuâ non potuit obſignare. Hoc nempe militum eſt, vel in procinctu teſtamentum condere, vel dum properandum eſt, raptâ occaſione voluntatem ſuam alijs commendare. Miles ille, ſed ſacer fuit; & plures annos ſub auſpicijs Tuis ſpiritualia ſtipendia fecit, iuuandis animis eorum qui Tuas Aquilas ſequuntur, ſemper intentus: & non ſemel ad obſeſſas vrbes ſub pellibus hibernauit, teſtis bellorum Tuorum, & periculorum ſocius: quamquam tuta ſunt etiam ſub tali REGE ipſa pericula, & non niſi hoſtibus Tuis metuenda. Sentiant illi vim eorum, ſentiant robur potentiæ Tuæ: dúmque hæreſi debellandæ fortiter inſiſtis, hoc aliquando de illâ audiatur, tam omnibus gratum quàm magnificum MAIESTATI TVAE, quod de peſſimâ mulierum Iezabele, litteræ Sacræ gloriabundè occinunt: EQVORVM VNGVLAE CONCVLCAVERVNT EAM.

Tibi

Tibi exinde, POTENTISSIME REX, anni multi cum triumphis multis! Ita hoc noui anni exordio, more inſtitutóque maiorum, quaſi militari acclamatione, imò religiosâ ſinceritate vòuemus. Et ſi Manueli Comneno, Imperatori primùm conſalutato, atque in Aulam tendenti, iſtud longioris vitæ omen, doctorum interpretatione adſcriptum fuit, quòd equi, quo vehebatur, petulantiâ crebríſque gyris ac flexibus impeditus, ſerò tandem limen Palatij ſit ingreſſus, cùm è ſellâ deſcendere Imperatori non liceret niſi limen illud prætergreſſo, atque ita deſcenſus illius mora neſcio quam tergiuerſantis fati vitæque ſeriùs lapſuræ tarditatem viſa fuerit portendere; nos certè vice conuersâ, non è reluctantis equi moráſque nectentis præſagio, ſed ex Equeſtris huius Militiæ Tibi expeditiſſimè parentis, adeóque è ſubditorum omnium pronâ promptâque ad nutus Tuos voluntate, longos placidóſque vitæ Tuæ annos auguramur: dum hiſce renaſcentis anni principijs, de ſuis annis augeri Tuos,

cuncti

cuncti exoptant. Augeat illos Devs Optimvs Maximvs; augeat, vt producτos ætate, ſic felicitate plenos, indicéſque beatæ æternitatis. Hoc votum omnium noſtrûm eſt, tantâ verborum fide conteſtatum, quanto affectu deſiderióque ab animis noſtris conceptum.

Maiestati Tvae

deuotiſsimum

Collegium Societatis Iesv

Bruxellæ, Kal. Ian. M. DC. XXX.

L'I-

LIBER I.
DE
ORIGINE MILITIAE
EQVESTRIS.

Argumentum Libri.

EQVVS *bello à naturâ factus, arte ad pugnam doctus. Equitandi ars initiò rudis, plurimarum rerum adminiculis adiuta, tandemq; perfecta. Equo non viri modò sed feminæ militarunt. Quantæ Amazonum copiæ. Elephanti, cameli, magna olim belli præsidia, militiâ proscripti. Quadrigæ & falcati currus quondam belli terror, ab equestri exercitu dimissi.*

CAPVT I.

Equus animal bello natum, idemq; docillimum.

EQVI *indoles bellica, ingenium, iudicium, præsagitio, velocitas, docilitas, peritia, philanthropia, fides, victoriæ cupiditas, historijs ostensa. Ori & Chrysantæ de equo iudicium. Equus in sidera relatus.*

QVI ipsius indoles, suam ad bellum aptitudinem videtur vltrò indicasse mortalibus; adeò militiæ est accommodata. Id, credo, Sapientissimus Regum (cuius propè immensus fuit Equitatus) oraculo prodidit cap. XXI. Prouerb. *Equus paratur in diem belli.* Sed quo possim prætereà certiore naturæ inuestigatore vti, quàm Iobo? Is equi indolem elegantiùs sanè Poëtâ quouis aut Pictore expressit cap. XXXIX. *Gloria*, inquit, *narium eius, terror. Terram vngulâ fodit, exultat*

dacter: in occursum pergit armatis: contemnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus. Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem. Vbi audierit buccinam, dicit, Vah; procul odoratur bellum, exhortationem Ducum, & vlulatum exercitus. Militariter profectò ac magnificè, vt vix ausim conferre illa Maroniana, Georg. III.

Altiùs ingreditur, & mollia crura reponit:
Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponto.
Nec vanos horret strepitus.————
——Tum siqua sonum procul arma dedêre;
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumq; premit voluens sub naribus ignem.

Quid? quòd non vigiles modò, sed & dormientes meditentur bellum. Id obseruauit Lucretius lib. IV.

Quippe videmus equos fortes, cùm membra iacebunt
In somnis, sudare tamen spirareq; sæpè,
Et quasi de palmâ summas contendere vires.

Quò spectasse Claudianus videtur Præfatione in VI. Honorij Consulat. illo versu:

Vanáque nocturnis meta cauetur equis.

Nil miri igitur, animal adeò belli studiosum, Marti quoque fuisse sacrum, cùm vltrò dare nomen in militiam videatur. Certè Plinius lib. VIII. cap. XLII. *Ingenia*, ait, *equorum inenarrabilia, iaculatores obsequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipso nixúque inuitantium.* Solinus cap. XLVII. *Equis inesse iudicium, documentis plurimis patefactum est*, &c. *inimicos partis suæ norunt, adeò vt inter prælia hostes morsu petant*, &c. Quid? quòd belli omen Antiqui religiosè acceperint ab equo. Anchises apud Maronem:

Quattuor hîc, primum omen, equos in gramine vidi
Tondentes latè campos, candore niuali.
Et pater Anchises: Bellum, ô terra hospita, portas;
Bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur.

Et

Et Pœni effoſſo equino capite, Carthaginem ædificarunt, augurantes fore bellicoſam. Virgilius 1. Æneid.

——— Pœni
Effodêre loco ſignum quod Regia Iuno
Monſtrarat, caput acris equi. Sic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per ſæcula gentem.

De eodem Silius lib. II.

Oſtentant caput effoſſâ tellure repertum
Bellatoris equi, atque omen clamore ſalutant.

Quin etiam ſudore equorum præſignata bella, Horatius indicat lib. I. Ode xv.

Heu heu, quantus equis, quantus adeſt viris
Sudor! quanta moues funera Dardanæ
Genti!

Germanis denique *proprium* (ait Tacitus de eorum Moribus) *equorum præſagia ac monitus experiri. Publicè aluntur iiſdem nemoribus ac lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru Sacerdos ac Rex vel Princeps ciuitatis comitantur, hinnitusq́ ac fremitus obſeruant. Nec vlli auſpicio maior fides, non ſolùm apud plebem, ſed apud Proceres, apud Sacerdotes; ſe enim miniſtros Deorum, illos conſcios putant.* Plinius certè lib. VIII. cap. XLII. *Præſagiunt*, inquit, *pugnam*; & Iobus cap. XXXIX. *Procul odoratur bellum.* Habes ecce militare equi ingenium, iudicium, augurationem. Quid amplius? Vis celeritatem? vis fidem? vis victoriæ cupiditatem?

Celeritas equo nomen apud Græcos dedit; ἵππον namque dixere ab ἵπταμαι ϗ πους, quaſi pedibus ſit volucribus. Hinc ὠκύποδες, ἀερσίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες, equos appellarunt: Latini verò, alipedes, citos, veloces, celeres, pernices, præcipites, volucres, rapidos, alatos, alites, quorum paſſim apud Poëtas innumera occurrunt exempla, & hæc paucula de multis. Virgilius Æneidos XII.

Alipedumq́ fugam curſu tentauit equorum.

Silius lib. XII.

Alite vectus equo.———

Ouidius III. Fastorum:

——Alatis æthera carpet equis.

I. de Remedio amoris:

——Velocem cingula lædat equum.

IV. de Ponto:

Ante citos quantum Pegasus ibat equos.

I. de Arte amandi:

Hippolytum rapidi diripuistis equi.

Iuuenal. Satyrâ I.

————Nempe volucrem
Sic laudamus equum.————

Silius lib. XV.

Sic vbi prosiluit piceo de carcere præceps.

Tibullus lib. IV.

Aut quis equum celerémve arto compescere freno.

Fabula profectò ob equi pernicitatem alas Pegaso finxit. Plinius verò pennatos etiam credidit quosdam in Æthiopiâ equos. adeoque eorum celeritatem volatu, & fulminis ac mentis ipsius cursu Poëtæ expresserunt.

Maro Æneid. XI.

————Volat ecce per hostes
Vectus equo spumante Sages.——

Statius III. Thebaïd.

Flagrantes immisit equos, non ocyùs alti
In terras cadit ira Iouis.

Claudianus lib. I. de Raptu:

Quantum non iaculum Parthi, non impetus Austri,
Non leue sollicitæ mentis discurrit acumen.

Atque hic postremus, Homericâ Virgilianaque hyperbole:

——Virides Neptunus in algâ
Nutrit equos, qui summa freti per cærula possint
Ferre viam, segetemq; leui percurrere motu,
Nesciat vt spumas, neque proterat vngula culmos.

Quid miri ergo, si Massagetæ, Herodoto teste, Soli (Deorum omnium velocissimo) equum, vtpote velocissimum, soliti

liti immolare? Quid miri, si equos Venti Aurę́que filios Homerus appellarit, vt Pollux refert lib. I. cap. XI?

Sed fidem amittam, si fabulas narrauero: referam Historiam. Probo Imperatori è spolijs oblatus est equus, *qui centum in diem conficiebat milliaria*, auctore Vopisco. Fortè & volucrem eâ causâ appellauit equum suum Verus, Caligula, etiam velocissimum. Naturâ certè veloces esse equos, vel ex eo constare Xenophon acutè obseruat, quòd *equi omnes, iugo frenísve soluti, statim exultabundi fugiant.* Annon etiam crabrones *volantes existunt ex equino cadauere?* Non vanè in prouerbij formulam abijt, quoties factum celerrimè quid esse significamus, cum Tullio dicere, *Equis velisq;*.

Iam quanta eorum in dominos fides? *Fidelissimum inter animalia omnia homini est canis atque equus*, inquit Plin. lib. VIII. cap. XL. Seruant sanè equi dominos suos viuos, vlciscuntur & lugent mortuos. De viuis Plin. lib. VIII. cap. XLII. ex Philisto scribit, *equum à Dionysio relictum in cœno hærentem, tamen vbi se euellisset, domini vestigia secutum.* Gellij verba de Bucephalo adferam è Noctium Attic. lib. V. cap. II. *Id etiam de Bucephalo memoratum est, quòd, cùm in eo insideret Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostium cuneum, non satis sibi prouidens, immisisset, coniectis vndique in Alexandrum telis, vulneratus altè in ceruice atque in latere equus perfossus est: moribundus tamen, ac propè iam exanguis, è medijs hostibus Regem viuacissimo cursu retulit. atque vbi eum extra tela extulerat, illicò concidit, & deinde iam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio expirauit.* Curtius, vt solet, acutè atque eleganter de eiusdem equi fide lib. VIII. *Equus eius* [Alexandri] *multis vulneribus confossus, deficiensq; procubuit, posito magis Rege, quàm effuso.* Neque impar ille apud Gregoram lib. X. amore fideque in filium Imperatoris, *qui vulneratus ita vt cerebrum pateret, non priùs cecidit, quàm eum è pugnâ extulisset, dominumq; incolumem reportasset, vbi demum ante domini fores expirauit.* Atque id vulgare propriumque esse Hispanorum equis, scribit Rodericus Sancius part. I. cap. II. *vt cùm se*

percussos ipsi sentiunt, vectores suos incolumes exportent. De mortuis Plinius lib.VIII.cap.XLII. *Amissos lugent dominos, lacrymásque interdum desiderio fundunt.* Addit exempla: *Occiso Scytharum Regulo ex prouocatione dimicante, hostem (cùm victor ad spoliandum venisset) ab equo eius ictibus morsuq́ confectum esse.* Ibidem Philarchus refert, *Centaretum è Galatis in prælio, occiso Antiocho, potitum equo eius, conscendisse ouantem; at illum indignatione accensum, demptis frenis* [sic corrigo, pro *domitis frenis*] *ne regi posset, præcipitem in abrupta isse exanimatúmque vnà.* Dion & Xiphilinus narrant, *equum Prætoriano militi* (ob cædem Pertinacis) *ademptum, cùm nollet herum deserere, sequeretúrque hinniens; eò miserationis dominum adegisse, vt se ipse equumq́ interfecerit; visum spectantibus libenter lætéque cum domino mori.*

Sed quem non excitet equi in Clœlium fides? Clade Cannensi eques Romanus Clœlius, vulneribus confectus, pro mortuo relictus erat. Manè facto, Hannibal pugnæ locum petit. Iacebant lacera corpora, trunci artus, mortui semimortuis mixti, atque inter istos Clœlius; qui ad strepitum aduentantium, caput ac linguam mouens, extremam vocem cum gemitu effudit. Agnouit domini vocem equus, quem captum Numida iuxta Hannibalem insidebat. Aures arrigit, & acri hinnitu edito prosiliens, sessorem humo sternit. Currit per cadauera, & in ore domini iam mortui consistit, & cùm mouere non videret, ipso collo inclinato, armísque submissis, vt solet, inuitat ad scandendum, diro illo Hannibale etiam miserante, & fidem animantis demirante. Hæc Lipsij elegans narratio in Epistolis ad Belgas. An hunc Caligula pro Incitato suo non iudicasset Consulatu & Sacerdotio dignum? An Alexander (vt Bucephalo) non duxisset exequias, non dedisset inferias, aut tumulum extruxisset? Certè humanam animam hoc pectus inhabitasse quis dicat. At Silij versibus Historiam audire lubet, quam vix sine lacrymis lego, lib.x.

Quas inter strages, confossus pectora telis,

Semi-

Seminecem extremo vitam exhalarat in auras
Munere, deficiens iam Clœlius, oráque nisu
Languida, vix ægrâ & dubiâ ceruice leuabat.
Agnouit sonipes, arrectísque auribus acrem
Hinnitum effundens, sternit tellure Vagesum,
Quem tunc captiuo portabat in agmine, dorso.
Hinc rapidum glomerans cursum per lubrica pinguis
Stante cruore soli, & mutilata cadauera cæde,
Euolat, ac domini consistit in ore iacentis;
Inde inclinatus, collum submissus & armos
De more, inflexis præbebat scandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.

Vbi nunc hominum amor & fides, præ fide tantâ bruti animantis? Et lacrymas meretur Pallantis equus, qui mortuo domino est illacrymatus, si Maroni fides:

Pòst bellator equus, positis insignibus Æthon,
It lacrymans, guttisq; humectat grandibus ora.

Nec Poëticas lacrymas puta, sed veras, quales & Iulio Cæsari fusas ab equis suis scribit Suetonius cap. LXXXI. augurio futuræ cædis: *Proximis diebus, equorum greges, quos in traijciendo Rubicone flumine consecrarat, ac vagos sine custode dimiserat, comperit pertinacissimè pabulo abstinere, vbertimq; flere.* Ne etiam dubites, Suetonio & Plinio addo Isidorum lib. I. cap. XII. *Interfectis vel morientibus dominis multi lacrymas effundunt.* Sanè in re obscurâ si coniecturam adhibere licet, causam non reperio, cur perfidi vulgò ac proditores soleant equorum tractu discerpi, nisi vt acerbiùs recordentur fidelissimorum animalium ope se lacerari in perfidiæ suæ pœnam. Sic ergo Metius Suffetius, auctore Liuio, ob defectionem quadrigis in diuersa nitentibus laceratus est.

Sed de hipparchiâ seu victoriæ cupiditate iam dicendum. Virg. III. Georg.

—— *Animos æuumq; notabis;*
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cùm præcipiti certamine campum

Corripuère, ruuntq́ effusi carcere currus?
Nec mora, nec requies: it fuluæ nimbus arenæ.
Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.

Oppianus in Halieuticis:

Hic generosus honos, & gloria maior equorum,
Non capiunt animis palmas, gaudéntque triumpho.
Nónne vides victor quantò sublimiùs altum
Attollat caput, & vulgi se venditet auræ?

Non dubiè, inquit Plin. lib. VIII. cap. XLII. *intellectum adhortationis & gloriæ fatentur.* Quod duabus astruit Historijs inde petendis, quæ circo magis faciunt quàm bello. Sed in rem facit Alexandri *Bucephalus, qui Thebarum oppugnatione vulneratus, Alexandrum non est passus in alium transire.* vt ego quidem auguror, ne victoriæ expers esset. Adeò verò etiam excedunt animis equi, cùm diu prælijs intersunt, vt efferi fiant, denuoque sint domandi. Cic. I. Offic. *Equos propter crebras contentiones, præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere solent.* Sed quo teste Cœlius Rhodiginus & Alexander Neapolitanus affirment, equum Tiberij oculis flammigerare solitum in bello, fateor me nescire.

Hucusque equi indoles ostensa, quam bello natura comparauit. Quid iam de docilitate & arte? *Docilitas tanta est*, ait Plinius lib. VIII. cap. XLII. *vt vniuersus Sybaritani exercitûs equitatus ad symphoniæ cantum saltatione quadam moueri solitus inueniatur.* Plutarchus in Gryllo: *Equi in theatris decubitus, tripudia, & stationes periculosa, motionesq́ nec hominibus admodum pronas exactè effingunt, edocti ac reminiscentes ad demonstrandam docilitatem suam.* Sed hæc mimica magis quàm militaria; pugnas velim, non choreas. Ergo, *inter prælia, hostes morsu petunt*, ait Solinus cap. XLVII. & *tela humi collecta equiti porrigunt*, inquit Plinius lib. VIII. cap. XLII. *Sacarum equi*, ait Ælian. lib. XII. Var. hist. *si qui sessorem excusserint, subitò consistunt, vt rursus ascendere poßit. Apud Ircas docentur à venatoribus in ventrem se submittere, ne eminùs detegantur*, scribit Herodotus lib. IV. Apud Hispanos, ait Strabo

bo lib. III. *in genua ſubſidere iubentur.* quod Romanis vulgare fuiſſe, inſinuat Dio Caſſius lib. XLIX. ſcribens de rebus Antonij, explicanſque teſtudinis inſtruendæ modum. *In oppugnandâ munitione ſubeunt* (teſtudinem) *& quoſdam in ipſum murum attollunt, aut circumuenti à ſagittarijs, inclinant ſe omnes; nam & equi docti ſunt in genua ſubmittere ſe & inflectere.* An non etiam pedibus inſilire in hoſtem diſcunt equi? Idem refert libro V. *Inſidebat Artybius* (Perſarum Dux) *equo in armatum erigere ſe docto. Quod cùm audiſſet Oneſilus, ad ſatellitem ſuum, Audio, inquit, Artybij equum edoctum ſe erigere, & pedibus ſimul atque ore eum, in quem agitur, interficere. Proinde tu dicito, vtrùm malis obſeruare, equúmne tibi feriendum, an ipſum Artybium? Ad quem ſeruus, Ego, inquit, Rex, paratus ſum ad vtrumque, & alterutrum, & omnino quidquid imperaueris facere. promam tamen quid rebus tuis conducibilius ſentiam. Regem ac Ducem oportere cum Rege ac Duce certare, nos autem famulos cum famulis. Quod ad equum attinet, non eſt cauſſa, quòd eius artificium extimeſcas. Recipio enim tibi, eum poſthac aduerſus neminem ſe erecturum. Hæc illo locuto, exercitus conflixêre, & circa Imperatores hoc actum eſt: vbi Artybius equo, cui inſidebat, in Oneſilum inuectus eſt; Oneſilus (vti conuenerat cum ſatellite) ipſe inuadentem Artybium ferit: eius ſatelles ſublatos equi pedes in Oneſili ſcutum eos iactantis falce abſcidit.* Nónne alioqui *puduiſſet* (quod Plinius ait) *hominum artes ab equis vinci*? Ecquod igitur animal bello aptius atque vtilius ſeu naturâ, ſeu arte? Non iniuriâ profectò *Orus* apud Plutarchum *Buſiridi roganti, Ecquod animal eunti in prælium conduceret maximè; reſpondit: Equus. ſtupénſque, cur non leonem dixiſſet potiùs; occurrit, Eſſe quidem ope indigenti, conducibilem leonem, ſed equum ad hoſtem conficiendum in fugam effuſum.* Chryſantas verò libro IV. Pædiæ Cyri, apud Xenophontem, *Ego profectò*, inquit, *ita cupio tenere ſcientiam equitandi, vt exiſtimem me fore hominem volucrem, vbi factus fuero eques.* Tantas nimirum equus bello adfert commoditates. An mirum in ſidera relatum, proximumque locatum Delphino, ob in-

ſignem celeritatem & fidem? Manilius canit libro I.

Tum quoque de ponto ſurgit Delphinus ad aſtra
Oceani cæliq́ decus per vtrumque ſacratus;
Quem rapido conatus equus comprendere curſu
Feſtinat, pectus fulgenti ſidere clarus.

CAPVT II.

Equitare, & ex equo pugnare, qui primi docuerint.

Admiratio equitationis, Dijs eam artem adſcripſit. Variæ de eo inuento ſententiæ. Hinc Centaurorum & Hippocentaurorum fabula nata. Quos fuiſſe conſtat, non tamen generari. Antiquiſſima equitum bellatorum memoria apud Moyſen bello Pharaonico. Amazones ingentem exercitum equeſtrem conflarunt. Quarumdam prætereà mulierum equeſtris gloria.

EQVITANDI artem recèns natam adeò Ethnici olim mirati ſunt, vt Deo alicui inuentori retulerint acceptam. Neptuno plerique attribuêre (vt & equi ipſius molitionem) Homerus in Hymnis, Sophocles in Oedipode, Pauſanias Achaïcorum libro VII. Hinc *hippius*, id eſt *equeſter*, poſtremi auctoris teſtimonio dictus; quin equeſtres ei ludi in Circis conſecrati; & Hippocampis per mare vehi ſolitus, figmēto Pictorum. Alij Heroibus, Semideis nempe, diuinam propè artem adſcripſêre. Bellerophonti Plinius libro VII. cap. LVI. Apollonij enarrator & Dicæarchus, Seſonchoſi, ſeu Soſoſtri Ægyptio: Ælianus lib. IX. cap. XVI. Mari Italo: Palæphatus lib. I. Incredibilium, Centauris; quibus & pugnandi ex equo inuentionem aſſignat, aitq́ue Centauros dictos παρὰ τὸ κεντεῖν τοὺς ταύρους, à ſtimulandis tauris. *alioqui nihil tauri Centauris ipſis ineſſe, ſed equi atque viri ſpeciem.* Quam vocis originem aſſerit aduerſus Tzetzen Palæphati metaphraſten Iacobus noſter Salianus Annalium ſuorum Tomo II. Hi verò Centauri ijdem ſunt, quos Plinius loco dicto, & Virgilius Pelethronios Lapithas appellat III. Georg.

Frena Pelethronij Lapithæ gyroſq́ dedêre.

At-

—— *Atque equitem docuêre sub armis*
Insultare solo. ————

Ferorum ergo taurorum infesta incursio ansam Thessalis præbuit, ait Palæphatus, *domandi tum primùm equos, docendíque quomodo equites sessoréisque dorso gestarent; tauróisque ipsi ex equorum dorso ferirent ac necarent.* Sic Thessalis duplex adhæsisse nomen per vnius rei occasionem insinuat; Centaurorum, ab occisis tauris; Hippocentaurorum, ab inscensis equis, ad necandos tauros. Potuissent certè non ineptè vocari Hippandri vel Andrippi, vtpote qui primùm nouæ rei aspectu, monstrorum instar, visi parte esse homines, parte equi. *Hinc incredibilis fabula confecta est,* ait Palæphatus, *quasi viri equo mixti geniti fuissent.* Quam originem & Diodorus confirmat. Quamquam Pindarus Hippocentauros nasci ex hominibus & equis Magnesijs finxerit; & Cæsar Claudius apud Plinium scripserit, *Hippocentaurum in Thessaliâ natum eodẽ die interijsse. Et nos,* ait Plinius lib. VII. cap. III. *principatu eius allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* D. Hieronymus quoque S. Antonio viam ab Hippocentauro in solitudine ostensam narrat. Quid hîc dicam? Certa mihi Cæsaris, & Plinij oculati testis, & Hieronymi fides. Nam & monstrum aliquod nasci potuit, & Antonio dæmon aliquis illudere specie Hippocentauri. Quod fortè non cogitarat Tullius, cùm interrogat libro II. de Nat. deorum: *Quis enim Hippocentaurum fuisse aut Chimæram putet?* At certè nasci communi naturæ lege Hippocentauros, fabulosissimum reor cum Lucretio lib. V.

Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore in vllo
Esse queat duplici naturâ & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta potestas.
Hinc illinc par vis, vt non sic esse potis sit.

Et confirmat Galen. lib. de Vsu partium. Nos iam ad veriores Historias redeamus.

Equestris militiæ & hippomachiæ mentionẽ primus fecit Moyses bellorũ suorum administrator ipse & scriptor, celebrans victoriam de Rege Pharaone relatam, Exod. XV. *Can-*

temus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Hîc equum appellat, & *ascēnsorem,* quem quidem bellatorem fuisse constat cap. Exodi præcedenti: *Omnis equitatus, & currus Pharaonis, & vniuersus exercitus, erant in Phihahiroth.* Erat ergo ascensor ille bellator, seu hippomachus in equitatu Pharaonis, vt infrà post pauca: *Persequentesq; Ægyptij ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius & equites,* &c. Et clarissimè cap. xv. *Ingressus est enim eques Pharao cum curribus & equitibus eius in mare.* vtique ad bellum, & in exercitu; aut cui bono eques Pharao & equites eius? Equites quidem, non milites facilè eos concedam fuisse, qui Iosepho paternum funus procuranti adfuêre, Genesis cap. l. *Habuit quoque in comitatu currus, & equites, & facta est turba non modica.* Sed de bellatoribus nulla (quod sciam) antiquior vspiam memoria. Certè non indicat in castris suis vllum fuisse equitem Moyses. Primis item duobus ab orbe condito bellis, Genesis xiv. Regum nempe quatuor aduersus quinque; & Abrahæ aduersus victores Reges, pro redhibēdo fratre Loto, nullum equi equitísve vestigium. nulla mentio item fraterno bello, quod metuebat ab Esauo Iacob, Genes. xxxii. Intereà ergo cœpti doceri ad pugnam equi, intereà equo exercitatus miles, & de pedite eques factus & bellator: prodieruntque in bellum, anno mundi MM. D. XLIV. quo deletus est cum exercitu Pharao. Enimuerò vt Iacob equite caruit, ita & posteri eius Israëlitæ. Origenes Homiliâ xv. in Iosue: *Filij Israël numquam equis vsi esse referuntur.* Atque id Hieronymus in Psal. lxxv. ait Lege præceptum. Lex extat Deuteron. cap. xvii. *Non multiplicabit sibi equos.* Ergo *Salomon non habebat de Ierusalem, aut de Iudæâ, sed emebat sibi de Ægypto;* ait ibidem Hieronymus. idemque Commentarijs in cap. xxxvi. Isaiæ, *Non de imbecillitate,* inquit, *populi Iudæorum erat, quòd equitandi carebant scientiâ, sed de obseruatione mandatorum Dei.* Basilius in cap. ii. Isaiæ, *Nullo non loco Scripturæ,* ait, *obseruauimus, sanctos deuitasse vsum equorum; quin & de his, qui in procinctu instruun-*

ſtruuntur ad bellum. At hæc Legis verba Philo libro de Agriculturâ, myſticè explicauit de equis animæ. quare non iniuriâ quærit Serrarius quæſt. VII. in cap. XI. Ioſue, vbinam in Lege prohibitus equorum vſus ſit. Nam loco illo Deuteronomij, quo id Hieronymus cautum vult, non niſi de Rege agi Serrarius notat; Regíque non penitus omni equorum vſu interdici, ſed multitudine: populo verò neque paucitate interdici, neque copiâ. Reſpondet: *Si quibus maximè conceſſa multitudo equorum videretur* (nempe Regibus) *ijs non conceditur, quantò alijs minùs?* Igitur benè allata Deuteronomij Lex, vt Hieronymo conſentit Ribera in cap. XIV. Oſeæ. Atque ad reſpectum Legis, iuſſus fortè diuinitus Ioſue cap. XI. captos hoſtium equos ſubneruare. Nempe, quia nolebat Deus Iſraëlitas equitatu vti ad bella, ob cauſſas dicendas Libro II. cap. I. Priuatus aliquis equorum vſus conceſſus videtur fuiſſe Iſraëlitis ante Moyſaicam Legem: Ioſephus enim Geneſis XLVII. equis Ægyptiorum commutauit annonam, quam famentibus eo pretio erogabat: *Poſt Legis promulgationem verò, ante Salomonis tempora*, ait Serrarius, *nullum neque apud priuatos, neque apud Optimates aut Reges Iſraëlitas equorum vſum lego.* Hæc præterire maluit Polydorus Virgilius, pro ſuo in fabulas affectu, quàm à ſacris Scriptoribus petere ſtudio veritatis.

Iam ad muliebrem equitatum. Is adeò eſt antiquus, vt ipſam equitandi inuentionem Amazonibus adſcripſerit Orator Lyſias, teſte Hermolao apud Plinium lib. XXXVI. cap. V. Quarum hiſtoriam etiamſi fabuloſam exiſtimauerit Strabo libro XI. Geographiæ, certè tamen leues eſſe eius rationes, oſtendit Raderus noſter Commentarijs in lib. VI. Curtij. Atque vt inflatiùs nonnulla de Amazonibus ſcripta ſint, equitaſſe tamen in bellis, omnino eſt certiſſimum. Teſtem inprimis laudare poſſum Herodotum, qui lib. IV. refert, *Amazones è nauibus egreſſas quàm primùm equos nactæ ſunt, conſcendiſſe, diripuiſſeq́, obequitantes è Scythis prædas.* Accedit Iuſtinus, qui hæc adfert lib. II. *Virgines non otio neque lanificio, ſed armis,*

equis, venationibus exercebant, inustis infantium dexterioribus mammis, vnde Amazones dictæ sunt. Curtius prætereà lib. VI. *Thalestris equo desiliit, duas lanceas manu tenens.* Metrodorus quoque Sceptius & Hypsicrates apud Strabonem lib. XI. tradunt, *Amazonas præcipuam pascendorum equorum curam habere; robustiores verò in equis venationes & bella exercere.* Quibus paria adferuntur ab Hippocrate & Diodoro Siculo non vno loco. Poëtæ denique turmarum ductrices fecêre Amazones, cùm de ijs scripsêre, vt de equestri earum militiâ non sit dubitandum. Sic Claudian. lib. II. de Raptu:

Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis,
Pulchra cohors quoties Arcton populata virago
Hippolyte, niueas ducit post prælia turmas.

Sic Maro lib. X. Æneidos de curru Penthesileæ:

Quales Threiciæ cùm flumina Thermodôntis
Pulsant & pictis bellantur Amazones armis,
Seu circum Hippolytem, seu cùm se Martia curru
Penthesilea refert.

Sic Propert. lib. III. Eleg. XI. de equo eiusdem:

Ausa ferox ab equo quondam oppugnare sagittis
Mæotis Danaûm Penthesilea rates.

Certè non Amazones solummodò, sed & Mysas feminas ex equis pugnasse, Philostratus in Heroicis, Florus Cymbrorum vxores è plaustris, Zabecum vxores currus aurigasse Herodotus, scripsêre. Denique Camillam Volscam Maro lib. XI. equitem fecit, cuius versus elegantissimos, quibus Auni filium Camillæ insultare facit, subscribam, vt equestri militiæ accommodatos:

——— *Quid tam egregium, si femina forti*
Fidis equo? dimitte fugam, & te cominus æquo
Mecum crede solo, pugnæq; accinge pedestri:
Iam nosces, ventosa ferat cui gloria laudem.
Dixit: at illa furens, acriq; incensa dolore,
Tradit equum comiti, paribusq; asistit in armis.

Post

Poſt pauca denique Aruntis telo confixam ſic equo defluentem deſcribit:

—— Simul his dictis linquebat habenas
Ad terram non ſponte fluens. ——

At iniuriam fecero muliebri fortitudini, ſi tacitus præteriero Semiramidis animos, quæ equo in bellum profecta, exercitum duxit tricies centies mille peditum, equitum quingenties mille, curruum millia centum, vt ſcribit Diodorus lib. II. cap. V. eo verò corporis habitu profecta, vt *cùm ei circa cultum capitis occupatæ nuntiatum eſſet, Babylonem defeciſſe, alterâ parte crinium adhuc ſolutâ protinus ad eam expugnandam cucurrerit, nec priùs decorem capillorum in ordinem, quàm tantam vrbem in poteſtatem ſuam, redegerit. Quocircà* (inquit Valerius lib. IX. cap. III.) *ſtatua eius Babyloniæ poſita eſt in illo habitu, quo ad vltionem exigendam præcipiti celeritate tetendit. Traditur denique Amazonum reginam, nomine Myrinam, exercitum triginta millium peditum, duorum millium equitum confeciſſe, maximâ ſpecie victoriæ in equitibus poſitâ. Tegmentaq́ corporum pro armis habuêre, ſerpentum magnorum coria,* ait Diodorus Siculus lib. III. cap. IV.

CAPVT III.

Equitandi ars initio rudis, frenis calceiſq́ equorum adiuta.

Qui equitarint ſine frenis. Habena, capiſtrum, orea, frenum, lupatum, camus, vnde dicta, quando inuenta. Freni partes, pſellium, henium, echini, ſieliſterium. Calcei equorum ferrei, argentei, aurei. Quæ clauorum herba, ne equi lædantur in calceatu.

RVDIA ſunt ſcientiarum artiumq́ue omnium principia; tempore ſcilicet expoliuntur, vt lambendo vrſorum catuli. Sic adoleuit paulatim equeſtris militiæ vſus. Equi enim non docti ſtatim, vt domiti; neque eques tam citò hippomachus, ac vector. Quibus ergo incrementis promotum? Sciremus fortè, ſi Sarmenis equitis liber extaret, quem Plinius pri-

primum ſcripſiſſe de Equitatu refert lib. XXXIV. cap. VIII. Nunc diuinandum erit. Dicam de adminiculis equitationis ſingulis. Horum quædam equo, quædam equiti fuêre neceſſaria. Equo frenum & calcei, equiti ſtrata ſeu ephippia, ſellæ & ſtapiæ. His omnibus commodè iam equitatur. Initio equi effrenes (meâ quidem coniecturâ) regebantur voce & virgâ : hæc namque ſimpliciſſima gubernatio ac maximè rudis videtur fuiſſe omnium prima. Certè ſimplicitatem eam tenuit deinde variorum populorum conſuetudo. Maſſylij, Libyes, Numidæ, Getuli. Lucanus lib. IV.

Et gens, quæ nudo reſidens Maſſylia dorſo
Ora leui flectit, frenorum neſcia, virgâ.

Strabo lib. XVII. extremo: *Maſſylij & Libyes paruis equis vtuntur, celeribus tamen & manſuetis, adeò vt ſolâ virgulâ gubernentur.* Liuius lib. XLV. *Numidæ equos conſcendunt. Equi ſine frenis.* De ijſdem Hirtius bello Africano: *Octo millia Numidarum* [an *octingenti?*] *ſine freno.* Apud Virgil. IV. Æneid.

Et Numidæ infreni cingunt. ——

Apud Silium lib. I.

—— *Numidæ gens inſcia freni;*
Queîs inter geminas, per ludum, mobilis aures
Quadrupedum flectit, non cedens virga lupatis.

Qui idem de Getulis lib. II.

—— *Nullaq́ue leuis Getulus habenâ.*

Fortè excoli dein equitatio habenis cœpit, quæ manibus nempe habeantur; iniectumq́ue equo capiſtrum, capitis vinculum; aut περιτραχήλιον ſeu collare, quo Mauros vti ſcribit Strabo, nullo ori adhuc impoſito freno; aut ſimplex retinaculum aliquod, quale Arrianus lib. VIII. de Rebus Alexandri Indis vſitatum deſcribit. *Summum equi os,* inquit, *corio bubulo crudo ambiunt, quod ſtimulos ferreos aut æreos continet introrſum verſos.* Deinde credo inuentas eſſe oreas, quas Titinnius, Næuius, Cato & Cælius apud Feſtum, dictas volunt, *quia ori inſeruntur.* Fortè Maro eas intellexit III. Georg.

—— *Det mollibus ora capiſtris.*

nam

nam capistra alioqui ori non inseruntur, sed oreæ. Post has, nónne credibile, excogitata fuisse frena, à *frangendo ore* appellata? Putare, aut disputare, nullum crimen est. Et freni quidem partes multæ, vario fuêre vsui. Iulius Pollux accuratus est ijs recensendis, capitis x. num. XI. *Quod mento subtenditur*, ait, *psellium*; (Galli vocant *la gourmette*) *quod ori inseritur*, χαλινὸς, *frenum*; *cuius medium*, *henium*; *huius circuli*, *quos equus mandit*, *dactyli*, *echini*, *triboli*. Hos rectè Lexicon vocat σιελιστήριον, à σιελίζειν, quod significat *saliuare*, vt Plinius loquitur. Camus præterea & lupata, seu lupi inter frenos numerantur. κημὸν Lexicographus, *speciem freni*, appellat. Sunt qui à κάμπτειν deriuent, quod *domare* est. Lorinus noster ad illud Dauidis, *In camo & freno*, addubitat, an camus sit fiscella ferrea ori equorum appensa, ne mordeant. S. Hieronymus explicans illud Isaiæ, *Ponam circulum in naribus tuis*, circulum illum *camum* vocat. vnde fortè Gallicum *cauesson*. Lucillio ille narium circulus est postomis, apud Nonium:

Trulleus postomis huic ingens de naribus pendet.

Camum Plautus in Cas. Scen. VIII. funem esse insinuat, quem capitis rei ferebant:

Deos quæso, vt camum & furcam feras.

Quis autem funis ille furciferorum sit, Plutarchus lib. de Serâ Numinis vindictâ, & in Cleomene indicat, quo nempe eorum fauces innectebantur, vt curiosè Pineda noster in cap. XXIV. Iobi vers. XII. num. VI. & Lorinus. Denique Quirinus noster Zalazar Prouerb. XXVI. explicans illud Salomonis, *camus asino*, camum existimat lupatum esse. Mihi satis est variorum sententias attulisse. At quid lupus, seu lupatum, seu lupata frena? Turnebus docuit lib. XI. cap. XXVIII. *Frena*, inquit, *lupata, quæ & lupata etiam sine additamento dicuntur, frena sunt lupos habentia, duriora asperiorâque; vt currus falcati dicuntur, qui falces*, &c. *Est autem lupus ferreum instrumentum, vncum, simile dentium lupinorum. Liuius lib.* XXVIII. *In alios lupi supernè ferrei iniecti, vt in periculo essent, ne suspensi, in murum extraherentur.* Λύκος *eodem modo Græcè dicitur ferrum quoddam*

 freni,

freni, vnde lupatum. Hinc λυκοσπάδες *equi à nonnullis explicantur. freni autem lupati ad os equi, quantumuis ferocis, temperandum domandumq́; aptißimi sunt.* De lupo Ouidius IV. Trist. Elegiâ V.

Tempore paret equus lentis animosus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.

De lupatis I. Amor. Eleg. II.

Asper equus duris contunditur ora lupatis.

De lupatis frenis Horat. lib. I. Od. VIII.

—— *Gallica nec lupatis*
Temperet ora frenis.

Hæc vſu magiſtro, ſucceſſuque temporum excogitata, apud diuerſos. Frena Pelethronium inueniſſe ſcribit Plinius lib. VII. cap. LVI. Virgilius populum Pelethronium freni auctorem facit III. Georg.

Frena Pelethronij Lapithæ gyrosq́; dedêre
Impoſiti dorſo. ————

Quamquam Turnebus Pelethronij nomen ibi quoque velit eſſe viri, non populi; parum ſecundo, vt mihi videtur, augurio. Quàm enim illa diſpar Maroni locutio: *Lapithæ dedêre frena gyrosq́; Pelethronij dorſo impoſiti?* Papinius Neptuno inuenti lupati laudem præbere videtur lib. VI. Thebaïdos, niſi fortè Neptunum primum domitorem facere velit.

—— *Neptunus equo, ſi certa priorum*
Fama patet, primus teneris læſiſſe lupatis
Ora, & littoreo domuiſſe in puluere fertur.

A capite ad calcem, hoc eſt à frenis ad calceos deſcendo; ferrei enim calcei equinis ſoleis ſuppingendi ſunt: nam equi *fatiſcunt longiore itinere ſine calceatu*, vt de camelis Plinius loquitur. De his Catullus:

Ferream vt ſoleam tenaci in voragine mula.

Aureos calceos Poppæa Neronis vxor delicatioribus iumentis ſuis induit; argenteis Nero calceauit. Id Plinius & Xiphilinus narrant. Antiquiórne Catullo ſit equorum calceatus, quis diuinabit? Aldrouandus lib. I. de Quadrupedibus ſcri-

bit:

bit: *Pilosellam, quouis modo equis applicatam, hoc adferre præsidij, vt lædi non poßint dum à fabris calceantur, eoq́ clauorum herbam nominari.*

CAPVT IV.

Equitatio stratis, ephippijs, sellis equestribus, stapijsq́ perfecta.

Nudo equorum dorso equitatum initio. Equorum strata, seu ephippia, quando inuenta: quàm varia. Quando adhibitæ sellæ equestres. Stratores. Lapides publici ad scandendum equum. Ἀναβολεῦς. *Stapiæ excogitatæ, & eorum varia appellatio.*

DVABVS rebus equus ad equitandum egebat, freno & calceis. Duabus prætereà rebus opus erat ipsi equiti, strato nempe seu ephippio, aut sellâ equestri; & stapiâ, quæ tempore quoque sunt inuenta. Primùm enim nudo equi dorso equitabatur. Ita Massylæi. Lucan. lib. IV.

Et gens, quæ nudo residens Massylia dorso.

Strabo lib. XVII. extremo: *Mauri pugnant ferè ab equis hastati, equis nudis insidentes. Germanis* (apud Cæsarem lib. IV. belli Gallici) *nihil turpius aut ineptius habetur, quàm ephippijs vti.* ipsi namque nudis equis vehebantur. *Strata equorum Pelethronium inuenisse dicunt*, ait Plinius lib. VII. cap. LVI. Meminêre eorum, Seneca epist. LXXX. *Stultus est, qui equum empturus, non ipsum inspicit, sed stratum.* Iterùm: *Empturus equum, solui iubes stratum.* Liuius lib. VII. *Mulis strata detrahi iubet.* Xenophon lib. VIII. Pædiæ de Persis: *Nunc stragula plura in equis habent, quàm in lectis. Dorsualia* appellat Capitolinus. Atque hæc non vnius generis: fuêre è panno, corio, pelle, ait Lipsius lib. III. de Milit. Dialog. VII. Virgilius Æneæ equum leoninâ pelle vestit, Æneid. VIII.

——— *quem fulua leonis*
Pellis obit. ———

Statius lynce insternit Parthenopæi equum:

——— *Cornipedem*
Velatum geminæ deiectu lyncis.

 Silius

Silius Flaminio Consuli tigrim substernit:

Caucaseam instratus virgato corpore tigrim.

Augustissimè Maro lib.VII.Æneid.auro & ostro:

Omnibus extemplò Teucris iubet ordine duci
Instratos ostro alipedes, pictisq; tapetis;
Aurea pectoribus demissa monilia pendent;
Tecti auro, &c.

Centunculis vilissimè Frontinus, sed pro dignitate agasonum satis etiam lautè, lib.II. cap.IV. *Agasones lixásque armatos simul ire iussit, iumentorúmque magnam partem, instratorum centunculis.* Nihilo splendidiùs Liuius in re simili lib. VII. *Binis tantùm centunculis relictis, agasones armatos imponit.* at in luxu copiosiùs lib. XXXIV. *Equus tuus pretiosius instratus erit, quàm vxor vestita.* Hæc verò strata sunt ephippia. Nonius: *Ephippium, tegmen equi ad mollem vecturam paratum.* ἀπὸ τοῦ ἐφ' ἵππου. quin & eques ipse ἐφίππιος, vt ὁ πεζός, *pedes.* Quod accuratè Guido Pancirollus lib. II. tit. XVI. notat, & Lipsius lib.III. de Milit. Dial.VII. *Strata*, inquit, *Græci στρώματα pariter dixêre, itémque ἐφίππια, & Glossæ priscæ, ἐφίππιον, scordiscale.* Hinc in obscuro est tempus, quo natæ sellæ nostræ equestres, quas nos ephippia quoque appellamus ambiguitate vocis. Nam & ephippij meminêre Varro, Horatius, Cæsar, Gellius. Neque diuinare est facile, an de strato loquantur aut sellâ, cùm vtrumque verè ephippium appellari possit. Varro apud Nonium, *Fuit mihi puero equus*, inquit, *sine ephippio.* Horatius lib.I. Epist. XIV.

- Optat ephippia bos. ———

Cæsar lib.IV. de Bell. Gall. *ephippia & ephippiatos rideri à Germanis* ait; Gellius lib.V. cap.V. *Equitum ephippijs præfulgentem.* Quid intelligimus? strata, an sellas? Polydorus Virgilius, & Ioannes Corassius grauiter vapulant Pancirollo, quòd ephippia Pelethronijs retulerint accepta, auctoritate Plinij tribuentis Pelethronio equorum strata. At miror cur succenseat ijs qui inuenta ephippia tribuunt Pelethronio, cùm ipse strata quoque dicat esse ephippia. Cautiùs loquendo cauit

Lipsius

Lipſius lib. III. Milit. Dial. VII. licet anceps & nutans. *Sellas illas noſtras*, inquit, *negaui peruet eres, non tamen facio nouitias. & fortaſſe Sidonij Apollinaris æuo iam in vſu. Inducunt hæc verba lib. III. Epiſt. III ad Edicium: Alij ſellarum equeſtrium madefacta ſudoribus fulcra reſupinant. Nam & ſellas vocat, & reſupinata fulcra; vtrumque pro hodiernis. Quid? quòd & in columnâ Traiani, forma quædam noſtræ ſellæ conſimilis? Imperatorios equos ex eâ ſuprà dedi, & reſpice. Sed fortaſſè verius, ſtructum factumq́ aliquid è pannis ibi, ad molliùs inſidendum, ſine ligno tamen aut ferro. An & Dionis ea mens, vt ſub Nerone primùm hæc talia ephippia equites receperint? Vix opinor, nec eò produxerim.* Pancirollus lib. II. Titulo XVI. *Sellæ etſi non vſque adeò antiquæ ſunt, vſum tamen harum fuiſſe inuenio, imperante Conſtantino filio magni illius Conſtantini, anno Chriſti* CCCXL. *ſcribit enim Zonaras, quòd Conſtans fratrem Conſtantinum equo & ſellâ deturbauerit. De ſellâ etiam Theodoſius Magnus L. Quoniam. C. De curſu pub. lib.* XII. *& Leonis Imperatoris conſtitutio. L. vnic. C. Nulli liceat in frenis. lib.* XI. *Nicetas quoque de ſellâ Theodori cuiuſdam loquitur, in Vitâ Andronici Comneni.* Sauaro ad Sidonij citata verba, *Equinæ ſellæ mentio*, inquit, *apud Iordan. in Hiſtor. Gotth. Sellæ equitatoriæ, apud Paullum Diacon. in Marciano & Valentiniano.* Vnde *ſellaris*, id eſt equus ſellæ & freni patiens, apud Fortunat. in Vitâ Germ. cap. XXIII. Lipſius in Analectis addit, *ſedilia* vocari in Panegyrico Nazarij ad Conſtantinum. Vegetius alibi *ſellas: Africa quos velociſſimos præſtat ad vſum ſellæ.* item: *Equorum mulorumq́ genus ſub ſellis, aut ſagmis.* Hæc ſellarum antiquitas, quarum capulus, quem Galli vocant *l'arſon*, Cælius *aſtrabem* dici ſcribit lib. XI. cap. LXV. Iam, ne quid omittam, tribus vinculis equo alligantur ſellæ, ad firmitatem. *Antilenâ*, quæ lorum eſt pectori equino præductum; imitatione Plauti, qui in Caſin. *Poſtilenam* vocat vinculum ſub caudâ. ὑπουρὶν appelles: denique *cingulâ*, ſeu zonâ, quâ venter equi ſubſtringitur textu canabino. Cingulæ Ouidius meminit lib. de Remed. amoris:

Et noua velocem cingula lædat equum.

Apuleius: *Ephippia fucata, cingula armata.* Sic corrigit Io. Bapt. Pius, non *ſingula.* Zonæ Claudianus in Epigr. de Arcadij equo:

Hac vterum zonâ cinge frementis equi.

De ſtapiâ nunc dicendum, cuius nulla mentio ante tempora Homerici interpretis Euſtatij, qui ſimile aliquod inſtrumentum prodit. Olim certè quemadmodum nudos inſidebant equos, aut ſtratos, ita ſaltu eos inſcendebant, donec ſubinde adhibiti ſtratores, & ſuppedanea ſaxa publicis in vijs, quorum loco tandem ſtapiæ noſtræ. De ſaltu Vegetius lib. I. cap. XVII. *Non tantùm à tironibus, ſed etiam à ſtipendioſis militibus ſalitio equorum diſtrictè ſemper exacta.* Virgilius Æneid. XII.

—— Corpora ſaltu
Subijciunt in equos. ——

Iam quibus altiores equi, aut minor ſaliendi vis, ij iubis vel auribus equorum arreptis ſe ſubleuabant. Ita de Hibernis Stanurſtius lib. I. *Iubarum ſetas, aut equorum auriculas ſiniſtrâ apprehendunt; atque dum equi obſtipis capitibus quietè ſe inclinant, equites, etiam loricis aut ſagis amicti, mirâ corporis agilitate ſe efferunt, diuaricatiſq; cruribus ephippia occupant.* Incredibile propè eſt, quod Fulgoſus narrat lib. III. cap. II. de Galeacio Bardaſſinio equite Siculo. *Hic,* inquit, *ab Alphonſo ſeniore Neapolitanorum Rege armis perſæpè tectus, ephippio inter coxas accepto, ingentem equum crinibus apprehenſis ſaltu conſcendit, ſtatimq; (nullus firmato vinculis ephippio) eum ad curſum adegit, coxarum ac crurum firmitate pro cingulis vſus.* Alij equos condocefaciebant ſeſe ſubmittere ad faciliorem inſcenſum. Strabo lib. III. Geograph. *Hiſpanorum equi in genua ſubſidere docti, vbi vſu ferente iuberentur.* Pollux lib. I. cap. XI. *Inſtituendus etiam equus, vt ſe ſubmittat, vt faciliùs eques conſcendere poſſit.* Silius lib. X. de equo Clœlij equitis Romani:

Inde inclinatus, collum ſubmiſſus & armos
De more, inflexis præbebat ſcandere terga
Cruribus. ——

Aliud

Aliud inſcendendi equi adminiculum, *lapides publici* ſecundùm viarum latera ſubrecti. De his Plutarchus in Gracchis, dum notat, *Gracchum lapides haud longè diſtantes in viarum marginibus defixiſſe, vt eſſet facile ijs, qui equos haberent, eos inſcendere.* Xenophon Hipparcho: *Quia equos aſcendendi ratio non facilè expediri poterat, ab ijs præſertim qui viribus non valebant, à quibus ſubleuarentur; Viocuri, ſeu, qui vias militares ſternebant, in lateribus viarum collocabant altiores quoſdam lapides, ex quibus paruo negotio quilibet poterat ſe conijcere in dorſum equi.* Volaterranus Epitome ſuâ in Xenophontem ait, mancipia ſolita dominis dorſum ſubijcere ad inſcendendum. Stratores, qui ſubleuarent equites ad aſcenſum, paſſim noti, à ſternendis equis dicti. Ἀ'ναβολεῖς Græcis, vt Lipſius obſeruat I I I. de Milit. Dial. V I I. Plutarchus in Craſſo: *Craſſo admotus eſt equus, & ſtratores eum ſuſtollentes, impoſuerunt.* Sic Suidas ἀναβολέα interpretatur *eum qui in equum tollit.* Spartianus in Caracallâ, Ammianus lib. X X I I. de Iuliano, & lib. XXX. de Valentiniano, & Euagrius lib. I I I. cap. X X I V. de Theodorico, *ſtratoris* quoque meminêre. His ergo præſidijs veteres in equos enitebantur; ſaltu, equis inclinatis, lapidum publicorum ſubiectu, auxilio ſtratorum, addo & haſtæ; quod poſtremum Lipſius Liuij abs ſe laudati verbis non probauit. *Coſſus haſtâ innixus, ſe in pedes excepit.* non enim dicit Liuius, *in equum.* Aptius Xenophontis (libello de Re equeſtri) teſtimonium eſt: *Ne, ſi de haſtâ conſcenſurus eſt, equum conuellat.* Sed quàm glorioſum victori equiti adminiculum ſubſtratus pedibus hoſtis, qui tergum locet pro ſtratore aut ſaxo? Miſeranda ſeruitus victo, quam Valerianus Imperator Sapori Perſarum Regi præſtitit quoties ſubibat in equum, auctore Trebellio; & Bajazethes Tamberlano, referente Iouio. Anaboleus ergo (ſeu *ſcala*) ſubinde inuentus eſt, de quo Lipſ. I I I. de Milit. Dial. V I I. allatis Suidæ verbis: *Anaboleus etiam ea, quæ Romanis ſcala dicitur. Et Maſiniſſa, cùm ſenuiſſet, in equum ſine ſcanſorio inſtrumento conſcendit.* Adfert & Euſtatij interpretationem Odyſſ. x. verſ. CLV. *Anaboleus non ſolùm ferrum illud*

minu-

minutum dicitur, cui pedes imponunt quidam, vt inſcendant commodiùs, ſed etiam vir ipſe, qui ad tale opus adiutat. Ex quibus Budæus efficit, veteribus etiam notos fuiſſe ſubijces illos pedaneos ex ephippio vtrimque dependentes, quibus hodie vtimur ad ſcandendum, & innitendum. Quod tamen verba Euſtatij mihi clarè non dicunt, ſed potuit inſtrumentum deſignare non penſile, ſed portatile, quod apponerent iuxta equum, vt eo velut gradu attollerentur, &c. *Sed quidquid huius ſit, tene tamen, Euſtatium dicere, quoſdam vſurpaſſe, non ergo vulgò omnes. Et eius æuo, ſi pedanei illi ſubijces fuerunt, non certè priſco magis; quod ſtatuæ, & imagines omnes euincunt. Nuſquam enim in ijs forma aut veſtigium, & pedes ſemper penduli, ſine alio fulcro. Atque adeò res noua, vt nec ſit ei Latinum nomen.* Ijſdem propè rationibus nituntur, qui aſſentiuntur Lipſio, Hieronym. Magius lib. II. Miſcellan. cap. XIV. & Pancirollus lib. II. Tit. XVI. Certior ſanè coniectura de ſtapiarum origine fieri non poteſt. nam & ambiguum earum apud Græcos nomen ἀναβολεὺς (quod & virum ſubleuantem, & pedaneum ferrum ſignificat) perinde perplexam obſcuramque earum antiquitatem fecit, atque ephippij nomen obſcurauit originem ſellarum equeſtrium, quod ſtragulis æquè ac ſellis eſt commune. Magna lis tamen de ſtapiâ eſt Galeotto Martio Narnienſi cum Ioanne Tortellio Aretino, quam Hieronymus Magius narrat libro II. Miſcell. cap. XIV. Galeottus lib. de Doctrinâ promiſcuâ cap. XXVIII. Tortellio dicam ſcribit, quòd is prodiderit, *ſtapedas apud Antiquos non fuiſſe in vſu.* Ipſe autem Antiquis notas fuiſſe probat illo Lucretij verſu lib. V.

Et priùs eſt armatum in equo conſcendere cloſtris.

Kloſta autē ſcala eſt, inquit, & id quod ab ephippijs ad ventrē vſque equorū pendet, aſcēſuro in equum vt ſcala facilitatem præbeat. Interuenit pro Tortellio Hieronymus Magius: At, dicat Galeottus, ait, quonam Lucretij codice *cloſtris* legerit, & apud quem Auctorē *kloſtam* ſcalā ſignificare inuenerit. Omnia enim exemplaria tam manuſcripta quàm cuſa ſic habēt:

Et priùs eſt armatum in equi conſcendere coſtas.

&

& Græcis non *kloſtâ*, ſed *κεῤσα* ſcalam ſignificari, vt omnes norunt. Ego ſanè, ſi iudex datus ſim, litem dem ſecundùm Magium, qui his prætereà argumentorum ſubſidijs iuuat Tortellij cauſſam: Xenophon, libello de Re equeſtri, docens, quo pacto equus conſcendi debeat, ſtapiæ non meminit, ſed ſolius ſalitionis. Hippocrates lib. de Aëre, aquis, &c. innuit, Scythas aliaſque nationes ætate ſuâ ſtapijs non fuiſſe vſos; narrans morbos quos equitando eorum pedes contrahunt, propendentibus ſemper tibijs. Suetonius in Caligulæ Vitâ, equitum crura, nullibi conquieſcentibus pedibus, propendere conſueuiſſe demonſtrat, dum Germanicum Caligulæ patrem, ad crurum gracilitatem replendam, aſſiduâ equitatione vſum ſcribit poſt cibum: pranſorum enim pendentes tibiæ inflantur. Denique Iulius Pollux lib. x. cap. x. & x II. de equeſtribus inſtrumentis agens, poſtquam executus eſt omnia, ſtapiæ non meminit omnino. Iam de ſtapijs, niſi fallor, ſatis, vbi earum expediero variam appellationem. Romæ vetus inſcriptio (quam Lazius & Magius adferunt) habet nomen *ſtapiæ:*

CASV DESILIENS, PES HAESIT STAPIAE, ET TRACTVS INTERII.

Biſtapiæ mentionem ſe reperiſſe in Hieronymi Epiſtolis (nullâ citatâ) affirmat Magius. *Subſellares* appellat Auicennæ interpres, vt Cælius monet lib. x I. cap. L x v. *Subijces pedaneos* Budæus vocat. *Stapedæ* nomen dedit Franciſcus Philelphus, teſte Lipſio. *Stapedes* Grapaldus dixit. *Scanſile ferrum* Rob. Walturius. *Strepam* ſcripſit Hermoldus lib. I v. de Rom. Imperatore, cap. x x I. Hucuſque de adminiculis equitationis.

CAPVT V.

Elephanti & cameli olim bello adhibiti, cur tandem missione donati.

Elephantos militiæ commendarunt, Robur, Terror, Peritia pugnandi, Fides. Mira de ijs Plinius, alijque, sed vera. Elephas XXX. armatos vnà in turri gestat: strages quantæ ab eis editæ. Terror à nouitate, deformitate, odore, & horrendo stridore. Vt inter se & cum militibus pugnent. Herilis fidei admiranda exempla. Quantus eorum olim in bellis numerus. Remedia tandem aduersus belluæ terrorem reperta. Hinc eorum contemptus, cùm plus suis quàm hosti nocerent: sed ob alia quoque incommoda missi. Cameli velocitate & patientiâ sitis mirabili; ob pedum mollitiem bellis inidonei.

AELIANVS lib. de Instruendis aciebus, bellatores diuisit in *Pedites* & *Vectores. Vectores in duplex genus, quippe qui aut curribus consistant, aut equis ipsis insideant. Imò*, inquit, *alij elephantis vehuntur.* Sic Suidas voce Ἱππικὴ tria facit rei equestris membra. *Nam ea constat*, ait, *partim equis, partim elephantis, partim curribus.* Vterque camelos prætermisit. Hos equitatui Iulius Pollux adscripsit lib. I. cap. X. *Bactriani*, ait, *etiam camelis pugnant; sunt etenim equis velociores, terribiliores magnitudine & hirsuti magis: strenuiores verò propter raram sitim, & ad ferendos labores magis idonei.* De elephantis igitur camelisque militaribus tractandum nobis quoque est. *Atque elephanti quidem, quantum in faciundis operibus valeant, & bellis item, cùm res manu geritur, omnes iam olim sciuisse constat*, testatur Pausanias lib. I. Rerum Atticarum. Reuerà res multæ sunt, quæ elephantem militiæ commendarunt; robur, terror, pugnandi peritia, fides; res bello vtilissimæ. Commemorant plerasque singillatim, Plinius lib. VIII. capitibus nouem aut decem, & Strabo lib. XV. Geograph. è quibus hæc in rem præsentem cap. I. Plinius: *Animalium maximum elephas, proximumq; humanis sensibus; quippe intellectus illis sermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorúmque, quæ didicêre, memoria; amoris & gloriæ voluptas. imò verò, quæ etiam in homine rara, prudentia,*

dentia, probitas, æquitas, &c. *Quod ad docilitatem attinet, Regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt.* Strabo lib. xv. Geograph. *Ad ingenium animalis ratione vtentis proximè accedunt,* &c. *Proboscidibus propugnacula deijciunt, & arbores radicitus euellunt, in posteriores pedes erecti.* Plin. cap. II. *Vulgare erat, per auras arma iacere non auferentibus ventis, atque inter se gladiatorios congressus edere.* Cap. III. *Circa dentes belluis summa cura; alterius mucroni parcunt, ne sit prælijs hebes; alterius operario vsu fodiunt.* Cap. v. *Antipater auctor est, duos Antiocho Regi in bellicis vsibus, celebres etiam agnominibus fuisse, Aiacis & Patrocli. nouêre enim ea.* Cap. IX. *Domiti militant, & turres armatorum in hostes ferunt, magnaq; ex parte Orientis bella conficiunt. prosternunt acies, proterunt armatos.* Admiranda hæc de elephantis Plinius & Strabo: de quorum fide dubitatio subinde, fateor, me non leuis agitauit, cùm & alios addubitare apud Crinitum legerem lib. v. cap. XIII. Sed profectò mox retinuit nutantem auctoritas prætereà grauissimorum Scriptorum, quos omnes aut leuiter credidisse quæ scripsêre, aut falsa scripsisse quæ leuiter audiuêre, summę sit arrogantiæ (ne dementię dicam) existimare. Quid enim? Aristoteles, Seneca & Plutarchus, Imperatorum maximorum doctissimi Præceptores; Athenæus, Philostratus, Dion, Arrianus, Ælianus, Suetonius, Vopiscus, tam vilia nomina sunt, vt fidem non mereri videantur? Hi certè hæc eadem, ijsdemque paria, aut maiora, de elephantorum funambulatione choreisque prodidêre. Credamus ergo leuiora, belluarumque ad bella vtilitatem expendamus. *Turres armatorum in hostes ferunt, magnaq; ex parte Orientis bella conficiunt*, ait Plinius. Hîc robur in primis ingens, gestandi turres. Quot verò in ijs armatos? Philostratus indicat lib. I. de Vitâ Apollon. cap. VI. *Pugnant*, ait, *onusti turribus, quibus decem aut etiam quindecim homines superstant, qui ex turribus tamquam ex propugnaculis in hostes iaculantur, aut arcu sagittas torquent.* Plautus numerum confirmat quindenûm armatorum:

Subire sub falas, & quindenis hastis transfigi.

De elephanto loquitur, ait Erycius Puteanus libello elegantissimo de Stipendio. *Falæ* enim Nonio sunt *turres ligneæ, quales elephantis impositæ*, è quibus quindenis hastis pugnabatur. Non fallit Plautus: nam & triginta bellatores ex vno pugnasse elephanto, constat lib. I. Machabæorum cap. VI. vt non hyperbolicè nimiùm Iuuenalis:

Horum maiores, & dorso ferre cohortes,
Partem aliquam belli, & euntem in prælia turmam.

Quid enim? An triginta non faciunt turmam? An non triginta vno in elephante? & quàm miraremur, si turmam totam equitum XXX. ferret vnus equus? Id meritò S. Ambrosius admiratus lib. VI. Hexaëm. cap. V. *Hæc in elephantis quoque probare debemus, qui magnum rebus bellicis vsum ministrant. Inde genus Persarum ferox bellis, in medijs campis tamquàm de muro dimicant, & velut in arce quadam & speculâ collocati, spectant magis bella quàm subeunt. Ita alieni à periculo videntur tuti molibus bestiarum. Quis enim adire eos audeat, cùm desuper iaculis facilè figatur, inferiùs elephantorum obteratur incursu?* Prætereà *Elephantorum cutis*, ait Cassiodorus lib. X. cap. XXX. *nullâ vi transmittitur, nullo ferri acumine penetratur, ideóque Persarum Reges hanc belluam ad bella traxerunt.* Est eis quippe cutis ipsa pro armis; planè vt naturâ videantur esse cataphracti. Atque hinc animanti audacia aduersus tela, quam ipsam auget fiducia molis, quâ obstantes propellit, obteritque. Florus lib. I. sic expressit de bello Tarentino: *Quinam illi viri, quos ab elephantis obrutos accepimus? Omnium vulnera in pectore: quidam hostibus suis immortui, omnium in manibus enses, & relictæ in vultibus minæ, & in ipsâ morte ira viuebat.* Et Plutarchus in Pyrrho: *Cessère Romani eâ potissimùm parte, quâ Pyrrhus ipse hostibus repugnabat, maximè autem elephantorum robore & impetu, cùm propter eos virtute suâ vti non possent, sed veluti fluctu aut terræmotu ingruente, cedendum sibi intelligerent.*

Aliquantò etiam augustiùs Ambros. lib. VI. Hexaëm. cap. V. *Cedunt illis acies & armatorum cunei, & castra illa quadrata soluuntur. Intolerabili namque impetu in hostem ruunt,*

vt nullo agmine bellatorum, nullâ constipatione militum, nullo clypeorum retardentur obiectu; velut quidam mobiles montes versantur in prælio. Hinc ergo terror hostibus, ab inusitato robore in gestando & perrumpendo. Sed par etiam ab ipso aspectu metus, cùm recèns in bella elephantes prodière anno Vrbis CD.LXXII. Florus testatur lib. I. cap. XXXVIII. *Pyrrhus, incognitis in id tempus elephantis, mari, terrâ, viris, equis, armis, addito insuper ferarum terrore, veniebat.* De quo eodem Iustinus lib. XVIII. *Romanos iam vincentes, inusitatâ antè elephantorum formâ, stupere primò, mox cedere prælio coëgit.* Neque formâ solâ, sed stridore prætereà atque odore, vt Florus indicat lib. I. bello Tarentino. *Elephantorum tum magnitudine, tum deformitate, & nouo odore ac stridore consternati equi.* Nec equi modò, sed homines quoque, auctore Vegetio lib. III. cap. XXIV. *Elephanti in prælijs magnitudine corporum, barritûs horrore, formæ ipsius nouitate, homines equosq; conturbant.* Curtius confirmat lib. VIII. *Stabant ingentes vastorum corporum moles, & de industriâ irritatæ horrendo stridore aures fatigant,* &c. *Magnum belluæ iniecêre terrorem, insolitusq; stridor non equos modò, sed viros quoque ordinesq; turbauerat.* Quid ita? *Quoniam elephantorum stridore immanitateq; corporum, nihil humanæ mentes terribilius cernunt*, inquit Ammianus lib. XIX. Exemplum Plutarchus attulit in Vitâ Pyrrhi. *Cùm elephanti maximè Romanos pellerent; equis eorum, antequam ad hostem venissent, belluas non sustinentibus, sessoresq; in diuersum efferentibus, turbatis equitatum Pyrrhus immisit.*

Ecquid verò terribilius, quàm vel aspectu solo pauefactum fugere? Adeò certè formido hæc increuit, vt, *allatâ Romam famâ de bello in Africâ gesto, Romanisq; profligatis* (vt Polyb. lib. I.) *cùm cognouissent id in primis vi atque impetu elephantorum accidisse, quòd illi acies disiecissent, quòd ordines perturbassent, quòd maximam in exercitu stragem edidissent, tantus elephantorum terror post eum diem Romanos terruit, vt proximo biennio, cùm sæpè in Africâ, sæpè etiam in Selinuntiâ regione obuij hostibus fuissent, numquam tamen aut congredi cum Carthaginensibus, aut*

in locis æquis, propiùs sex aut quinque stadijs castrametari ausi sint, collibus semper ac montibus (nullo alio quàm elephantorum metu) se tutantes. Atque ita diu terror mansit, vt bello etiam Hannibalis, contra Sempronium; & Cæsaris, bello Africano, elephanti timerentur, testibus Hirtio & Plutarcho.

Iam pugnandi peritiam ostendebant non armis tantùm iaciendis, non scutis modò rotandis, telísque subministrandis, vt Plinius docuit, sed dentibus quoque & promuscide, quod testatur Polybius lib. v. *Est hic elephantorum mos, vt inter se congressi, & mutuis se dentibus impetentes acerrimè pugnent; simulatque verò vulnus aliquod acceperint, non secùs in omnes dentibus sæuiant, quàm tauri cornibus. Alterius enim mucroni parcunt*, ait Plinius, *ne sit prælijs hebes.* Promuscide arreptos hostes vel sublimè iaciebant, mox obterendos; vel bellatoribus sibi impositis tradebant, necandos. Curtius lib. VIII. *Præcipuè terribilis illa facies erat, cùm manu* (hoc est promuscide) *arma virosq; elephanti corriperent, & super se regentibus traderent.* Hirtius de Bello Africano: *Cùm elephantus vulnere ictus & dolore concitatus in lixam inermem impetum fecisset, eumq; sub pede subditum, deinde genu innixus pondere suo, proboscide erectâ vibrantique, stridore maximo premeret atque enecaret, miles veteranus quidam non potuit, quin se armatum bestiæ offerret; quem postquam elephantus ad se telo infesto venire animaduertit, relicto cadauere, militem proboscide circumdat, atque in sublime extollit armatum; qui in huiusmodi periculo cùm constanter sibi agendum videret, gladio proboscidem, quâ erat circumdatus, cædere, quantum viribus poterat, non destitit: quo dolore adductus elephantus, milite abiecto, maximo cum stridore cursuq; ad reliquas bestias se recepit.*

Quid denique de fide elephantorum in dominos dicam? Plutarchus narrat in Pyrrho: *Elephas, Nico nomine, delapsum propter vulnera rectorem requirens, ac per aduersos sese inferens hostes pariter & amicos proruebat, donec inuentum cadauer proboscide sustulit, dentibusq; imposuit, atque ita furenti similis reuertens, obuios quosque euertit atque necauit.* Strabo lib. XV. Geograph.

graph. *Quidam aurigas suos, qui in certamine cecidêre, è prælio efferunt; quidam eos, qui per anteriores pedes vterum suum subierant, propugnando seruauêre. Quòd si quem è curatoribus magistrísve per iram interfecerint, adeò illum desiderant, vt præ mœrore cibo abstineant, interdum etiam sibi mortem consciscant.* Illud verò, quod Curtius de Pori Regis elephanto narrat libro VIII. cap. XXV. lacrymis ciendis est potens. *Alexander*, inquit, *spoliari corpus Pori (interemptum esse credens) iubet*, &c. *qui detraherent loricam vestémque, concurrêre: cùm bellua dominum tueri, & spoliantes cœpit appetere, leuatumq́ue corpus eius rursus dorso suo imponere.* O raram vel inter homines fidem! Has ergo ob virtutes in militiam olim elephantes adlecti sunt, datusque Præfectus (vt solitum equitibus) quem Magistrum elephantorum Liuius vocat lib. XXXVII. certusque ordo præscriptus ac disciplina, quam his verbis Ælianus lib. de Instruendis aciebus expressit: *In ordine elephantorum, qui vni præest elephanto, Zoarchus ab animalis præfecturâ vocatus est. Qui duobus imperat, Therarchus à ferâ, quasi ferarius; & talis constitutio Therarchia, feraria. Qui quatuor dominatur, Epitherarchus, duplaris ferarius; & hæc constitutio Epitherarchia, quadruplaris feraria. Qui octo præfectus est, Ilarcha, id est turmæ princeps; & constitutio ista Ilarchia, turmæ præfectura. Qui sexdecim præest, Elephantarcha, id est elephantorum præfectus; & constitutio, Elephantarchia, Prætura elephantorum. Qui triginta duobus imperat, Ceratarcha, id est, cornu Præfectus. Quod autem ex sexagintaquatuor constat, id phalangem vocamus elephantorum; cuius Præfectus, Elephantarcha vocatus est.* Tantus nempe belluarum fuit vsus & cura. Imò numerus propè immensus, testibus Plinio & Pausaniâ. Nam, vt Porum omittam, qui produxit in bellum elephantos LXXXV. vt prætercam Agrammim, *qui*, auctore Curtio lib. IX. *adhibuit millia tria:* Regem Indorum triginta millia elephantorum in bellum præcedunt; tria verò millia sequuntur, ait Ælianus. Tandem tamen longo vsu compertum est, has tantas vtilitates interijsse, & plus etiam attulisse damni. Inprimis enim & remedia eorum robori furo-

furoriq́ue reperta ſunt; & vis omnis in ſuos magis, quàm in hoſtem, eſt conuerſa. *Nam ſicut pleraque noua commenta mortalium*, ait Liuius lib. XLIV. *in verbis vim habent, extemplò, cùm agi, non quemadmodum agantur, ediſſeri oportet, ſine vllo effectu euaneſcunt; ita elephanti in acie nomen tantùm ſine vſu fuerunt.* Adeoq́ue id verum fuit, vt Alexander apud Curtium lib. IX. dicat: *Equidem ſic animalia iſta contempſi, vt cùm haberem ipſe, non oppoſuerim.* Remedia, inquam, inuenta ſunt aduerſus robur & terrorem. *In Apuliâ ad Aſculum*, ait Florus lib. I. de Bello Tarentino, *meliùs dimicatum eſt, Curio Fabritioq́ Conſſ. iam quippe belluarum terror exoleuerat; & C. Minucius quartæ legionis haſtatus, vnius proboſcide abciſâ, mori poſſe belluas oſtenderat.* Cæſar etiam bello Africano, vt Hirtius refert, equos militum ſuorum, priuſquam Italiâ decederent, aſpectu, odore, ſtridoreq́ue elephantorum, quos in Italiam aduehi curarat, aſſuefecit. *Quin diuerſa reſiſtendi excogitata ſunt genera armorum*, ait Vegetius lib. III. cap. XXIII. *Nam bini cataphracti equi iungebantur ad currum, quibus inſidentes clibanarij, ſariſſas, hoc eſt longiſſimos contos, in elephantos dirigebant. Nam muniti ferro, nec à ſagittarijs (quos vehebant belluæ) lædebantur, & earum impetum celeritate vitabant. Alij contra elephantes, cataphractos milites immiſerunt, ita vt in brachijs eorum, vel caſſidibus, vel humeris, aculei ingentes ponerentur è ferro, ne manu ſuâ elephas bellatorem contra ſe venientem poſſet apprehendere. Præcipuè tamen velites, Antiqui contra elephantes ordinarunt*, &c. *Hi equis prætercurrentibus, ad latiores lanceas vel maiora ſpicula belluas occidebant. ſed, creſcente audaciâ, poſteà collecti plures milites, pariter miſſilia in elephantos congerebant. Illud tandem additum, vt funditores cum fuſtibalis Indos (per quos regebantur elephanti) cum ipſis turribus affligerent atque mactarent. Præterea venientibus belluis, quaſi irrupiſſent aciem, ſpatium milites dabant: quæ cùm in medium agmen perueniſſent, cum magiſtris abſque vulneribus capiebantur. Illóſque carrobaliſtas aliquantò maiores poſt aciem ordinari conuenit, vt, cùm ſub iactum teli acceſſerint beſtiæ, ſagittis baliſtariorum configantur.* Duo armorum genera aduerſus elephan-

phantos inuenta omisit Vegetius, quæ à Curtio prodita libro VIII. *Secures* nempe, & *Copides. Securibus*, ait *(id namque genus auxilij præparatum erat) pedes amputare cœperunt. Copidas vocabant gladios leuiter curuatos, falcibus similes, queis appetebant belluarum manus.* His artibus repertis, cùm *Cæcilius Consul, captis fusisq; ad Panormum elephantis Asdrubalis, metum eorum omnem sustulisset, eiusq; victoriæ fama Romam peruenisset*, ait Polyb. lib.v. *incredibili omnes lætitiâ affecti sunt, non tam quòd captis elephantis longè iam inferiores essent hostium vires, quàm quòd sui (quia potiti belluis fuerant) audaciores iam facti ad bellum videbantur.* Et Plinius sanè post maximas belluæ tantę laudes, illud etiam vitij non celauit lib. VIII. cap. IX. *Elephanti minimo suis stridore terrentur, vulnerati & territi retrò semper cedunt, haud minore partium suarum pernicie. Præsens habemus exemplum*, ait Alexander apud Curtium lib. IX. *In suos vehementiùs quàm in nos incurrerunt*, &c. *Vno aut altero vulneratis, ceteros in fugam declinare videmus.* Ita sæpè aliàs obseruatum. Florus pugnâ tertiâ belli Tarentini: *Eædem feræ, quæ primam victoriam* (Romanis) *abstulerant, secundam parem fecerant; tertiam sine controuersiâ tradidêre. Nam productis in primam aciem rursus elephantis, vnum ex his pullum adacti in caput teli grauis ictus auertit, qui, cùm per stragem suorum procurrens, stridore quereretur, mater agnouit, & quasi vindicatura exiluit, tum omnia circà quasi hostilia graui timore permiscuit.* Liuius lib. XXVIII. pugnâ Asdrubalis contra Liuium: *Elephanti, crescente certamine, & clamore impotentiùs iam regi, & inter duas acies versari, velut incerti quorum essent, haud dissimiliter nauibus sine gubernaculo vagis.* Polybius lib. I. de Asdrubalis exercitu aduersus Cæcilium Consulem Panormi: *Belluæ cùm primùm ad aggerem fossarum peruenêre, vno tempore & à multitudine vrbanâ ex mœnibus, & à militibus ex fossis, sagittis telisq; multifariàm feriuntur. Cumq; vltrà progredi non possent, necessariò terga vertentes, in suos ruunt, agmina perturbant, magnam suorum stragem faciunt. Illi iampridem à bestijs turbati, & tunc tumultuario impetu à Consule oppressi, facilè profligan-*

tur. Pars eorum trucidatur, ceteri fugâ salutem quærunt. Cui geminam perturbationem narrat Hirtius bello Africano euenisse Scipioni aduersus Cæsarem pugnaturo. Item Polyb. lib. v. bello Antiochi cum Ptolomæo: *Verùm maxima pars elephantorum Ptolomæi prælium formidabat*, &c. *Subitò enim in fugam conuersi, & ordines suorum perturbantes, maximam in phalange Ptolomæi stragem edidère.* Adeoque id animal semel perturbatum difficilè regitur, vt nisi à suis interemptum, stragem facere non cesset. Vnde bello illo Asdrubalis contra Liuium Consulem, Liuius elephantos plures scribit à rectoribus quàm ab hostibus interfectos. *Fabrile scalprum*, ait, *cum malleo habebant; id, vbi sæuire belluæ ac ruere in suos cœperant, Magister inter aures positum, ipsâ in compage, quâ iungitur capiti ceruix, quanto poterat maximo ictu adigebat. ea celerrima via mortis in tantæ molis belluâ inuenta est, vbi regendi spem vi vicisset.* Præter hæc, quanti moliminis, turres elephanto imponere, militemque inscendere? quanta turbatio, cùm deijciuntur refertæ militibus turres? quantum impedimentum, cùm angustæ vrbis portæ non admittunt turritas illas moles? quantum discrimen, cùm elephas aliquis angustâ viâ lapsus intercludit iter? Hæc ferè Pyrrhum elephantis fisum perdiderunt, vt Plutarchus in Pyrrho narrat: *Pyrrho Argos vrbem ingresso, cùm elephantos porta, ob angustiam, cum turribus non admitteret, hisque deponendis & rursus imponendis moræ aliquantulum fieret, senserunt rem Argiui. Et maximus elephantorum in portâ ipsâ in latus collapsus, atque infrendens dentibus, exercitum prohibebat.* Meritò igitur prudenterque Alexander apud Curt. lib. VIII. de elephantis Pori Regis: *Anceps genus auxilij est, & in suos acriùs furit; in hostem enim imperio, in suos pauore agitur.* Certè Lucretius lib. v. *commune malum* elephantos appellauit:

Vt nunc sæpè boues Lucæ ferro malè mactæ
Diffugiunt, fera facta suis cùm multa dedêre.
Sic fuit vt facerent. Sed vix adducor, vt antè
Non quierint animo præsentire, atque videre,

Quàm

Quàm commune malum fuerat. ——

Atque huius memor Appianus lib.de Bello Hiſpanienſi, *Ob hanc*, inquit, *eorum perfidiam à quibuſdam communes hoſtes appellati ſunt.*

Iam cetera incommoda ſi enumerem, facilè apparebit, elephantos maioribus de cauſſis fuiſſe dimiſſos, quàm in equeſtrem militiam adſcitos. Primùm, quia, vt ait Liuius lib. XVII. *nullus eorum vſus in repentinâ ac tumultuariâ fuerit pugnâ: tum, quia inhabiles ſunt illæ vaſtorum corporum moles*, vt loquitur apud Curtium Alexander lib. IX. denique, quòd *frigoris ſint impatientiſſimi*, auctore Plinio lib. VIII. cap. X. quare & bellis per hiemem inidonei. Certè illud præterea incommodum mihi in bellis viſum eſt, belluas haſce non ab ipſis pugnatoribus, ſed Indo aliquo rectore impoſito debere regi. Non enim elephas arbitrio militum (vt equus imperio vectoris) ſed ductu regentis agitur inſtar nauis; & fortè aliò ſæpè quàm quò milites vellent, aut quàm expedit pugnæ. Hinc Poro Regi pernicies, auctore Curtio lib. VIII. cap. XXV. *In ipſum Porum tela*, inquit, *congeſta ſunt, quîs tandem grauatus, labi ex belluâ cœpit. Indus, qui elephantem regebat, deſcendere eum ratus, more ſolito elephantum procumbere iuſſit in genua; qui vt ſe ſubmiſit, ceteri quoque (ita enim erant inſtituti) demisêre corpora in terram. Ea res & Porum & ceteros victoribus tradidit.* En, quantò tutiùs equo vexiſſet Porus quàm elephanto, proditus errore rectoris. Quas res ſi prudenter Damis apud Philoſtratum lib. II. expendiſſet, non ita præ equite vectorem elephanti Apollonio extuliſſet. *Hunc qui elephanto vehitur*, inquit Apollonius, *qualem equitem eſſe putas? Multò, inquit Damis, mirabiliorem eo quem equo vehentem deſcripſi. Belluæ enim tam vaſtæ molis imperare, cùm rector tam paruus exiſtat, & illam, quocumque velit, dirigere bacillo, neque illius aſpectum timere, neque altitudinem formidare, neque tantum robur pertimeſcere, diuinũ penè aliquid mihi eſſe videtur.* O Damis, quàm ſenſiſſes aliter, ſi Pori Regis diſcrimẽ adijſſes! Elephanti molem laudas, ignarus periculi; equum poſtponis, immemor ve-

locitatis. Ita cornuum ſuorum ſiluam amabat ceruus, damnatâ gracilitate tibiarum; at mox deprehenſus cornibus inter nemorum ramos, ſenſit tibiarum celeritatem fuiſſe ſibi ſaluti.

At ab elephantis ad camelos tranſeamus. *Cameli equitantur in prælijs*, ait Plinius lib. VIII. cap. XVIII. *& caſtrandi feminas, quæ bello præparantur, etiam genus inuentum eſt.* Solinus cap. LII. aut, vt alij computant, LXII. *Maribus camelis*, ait, *Bactrianos non vti in prælijs, ſed feminis, quòd velociores ſint. Camelos aliquantæ nationes apud veteres in acie produxerunt, vt Vrſiliani in Africâ. Mahetes hodie quoque producunt*, inquit Veget. lib. III. cap. XXIII. Addo Arabes ex Liuio lib. XXXVII. *Camelis*, inquit, *inſidebant Arabes ſagittarij, gladios habentes longos quaterna cubita, vt ex tantâ altitudine contingere hoſtem poſſent.* & Perſas, auctoritate Heliogabali, qui apud Lampridium frugalitatem ſuam ſexcentorum vehiculorum commendans præ luxu Regis Perſarum, ait, *eum iter feciſſe decem millibus camelorum.* Confert in ſupradictum Vegetij locum iſta Steevvechius: *Produxit Mithridates contra Lucullum, Antiochus contra Scipionem, vt auctor eſt Plutarchus in Lucullo. Crœſus præualido equitatui camelorum gregem oppoſuit, quorum nouitate conſternati equi, ſeſſores præcipitauerunt, ait Frontinus lib. II. cap. IV.* Quid miri, ſi tales ij cameli erant, *quorum vnumquemque ne centeni quidem equi viſu ſuſtineant*, vt Cyrus iocabundus militem excitat lib. VI. Pædiæ apud Xenophontem? De ijſdem Herodianus lib. IV. *Aderat Artabanus equitatum ingentem & ſagittariorum multitudinem adducens, prætereà cataphractos camelis inſidentes.* Quin & in angarijs & curſu publico (loco veredorum) camelis Antiquos cucurriſſe, Plutarchus in Eumene, & Plin. lib. VI. cap. XXIII. teſtantur. Iſidorus ad curſum aſſuefactos camelos, plus centum octoginta ſeptem paſſuum millia confeciſſe ſcribit lib. XIX. Quamquam aliter aliquantò Plinius lib. VIII. cap. XVIII. *Sua cuique camelo*, inquit, *menſura ſicuti vires; nec vltra conſuetum procedit ſpatium.* Præter celeritatem bellicis expeditionibus

ſanè

ſanè neceſſariam, addit hæc camelorum bona Vegetius libro IV. cap. XXIII. *Hoc genus animalium arenis & toleranda ſiti aptum, confuſas etiam in puluere, vento, vias abſque errore dirigere memoratur.* Magnæ opportunitates, præcipuè mouenti per deſerta loca, vbi aut potus deficit, aut gnaritas viarum. Camelus ſitim tolerat, viam inuenit. Plinius & Solinus narrant, *ſitim tolerare quatriduo: vbi verò potûs datur copia, impleri & in præteritum & in futurum.* Sed neque illa contemnenda vtilitas, quòd bellatores duos ſinguli cameli ſubinde vectarint, auctore Xenophonte lib. VI. Pædiæ: *Super camelos conſtituti erant viri bini, in vnamquamque partem, ſagittarij,* inquit. Cetera tamen camelum defecêre; *nam, præter nouitatem, bello inefficax eſt*, ait Vegetius. & *cùm murices ſpargebantur ab hoſte,* ait Herodianus lib. IV. *ij camelorum inſeſſoribus perniciem adferebant. quippe illis calcatis, potiſſimùm cameli (quoniam huic generi molliſſimæ ſunt vngulæ) ſuccìduè claudicabant, excuſſis tergo inſeſſoribus.* Has ergo ob res cameli exauctorati, vt elephanti: equus ſolus (quæ ſingularis gloria) bello dignus exiſtimatus. Cauſſam Plutarchus adfert II. Sympoſiac. *Solus equus animalium omnium in partem certaminum & coronarum venit; quia ſolus naturâ & exercitatione factus eſt, vt in prælio homini adſit.*

CAPVT VI.

Currus olim equeſtri militiæ admiſſi, cur dimiſſi.

Curulis pugna aurigantium antiquior equeſtri Celetum ſeu ſolitariorum equitum. Currus expediti & falcati. Martis & Iunonis currus militares. Quis curruum primus auctor. Bigæ, Trigæ, Quadrigæ, Seiuges, Septemiuges, Decemiuges. Currus quatuor temonibus inſtructus. Qui ſolis curribus, & quanto numero, in prælijs vſi. quæ eorum adminiſtrandorum œconomia. Eſſeda, Ciſia, & Couini. Quæ ratio ex curru præliandi. Deſultores curules. Falcatorum curruum variæ ſpecies. Ingentia eorum damna, quæ tandem in ſuos verſa. hinc quoque militiâ ſubmoti.

ANTIQVIORNE in bello fuerit curulis an equeſtris pugna, pugnant Lucretius & Palæphatus. Lucretius

tius lib. v. censet equum priùs insessum quàm currui iunctum:

Et priùs est reppertum in equi conscendere costas,
Et moderarier hunc frenis, dextraq; vigere,
Quàm biiugo curru belli tentare pericla.

Contrà Palæphatus de Centauris, *Iuuenes*, inquit, *quidam è radice montis profecti à vico quodam vocato Nebula, excogitant equos celetas condocefacere, in iisq; sedere. Nam ante id tempus nesciebant in equis sedere, sed solùm curribus vtebantur.* Ego in Palæphati sententiam concedere malim, quàm à Lucretio stare. Caussas habeo: quia faciliùs equus docetur currum trahere, quàm vectorem ferre. Citiùs assuescit loris & scuticâ, quàm freno. Et sanè mecum facere videtur Homerus, qui celetas seu solitarios equos nusquam ad pugnam adhibet, sed bigas perpetuò & currus: indicio certissimo, priores fuisse aurigarum quàm celetum equitum pugnas. An non idem quoque sentire videntur Æschylus & Isidorus? Ille namque Prometheum sic loquentem facit:

——— *Ad currus adiunxi equos*
Frenigeros. ———

Isidorus autem lib. XVIII. cap. XXXV. *Iugo primus Cristenes Sicionius tantùm medios iugauit.* Quibus verbis quid volunt, nisi equos effrenes & iniuges priùs traxisse currum, quàm frenales & iugatos? Iam curruum bellicorum duplex fuit genus. *Curribus expeditis aut falcatis veteres vsos comperimus*, inquit Ælianus lib. de Instruendis aciebus. Græci vocabant ἅρματα πολεμικά, id est, vectabula bellica. Martem militari curru vehentem faciunt in bellis Poëtæ, eumque Virgilius lib. VIII. Vulcani arte fabricatum scribit:

Parte aliâ Marti currumq; rotasq; volucres
Instabant, quibus ille viros, quibus excitat vrbes.

Quinetiam Iunonis militarem currum idem Carthagine seruari describit lib. Æneid. I.

——— *Hîc illius arma,*
Hîc currus fuit. ———

Quod

Quod Dea ipſa Faſtorum VI. apud Ouidium fatetur:

Pœniteat, quòd non foui Carthaginis arces,
Cùm mea ſint illo currus & arma loco.

Primum Troxilus ei dicauit, ait Tertullianus de Spectaculis. Hinc fortè currus Iunoni ſacer. Incertum, quando inuenti primùm. Antiquiſſimum vſum reperio in exercitu Pharaonis, Exodi XIV. *Tulitq́ ſexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto curruum fuit, & Duces totius exercitus.* Inuentio nulli certo auctori tribuitur: diuerſi fortè repererint rem eamdem apud varios. Sunt autem varia curruum genera, bigæ, trigæ, quadrigæ, ſeiugæ, quibus verbis non tam vehicula quàm equi biiuges, triiuges, quadriiuges ſignificãtur, aiunt Iſidorus & Budæus, à numero equorum. Inuenio & ſeptemiuges & decemiuges. Generali autem vocabulo ciſia, eſſeda, & couinos. Bigas Lunæ, trigas inferis, quadrigas Soli, ſeiugas Ioui conſecrarunt, ait Iſidorus lib. XVIII. cap. XXXVI. Bigas Lunæ, quoniam gemino curſu cum Sole contendit; ſiue quia & nocte videatur & die; iungunt enim vnum equum nigrum, & alterum candidum. Bigis ſoliti pugnare Heroës, ait Philoſtratus in Iconibus. Trigas Dijs inferis; quia hi per tres ætates ad ſe rapiunt homines; per infantiam, iuuentutem, ſenectutem. Harum in prælijs vſum vetuſtum & heroicum apud Græcos fuiſſe, ſcribit Dionyſ. lib. VII. extremo. *Nam duobus*, inquit, *equis iunctis, quo modo bigæ iunguntur, addebatur tertius equus funalis, quem priſci vocabant παρήορον*, quòd alijs eſſet adiunctus. His quidem Neronem vectum Plinius inſinuat lib. XXVIII. ſcribens, *eum vti potione quadam ſolitum, vt Trigario (id eſt trigarum agitatori) ſe probaret.* Quadrigas Soli ideò adiungunt, quia per quatuor tempora anni vertitur. Has Hectorem rexiſſe Poëtæ ſcribunt, & Virgilius Latino Regi dat lib. X.

——— Latinus
Quadriiugo vehitur curru. ——

Seiuga maximus currus, currit Ioui, propterea quod maximum Deorum ſuorum eſſe credunt. Hanc agitauit Mithridates,

dates, auctore Plin. de Vir.illustr. Septemiugis mentio est in antiquâ Cecchinorum tàbulâ, ait Onuphrius de Circo cap. IX. Quatuor temonibus & equis octo coniugauit currum suum Abradatas lib. VI. Pædiæ Cyri. *Quem currum Cyrus intuitus*, ait Xenophon, *cogitauit fieri posse, vt etiam cum octo temonibus currus instrueretur, vt octo boum paribus ageretur. His curribus turres imposuit, turribus singulis viros viginti.* Nero Olympijs aurigauit decemiugem, auctore Suetonio cap. XXIV. *quamuis idipsum in Rege Mithridate carmine quodam suo reprehendisset: sed excussus curru, ac rursus repositus, cùm durare non posset, destitit ante decursum.* At verò non solùm equos curribus committere veteres consueuêre, sed camelos & elephantes, testibus Suetonio & Lampridio. quamquam fortè non ad bellum, sed ad ludos aut triumphum, vt iam dicti decemiuges Neronis.

Biga ante reliquas inuenta est, affirmante Lucretio lib. V.

Et biiugo prius est, quàm bis coniungere binos,
Et quàm falciferos inuentum ascendere currus.

Bigas primùm iunxit Phrygum natio, ait Plin. lib. VII. cap. LVI. Neptuno id assignant nonnulli, aiuntque tradidisse Libybus. *Iugo primus Ciristenes Sicionius tantùm medios iugauit, eosq́; singulos ex vtraque parte simplici vinculo applicuit, quos Græci σειραφόρους, Latini funarios vocant*, ait Isidorus libro XVIII. cap. XXXV. Pollux scribit vocatos quoque Siræos & Pareoros; *nam eorum habenæ Siræ & Pareoriæ dicebantur. Funales* appellantur Suetonio Tiberij cap. VI.

De Trigæ fabricatore nihil habeo.

Quadrigas Cicero Mineruæ tribuit; Virgilius, Tertullianus, Plinius, Ælianus, Erichthonio; Herodotus, Afris; Pausanias & Arati interpres Theon, Troxilo; Ado, Prochlo; Tertullianus de Spectaculis, Acrophilo Argiuo; Hyginus, Orsilocho Argeo; Eusebius, Arogilo, seu Proclyto: quibus vltimis tribus locis Leopard. lib. I. Emend. cap. XV. restituit *Troxilo. Oenomao*, Ioannes Sauaro, qui sic explet Corippi lacunam:

Oenomaum referam primas iunxisse quadrigas.

Alio-

Aliorum incerta origo. *Curribus ferè ad bella vsi Asiatici omnes*, ait de ijs Xenophon lib. VI. Pædiæ. Pharusij item & Nigretes, auctore Strabone lib. XVII. Quin & *Zabeces, quarum feminæ currus in bellum aurigantur*, si Herodoto credimus libro IV. qui Pœnos quoque sic præliari scribit lib. VII. Gallos essedarios fortiter se gessisse in suos equites, Cæsar scribit lib. II. de Bell. Gall. *Hi de essedo pugnabant.* quod & Britannis assignat Cæsar lib. IV. Bell. Gall. Mela lib. III. cap. VI. Diod. Siculus lib. V. cap. VIII. & Propertius lib. II. Eleg. I.

Esseda cælatis siste Britanne iugis.

At Belgis tribuit Virgilius III. Georg.

Belgica vel molli meliùs feret esseda collo.

De Gallo-Belgis loquitur. Belgas Lucanus ornat laude inuenti couini, lib. III. Pharsaliæ:

—— *Rector monstrati Belga couini.*

Vnde Tacito in Vitâ Agricolæ, *Couinarij equites*, qui scilicet è couino pugnabant. Quod verò curulis militiæ indicium certius, quàm Olympia Græcorum ludi, & Circenses Romanorum, qui illorum imitatione videntur instituti? Et quousque hominum se extendit audacia? Tigrides etiam quadrigis iunxit Heliogabalus, auctore Lampridio. Ad summam, tantus olim curruum fuit vsus in bello, vt crediderit Camerarius, equites Monippos (celetas & celetizontes vocat Plinius lib. XXXIV. cap. V. & VIII.) id est singulari equo pugnantes, veteribus propè fuisse ignotos; quòd Homerus nimirum Heroës omnes è curribus facit pugnare; etsi Homero ignotos fuisse quidem Monippos, scribit Pollux, quia Homerus nempe solos Heroës pugnantes describit, quos bigæ quadrigæve magis decebant. Persas certè solis ferè curribus in militiâ vsos esse, arguit Xenophontis narratio, qui Persas captos refert spectantium fuisse ludibrio expositos, quia benè pasti & candidi erant, vtpote curribus vectari soliti. Et Curtius confirmat lib. IV. *Falcatæ quadrigæ, vnicum illarum gentium auxilium.* Id quod de Indis clariùs lib. VIII. *Summa virium in curribus.* bello nempe Pori Indorum Regis aduersus Alexan-

 drum.

drum. Copia autem quibuſdam bellis fuit tam immanis, vt Codex ſacer 1.Reg.cap.x111.ſcribat, Philiſthijm congregaſſe ad præliandum contra Iſraël triginta millia curruum. Et Rex Hanon 1. Paralipom. cap. x1x. conduxit aduerſus Dauidem trigintaduo millia curruum, quorum ſeptem millia Dauid intercepit. Semiramis centum millia, auctore Cteſiâ apud Diodor. lib. 11. cap. v11. Hinc ſingularis eorum in exercitu cura, tamquam præcipuarum machinarum. Ælian. lib. de Inſtruendis aciebus: *Duos currus zygargiam, id eſt parilem vocant. Duas pariles, coniugationem. Duas coniugationes, epizygargiam, duplarem coniugationem. Duas duplares, harmatarchiam curulem. Duplicatum curulem, cornu. Duplicatum cornu, phalangem.* Præfectos etiam eorum adminiſtrationi datos, indicatur lib. 111. Regum cap. 1x. quos Xenophon lib. v1. Pædiæ vocat *Duces curruum.* Quin & *ciuitatem curruum* appellat citatus liber Regum, in quâ nempe, tamquam in armamentario, ſeruabantur. Non abs re fuerit indicare hoc loco, quemadmodum è curribus pugnatum ſit, quis equos rexerit, quis armis dimicauerit. Duo currum eumdem aſcendebant, Homero teſte Iliade Ψ. parabates, & auriga. Parabates, ſeu hoples, armis pugnabat; auriga frenos regebat & currum. Locus, quo vterque in curru ſtabat, dicebatur δίφρος, quaſi διφορος, quòd duos ferret, auctore Euſtatio. Staticulum, à ſtando, Plinius appellat lib. xxx1v. cap. xv11. & lib. xxxv11. cap. x. Ceteræ partes curruum militarium accuratè enumerantur à Polluce lib. 1. cap. x. Aliam curulis pugnæ rationem Curtius explicat lib. v111. *Summa virium in curribus: ſenos viros ſinguli vehebant: duos clypeatos, duos ſagittarios, ab vtroque latere diſpoſitos; aurigæ erant ceteri, haud ſanè inermes; quippe iacula complura, vbi cominus præliandum erat, omiſſis habenis, in hoſtem ingerebant.* Id genus curruum à Theſeo excogitatum, ſcribit interpres Ariſtophanis. His ſe veteres exercebant, ait Hieronymus Mercurialis lib. 111. Gymnaſticôn, cap. x. *ne, cùm pugnandum erat, tamquam inexercitati, & diuerſorum agendi currus modorum expertes, ſuperarentur.* Horum pugnam egregiè depingit

pingit Maro libro x. Æeneidos, quam picturæ loco lubet adijcere:

Intereà biiugis infert se Lucagus albis
In medios, fraterq́ Liger: sed frater habenis
Flectit equos, strictum rotat acer Lucagus ensem.
Haud tulit Æneas tanto feruore furentes:
Irruit, aduersaq́ ingens apparuit hastâ.
Lucagus, vt pronus pendens in verbera telo
Admonuit biiugos, proiecto dum pede læuo
Aptat se pugnæ, subit oras hasta per imas
Fulgentis clypei; tum læuum perforat inguen:
Excussus curru moribundus voluitur aruis.
Lucage, nulla tuos currus fuga segnis equorum
Prodidit, aut vanæ vertêre ex hostibus vmbræ:
Ipse rotis saliens iuga deseris. Hæc ita fatus,
Arripuit biiugos, frater tendebat inermes
Infelix palmas, curru delapsus eodem.
Per te, per qui te talem genuêre parentes,
Vir Troiane, sine hanc animam, & miserere precantis.
Pluribus oranti Æneas: Haud talia dudum
Dicta dabas; morere, & fratrem ne desere frater.
Tum latebras animæ, pectus mucrone recludit.

Quia verò diuersa longè est pugna, quam à Britannis pugnatam esse ex essedis scribit Cæsar IV. de Bello Gallic. hîc duxi attexendam: *Genus hoc est ex essedis pugnæ. Primò per omnes partes perequitant, & tela conijciunt, atque ipso terrore equorum & strepitu rotarum ordines plerumque perturbant; &, cùm se inter equitum turmas insinuauêre, & ex essedis desiliunt, & pedites præliantur. Aurigæ interim paulùm è prælio excedunt, atque ita se collocant, vt, si illi à multitudine hostium premantur, expeditum ad suos regressum habeant. Ita mobilitatem equitum, stabilitatem peditum in prælijs præstant, ac tantum vsu quotidiano & exercitatione efficiunt, vt in decliui ac præcipiti loco, incitatos equos sustinere, & breuî moderari ac flectere, & per temonem percurrere, & in iugo insistere, & inde se in currus citissimè recipere consueuerint.*

Simile mihi prælium videtur ludicræ illi deſultationi, quam Propertius Vertumnum vocat lib. IV. Elegiâ II.

Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & eius,
Traijcit alterno qui leue pondus equo.

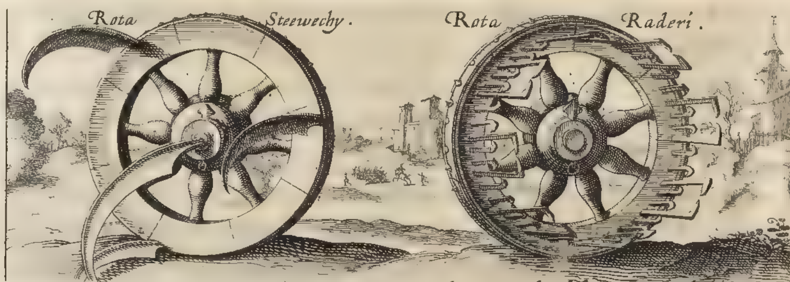
Qualis verò, quàm miſerabilis ille, Vertumnus verè humanarum rerum, currus Seſoſtris Regis, qui Reges, equorum loco, temoni alligabat, auctore Lucano lib. x.

Venit ad occaſum mundiq́ extrema Seſoſtris,
Et Pharios currus Regum ceruicibus egit.

Hos equeſtres currus Ælianus *expeditos* ſeu *ſimplices* vocat; *falcatos* autem, quos Macrobius *cum falcibus*, Suidas δρεπανη-φόρα τέθριππα. Horum eſt poſterior inuentio, vt ſuprà Lucretij auctoritate probatum, qui *falciferos* eos nominauit. Quod Silius imitatus eſt lib. XVII.

Agmina falcifero circumuenit arcta couino.

Triplicis fuiſſe generis, Steevvechius probat tabulis pictis in Vegetium, quas neque ego aſſequor ſatis, neque intelligere ſe fatetur Raderus noſter Commentarijs in lib. IV. Curtij cap. XXII. Nam, inquit, ſi ea fuit ſpecies falcium quas Steevvechius expreſſit, quomodo potuerunt circumagi rotæ? Ego Curtium hîc intelligo (vbi ſcribit, *falces alias ſummis rotarum orbibus hærere*) ſummæ curuaturæ rotarum fuiſſe inſertas falces, quæ extra rotas in latera porrectæ nunc ſurſum nunc deorſum ſpectabant. Cum Radero cenſeo; & benè eum cenſere, vel oculus iudicet ſpectatoris. Eccam Steevvechij rotam inhabilem, eccam Raderi volubilem:

Bigas falcatas nominat Pomponius Mela lib. III. cap. VI. de

de Britannis loquens, & Iordanes lib. de Rebus Geticis pag. 457.

Quadrigæ in oculos incurſant paſſim. Earum inuentionem Xenophon lib. VI. Pædiæ Cyro adſcribit. *Hoc pugnacis vehiculi genus*, inquit Auctor anonymus de Rebus bellicis, *reperit Parthicæ pugnæ neceſſitas.* At quæ illa pugna Parthica? Priùs ſanè repertum eſſe, docent me Literæ ſacræ Iudicum I. *Nec potuit* Iudas *delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.* Certè Ioſephus lib. v. cap. VI. auget in tria millia. Rex Iabin habuit, Duce Siſarâ, nongentos, ibidem cap. IV. Iterùm Ioſue XVII. *Reſponderunt filij Ioſeph: Non poterimus ad montana conſcendere, cùm ferreis curribus vtantur Chananæi, qui habitant in terrâ campeſtri.* Vegetius nihil adfert ante Antiochum & Mithridatem. *Falcatas quadrigas*, inquit lib. III. cap. XXIV. *in bello Rex Antiochus & Mithridates habuerunt.* De Antiocho, Liuius lib. XXXVII. de Mithridate, Plutarchus in Lucullo. Vſos eſſe Perſas, Curtius docet lib. IV. *Ingens hoſtium terror, ducentæ falcatæ quadrigæ vnicum illarum gentium auxilium ſecutæ ſunt.* Iterùm lib. IV. *Centum falcati currus ſecuti ſunt.* Rurſus ibidem: *Ipſe ante ſe falcatos currus habebat.* de Dario loquitur. Quales autem fuerint, explicant ijdem. *Ex ſummo temone*, inquit Curtius, *haſtæ præfixæ ferro eminebant. Vtrimque à iugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarum plura ſpicula eminebant in aduerſum. Aliæ deinde falces ſummis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demiſſæ, quidquid obuium concitatis equis fuiſſet, amputaturæ.* Diu pòſt repetit: *Alios ergo haſtæ multum vltra temonem eminentes, alios ab vtroque latere dimiſſæ falces lacerauêre.* Quibus paria ferè habet Liuius loco citato: *Quadrigæ armatæ in hunc maximè modum erant: Cuſpides circa temonem ab iugo decem cubita extantes, velut cornua habebant, quibus quidquid obuium daretur, transfigerent; & in extremis iugis binæ circà eminebant falces, altera æquata iugo, altera inferior in terram deuexa: illa, vt quidquid ab latere obijceretur abſcinderet; hæc, vt prolapſos ſubeuntéſque contingeret. Item ab axibus rotarum vtrimque binæ eodem modo diuerſæ deligabantur*

tur falces. Conuenit cum vtroque Scriptore Latino Diodorus Sicul. lib. XVII. *Procurauit Darius currus falcatos ducentos, quos ita construxit: Circa equum vtrumque, qui loris reuincti currum trahebant, exteriùs in iugo fixa spicula, trium palmorum longitudine, cuspide in hostium faciem conuersâ, constituebantur. Ad axes rotarum demissos, altera duo itidem hostibus occurrentia extabant: hæc & longiora & latiora erant prioribus, habebantq́; in summo adnexas falces.* Xenophon lib. I. de Expeditione Cyri, *Falces*, inquit, *ex dolabris ad imos currus in obliquum affixa prominebant, terram deorsum spectantes.* Diuersi valdè hi currus ab illis, quos Anonymus describit libello de Rebus bellicis: nam his, cultri à tergo; illis, à temone. *Hoc vehiculum*, inquit, *singulis benè munitis inuecti equis, duo viri, vestitu & armis, ferro diligenter muniti, citato cursu in pugnam rapiunt, cuius posterior supra currum pars, cultris in ordinem stantibus communitur, videlicet, ne facilis à tergo cuiquam præbeatur ascensus. Falces verò acutissimæ axibus eiusdem currûs aptantur, in lateribus suis ansulas habentes, quibus innexi funes, pro arbitrio duorum equitum laxati quidem explicant, repressi autem erigunt falces.* Et de alio falcatorum genere: *Posterior vehiculi pars spontaneis verberibus, ad incitandos equos, & clypeis acuto ferro circumdatis, velut in propugnaculo positis communitur.* En, vt currus Curtij & Liuij à temone & iugo antrorsum armati sint; Anonymi verò retrorsum, ad prohibendum ascensum supra rotarum axes. Sed multò peregriniores sunt ij quos fabricauit Cyrus, auctore Xenophonte lib. VI. Pædiæ, qui, instar simplicium curruum, instructi aurigâ & bellatore. *Currus*, inquit, *trecenti præbent pugnantes trecentos, equis autem hi vtuntur mille ac ducentis. Auriga verò hi sunt, quibus Optimates maximè fidem habent. ij verò sunt alij ad trecentos, qui hosti nihil nocent.* (Ergo singuli currus habent quatuor equos; singuli, vnum aurigam, vnum bellatorem.) *Hos aurigas sessilis currus sustulit. Pro his verò ad bellandum aptos parauit currus & validis rotis, quò non facilè contererentur; & longis* [illegible]*ibus: minùs enim resupinantur lata omnia. Sellam verò fecit aurigis, sicuti turrim, ex validis lignis. Harum*

rum verò curulium ſellarum altitudo eſt ad cubitos quinque, quò poßint equi ab aurigis gubernari ſuper ſellas. At aurigas loricis totos armauit, exceptis oculis. Appoſuit etiam falces ferreas, duarum vlnarum longitudine, ad axes, ex alterâ atque alterâ rotarum parte; & alias infrà ſub axem, reſpicientes in terram, tamquam impetum in aduerſarios currus facturi eſſent. Fateor, difficilè capio, quî ex hoc curru pugnauerit hoples, ſeu miles armatus. Quî enim poſſet, aut quo loco? Ante, an poſt aurigam? Ante aurigam, inter habenas & verbera ſtabit: poſt aurigam quomodo pugnabit? nam aurigæ ſella alta eſt quinque cubitos. Fortè à latere? Aqua mihi hæret: nam quanta, quàm longa aurigæ ſcutica, quàm longæ habenæ, ex ſellâ quinque cubitorum? Porrò Britannis quoque falcatos currus aſſignat Pomponius Mela lib. III. cap. VI. *Dimicant*, inquit, *bigis & curribus Gallicè armati.* Couinos *vocant, quorum falcatis axibus vtuntur.* Magna ſubinde pericula & damna attulêre hi currus. Suidas: *Aciem perturbabant, &, in quos incurrebant, eos mutilos tractoſq; atrociter interficiebant.* Hirtius de Bello Africano: (Pharnacis) *falcatæ Regiæ quadrigæ permiſtos milites perturbant.* Curtius lib. IV. *Darius ante ſe falcatos currus agebat, quos, ſigno dato, vniuerſos in hoſtem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, quò plures, nondum ſatis prouiſo impetu, obtererent,* &c. *Nec ſenſim Macedones cedebant, ſed effuſâ fugâ turbauerant ordines.* Ibidem: *Ingens hoſtium terror ducentæ quadrigæ.* Iterùm: *Currus, qui circa prima ſigna turbauerant aciem, in phalangem erant inuecti,* &c. *Paucæ tamen euasêre quadrigæ in vltimam aciem; ijs, quibus inciderunt, miſerabili morte conſumptis: quippe amputata virorum membra humi iacebant*, &c. Ibidem denique Darius, etſi iactabundè: *Obteri mehercule equorum vngulis poſſunt, etiamſi nihil præter falcatos currus emiſero.* Xenophon lib. VII. Pædiæ: *Quem autem hæ falces corripuiſſent, omnia vi incidebant, & arma, & corpora. In hoc autem inenarrabili turbine ex multifariâ coacervatione exilientibus rotis, excidit Abradatas.* Anonymus libello de Rebus bellicis: *Qualia verò huiuſmodi machinæ funera immittant, vel quas, turbatis*

batis ordinibus, ſtrages efficiant, dicent meliùs qui vſu bella cognoſcunt.

Haud dubiè ingentia initiò attulêre damna, ſed mox vitata artificio, & in auctores verſa, vt elephantorum ſtrages. Primùm ergo eluſa falcatorum vis, aperiendo agmen, & includendo circumueniendoque currus. Curtius lib. IV. *Currus, qui in phalangem erãt inuecti, Macedones in medium agmen accipiunt. Vallo ſimilis acies erat; iunxerant haſtas, & ab vtroque latere temerè incurrentium ilia ſuffodiebant. Circuire deinde currus, & propugnatores præcipitare cœperunt.* Aliàs retroactæ quadrigæ in ſuos, terrore fremituque vociferantium. quod Alexander quoque eſt commentus Curtij lib. IV. *Præcepit, vt ſi falcatos currus* (Perſæ) *immitterent, ipſi, laxatis ordinibus, impetum incurrentium ſilentio exciperent, haud dubius, ſine noxâ tranſcurſuros, ſi nemo ſe opponeret: ſin autem ſine fremitu immiſiſſent, eos ipſi clamore terrerent, pauidoſq; equos vtrimque ſuffoderent.* Et Eumenes bello contra Antiochum, eodem ſtratagemate vſus apud Liuium lib. XXXVII. *Falcatæ quoque quadrigæ, quibus ſe perturbaturum hoſtium aciem Antiochus crediderat, in ſuos terrorem verterunt,* &c. *Eumenes haud ignarus pugnæ, & quàm anceps eſſet auxilij genus, ſi quis pauorem magis equis inijceret, quàm iuſtâ adoriretur pugnâ; Cretenſes ſagittarios funditoreſq; excurrere iubet, ſimul omnibus partibus tela ingerere. Hæc velut procella partim vulneribus miſſilium, partim clamoribus diſſonis, ita conſternauit equos, vt repentè, velut effrenati, paſſim incerto curſu ferrentur,* &c. *Et eques inſequendo, tumultum ac pauorem, equis cameliſq; & ipſis ſimul conſternatis, augebat clamore, & ab aliâ circumſtantium turbâ multiplici adiecto. Ita medio inter duas acies campo exiguntur quadrigæ, amotoq; inani ludibrio, tum demum ad iuſtum prælium, dato vtrimque ſigno, concurſum eſt.* Deinde vitatæ quoque, palis in terram altè defixis ante aciem, intra quos miles ſe reciperet, quadrigis accurrentibus. Ita Luc. Sylla, Archelai; Cæſar, Gallorum falcatas deluſêre. *Archelaus Proſignanis imperauit*, ait Frontinus lib. II. cap. III. *vt denſos numeroſoſq; palos firmè in terram defigerent, intraq;*

eos

eos appropinquantibus quadrigis, ante ſigna noſtram aciem recepit; tum demum ſublato vniuerſorum clamore, velites & leuem armaturam ingerere tela iuſſit; quibus factis, quadrigæ hoſtium aut implicitæ palis, aut exterritæ clamore teliſque, in ſuos conuerſa ſunt, turbaueruntq́ Macedonum inſtructuram. C. Cæſar Gallorum falcatas quadrigas eâdem ratione palis defixis excepit inhibuítque. Quin humentibus etiam locis nullam falcatorum curruum vtilitatem fuiſſe, Curtius lib. VIII. oſtendit. *Vix*, inquit, *vllus vſus huius auxilij eo die fuit; namque imber, violentiùs quàm aliàs fuſus, campos lubricos & inequitabiles fecerat: graueſq́ & propemodum immobiles currus illuuie ac voraginibus hærebant.* Poſt pauca: *Per lubrica atque inuia immiſſi currus, excutiebant eos à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modò lacunáſque, ſed etiam in amnem præcipitauêre curricula. Pauci, tenus hoſtium exacti, penetrauêre ad Porum acerrimè pugnam cientem. Is, vt diſſipatos totâ acie currus vagari ſine rectoribus vidit, proximis amicorum diſtribuit elephantos. Ad ſummam; quæ primò magnum intulêre terrorem, poſtmodum fuêre deriſui*, ait Vegetius lib. III. cap. XXIV. *Nam difficilè currus falcatus planum ſemper inuenit campum, & leui impedimento retinetur, vnoq́ afflicto aut vulnerato equo decipitur. Sed maximè hac Romanorum militum arte perierunt: vbi ad pugnam ventum eſt, repentè toto campo Romani tribulos obiecerunt, in quo currentes quadrigæ cùm incidiſſent, deletæ ſunt. Tribulus autem eſt ex quatuor palis confixum propugnaculum, quod quo modo abieceris, tribus radijs ſtat, & erecto quarto infeſtum eſt.* Hi tribuli ſunt, quos *murices* Curtius, Cæſar, alijq́ue appellant; niſi quòd illi toti ferrei ſunt. Non igitur iniuriâ Liuius falcatas quadrigas appellat *anceps auxilij genus*, quòd nempe tam ſuis noxium, quàm hoſti; imò *inane ludibrium*, quòd vel fremitu militumq́ue clamoribus verteretur in ſuos.

De Niphæi curru ab Æneâ territo, Virgilius lib. x.

——— Quin ecce Niphæi
Quadriiuges in equos, aduerſaq́ pectora tendit;
Atque illi longè gradientem, & dira frementem

Vt vidêre, metu versi, retroq́; ruentes,
Effunduntq́; Ducem, rapiuntq́; ad littora currus.

Sic earum vsus exoleuit. Et quot Hippolytos credimus curribus suis miserandum in modum laceratos? Cùm

Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuêre currum, iamq́; deerrantes viâ
Quacumque pauidos rapidus euexit furor,
Hâc ire pergunt, seq́; per scopulos agunt.

Frustrà reclamat miles, frustrà moderator:
—— Frustrà retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

LIBER II.
DE
APPARATV MILITIAE EQVESTRIS.

Argumentum Libri.

EQVORVM *quomodo paretur copia, equitumq́; idoneus delectus. Equorum equitumq́; arma & phaleræ. Vexilla, Tubæ, Cornua, Litui, Buccinæ, Tympana. Recensio equestris. Vetus equitum transuectio & probatio. Equitum stipendia & annona.*

CAPVT I.

Equorum bonorum quomodo procuranda copia.

LACONVM *de equis imprecatio. Fabula equorum Diomedem deuorantium. Equorum copia hippotrophijs, tributis, ære publico parata. Hippotrophia habuêre Medi, Getuli, Babylonij, Macedones. Tributis equos collegêre Athenienses, Armeni, Cappadoces, Germani, Cilices, Franci. Agesilai & Scipionis astus instaurando equitatui. Aere publico emêre Romani & Galli. Quæ præstantium equorum notæ. Equi optimi, vbi. Quæ equorum vitia equiti socijsque periculosa. Equi Olympicis & Circensibus probati. Qui perierint vitio equorum. Equus Seianus quàm fatalis. Stratores in Prouincias missi ad equorum delectum. Emendorum equorum vetus stipulatio & cautio. Sarmatæ, Quadi & Turcæ castratis solummodò vsi. Scythæ cur solis equabus. Sarcinarij & Agminales equi minùs elegantes. Cur Iudæorum Regibus olim diuinitus interdictum multitudine equorum. Cleomenis scomma in Ptolomæum Aegypti Regem equorum negligentem.*

VAE dirissima fuit Laconum execratio, auctore Suidâ in voce O'ικοδομὴ, vt nempe imprecarentur hostibus suis ἱπποτροφίαν, id est, studium alendorum equorum, id ego censeo esse debere votum prosperrimum boni Hipparchi. Quod namque impendium priuatæ rei loculos exhaurit, id ærarij publici copiâ sustentatum, rem longè vtilissimam adfert, copiam bonorum equorum. Non inscito commento Veteres perniciosam priuatis equorum alimoniam expresserunt, Diomedis nimirum hospites suos equis obijcientis, & ab equis deinde suis deuorati. Equi namque diurnâ nocturnaque ingluuie priuatas opes facilè abliguriunt; tantò pretiosiùs comedunt, quàm bibunt. Quare vtilis illa Indorum lex, quam Strabo adfert lib. XV. Geographiæ: *Priuato homini equum aut elephantem alere non licuisse, quòd vtrumque Regis possessio censeretur.* Sed fuit id studium bellicosissimarum Nationum, artibus omnibus copiam augere equorum. Huius ergo rei caussâ Hippotrophia, seu equorum seminaria instituta, vbi genitales equis erant terræ; aut tributa equestria imposita (vt importati saltem equi haberentur) aut è publico empti. De Seminarijs Strabo lib. XI. *Media*, inquit, *vt & Armenia, equis alendis excellit; & inde quoddam pratum Hippoboton vocant, alúntque equorum Regiorum in eo quinquaginta millia. Nisæos equos, quibus Reges vtuntur, quidam peti hinc aiunt.* Lib. XVII. *Getuliæ Reges sic equis student, vt ad centena pullorum millia quotannis (accuratâ factâ supputatione) recenseantur.* Herodotus lib. I. scribit, *Babylonio Regi, cùm Cyrus Babylonem caperet, fuisse peculiares equos, præter militares, admissarios octingentos, equarum sexdecim millia.* Amplius Strabo lib. XVI. de equitio Macedoniæ: *In vrbe Pellâ (quæ Philippi & Alexandri Regum patria) Regis equæ superabant numerum triginta millium, admissarij erant trecenti.* De tributis equestrium armentorum, Suidas voce I'ππας refert factam à Solone huiusmodi descriptionem Atheniensium, ne equi bello necessarij deessent: *vt qui* CD. *medimnorum reditum haberent, singuli*

ſinguli alerent equum. Alij, quos Zeugitas appellarunt, bini ſimul equum vnum, cùm eſſent nempe tenuiores. Armeni equeſtre tributum Regi ſuo pendunt, teſte Xenophonte lib. IV. Expeditionis Cyri. *Cappadocia Perſis confert quotannis mille quingentos equos; ferè duplum huius Medi pendunt*, Strabo lib. XI. *Dario Cilicia quotannis ſuppeditabat trecentos ſexaginta equos albos: ſingulos nempe in ſingulos anni dies*, ait Herodotus lib. III. Quo exemplo fortè Pipinus Francorum Rex Saxonibus à ſe debellatis *imperauit vectigal annuum trecentorum militarium equorum*, vt Æmilius narrat lib. II. De tributis hæc habui, quibus parari equorum non exigua copia poſſit. Sed Ageſilaus arte equitatum inſtruxit, cùm tributo non poſſet. *Cùm namque aduerſus Tiſſaphernem equitatu eſſet inferior, edixit locupletioribus omnibus, ſi ſolui militiâ vellent, vt pro ſe quiſque equum & vicarium darent; ita factum, vt breui cogerentur equi, gnauiq́ milites loco ignauorum. Aiebat verò, ſe veſtigijs inſiſtere Agamemnonis, qui pro bonâ equâ miſſionem repræſentauit militi locupleti, ſed imbelli.* Plutarchus in Vitâ, & Apophth. Lacon. Haud abſimile eſt, quod Scipionem feciſſe Liuius lib. XXIX. & Valerius lib. VII. cap. V. referunt. Cùm ex fortiſſimis peditibus Romanis equitum trecentorum numerum complere vellet, trecentos iuuenes nobiliſſimos & ditiſſimos, quos ſecum ex Siciliâ habebat, ſpecioſa arma & electos equos expedire iuſſit, velut eos ſecum ad Carthaginem auecturus. *qui cùm ſollicitè paruiſſent, Scipio edixit, ſe ijs remittere eam expeditionem, ſi arma & equos militibus ſuis darent; quam conditionem rapuit imbellis illa ac timida iuuentus.*

Magno ære equos ſoliti comparare Galli, auctore Cæſare initio lib. IV. Belli Gallici. *Iumentis*, ait, *maximè Gallia delectatur, eaq́ impenſo parat pretio.* Quamquam *Venetis Gallis* olim Strabo morem tribuit lib. V. *equos alendi, ab ijſq́ Dionyſium Siculum quotannis equos accerſiſſe in certaminum ludos.* Hinc Bodinus argutè diuinat lib. IX. Methodi ſuæ hiſtoricæ, Celtarum nomen Gallis inditum, quia equi κέλητες nominantur, quorum ſtudio vſuque delectarentur Galli. Cæ-

ſar lib. v. *Treuirorum ciuitas longè plurimùm totius Galliæ equitatu valet.* Quinetiam Romani equitatûs robur Gallicis maximè ſtetiſſe auxilijs, teſtatur Strabo Geograph. lib. iv. *Galli*, inquit, *omnes naturâ ſunt pugnaces, equitatu tamen quàm peditatu meliores*; *& optimam equitatûs ſui partem Romani ab his habent.* Fidem exemplo adſtruit Romanus ſcriptor Hirtius bello Africano. *Accidit*, inquit, *res incredibilis, vt equites Galli minùs triginta, Maurorum equitum duo millia fugarent.* Et de Gallico tamen equitatu audebat ſibi perſuadere Fabius, *Prima Gallorum prælia plus quàm virorum, poſtrema minus quàm feminarum eſſe.* expertus pòſt, non niſi Decij deuotione ac morte, equeſtris illius procellæ vim frangi potuiſſe, vt Liuius refert lib. x. Romani denique equos è Prouincijs accerſebant, diſtribuebantque è publico equitibus ſuis. vnde *publicus equus* inuenit nomen. Liuius lib. i. *Ad equos emendos decem millia æris ex publico data. Mille aſſarium* Varro appellauit. Neque tam numerum quàm præſtantiam attendebant Romani. Quid enim præſidij in caballis illis ſtrigoſis, ſegnibus, vetulis, quales Iuuenalis pingit, qui

—— Pretijs dominos mutare iubentur
Exiguis, tritóque trahunt epirhedia collo,
Sonipedes, dignique molam verſare nepotis?

Bellicoſos illos amabant, quales Statius lib. vi. pingit:

Qui dominis, idem ardor equis. Face lumina ſurgunt:
Ora ſonant morſu, ſpumiſque & ſanguine ferrum
Vritur, impulſi nequeunt obſiſtere poſtes:
Stare, adeò miſerum eſt; pereunt veſtigia mille
Ante fugam, abſentémque ferit grauis vngula campum.

Hoc nempe Maro commendabat in equorum educatione:

—— Animos æuúmque notabis,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

Hoc conſilio ſtratores in Prouincias dimiſſos ad probandos equos, Ammianus ſcribit lib. xxix. *Conſtantinus ſtrator paucos militares equos ex his auſus mutare, ad quos probandos miſſus eſt in Sardiniam.* Extat verò edictum Valentin. & Valen-

tis

tis lib. XII. Cod. tit. XXIV. quo iubentur *Prouinciales in offerendis equis certam formam, ſtaturam & ætatem obſeruare.* Sed iam olim apud Romanos mos inueterauerat probandorum equorum. vnde Kalendarium Manutianum Septembri menſe notat *Ferias equorum probandorum.* Quamquam & Circenſibus ludis apud Romanos equorum præſtantia, ſicut Olympicis hippodromijs apud Græcos, explorabatur. neque enim curribus ſolis, ſed ſingularibus quoque exſolutiſque equis Circenſes inſtituebantur. Suetonius Iulij cap. XXXIX. *Circenſibus equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes.* Iterùm Domitiani cap. IV. *In Circo, præter ſolemnes bigarum quadrigarumq́, curſus, prælium duplex equeſtre commiſit.* Et de eodem Dio lib. LX. *Ob victoriam Britannicam Claudius equorum certamina tot promiſit, quot dies ille admitteret. Plura tamen quàm decem non fuêre.* Clariſſimè Dionyſius Halic. lib. VII. *Peractâ pompâ certamina ſpectantur equorum; quorum primum erat quadrigarum, bigarum, ſingulariumq́, equorum curſus, quemadmodum in Olympijs fieri ſolet.* Et Liuius lib. XLIV. *Circenſi ludicro, ſemel quadrigis, ſemel deſultore miſſo*, &c. Sanè Onuphrius libello de Circo, exiſtimat ſingulares hoſce equos ſponſione præmij cucurriſſe, hortatoreſque nullo præmio ſubinde bigis aut quadrigis fuiſſe ſubſecutos. *Nam in vetuſtis tabulis aurigarum*, inquit, *equus ſingularis currum antecedit.* Et pleraque Poëtarum teſtimonia conſonant in curſum hunc ſingularium equorum.

Lucani lib. I. Pharſal.

—— Quantum clamore iuuatur
Eleus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus, pedibúſque repagula laxet.

Ouidij II. Triſtium:

Acer, & ad palmæ per ſe curſurus honores;
Si tamen horteris, fortiùs ibit equus.

Silij lib. XV.

Sic vbi proſiluit Piſæo carcere præceps,
Ante ſuos it victor equus. ——

Eiuſ-

Eiusdem lib. XVI.

—— Cursus proponit equorum.
Fluctuat æquoreo fremitu rabiéque fauentum,
Carceribus nondum reseratis, mobile vulgus,
Atque fores oculis & limina seruat equorum.
Iámque vbi prolato sonuêre repagula signo,
Et toto prima emicuit vix vngula cornu;
—— Similes hortantibus ore sequuntur
Quisque suos, magnáque volantibus ijdem
Voce loquuntur equis. ——

Quid ergo tum spectabant? Velocitatem præcipuè, roburque atque ingenium equorum, vt equestrem militiam quàm florentissimam conseruarent. Ac si qui tum eâ indole erant, de quibus Naso diceret,

Cui faueas, ipsi scire videntur equi;

tum hos plausu in cælum efferebant.

—— Nempe volucrem (ait Iuuenal. Sat. VIII.)
Sic laudamus equum, facili cui plurima palmæ
Feruet & exultat rauco victoria Circo.

Duo verò obseruabant præcipuè in equorum delectu, patriam, & familiam. A patriâ commendantur *Agrigentini.* Virgilius Æneid. III.

Arduus hinc Acragas ostentat maxima longè
Mœnia, magnanimûm quondam generator equorum.

Agrigentum enim Pomponio Melæ est Acragas.
Argolici. Horatius lib. I. Odâ VII.

Aptum dicet equis Argos ditésque Mycenas.

Cappadoces, quibus nempe Argæi equi debent originem, teste Claudiano de laudibus Serenæ:

—— Delectus equorum
Quos Phrygiæ matres Argæáque gramina pastæ
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt.

iterumque lib. II. in Ruffin.

—— Iam pascua fumant
Cappadocum, volucrúmque parens Argæus equorum.

De

De quibus Solinus cap. XLVII. *Cappadocia ante alias altrix equorum, & prouentui equino accommodatiſsima eſt.* vt mirum non ſit, quod Capitolinus in Gordianis ſcribit: *Equos Siculos centum, & Cappadoces centum factionibus* (Circenſibus) *diuiſos.*

Elei. Lucanus I. Pharſaliæ:

——— *Quantum clamore iuuatur*
Eleus ſonipes. ———

& Virgilius lib. I. Georg.

——— *Eliadum palmas Epirus equarum.*

Piſæi. Silius Ital. lib. XV.

Sic vbi proſiluit Piſæo carcere, præceps
Ante ſuos it victor equus. ———

Epidaurij. Virgilius III. Georg.

——— *Domitrixq́ Epidaurus equorum.*

Magnetes. Lucanus lib. VI.

Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis.

Niſæi, vel à campo Niſæo in Mediâ, vt Herodotus lib. VII. vel à Niſo, loco inter Bactrianam & Suſianam, vt Suidas. His Reges vehi ſolitos, Strabo alijq́ue ſcribunt.

Oebalij. Statius lib. VI. Thebaïd.

Oebalios ſublimis agit ſpes proxima palmæ
Amphiaraus equos. ———

Sarmatici. Silius lib. III.

At non Sarmaticos attollens Suſana muros
Tam leuibus perſultat equis. Hinc venit in armâ
Haud æui fragilis ſonipes; crudóque vigore
Aſper frena pati, aut iuſsis parêre magiſtri.

Thraces. Virgilius lib. XII. Æneid.

——— *Maculis quem Thracius albis*
Portat equus. ———

Et Statius lib. VI. Theb.

——— *Sed Thraces equi, vt vidêre iacentem*
Hippodamum, redit illa fames, &c.

Veneti. Strabo lib. V. *Venetos aliquos putant deſcendere à Venetis Paphlagoniæ populis,* &c. *Hinc Dionyſius quoque tyran-*

H *nus*

nus Siciliæ, alendorum semen equorum constituit, quos ad equestre certamen tollebat.

Thessalicis denique equis Oraculi voce laus prima decreta est, quam Æginensibus interrogantibus redditam Strabo scribit lib. x.

Thessalicus præcellit equus. ——

Sed quousque vos differo, Hispania, Gallicia & Lusitania, equorum nobilissimorum altrices? Iamdudum Claudianus illud inter Serenæ Reginæ laudes accinit, *Diues equis* Hispania. Admonet aliunde Martialis:

—— *Videbis Bilbilim*
Armis & equis nobilem.

Inde Strabo, qui Iberos equos Parthis celeriores facit lib. III. Hinc instat Iustinus lib. XLI. *Equi tanti in Galæciâ & Lusitaniâ, tam pernices visuntur, vt non immeritò ipso vento concepti videantur*, &c. *Hispanorum verò plurimis militares equi & arma sanguine ipso chariora.* Sed præter militares, quàm eximios etiam pompæ præbet Hispania? Plinius testatur lib. VIII. cap. XLII. *In Hispaniâ, Gallaica gens & Asturica, equini generis, quos Thieldones vocamus, minori formâ Asturcones vocatos gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio; vnde equis tolutim carpere incursus traditur arte.* Quid mirum, animali tam generosum esse incessum? Caussa apud Martialem est:

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Sed familiam prætereà equorum, non patriam solummodò æstimarunt. Statius lib. v. Silu.

—— *Romulei qualis per iugera Circi*
Cùm pulcher visu, titulis generosus auitis
Exspectatur equus, cuius de stemmate longo
Felix emeritos habet admissura parentes.

Nemesianus:

Cappadocúmque notas referat generosa propago
Æmathiæ, & palmas superet grex omnis auorum.

quos

quos versus olim corruptos sic emendat Caspar Barthus Aduerſ. lib. III. cap. XV. Virgilius lib. III. Georg.

Quamuis ſæpè fugâ verſos ille egerit hoſtes,
Neptuníque ipſâ deducat origine gentem.

Statius lib. VI. Theb.

—— *Tua furto lapſa propago*
Cyllare, dum Scythici diuerſus ad oſtia Ponti
Caſtor, Amyclæas remo permutat habenas.

Martialis denique lib. III. Epigr. LXII.

Hirpini veteres qui benè nouit auos.

in quem locum Lipſius epiſt. XXVI. ad Valent. Acidalium adfert veterem inſcriptionem, quâ Hirpini equi huius auus vocatur Aquilo, nepoſque Aquilonis. Fortè ad familias internoſcendas equis inuſta ſtigmata, vt hodieque videmus, & factum olim Anacreon indicat:

Equi ſolent inuſtum
Coxis habere ſignum.

& Suidas, equis ad Phaſidem natis ſcribit Phaſianam auem ſolere inuri, vt de Bucephalo quoque Plinius libro VIII. cap. XLII. *Bucephalon eum vocarunt*, ait, *ſiue ab aſpectu toruo, ſiue ab inſigni taurini capitis, armo impreſſi.* Quo de more plura ſcripſi libello de Origine ſcribendi cap. XX. Hoc ergo delectu quærendi equi; optandaque emptoribus Michaëlis Balbi Imperatoris ſcientia, qui, Cedreno teſte, *ſolo intuitu deprehendebat, quales euaſuri eſſent equi, an celeres, an bellicoſâ fortitudine nobiles.* Profectò ſi extaret Simonis Athenienſis liber, *quem ille de internoſcendis equis admirabilem ſcripſit*, narrante Suidâ; is vtilis in primis foret. At nunc obiter, quæ ab alijs obſeruanda didicimus, in medium adferentur. *Forma equorum,* inquit Plinius lib. VIII. cap. XLII. *quales maximè legi oporteat, pulcherrimè Virgilio vate abſoluta eſt.* Hæc verò ea Virgilij forma eſt III. Georg.

—— *Illi ardua ceruix,*
Argutúmque caput, breuis aluus, obeſaq; terga,
Luxuriatq; toris animoſum pectus. Honeſti

Spadices, glaucique; color deterrimus albis,
Et giluo. ———

Xenophon libello de Re equeſtri complexus longè plurima, oſtendit quid contra venditorum impoſturas ſit obſeruandum. *Jn corpore*, inquit, *prima erit pedum conſideratio. Vt enim, quamuis benè ſuperioribus ſui partibus ædificata domus, ſi non ſubiecta ſint conuenientia fundamenta, nulli vſui fuerit; ita & bellator equus nulli vſui fuerit, ſi maximè omnibus alijs dotibus, cùm malis tamen pedibus abundet; talis enim nullis ſuis dotibus vti poßit. In explorandis igitur pedibus vngula conſideranda: ſpiſſa enim, ad pedum bonitatem, longè differt à tenui. deinde cognoſcendum, vtrùm ſint arduæ, an depreſſæ,* &c. *Rectè Simon ſcripſit, ſonitu deprehendi pedum bonitatem: non ſecus enim quàm cymbalum reſonat vngula ardua. Oſſa, quæ ſupra vngulam, infra talos, neque erunt procera, inſtar caprarum, (ſic enim ſuccuſſatione equitem afficiunt) neque depreſſa (ſic enim deglubi & exulcerari calli illi ſolent.) Crurum oſſa ſint ſpiſſa,* &c. *Sed hæc ſpißitudo non ſit venarum aut carnis: nam hoc pacto, cùm per aſpera agitur equus, impleri hæc ſanguine neceſſe eſt, & exiſtere nodos, inflariq́; crura. Femur ſub armis ſit craſſum; ſic enim robur & venuſtatem habet. Pectus autem amplum, idoneum eſt & ad formam, & ad robur, & ad largiores greſſus. Iam de pectore non oriatur ceruix, tamquam hirci prona, ſed eminens pertineat ad verticem, inſtar galli gallinacei, curueturq́; in flexu. At caput oſſeum ſit, cum paruis maxillis,* &c. *Conſiderandum & hoc, vtrùm buccæ ſint teneræ, an aſperæ, an verò inæquales: nam imparitas facit equos ore contumaci. Extantes oculi, vigilantiores putandi quàm profundi. Nares patulæ, multò quàm anguſtæ habent apertiorem meatum animæ, faciuntq́; equum videri terribiliorem. Ipſe vertex ſi fuerit grandior, aures verò minutæ, magis ita caput equinum videbitur. Spina dorſi ſupra armos paulò elatior, præbet opportunius ſedile equiti: & armi ac reliquum corpus firmiùs compinguntur, ſi illa duplex fuerit,* &c. *Latera demißiora, ſupraq́; aluum turgidiuſcula, & reſidendi meliùs, & maioris roboris, & melioris de paſtu ſucci commoditatem ferè habent. Lumbi quò erunt latiores, & mi-*

& minùs prolixi, hoc faciliùs attollet priores pedes equus, & posterioribus subsequetur, &c. *Coxas esse & latas & carnosas oportet, vt consentaneæ sint cum pectore & lateribus.*

Hucusque de equini pulli membris ferè singulis Xenophon. Post pauca subijcit, quæ tenere debeat, si quis equum iam vectorem emere cogitat, ne circumueniatur à venditore. *Ac primùm*, inquit, *ætas ignoranda non est. Cui enim dens, qui ætatem notat (Græci γνώμονα vocant) excidit, neque delectat ope, neque reuendibilis est.* Mox aperit ea vitia, de quibus nos infrà Lib. III. cap. II. vbi ostendetur, quibus modis dedocenda sint. Neque enim statim desperandum de equi probitate est, quasi emendari nequeat, qui vel leue aliquod vitium aut consuetudine, aut incultu contraxerit. siquidem *Germani*, vt Cæsar scribit lib. IV. Belli Gallici, *iumenta apud se nata, praua atque deformia, quotidianâ exercitatione summi vt sint laboris efficiunt, eodemq; remanere vestigio assuefaciunt, dum pedibus ipsi præliantur.* Sed vitia incurabilia, morbi, moresque desperati, vitanda solummodò sunt, qualia Pollux lib. I. cap. XI. promiscuè enumerat, tit. IX. de Vituperatione operum ingenijque equini. *Equus segnis*, inquit, *hebes, otiosus, delicatus, simplex, piger, malis pedibus præditus, malè spirans, cunctator, timidus, trepidus, tremens, suspectus, hæsitabundus, molli vngulâ, duri oris, impares maxillas habens, grauis capite, cernuus, asininus, vorax, difficilis incitatu, immorigerus, habenas negligens, difficilis ductu, impudens, imbellis, stupidus, humilis, pusillanimis, deformis, indecens, facilis captu; neque turbam tolerans, neque militarem clamorem sustinens, equorum hominúmve osor, mordax, calcitrator, indomitus, malè institutus, non promptus, rudis, incompositus, sæuus, difficilis ad portandum, effrenis, impudentibus maxillis, refrenans, decutiens, incuriosus, equitis excussor, freni impatiens, subtimidus, deficiens, & si quæ alia his similia, secundùm Simonem.* Meritò sanè hæc vitanda in militaribus equis. *Nam, quæ tibi vtilitas erit equitatûs*, (rogat Socrates apud Xenophontem lib. de Dictis Socratis) *si equites adduxerint equos tam vitiatis pedibus ac tibijs, quosdam verò ita debiles ac strigosos, vt sequi non possint?*

& quoſdam ita malè educatos, vt non maneant quocumque in loco ordinaueris? quoſdam verò tam calcitroſos, vt non ſit poßibile de vno aciei loco in alium transferri? Perniciem hæc adferunt equiti, aut turmæ ſubinde vniuerſæ. *Calcitrones enim*, ait Xenophon in Hipparcho, *ab vſu belli remouendi ſunt, cùm præſertim tales ſæpè nobis plus calamitatis, quàm hoſtes ipſi, inferant; quippe numquam in acie inſtrui aut conſiſtere poſſunt. Itaque propter equi vitium, inutilis quoque redderetur eques.* Nihilo meliores calcitronibus ſunt ſternaces, ſuffoſſi, ſeu ceſpitatores (vt Seruius interpretatur) mordaces, effrenes, ceteriq́ue id genus. Accipe exempla: Clonium, Æneid. x.

—— *Infrenis equi lapſu tellure iacentem.*

Meſſapus lapſum obtruncat.

Camilla, Æneid. XI.

Tum Lyrim Pagaſumq́; ſuper: quorum alter habenas
Suffoſſo reuolutus equo dum colligit, &c.

Turnus, Æneid. XII.

Et ſternacis equi lapſum ceruice Thymœten
Eumedi comitem coniectâ cuſpide mittit.

Quo verò nomine hoſce equos inſigniam aptiùs, quàm Seiani, qui, auctore Gellio, tot dominis fatalis fuit? Hæc igitur priùs prouidenda quàm emantur equi, monente Horatio:

Regibus hic mos eſt, vbi equos mercantur, apertos
Inſpiciunt. ———

Et Seneca Epiſt. LXXX. *Equum empturus, ſolui iubes ſtratum, detrahis veſtimenta venalibus, ne qua corporis vitia lateant.* Quin & emptorem ſtipulari conuenit ex formulâ veteri, quam Varro adfert lib. II. Rei ruſticæ, cap. II. *Illoſce equos, quâ de re agitur, ſanos rectè eſſe, vti pecus equorum, quod rectè ſanum eſt, extra luſcum, ſurdum, minum, id eſt ventre glabro; neque de pecore morboſo eſſe, habereq́; rectè licere. hæc ſic rectè fieri ſpondes?* Huic ſtipulationi (ſi venditor falleret) cauit L. Apud Labeonem. ff. de Præſcript. verb. *Si tibi equos venales experiundos dedero, vt, ſi in triduo diſplicuiſſent, redderes.* Tanto delectu comparandi equi: niſi ampliùs etiam quorumdam exemplo videatur

deatur procurandum, vt aut canterij ſeu exſecti omnes ſint, aut omnes equæ: canterij, ad vitandos hinnitus, quod opportunum arcanis profectionibus; equæ, ad maiorem velocitatem, quippe quæ nec vrinâ reddendâ retardantur; cui bono id vtrumque à quibuſdam factum. Canterijs ſolis vſos Sarmatas & Quados, Marcellinus ſcribit lib. XVII. *Ne aut feminarum viſu exagitati raptentur, aut in ſubſidijs ferocientes prodant hinnitu denſiore vectores.* Quem Turcis inueteraſſe morem, narrat Cuſpinianus. At *Scythæ per bella feminis vti malunt, quoniam vrinam curſu non impedito reddant*, ait Plinius lib. VIII. cap. XLII. Equos tamen à Scythis (vt & Sarmatis) caſtrari ſolitos, Strabo affirmat lib. VII. extremo. Certè & curſûs celeritate ab equabus equos ſuperari, conuincit auctoritas multorum; Homeri in primis, qui Eumelo ad Troianum bellum profecto equas velociſſimas tribuit. Horatij deinde lib. II. Od. XVI.

—— Tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa. ——

Virgilij I. Georg.

—— Eliadum palmas Epirus equarum.

Denique Pauſaniæ, qui equas ferè Olympicis ludis viciſſe oſtendit; & quidem Hecratitæ Theſſali equam grauidam. Atque hæc cura militaribus equis comparandis facit. Sarcinarios & agminales nihil opus eſſe tam elegantes aut probos; quorum tamen pari ferè opus eſt copiâ ad impedimentorum ſubuectionem. Agminalium equorum mentio apud Marcellinum: eoſque Prouincijs imperari ſolitos, indicatur ff. tit. de Muneribus & honoribus, L. vltimâ. Subit hîc animum petere, cur olim Dominus exercituum interdixerit Regibus Iudææ equorum multitudine. Deuteron. XVII. *Rex,* ait, *cùm fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatûs numero ſubleuatus.* Et pij ſanè Iudæorum Reges in bellis ferè peditatu, vix equitatu vſi ſunt, vti patet in Machabæis, ait Cornelius A lapide in hunc locum: impij autem Reges contrà, magnos equitatus habuêre;

vt

vt Ioram, II. Paralip. XXI. non quòd nullos omnino equos Iudæi adhibuerint, vt putauit Oriolanus Notis ſuis in lib. Machab. ſed, quòd equorum ijs fuerit prohibita nimia multitudo, quemadmodum explicarunt Hieronymus, Procopius & Baſil. in Pſalm. LXXV. & Iſaiæ cap. II. Philo lib. de Agricultura, qui myſticè ea Legis verba accepit: denique Stephanus noſter Menochius lib. III. Hieropoliticôn cap. XIII. tractans de equitatu. *Fecit enim ſibi equos & equites Adonias Rex*, lib. III. Regum cap. I. & Ioſaphat equos habuit, IV. Regum cap. III. & Dauid, victo Adarezero Rege Soba, retinuit quadrigas centum, I. Paral. cap. XLVIII. Et Iudæi à captiuitate reduces, habuêre ſeptingentos triginta ſex equos, lib. I. Eſdræ cap. II. & II. Eſdræ cap. VII. Quin & portam equorum Ieroſolymis, & domus Regiæ, in Scripturis audimus. Sed hi exiguo numero, vel non in vſum equeſtris militiæ lecti, vt apparet teſtimonio Pſalmi XIX. *Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei noſtri inuocabimus*. In Legem igitur impegiſſe videri poſſet Salomon III. Reg. IV. & X. II. Paralip. cap. II. & IX. niſi ad gloriam & ſplendorem Regni velimus ſpeciali priuilegio ei conceſſum, ait Iacobus noſter Bonfrerius in Pentateuch. iuxta promiſſionem à Domino factam III. Regum III. & II. Paralip. cap. I. maximè cùm ea equorum multitudo videatur adfuiſſe Salomoni iam tum, cùm eſſet Deo gratus; adferaturque is ſplendor III. Regum IV. in commendationem gloriæ potentiæque Salomonis. Quare tres Legis cauſſas Bonfrerius adfert. Prima eſt: quia metu rediture idololatriæ, voluit Deus omnem Iudæis abſciſſam eſſe ſocietatem cum Ægypto; quæ copiâ abundat præſtantiſſimorum equorum. Altera, ne Rex, nixus viribus equitatûs, Ægyptum occuparet, Iudæis reductis. Tertia, ne Iudæi plus nimio fiderent in prælijs equitatui, ſed Dei in primis auxilio niterentur. Has ob res Deus Iſaiæ cap. II. increpat Iudæos, quòd diuinæ opis obliti, *terram repleuerint equis*. Iterumque Iſaiæ XXX. quòd in equos Ægyptios ſpem omnem abieciſſent. Quare etſi quos bello captos equos quadrigáſve

gáſve obtinuiſſent, corrumpi iuſſit, Ioſue xi. & ii. Reg. c. viii. Igitur, poſtquam ceſſarunt cauſſæ, poſtquam etiam Salomoni diuinitus indultum eſt equorum multitudine vti, vel ad gloriæ ſplendorem, cùm nulla vſpiam ſtreperent bella; multò magis Regibus ceteris, ob bellorum neceſſitates, equeſtris militia conceſſa eſt. Et Salomon Regum omnium ſplendidiſſimus, licet altâ in pace, *habuit quadraginta millia præſepia equorum currilium, & duodecim millia equeſtrium*, iii. Regum cap. iv. Quæ verba quid ſibi velint, explicat caput ix. lib. ii. Paralip. *Habuit Salomon quadraginta millia equorum in ſtabulis, & curruum equitumq́; duodecim millia.* vniuerſim equorum 57600. ex calculo Pinedæ. Sapientius vtiliuſque Salomonis ſtudium ad tuenda parandaque Regna, quàm Ptolomæi Regis Ægyptiorum, quem Cleomenes apud Plutarchum ſalſiſſimo perſtrinxit cauillo. Cùm enim Nicagoras Meſſenius diceret, inſignem ſe equorum numerum Alexandriam aduexiſſe; *Mallem*, inquiebat Cleomenes, *mulierculas muſicas aduexiſſes, nam his maximè nunc opus habet Rex noſter.* Sic nempe rideri merebatur mollities ſtolati illius Vlyſſis, qui gynæceum pro hippodromo inter fuſos coluſque colebat.

CAPVT II.

Equitum idoneorum delectus more maiorum.

Eques initio à virtute, nobilitate, robore, opum æstimatione lectus. Id quando, & quantus equester census. Dicti primùm Celeres, Trossuli, Flexumines, denique Equites. tum demum equester Ordo natus. Seuerus ac propè fastidiosus Veterum delectus. Vitia equitatûs & remedia. Romani equitatu inuicti. Gallorum veterum Nobilitas in equitatu. Batauorum equitum præstantia. Hispaniæ Ordines sacri, & Collegia equestria Nobilitati data, sanctisque legibus vincta. Salapiarum & Colophoniorum equitum gloria. Auxiliares Romanorum equites ignobiles, & duplò quàm Romani plures. an tutò? Obscuri, modò strenui, equestri militiâ non arcendi. Quæ equiti priùs cogitanda, quàm in militiam se det. An plus in equite quàm in pedite virium. Quantæ variorum equestres copiæ. Xerxis, Darij, Nini, Semiramidis equitatus propè incredibilis. Sed maximus omnium futurus equitatus Antichristi.

QVO abijsti priscum militiæ decus! Eques legi quondam solebat virtute, nobilitate, robore: nimirum, quia

Magna mentis opus, nec de lodice parandâ
Attonitæ, currus & equos legisse. ——

Quid nunc? ô mores! Eques non legitur, sed quiuis de triuio arripitur, nullo discrimine, lixa, an calo. vibices dicam, an vomicas Martis nostri? *Non facio conuitium æuo nostro, sed medicinam*, inquit Lipsius libro v. Ciuilis doctrinæ cap. VIII. *Nam principiò, Delectûs quæ forma apud nos? nulla. Emunt militem, non legunt; vt queritur apud Tacitum Galba. Pecuniola proponitur, tympanum strepit: & ecce coëunt aliquot inter se ignoti ignorantésque. Purgamenta vrbium suarum vocat Curtius. quibus ob egestatem & flagitia maxima peccandi necessitudo est. Plerique profectò tales (nam omnes absit vt culpem) aut si qui melioris notæ, immixti facilè abripiuntur, & velut obducuntur à reliquâ illâ face.* Non potest Lipsio odium conciliare tam certa notaque veritas. vident fatenturque omnes; adeoque si rediret iunior aliquis Africanus, pullo se indueret sago, & perambulans

bulans castra, diceret, *lugere se infamiam exercitûs.* Dic nobis igitur, Dionysi, quàm aliter faciebant Romani. *Constituto Senatu, Romulus trecentos viros illustrissimarum familiarum corpore robustissimos elegit*, &c. *vt ex equis pugnarent, vbi campus erat ad equestre certamen commodus*, lib. II. Antiq. cap. II. Hîc ecce gemina equitum conditio, familiæ decus, & corporis robur; tertiam Polybius addidit in Castrametatione: *Equites suos Romani capiunt iuxta opes, secretione eorum à Censore factâ.* Atque hæc opum æstimatio, nullâ factâ sub prioribus quatuor Regibus Romanis, cœpta primùm Seruio Tullio Rege quinto. Ita Liuius indicat lib. I. *Seruius censum instituit, ex quo belli pacisq; munia non viritim, vt antè, sed pro habitu pecuniarum fierent.* Plinius confirmat libro XXXIII. cap. I. *Quod antè nomen militares equi dederãt, hoc nunc pecuniæ tribuunt*, &c. *Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum.* Ad splendorem igitur militiæ equestris, institutus à censu hic Ordo equester apud Romanos, medius inter Senatum & Plebem; cùm duo soli Ordines ad id tempus fuissent, sicut Ἵππας apud Athenienses. Sed omnium maximè equester delectus stabat æstimatione virtutis. Ita Vegetius de milite Romano vniuersim, lib. I. cap. VII. *Neque enim*, ait, *leue putarunt hoc eligendi officium, aut passim vnicuique mandandum, quod apud Veteres, inter tam varia genera virtutum, in Sertorio præcipuè constat esse laudatum. Iuuentus enim, cui defensio Prouinciarum, cui bellorum committenda fortuna est, & genere (si copia suppetat) & moribus debet excellere. Honestas enim idoneum militem reddit: verecundia, dum prohibet fugere, facit esse victorem. Quid enim prodest, si exerceatur ignauus? si pluribus stipendijs moretur in castris? Numquam exercitus profecit, cuius in probandis tironibus claudicauit electio.* Enimuerò cùm equitem ijsdem moribus ac peditem Romani legerint, operæ duxi adscribere, quæ in tirone pedite desiderata scribit Vegetius lib. I. capp. IV. V. VI. VII. *Si antiqua consuetudo seruanda est*, inquit, *incipientem pubertatem ad delectum cogendam nemo ignorat. Non enim tantùm celeriùs, sed etiam perfectiùs imbibuntur, quæ*

discuntur à pueris. Et cap.v. *Proceritatem tironum commodam scio semper exactam, ita vt senos pedes, vel certè quinos, & denas vncias habentes (hoc est, decem pollices) inter alares equites, vel in primis legionum cohortibus probarentur.* Cap. VI. *Sed, qui delectum acturus est, vehementer intendat, vt ex vultu, ex oculis, ex omni conformatione membrorum, eos eligat qui implere valeant officium bellatoris,* &c. *Sit ergo adolescens Martio operi deputandus, vigilantibus oculis, erectâ ceruice, lato pectore, humeris musculosis, valentibus digitis, longioribus brachijs, ventre modicus, exilior cruribus, suris & pedibus non superfluâ carne distentis, sed neruorum duritiâ collectis. Cùm hæc in tirone deprehenderis, proceritatem non magnopere desideres. vtilius enim est, fortes milites esse, quàm grandes.* Cap. VII. *Et hoc est, in quo totius Reipublicæ salus vertitur, vt tirones non tantùm corporibus, sed etiam animis præstantissimi deligantur. Vires Regni, & Romani nominis fundamentum, in primâ delectorum examinatione consistunt.* At speciatim de moribus quæstio habebatur, cùm quis equum publicum postulabat, vt Cuiacius ostendit lib. XXI. Obseruat. cap. IX. adducto illius viri exemplo, qui Adriano Cæsari se purgabat de calumniâ. Neque in delectu modò habita morum ratio, sed deinceps etiam quoties probationem Censores exercebant, quoties censum equestrem habebant, vt sequenti Libro dicetur. Planè vt in equitum delectum quadret illud Senecæ Epist. XLIV. *Castra, quos ad laborem & pericula recipiunt, fastidiosè legunt.* Quid nunc? An non fastidium moueant multi in equestrem militiam compacti? Tantum abest, vt, quod ille de Romanis apud Liuium lib. XLII. dicebat, *inuictos nos esse equitatu gloriari possimus.* Fortè quod Valerius Max. querebatur, Marius aliquis *fastidiosum delectûs genus obliterandum duxit?* Sed reclamantem mihi non neminem audire videor: Hem, vbi nunc iuuentus tanta, Nobilitas tanta, opes tantæ, probitas tanta eorum qui nomen equestri militiæ dare velint? Illi ego Vegetij verbis respondebo lib. II. cap. XVIII. *Omne opus difficile videtur antequam tentaueris. Certè, si exercitati & prudentes viri delectui præponantur, celeriter*
manus

manus bellis apta poterit congregari, & diligenter institui. Sanè id fecisse Gallos veteres, qui præstabant equitatu; id Maiores nostros (qui tot Nobilium equestria instituêre Collegia) conatos fuisse, credendum est. Gallorum etenim, ad sustentandam præstantiam equitatûs, hoc inuentum fuit, teste Cæsare lib. VI. *In omni Galliâ, eorum hominum, qui aliquo sunt numero atque honore, genera sunt duo: nam plebs ferè seruorum habetur loco,* &c. *De his duobus generibus alterum est Druidum, alterum Equitum. Illi rebus diuinis intersunt,* &c. *Equites, cùm est vsus, atque aliquod bellum incidit, omnes in bello versantur: atque eorum vt quisque est genere copijsq; amplissimus, ita plurimos circum se ambactos clientesq; habet. Hanc vnam gratiam potentiamq; nouerunt.* Atque hoc nomine apud Romanos sic in pretio Galli eorumque equi, vt neque Germanico, nisi cùm *fessas videret Gallias ministrandis equis,* alia placuerint consilia, apud Tacitum libri II. initio. Institutum hoc Gallorum videntur iam inde Belgæ nostri esse imitati, delectu Voluntariorum, quos vulgò vocant *Bandes d'ordonnances*, aut *Les Hommes d'armes*, quasi cataphractos totosque armis tectos dicas. Hi enim, quoties magni incidunt casus, perinde atque ad bellorum subita excubarent, parati sunt vt in bellis versentur. In turmas autem vocantur à Ducibus primæ Nobilitatis, qui eorum Præfecti perpetui sunt; mittunturque in ædes quisque suas bello confecto. Inuicta bello manus, si tam crebris exercitationibus colerentur, quàm bonis teguntur armis. Nunc plus numeri & hinnitûs adferunt, quàm roboris aut terroris. De ijs fortè illud Taciti dici possit, lib. XIII. Annalium: *Veteranos esse, qui non stationem, non vigiliam iniuerint; vallum fossamq; quasi noua videant & mira; nitidi & quæstuosi, militiâ per oppida expletâ.*

De recentioribus Gallis, Ioannes Boterus in Catalogo Imperiorum mundi: Reges Galliæ olim aluêre quatuor millia lanceariorum, & sex millia sagittariorum. Hic equitatûs neruus, inter Christianos, pro vnico aut solo habendus est. Vna lancea trahebat secum vnum sagittarium, & ex conse-

quenti, vna turma lancearum, aliam turmam ſagittariorum, quæ ſolo ſigno diſtincta erat. Vnus Præfectus ambabus præerat, &c. Impendebatur in hanc militiam vna myrias & CCC. aureorum millia quotannis, &c. Non multùm vtebantur peditatu domeſtico, præ metu rebellionum. At Carolus VIII. cognito quàm neceſſarius eſſet peditatus, inſtituit phalangem quinquies mille peditum Francicorum. Eum numerum Franciſcus I. ad quinquaginta millia auxit.

Iam de Barbarorum equitatu quid dicam? Pœnorum equitum fortitudinem mirè commendat Liuius libro XXVI. cap. XXXVIII. *Longè fortiſſimi equitum*, inquit, *toto Punico exercitu erant*, &c. *pluſq; aliquantò damni hæc ala equitum amiſſa Hannibali, quàm Salapia fuit, nec deinde vmquam Pœnus (quo longè plurimùm valuerat) equitatu ſuperior fuit*. Colophonios præterea Strabo lib. XIV. Geographiæ, equeſtris militiæ peritiâ ſcribit *adeò excelluiſſe, vt vbicumque gentium bellum aliquod ambiguum gereretur, quod confici non poſſet; Colophoniorum equitum fortiſſimo auxilio profligaretur; vnde & in prouerbio manſerit, Colophonem imponere, hoc eſt, finem adferre*. Parem verò (an maiorem?) Theſſali quoque equites gloriam meruêre, quos Polybius lib. IV. *inſuperabiles*, Curtius lib. III. *inuictam bello manum*, Liuius lib. IX. *robur equitum Alexandri* appellat. Sic *ſacræ Macedonum alæ* Curtio laudantur ſæpiùs, vt & Iphicratenſes equites Æmilio Probo. Viri (ita illos Mars amet) quos meritò Statianis illis compellem:

Terrarum decora ampla viri! decora ampla, iugales!
Diuûm vtrumque genus. ———

Sed nempe raris iam ea palma eſt; euenitque quod Xenophon ſcribit lib. VI. Hellenicôn de bello Thebano, *magnã quidem initio fuiſſe equitum gloriam, ſed excidiſſe poſteà, cùm à ditioribus equi quidem alerentur, ſed ipſi pro ſe equites præbere cœperunt*.

Dum adeò commendaui equeſtrem Veterum delectum, ſuboriri dubitatio poſſet, An vniuerſus Romanorum equitatus conſtiterit tam lectæ virtutis, Nobilitatis, fortunæque viris. an nemo apud eos equo meruerit plebeius aut inops.

Huic

Huic quæstioni ſubſeruit diſtinctio gemini equitatûs, Romani nimirum & Auxiliaris. Romani equites omnes, ſeu Legionarij, haud dubiè opum cenſu, familiaque & moribus æſtimabantur: Alarij equites ſeu Auxiliares, ſociorum promiſcua plebs erant, eoque dupli præ Romanis, vt ex Polybio dicetur. *Auguſtus* igitur, auctore Suetonio, *necubi aut honeſtorum deficeret copia, aut multitudinis ſoboles, equeſtrem militiam ex commendatione publicâ cuiuſque oppidi petentis ordinabat.* Quid? quòd non equites modò, ſed & pedites Legionarij Romanorum, honeſti locupleteſque eſſe deberent, ſi Valerio Maximo fides. *Laudanda*, inquit, lib. II. cap. III. *populi verecundia eſt, qui impigrè ſe laboribus & periculis militiæ offerendo, dabat operam, ne Imperatoribus capite cenſos ſacramento rogare eſſet neceſſe, quorum nimia inopia ſuſpecta erat; ideoq; his publica arma non committebantur*. Prô dolor! quibus nunc non armorum modò publicorum decus, ſed ſalus Reipublicæ, nonnumquam creditur! hominibus qui pretio quouis venales animas habent; imò iam dæmoni per flagitia oppigneratas aut venditas! Ego in equitatu noſtro, vt Nobiles deſidero, ita obſcuros omnes non excludo. Admitto, qui poſſint inclareſcere virtute, etiam ſi natalium ſplendore deſtitutos. Neque Romani eiuſmodi excluſêre. Aut certè ex equite non eſſet Imperator lectus Luc. Martius Septimij filius, quem Liuius lib. v. Decadis III. adeò commendat. Ignauos reijcio, *nomina veriùs quàm milites*, vt cum Curtio loquar. In Marij ſententiam concedo, qui verebatur, *ſi militaria ſigna humilitatem ſpernere perſeuerarent, ſe à maligno aliquo, capite cenſum Imperatorem appellari poſſe.* Velim igitur, qui ſe in equeſtrem militiam dare meditantur, iſta priùs ipſi reputent ſecum, ad comparandam virtutem, quæ prudenter præcogitanda equiti Flaminius à Cruce proponit lib. I. cap. II. an vires roburque habeant, & labori tanto ſint futuri pares: an inediam, famem, ſitim, æſtum, frigora tolerare parati ſint: ſatin' ſciant, ne horulam ſibi fore delicioſæ vitæ, vbi ſemel militiæ dederint nomen: expenderíntne, diurnam nocturnamque quietem, aut exiguam

exiguam in posterum concessum iri, aut nullam: poteríntne perpetuò ad alienam facere voluntatem, nullasque caussari difficultates vt faciant è suâ: præuideríntne, defatigatis continuandos sæpè fore labores; excubandum, dum sperabunt somnos; proficiscendum, dum optabunt quietem; remanendum, dum appetent excursiones; pugnandum, dum lubebit hosti, non cùm stabunt animis comparati. Hæ certæ sunt equitis boni notæ, qui sic in militiam venit, vt summo vitæ necisque Imperatori Deo dicere quotidie possit: *Anima mea in manibus meis semper.* Ad hanc libellam velim exigi equitum mores à Conquisitoribus, qui nunc Censorum loco delectum habent. Sic velim sacramento rogari, vt probos esse constet qui nomen profitentur. Aurea adscribenda est sententia Leonis Imper. Tactic. cap. XVIII. & XIX. *Assuefiant omnes, qui propter Christum Iesum Dominum nostrum, & cognatorum, amicorum, patriæ & vniuersæ Christianæ plebis gratiâ bellum suscipiunt, facilè sitim, famem, frigorum calorumq; appulsus tolerare, & omnes ingrauescentes rerum perturbationes æquo animo sustinere. Namque horum laborum reposita est apud Deum merces, & apud nos quoque remuneratio.* Fastidiosum autem illud delectûs genus temperari, cum Mario auctor sim: malimque bonum & fortem legi equitem, quàm Nobilem improbum & effeminatum. Quid enim? Nónne *ex illo Mario tam humili Arpini* (Valerij verba sunt lib. VI. cap. IX.) *tam ignobili Romæ, tam fastidiendo candidato, ille Marius euasit, qui Africam subegit, Iugurtham Regem ante currum egit, qui Teutonorum Cymbrorúmque exercitus deleuit?* Non habet virtus fastidiosos aditus, blandè etiam vel conantes inuitat. Ergo agrestes, si probi sunt (& sunt ferè, quia procul vrbanis aulicisque vitijs educati) idoneos equestri bello iudicem magnis cum Auctoribus. *Fortior namque è confragoso miles venit, segnior est vrbanus & verna,* inquit Seneca; & *locorum asperitas hominum quoque ingenia durat,* Curtio iudice: & *quantò pecuniâ dites, & voluptatibus opulenti, tantò magis imbelles,* è sententiâ Taciti. Ex agro ergo, concludit lib. I. cap. III. Vegetius,

sup-

ſupplendum robur præcipuè videtur exercitûs. Aptior namque armis ruſtica plebs, quæ ſub dio & in laboribus enutritur. Neſcio enim, quomodo minùs mortem timet, qui minus deliciarum nouit in vitâ. Talibus viris non inſolitus labor, ait in Catil. Saluſtius, *non locus vllus aſper aut arduus erit, non armatus hoſtis formidoloſus.* Alioqui vnde neceſſarium equitatûs numerum cogas? De vno Belgio loquar, non eſt nunc (vt olim Cæſar ſcribit fuiſſe) Belgium, *cùm oppida eius* XII. *pollicebantur millia armata quinquaginta, Neruij totidem, Atrebates* XV. *millia, Ambiani* X. *millia, Morini* XXV. *millia, Menapij* IX. *millia, Caletes* X. *millia, Velotaſſes & Veromandui totidem, Aduatici* XXIX. *millia; Condruſi, Eburones, Cæreſi, Pemani ad* XL. *millia*, lib. II. de Bello Gallico. Non, inquam, tot nunc militaribus viris, ſeu equite, ſeu pedite, ſtrepit Belgium. Nam, quantum (vt iuſtus ſit) putas eſſe debere equitatum? Polybius lib. III. dicet. *Melius eſt*, inquit, *præualere numero equitum:* nempe, Polybi, *quia ratio & peritia ordinandi peditem ignota erat antiquis: ideò in equite apud eos omne robur*, ait Ariſtot. IV. Polit. cap. XIII. & Barbarorum pleriſque is mos. nam *Mirum dictu*, inquit Tacitus I. Hiſt. *vt ſit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipſos. Nihil ad pedeſtrem pugnam tam ignauum. Vbi per turmas aduenêre, vix vlla acies obſtiterit.* Et *Scythæ equitatûs & equorum gloriâ ſtrepunt*, ait Plin. lib. VIII. cap. XLII. Addo, quod de Pœnis Liuius lib. XXII. *Hannibal ſpem nactus loci ad equeſtrem pugnam, (quâ parte virium inuictus erat) facturus copiam pugnandi Conſulibus, dirigit aciem, laceſſitq́ Numidarum procurſatione hoſtes.* Et certè Numidarum ferè laus, vbicumque eorum inter equites mentio apud Hiſtoricos, æqua aut par gloriæ Theſſalorum. Ac licet Hannibal acie pugnaret, Numidæ tamen procurſabant. Horum inſtituto Turcæ etiamnum, maximè verò Poloni, Tartari & Moſcouitæ, ferè excedunt equitatu. Auctor Theſauri Politici Apoteleſmate XVI. de Moſcis, *Sunt*, inquit, *qui exiſtimant, Magnum Moſcuæ Ducem trecenta equorum millia educere poſſe. Sed hi equos potiùs quàm equites numerãt. Qui ergo moderatiores ſunt, affirmant cogere poſſe* CL. *equorum*

rum millia: narrantq; ab Ioanne III. *in expeditionem Aſtrachanenſem educta equitum millia* CXX. quot nempe à Dario aduerſus Alexandrum educta alibi oſtendimus teſtimonio Curtij. Quid? quòd & Marcellinus ſcribit lib. XXXI. *Hunnos ad pedeſtres parum aptos eſſe pugnas, verùm equis propè affixos duris & deformibus*, &c. *In equis eos emere & vendere, cibum & potum ſumere, & inclinatos ceruici anguſtæ, in altum ſoporem adusq; varietatem effundi ſomniorum. Deliberatione ſuper rebus propoſitâ ſerijs, hoc habitu omnes in commune conſultare.* At mox, vbi ordinandi peritia adfuit, Vegetius lib. II. cap. I. aſſerit, *magis Reipublicæ neceſſarios pedites, quia poſſunt vbique prodeſſe*; terrâ nempe & mari, planis locis & montuoſis, campis & vrbibus. Hinc *Germanis eſſe omne in pedite robur*, affirmat de eorum moribus Tacitus. Sed quia in alteram id partem excedit, corrigit ſe mox Tacitus, & *in vniuerſum æſtimanti*, inquit, *plus penes peditem roboris*. Plus omnino lubenter annuam; non omne tamen robur: nam equis bellaſſe Germanos, ex Cæſare pòſt oſtendemus Libro ſequenti. Sic *Græcis*, ſic *Romanis plus penes peditem roboris*. Athenienſes principiò non habuêre ſupra equites nonaginta ſex. ſcribit enim Pollux, *à qualibet Naucrariâ tributos equites tantùm duos*. Erant autem Naucrariæ omnino quadraginta octo; non ergo plures equitibus nonaginta ſex. Adeoque hinc riſui fuiſſe Medis Athenienſes, Herodotus ſcribit, cùm bello Marathonio tantillas vires maximis Medorum copijs obieciſſent. Certè poſt relatam de Xerxe victoriam, trecentos primùm armaſſe equites, deinde mille ducentos, ex Æſchine & Andocide obſeruauit Sigonius lib. IV. cap. V. Obſeruat Nicol. Cragius lib. IV. Reipublicæ Lacedæmonienſis, initio quoque exiguum fuiſſe Lacedæmonum equitatum, quòd potiſſimum robur in pedite ſitum exiſtimarent, auctore Diodoro Siculo lib. XI. nam, vt ex Pauſaniæ lib. IV. intelligi poteſt, ad bellum vſque Meſſenicum, raró vſi ſunt equitatu, tum reliqui Peloponeſij, tum Lacedæmonij: quod eò factum exiſtimare licet; quia Meſſenia magis idonea alendis equis, teſtimonio Platonis,

tonis, cùm Laconica magis eſſet montuoſa. Deuictâ itaque Meſſeniâ, cùm ad bellum extra Peloponeſum gerendum adducerentur, equis magis opus eſſe didicêre, &c. Ac videntur demum Lacedæmonij eius artis peritos magiſtros publicos habuiſſe, qui iuuenes equitare docerent, dictos Ἡνιοχαρέτας: nam apud Heſychium ita ſcribitur: Ἡνιοχαρέτης διδάσκαλος ἱππικῆς τῶν νέων, Λάκωνες. Sic Romani initiò trecentos, non plus, equites ſcripſêre in quamque legionem: duplum addebant equitum Alariorum ſeu Auxiliariorum, teſte Polybio lib. VI. Equites igitur habebat exercitus vnius legionis (qui minimus) non ampliùs nongentos. Vegetij æuo, vt is ſcribit lib. II. cap. VI. *legio habebat equites ſeptingentos*, Alariorum verò millia tria, trecentos; vt ſcribit lib. III. cap. I. vniuerſûm millia quatuor. Igitur, ſi ad calculos Vegetij vocemus equitum numerum vniuerſum, cùm is ſcribat lib. II. cap. IV. *creditum duas legiones cuiuis bello poſſe ſufficere*; fuerint in maximo Romanorum exercitu, additis auxilijs, millia equitum non ampliùs octona. Sed fallit Vegetius, definiendo exercitum Romanorum maximum legionibus duabus. Id quidem rectè ait, *ſingulos Conſules duxiſſe non ampliùs legionibus duabus*; at reliquæ à Prætoribus, Proprætoribus, Proconſulibus, Præſidibus, fuêre ductæ. Nam bello Punico ſecundo fuêre legiones XIIX. anno Vrbis DXLI. legiones XXIV. ſub Iulio legiones XXX. denique Auguſtus, ſubiugato Lepido, legiones habuit XLIV. auctoribus Liuio & Paulo Diacono: quarum quadraginta quatuor legionum equitatus ſi cenſeatur, (æſtimatione Polybij, quam Liuius tenuit, trecentorum nempe Romanorum in quamque legionem, & Alariorum ſexcentorum) veniet numerus equitum omnium in triginta nouem millia ſexcentos. Vna, fateor, hæc res eſt, quam mecum ſæpè ſolitus ſum mirari, Romanos, cetera prudentiſſimos, hîc fuiſſe incautos. Quid enim? quę prudētia, plus alieni militis, & quidem plus duplo equitis externi, habuiſſe in caſtris, quàm ſui? Excuſari error non poteſt. ipſiquemet Romani animum aduertêre, ſed ſerò, & malo ſuo. Liuius ſic nar-

rat lib. XXV. *Asdrubal postquam animaduertit exiguum Romanum exercitum in castris, & spem omnem in Celtiberorum auxilijs esse*, &c. *per occulta colloquia paciscitur magnâ mercede cum Celtiberorum Principibus, vt copias inde abducant. Non Ducibus faciliùs quàm multitudini persuasum est. Simul ne metus quidem ab Romanis erat (quippe tam paucis) se ne retinerent. Id quidem semper cauendum Romanis Ducibus erit, exemplaq; hæc verè pro documentis habenda, ne ita externis credant auxilijs, vt non plus sui roboris, suarumq; propriè virium in castris habeant.* Nil opus his monitis erat, si vera id temporis fuisset Hieronis de Romano more sententia, apud eumdem Liuium libro XXII. cap. XXXVII. *Milite atque equite nisi Romano Latiniq; nominis non vti Populum Romanum.* Sed nondum expedita est quæstio, quantum deceat esse iustum equitatum. Nunc expediam arbitrio Romanorum, hominum vtique bello felicissimorum. Cùm prisca legio constiterit Romanis peditibus ter mille, totidemque socijs adiunctis; deinde millibus Romanorum peditum quatuor; pòst, quinque; denique etiam sex, socialium verò peditum numero pari: equitatus autem, Liuij memoriâ, non fuerit in quamlibet legionem auctior equitibus Romanis quadringentis, quorum alterum tantum faciebant Alarij, nempe octingentos: conficitur in quamlibet legionem, auxilijs mixtam, summa equitum mille ducentorum. Legionum verò quadraginta quatuor equitatus hoc calculo erit: quinquaginta duûm millium octingentorum; peditatus vniuersus, si legiones singulæ fuerint (vt vulgò erant) peditum quinquies mille, ducenta viginti peditum millia. Ergo Romanorum equitatus iustâ proportione videtur æquasse quartam ferè partem peditatûs. quem numerum credo esse iustum. Darius formidabilior quàm fortior, CCC. peditum millia, equitum millia C. eduxit, auctore Iustino, tertiâ nempe parte equitem componens. CC. millia equitum tamen ei tribuit Diodorus Siculus lib. XVII. Curtius CXXII. millia lib. IV. *Dimidio plus*, ait, *quàm in Ciliciâ.* Alexander, (qui belli scientiâ nemini secundus fuit) sextam

pede-

pedeſtrium copiarum partem vix equite exæquauit. *Qui enim minimam copiarum eius ſummam ponunt*, ait Plutarchus, XXX. *millia peditum*, V. *equitum recenſent: qui maximam*, XXXIV. *peditum*, *equitum* IV. *millia computant*. Et hac tam paruâ manu, inquit Iuſtinus lib. XI. *vniuerſum terrarum orbem, vtrum admirabilius ſit, quòd vicerit, an quòd aggredi auſus fuerit, incertum eſt*. Ad Granicum amnem ſexcenta millia Perſarum cum Ducibus profligauit. Ad Iſſum, fuſo Dario, centum viginti millia peditum, decem millia equitum. Ad Gaugamela, iterùm fugato Dario, quadraginta millia Perſarum. Nimirum, *ſi quis aciem Macedonum intueretur, diſpar acies erat*, ait Curtius lib. III. *equis viriſq; non auro, non diſcolori veſte, ſed ferro atque ære fulgentibus; agmen & ſtare paratum, & ſequi, nec turbâ, nec ſarcinis prægraue, intentum ad Ducis non ſignum modò, ſed nutum. Et caſtris locus, & exercitui commeatus ſuppetebant*. Et hæc ſanè res præcipuè Magiſtro equitum prouidenda eſt, vt par ſit equitatui commeatus; qui, ſi tam immenſus ſit, quod tandem pabulum, quæ annona ſat erit? *Nam peditum quidem maior numerus ſumptu & expenſâ minore nutritur*, inquit Vegetius lib. II. cap. I. Sanè, ſi vera ſunt, quæ apud varios Scriptores de equeſtrium copiarum magnitudine leguntur, haud ſcio equidem, quæ pabula potuerint ſuffeciſſe. Fuêre copiæ Seſoſtris equitum viginti quatuor millia, currus bello apti octo millia & viginti, ait Diodorus Siculus libri I. parte II. cap. I. Ninus Aſſyriorum Rex, Soroaſtri Bactriano obiecit equitum millia ducenta, falcatorum curruum millia decem & ſexcentos. Semiramis contra Indos duxit (ô Reginam equeſtri ſtatuâ dignam!) quingēta equitum millia, curruum millia centum, auctore Cteſiâ apud Diodorum lib. II. cap. II. & cap. V. An miremur, tot iumenta vel aquando ebibiſſe flumina? vt de Xerxis exercitu ſcribit Herodotus lib. VII. Ecquis ergo hordei, auenæ, frumenti, paleæ modus, ſi aquæ tam immodicus? Res plus famæ quàm fidei apud poſteros habitura eſt. fidem tamen aſtruit Diodorus cap. II. lib. III. *Incredibilis*, inquit, *nunc fortè videbitur audientibus hic numerus*,

non tamen illi qui Asiæ magnitudinem multitudinemq́; in eâ consideret nationum. Nam si quis Darij aduersus Scythas expeditionem cum octingentis militum millibus, si quis item Xerxis in Græciam transitum cum infinitâ pænè hominum multitudine, siq́; in Europâ res paulò antè gestas attendat, minimè dictis nostris abrogabit fidem. Nam ex vnicâ Siciliæ vrbium Syracusis, Dionysius exercitum centum viginti millium peditum, equitum verò duodecim millium confecit, &c. Romani, paulò ante Hannibalis tempora, prævidentes futuri belli magnitudinem, censu in Italiâ cùm ciuium tum sociorum habito, decies centena ferè millia reperêre hominum bello idoneorum. At ea ne vni quidem alteri alicui prouinciæ comparanda est multitudine hominum. Hæc ideò recensuimus, ne quis ex præsenti vrbium solitudine, priscam illarum gentium copiam æstimet. Ioan. Boterus de Imperijs mundi, Excubant, inquit, Magno Cham XII. equitum millia, æstimaturque posse colligere plura quàm vllus Princeps. Rex Narsingæ habet XX. equitum millia, quibus pacis bellique tempore stipendia largitur, &c. Quem equitum numerum Rex Persarum educere possit, visum fuit bellis inter Ismaëlem & Selimum primum Regem Turcarum, inter Ismaëlem & Solimannum, & inter Codabendam & Amuratem tertium gestis. Nemo horum Regum habuit vllo in loco contra Turcas vltra XXX. equitum millia. Presbyter Ioannes habet Religionem militarem, quæ sub protectione S. Antonij est. ex hac seliguntur XII. millia equitum qui Regi excubent. Numerantur in Sueciâ & Gothiâ circiter XXXII. turmæ, quarum vnaquæque est quingentorum aut sexcentorum militum sclopetos humeris gestantium, &c. Raro hastis aut lanceis vtuntur propter siluarum frequentiam, &c. Equitatus Sueuicus in XIII. turmas diuiditur, quarum vndecim Suecia & Gothia, duas Finlandia subministrat. necessitate autem vrgente possent multò plures colligi. In Marchiâ tãta est equorum copia, vt ferè nihilo venumdentur: ambæ autem hę Prouincię sunt in Gothiâ. Auctor Thesauri Politici Apotelesmate XV. Nobiles Poloni expensis proprijs Regi suo seruire

uire in equis coguntur, dum ingruunt bella. Æſtimatur Polonia colligere poſſe centum equitum millia, Lituania LXX. millia. Adeoque fidunt equitatui ſuo Poloni, vt neque hoſtis vllius vires reformident, neque magnopere de munitionibus faciendis ſolliciti ſint. Non abnuam tantarum copiarum eſſe Dux, ſi nouus aliquis Pythius exercitum tantum (vt illum Xerxianum) hoſpitio excipiat, & ſtipendio aliturum ſe promittat, quod citato loco Herodotus refert. Aliàs, vbi equeſtri terrore magis quàm *procellâ* opus eſt (procellam enim equeſtrem Liuius vocat) aſtum virtuti adiungi ſuadeam (vt vulpinam pellem leoninę) quem Frontinus ſuggerit lib. II. Strategematum cap. IV. *Papyrius Curſor filius Conſulis, cùm æquo Marte aduerſus obſtinatos Samnites concurreret, ignorantibus ſuis, præcepit Spurio Naucio, vt pauci calones & agaſones mulis inſidentes, ramoſq; per terram trahentes, à colle tranſuerſo magno tumultu decurrerent; quibus conſpectis, proclamauit victorem adeſſe collegam, vt occuparent ipſi præſentis prælij gloriam: quo facto, & Romani fiduciâ concitati propulêre, propulſi terga vertêre. Caius quoque Sulpitius Petreius Conſ. contra Gallos dimicaturus, iuſſit muliones clàm in montes proximos cum mulis abire, & inde, conſerto iam prælio, velut equis inſidentes oſtentare ſe pugnantibus. Quare Galli exiſtimantes aduentare auxilia Romanis, ceſsêre iam penè victores. Sic Ateas denique Scytharum Rex, iuſſit à feminis & pueris, omniq; imbelli turbâ, greges aſinorum ac boum ad poſtremam hoſtium aciem admoueri, & erectas haſtas præferre. Famam deinde diffudit, tamquam auxilia ſibi ab vlterioribus Scythis aduentarent: quâ aſſeueratione auertit hoſtem.* Reuerà enim, quod Curtius dixit lib. V. *Famâ bella conſtant, & ſæpè etiam, quod falsò creditum eſt, veri vicem obtinuit.* Quamquam tutæ prudentiæ plus fidendum cenſeam, atque ambiguæ calliditati. Nunc certè ſecuriùs quàm aſtutiùs adminiſtrandum eſt bellum. Placet ergo præ dubijs illis ſtrategematum commentis ſapientius conſilium, quod attulit Onoſander Strateg. cap. XXXI. *Imperator, ſi hoſtium copias, equitum multitudine, ſuis fore potiores animaduertat, ſeligat, ſi poſſit,*

poßit, loca ardua & anguſta, & montibus adiacentia, minimeq́ equitatui peruia: aut pugnam, quantum poterit, ſubterfugiat, donec in opportuna loca peruenerit. Id Scipioni feliciter eueniſſe, Liuius notauit lib. VIII. Decad. III. cap. XXXIII. *Scipio pro ſe eſſe loci anguſtias ratus, & quòd in arcto pugna Romano aptior quàm Hiſpano militi futura videbatur, & quòd in eum locum detracta hoſtium acies eſſet, qui non omnem multitudinem caperet,* &c. *imperat Lælio, vt per colles quàm occultiſſimo itinere circumducat equites, ſegregétque, quantum poſſet, equeſtrem à pedeſtri pugnâ.* Dum eâ prudentiâ bellum adminiſtratur, auſim polliceri, ita ſemper feliciter euenturam victoriam, vt ſucceſſiſſe Alexandro, ſcribit Curtius lib. III. *Alexandro miles in acie numquam defuit: Darius tantæ multitudinis Rex, loci, in quo pugnauit, anguſtijs redactus eſt ad paucitatem, quam in hoſte contempſerat.* Quippe non tam numero quàm virtute geruntur res: & quoties ipſa ſibi exercituum obſtitit moles? Nam quo imperio tantam hominum immenſitatem complectare? Plura ſæpè à paucis, quàm à pluribus exſpectes, modò pauci ſint boni. Lubétne ſpectare, quàm ſiniſtrè, maiore licet numero, pugnauerit Pompeius? Adi Florum lib. IV. cap. II. *Cùm Pompeius adeò equitum copiâ abundaret, vt facilè circumuenturus ſibi Cæſarem videretur, circumuentus ipſe eſt. Nam cùm diu æquo Marte contenderent, iuſſuq́ Pompeij fuſus à cornu erupiſſet equitatus, repentè hinc ſigno dato, Germanorum cohortes tantum in effuſos equites fecêre impetum, vt illi eſſe pedites, hi venire in equis viderentur.*

Numeraui hucuſque equeſtris delectûs copias, quantæ fuerint, quantæ per aſtum apparere poſſint. An præteribo immanes illas turmas, quas immenſo numero venturas cum Antichriſto prænuntiat Ioannes Vates Apocal. cap. IX? *Et numerus,* inquit, *equeſtris exercitûs vicies millies dena millia.* Græcè: Δύο μυριάδες μυριάδων. id eſt, bis millies centena millia, ſiue ducenti milliones. Sed nonnullis incredibilis videtur hic numerus, ait Cornelius à Lapide, cùm in toto orbe vix videantur eſſe ducenti milliones hominum. At errant: nam in ſolo

Regno

Regno Chinensi numerantur CCL. milliones hominum, auctore Nicolao Trigaultio, ex quibus quinta pars, seu L. milliones, possunt esse milites. Adde totidem ex Æthiopiâ, totidem ex Tartaris, totidemque ex Indiâ. Iunge, tunc plurimos fore homines; plerique enim erunt carnales, & vacabunt generationi. Posset etiam quis suspicari, bonam exercitûs huius partem fore dæmonum, qui induti specie & formâ hominum atque equitum, impios affligent & castigabunt. nam duces eorum erunt quatuor Archidæmones, vt patet hoc ipso cap. vers. XIV. & de his ad literam verificari poterit id quod dicitur v. XVII. *Capita equorum erant tamquam capita leonum, & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.* & illud v. XIX. *Caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita, & his nocent.* Dæmones enim formam serpentum, leonum, & quorumlibet animalium facilè assumere, vel equis suis assuere, & per apparentiam adiungere possunt, &c. Aliàs significat per hyperbolen, formidabiles fore equites & equos instar leonum, vt fumos naribus efflent, videanturque ignes, sulphur & flammas spirare, &c. Propriè autem significantur hîc bombardæ militum, & ignis pulueris sulphurei: dum enim milites iaculantur, ita admouent ori instrumentum, vt eminus ore ignem & fumum emittere videantur. & hoc modo obiecta sunt animo S. Ioannis in visione, &c. Sic de caudis eorum (quæ sunt capita serpentum) patet non ad literam, sed symbolicè accipi debere, &c. Per caudas ergo intellige pedissequos & ministros equitum, qui plerumque sunt pessimi, & instar serpentum occultè nocent incendijs, furtis, rapinis, alijsque modis. Ita P. Leonardus Lessius lib. XIII. de Attributis diuinis, cap. XVIII. Hucusque Cornelius.

CAPVT III.

Equorum arma & phaleræ.

Arma equorum, partem solida, partem contexta. Varia eorum nomina. Squammæ & plumæ æreæ, ferreæ. Loricæ scorteæ & corneæ; ex vnguibus ferarum, ex annulis ferreis. Equi quarumdam Gentium cataphracti, bello ferè inidonei. Phaleræ vnde dictæ. quare inuentæ. Non equorum tantùm, sed equitum quoque ornamenta esse. Luxus phalerarum damnatus, modus laudatus.

EQVIS arma apud Græcos Barbarosque post delectum circumijciebantur. Apud Romanos equi inermes sunt, vti erant initiò ipsi equites. De illis Iulius Pollux lib. I. cap. X. *Armis muniri equos*, ait, *frontalibus, aurium maxillarumq; tegminibus, pectoralibus, laterum tegumentis, femorum munimentis, & ocreis*. sic Græcè loquitur, si fortè lubet nomina nosse: Φράττονται δὲ καὶ ἵπποι ὅπλοις, προμετωπιδίοις, παρωτίοις, παρηΐοις, προστερνιδίοις, παραπλευριδίοις, παραμηριδίοις, παρακνημιδίοις. Hæ partes singulæ videntur fuisse laminæ procusæ; solidas enim Euripides describit, dum sic Rhœsi equos vestit:

Pelta in humeris, figuris iunctis aureis,
Fulgebat. Gorgon verò, veluti in Palladis clypeo,
Ferrea, fronti equorum illigata.

Et Liuius lib. XXXVII. elephantis Antiochi *frontalia* tribuit, quæ sonant quid solidum. De vtrisque disertè ac distinctè Leo Imperator Tact. cap. VI. §. VIII. *Equi, Præfectorum præcipuè, pectoralia & frontalia habeant, vel ferrea, vel ex centuclis, vel ex neruis facta: & pectora illorum & colla (si fieri possit) & ventres, parua quædam apocremasmata eorum quæ feletra sellarum dicuntur; à magnis enim periculis equos equitesq; sæpè liberant.* Iterùm §. XXXI. *Equos Antiqui muniebant lateralibus & frontalibus*. At arma flexilia vnius contextûs, vnius quoque sunt nominis, & equiti iuxtà atque equo apud multos communia: vulgò, operimenta, loricæ, munimenta, tegumenta, tegmina. Salustius in Fragmentis apud Seruium: *Equites cataphracti,*

ferreâ

ferreâ omni ſpecie: equis paria operimenta, quæ linteo ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant. Iuſtinus lib. XLI. *Munimentum* (Parthis) *equiſq; loricæ plumatæ ſunt, quæ vtrumque toto corpore tegunt.* Plumæ hîc ſimilitudinem Saluſtius & Iuſtinus expreſſêre, quam alij plerumque ſquammæ, vnde & *ſquammatæ loricæ.* Certè non differunt ſquammæ & plumæ ſpecie modoque contextûs. Vtramque ſimilitudinem Maro iunxit lib. XI. ſub finem, addens materiem æneam:

Spumantemq; agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam ſquammis, auro conſerta, tegebat.

Vnum hîc tantùm duobus diſcrimen, quòd ille ſquammas linteo, hic pelli ſupertexuerit. Curtius lib. IV. *Equitibus equiſque tegumenta erant ex ferreis laminis, ſerie inter ſe connexis.* Suidas de Parthis: *Parthi equitis lorica eſt talis: prior eius pars pectus, & femora, & manus extremas, & crura tegit; poſterior tergum, & ceruicem, & caput totum: fibulæ verò ſunt ad latera, quibus vtramque partem iungunt, atque ita totum equitem ferreum dant videri. Prohibet verò nihil aut impedit ferrum membrorum extenſiones ſiue contractiones; adeò curiosè factum tectúmque eſt ad naturam membrorum. Armant autem & equum ſimiliter ferro totum quidem, & vſque ad vngulas.* Nazarius in Paneg. *Quæ illa fuiſſe dicitur ſpecies, quàm atrox viſu, quàm formidoloſa! operimento ferri equi atque homines obſepti. Clibanarijs in exercitu nomen eſt. Supernè omnibus tectis equorum pectoribus, demiſſa lorica & crurum tenus pendens, ſine impedimento greſſûs, à noxâ vulneris vindicabat.* Hos vulgus cataphractos, cataphractarios Trebellius in Claudio & in Alexand. Seuero vocant; aitque Lampridius, *eoſdem fuiſſe, qui Perſis clibanarij.* quod & Ammianus docet lib. XVI. in Pompâ Conſtantij ingredientis Vrbem. Pulchrè Claudianus in Sextum Honorij Conſulatum, ſed ambiguè, an de ſolidis armis loquatur, an de tegminibus ſquammatim contextis:

Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes; Quanam de gente, rogabat,
Ferrati venêre viri? Quæ terra metallo

Naſcentes informat equos? Num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, ſimulacraq́ bellis
Viua dedit? ———

11. in Rufinum, de lamellis conſutis:

Flexilis inductis hamatur lamina membris
Horribilis viſu: credas ſimulacra moueri
Ferrea, cognatoq́ viros ſpirare metallo.
Par veſtitus equis. ———

Hæc de laminis plumatis ſeu ſquammatis. La Cerda noſter Commentarijs in XI. Æneidos facit hæc munimina antiquiora loricis ex ferro cuſo aut fuſo; quod addubito. Nam quales ergo laminæ illæ ſquammatæ, ſi nec cuſæ nec fuſæ? Certè priùs cuſum fuiſſe fuſúmve ferrum oportet, quàm ex eo fierent ſquammæ aut plumæ: ſi priùs ferrum cuſum aut fuſum, credibile igitur etiam, priores fuiſſe loricas illas ſolidas, vt pote ſimpliciores, è laminâ perpetuâ nudáque. De annulis catenatis Flaccus lib. VI.

Sarmaticæ coïère manus: ——
—— *Riget his molli lorica catenâ.*
Id quoque tegmen equis. ——

De ſcorteis Ammianus lib. XXIV. deſcribens Perſas: *Operimentis ſcorteis equorum multitudine omni defenſâ.* Denique corneis loricis armaſſe ſe Sarmatas & Quados, idem Ammianus narrat lib. XVII. *Sarmatis*, inquit, *& Quadis loricæ ſunt ex cornibus raſis, & læuigatis plumarum ſpecie, linteis indumentis innexæ.* quod idem Sarmatis tribuit Pauſanias lib. I. An aliud placet loricæ genus? Aprorum vnguibus contextam etiam accipe è lib. VII. Martialis loricam Domitiani:

Quam vel ad Ætolæ ſecurum cuſpidis ictum
Texuit innumeri lubricus vnguis apri.

Hæc de equitum equorumque tegumentis, an veriùs impedimentis? nam certè pondus ſubinde & rigor (etiamſi ſquammata eſſent) impediebant inferre vulnera æquè atque accipere. Tacitus lib. I. Hiſtor. de Sarmatarum armaturâ: *Tegmen ferreis laminis, aut præduro corio conſertum, vt aduerſus ictus*

impe-

impenetrabile, ita impetu hostium prouolutis inhabile ad resurgendum. Et lib. III. de Gallis, quos Crupellarios vocat: *Inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles.* Immobilis est Persarum (equus) *cataphractus, si ductore careat*, ait Heliodorus lib. IX. Æthiopicorum. & Vegetius lib. III. cap. XXIII. *Cataphracti equites, propter munimina quæ gerunt, à vulneribus quidem tuti, sed propter impedimentum & pondus armorum, capi eos facile est.*

Iam de ornatu, imò luxu phalerarum. Phaleræ indumentis adiectæ sunt ad exercitûs splendorem, ad terrorem hostium. Iuuenalis Satyrâ XI.

Artificum fregit magnorum pocula miles,
Vt phaleris splenderet equus. ——

Liuius lib. IX. *Samnites, præter ceteros belli apparatus, vt acies sua fulgeret nouis armorum insignibus, fecerunt. Duo exercitus erant, scuta alterius auro, alterius argento cælauerunt*, &c. *galeæ cristatæ, quæ speciem magnitudini corporum adderent.* In eumdem sensum de cristis Polyb. lib. VI. in Castrametatione: *Præter hæc omnia ornantur apice plumeo* (rectè ornantur, non armantur) *pennisq́ue tribus puniceis aut nigris erectis, longitudinis fermè cubitali, quæ cùm in summo vertice ceteris armis addiderint, vir quidem apparet duplò maior quàm sit; eius verò aspectus pulcher, hostibusq́ue terribilis.* Pueris terriculamenta obijcis, Polybi; nam quis viro & militi terror ab erectis cristis? Credo equidem, si ceruorum exercitus foret,

Qui cincti trepidæ fugiunt formidine pennæ.

At cristæ non faciunt vulnera, vt sapienter Papyrius apud Liuium lib. X. Aut vis credi Geryones esse omnes & tricipites, qui triplicem cristam gerunt? Hinc natam quidem Geryonis fabulam Suidas refert. Sed quis nunc historiam esse putet? Malim arma bona esse, & equos probos. id nempe summi Duces curabant. *Hannibali*, ait Liuius lib. XXI. *vestitus nihil inter æquales excellens, arma atque equi conspiciebantur.* Meritò: *non enim vestium nitor*, ait Veget. lib. I. cap. XIII. *vel auri, argenti, gemmarumq́ue copiæ, hostes aut ad reuerentiam nostram, aut*

ad gratiam inclinant, ſed ſolo terrore ſubiguntur armorum. Contrà, certè hoſtem inuites ſpe prædæ potiùs quàm luxu. Ita Antiochum phaleris quàm armis ſuperbiorem cauillatus eſt Pœnus Hannibal. Gellius narrat lib. v. cap. v. *Oſtendebat Hannibali Antiochus,* inquit, *in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturus comparauerat, conuertebatq́; exercitum inſignibus argenteis & aureis florentem; equitatum, frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem. Atque ibi Rex, contemplatione tanti ac tam ornati exercitûs gloriabundus, Hannibalem adſpicit, &, Putáſne, inquit, conferri poſſe, ac ſatis eſſe credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus eludens ignauiam imbelliámque militum eius pretioſè armatorum; Satis planè, inquit, ſatis eſſe credo Romanis hæc omnia, etſi auariſſimi ſint. Nihil prorſus neque tam lepidè, neque tam acerbè dici poteſt. Rex de numero exercitûs ſui ac de æquiparatione æſtimandâ quæſierat, reſpondit Hannibal de prædâ.* Nolim ergo equiti noſtro commendare phaleras. phaleræ ſunt; nec aliud militi, quàm feminis ſuus fucus. ſi in hoſte videat, rideat; ſperetque prædam, non metuat fulgorem. *Docti à Ducibus Romani erant,* ait Liuius lib. IX. *horridum militem eſſe debere, non cælatum auro argentóque, ſed ferro & animis fretum; quippe illa prædam veriùs quàm arma eſſe; nitentia ante rem, deformia inter ſanguinem & vulnera.* Sed tamen quid ſint, expendamus. Φάλαραι ἀπὸ τοῦ φαλοῦ, quod *illuſtre* ſignificat. Sunt igitur quælibet equitum equorumq́ue ornamenta. De equis Plutarchus confirmat in Pompeio: Χρυσῷ κεκοσμημένον καὶ φαλάρων ἀναπλέων. *Equum auro ornatum & phaleris plenum.* Si plenus erat, igitur phaleræ quælibet equorum ornamenta ſunt. nam quî alioqui plenus eſſet? *Ita ſentirem,* inquit Aldus lib. I. de Quæſitis per ep. cap. vltimo, *niſi Plinius à frontalibus, Gellius à monilibus phaleras diuerſas faceret.* Paruus mihi ſcrupulus videtur; ad libros prouoco. Plinius dicit lib. XXXIX. cap. XII. *Quondam tantæ magnitudinis gemmas fecêre, vt equis Regum in Oriente frontalia, atque pro phaleris penſilia facerent.* Gellius lib. v. cap. v. *Equitatum frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem.* Hîc certè non tam diuerſum

mihi,

mihi, quàm amplum facere videntur nomen phalerarum, nempe vt genus omne ornamenti complectantur. At equitum ornamenta phaleras vocari, quo probem Auctore? Nam Seruius in IX. Æneidos ait, *equorum esse ornamenta*. Et Suidas, docens quid sint phaleræ, *Frontis ornamenta*, inquit, *scutulæ; id quo frons equorum exornatur*. Apud Herodotum verò, *circa maxillas tegumenta*. De la Cerda noster Commentarijs in IX. Æneid. cùm negasset equitum ornamenta phaleras dici posse, tandem concedit fuisse saltem inter ornamenta galearum. Et probant, Carolus Paschal. libro de Coronis, cap. XIX. qui phaleras constituit inter ornamenta capitis & militares cristas: Prudentius lib. II. in Symmach. qui *vittarum phaleras* appellat. Fulgentius in Mytholog.

Phaleratum exoticis diadema carbunculis.

Addo & Iuuenalis versum Satyræ vltimæ:

Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

vbi de equitibus loquitur. Et Silius lib. XV. qui phaleras dimittit in pectus ipsorum equitum:

—— *Phaleris hic pectora fulget,*
Hic torque aurato circumdat bellica colla.

Nam, quòd la Cerda dicat Silio se nihil credere, nec esse inter classicos Latij Principes, non me mouet; cùm & Silij versum videam sustentari Virgilij auctoritate IX. Æneid.

Euryalus phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
Cingula, &c. ————
Hæc rapit, atque humeris nequidquam fortibus aptat.
Tum galeam Messapi habilem, cristisq; decoram
Induit. ————

Vbi Virgilius cingula & phaleras Rhamnetis ait aptata humeris Euryali, hoc est, non imposita (vt ridiculè Donatus) sed induta & circumiecta. Cingula autem esse hîc baltheos, non verò equinam cingulam, vt Cerda contendit, clarè in hunc locum docet Seruius. *Cingulum hominum*, inquit, *est generis neutri. nam animalium, genere feminino dicimus has cingulas.* Igitur, cùm hîc cingula dicantur neutro genere, hominum

num ſunt, non equorum. Iam inter equinas phaleras Virgilius VII. Æneidos addit monilia pectori,&c.

Inſtratos oſtro alipedes, pictiſq; tapetis,
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti auro fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Liuius lib. XXXVII. criſtas iungit: *Ingentes elephanti erant: addebant ſpeciem frontalia & criſtæ.* Ouid. VI. Metamorph. reliquum adijcit, ſtragulorum ornatum:

Conſcendunt in equos, Tyrioq; rubentia ſucco
Terga premunt. ———

Item VIII. Metamorph.

Purpureuſq; albi ſtratis inſignia pictis
Terga premebat equi. ——

Claudian. in Epigramm. de equo Honorij, frena etiam in luxum phalerarum trahit:

—— *Spumis perfunde ſmaragdos,*
Luxurient tumido gemmata monilia collo.
Nobilis auratos iam purpura veſtiat armos,
Et medium te Zona liget, variata colorum
Floribus, & caſtæ manibus ſudata Serenæ:
Perſarum gentile decus. ——

Apuleius lib. X. *Phaleris aureis, fucatis ephippijs, purpureis tapetis, frenis argenteis, pictilibus baltheis, tintinnabulis perargutis exornatum equum.* Euripides denique de equis Rhœſi: *Præter ceterum cultum, multis cum tintinnabulis terribilem ſonitum edebant.* Hæ phaleræ Duces ſolos aut victores in triumpho decent. Non tamen damnem, pugnæ tempore, in Imperatoribus, Regibus, Conſulibus; quibus etſi auctoritas pro ornatu, tamen phaleræ ſunt pro maieſtate, vt veſtes virum faciunt. Nempe ad populum phaleræ. Ornandi ergo phaleris Duces; equuſque Imperatorius, & Regius, & Conſularis, Imperatorijs, Regijs, Conſularibuſque phaleris inſtruendus. Ducum ſplendida paſſim arma & ornamenta apud Hiſtoricos & Poëtas. De equis quædam referenda particulatim: ac primùm de Imperatorio. Plutarchus in Graccho: *Equus ex*

Impe-

Imperatorijs insigniter ornatus. Petrus Diaconus lib. XVII. *Imperatoris equus, qui aureo erat circumdatus ornatu.* De Regio equo Plinius lib. VIII. cap. XLII. *Neminem Bucephalus alium, quàm Alexandrum, Regio instratus ornatu, recepit.* Claudianus in Epigramm. de Honorij equo:

O felix sonipes, tanti cui frena mereri
Numinis, & sacris licuit seruire lupatis!
Accipe Regales cultus. ——

Item de zonâ equi Arcadij:

Dumq́ auro phaleræ, gemmis dum frena renident,
Hac vterum zonâ cinge frementis equi:
Stamine resplendens, & mirâ textilis arte,
Baltheus alipedis Regia terga ligat.

Dionys. lib. x. Antiquit. *Luc. Quinctio Dictatori equos phaleris decorè ornatos adduxerunt, & secures cum fascibus, vestesq́ purpureas, & alia insignia, quibus olim Regium imperium decoratum erat, obtulerunt.* Hîc caussam habes, cur Dictatorum & Consulum equi Regios paratus admisêre. Gregoras lib. IX. *Regios equos cum ephippijs purpureis.* De Consulari Tacitus lib. XVIII. *Turbatus equus, qui insignia Consularia gestabat.* & Plutarchus in Crasso: *Equus Consularibus insignibus splendidè ornatus, per vim abripiens sessorem.* Nec vnum Imperatori equum permitto, sed plures; in vsum, in liberalitatem. Equos enim phaleratos dare, Imperatorum est; & phaleræ, equitum præmia. Ne succense, miles, si nuper tibi dissuasi phalerarum vsum; nunc reddo, quando dantur benemerito. Virgilius v. Æneid.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
Primus equum phaleris insignem victor habeto.

Liuius lib. XXXIX. *Pro concione postero die laudati, donatíque à Calpurnio equites phaleris.* Et ingenti quidem numero. Virgilius VII. Æneid.

Hæc effatus, equos numero Pater eligit omni:
Stabant tercentum nitidi in præsepibus altis.
Omnibus extemplò Teucris iubet ordine duci

Instratos ostro alipedes, pictísque tapetis.

Cyrus ducentos, *qui habebant frena aurea, amiculísque virgatis erant strati*, lib. VIII. de Pædiâ Cyri. Probo hunc splendorem Imperatorum ac Ducum, modò non nimis phaleratum; modò simul stipendia castris suppetant, nec esuriat miles, quod equus Ducis mordet & calcat. Quis alioqui ferat, frenos aureos mandi, spumis smaragdos vexari, si militum dentes agant esuriales ferias? Quis aureas Poppææ soleas, quis Neronis argenteas, si auri argentique exiguum sit in ærario? Quis equorum cultum, *ad luxuriam magis quàm ad magnificentiam exactum?* vt Curtius loquitur lib. v. Ne argentum quidem stanno infusum Plinij censura tolerauit in ornamentis equorum. *Argentum*, inquit lib. XXXIV. cap. XVII. *stanno incoquere simili modo cœpêre, equorum maximè ornamentis: quæq; in scyphis cerni prodigium erat, hæc in vehiculis atteri, cultus vocatur.* Et legis præsidio luxus excludendus fuit, Cod. lib. XI. tit. XII. *nulli licere in frenis, equestribus sellis, & baltheis margaritas, & smaragdos, & hyacinthos aptare.* Ego certè suadeam Darijs omnibus, quod Charidemus lib. III. Curtij suasit Dario exultanti exercitûs sui splendore: *Argentum illud atque aurum ad conducendum militem mitte.* O quantò militiæ salubrius consilium!

CAPVT IV.

Equitum arma, armorúmque cura: Vexilla, ceteráque signa.

Gallo-Græci nudi ex equo pugnant. Galli olim supra vmbilicum nudi. Numidæ & Romani equites inermes. Romani deinde corporum tegumenta à Græcis didicêre. Leuis armatura è lino, lanâ, spongiâ, ligno, funibus, pellibus struthionum, corio, bracteâ. Grauis, ex ære ferroque densiore. Romani item tela Græcorum imitati. Discrimen clypei & scuti. Quid parma, sarissa & contus. Gladius equiti aliquando suspensus è dextro. Hippotoxotæ, & Hippacontistæ, & Arquites, ijdem qui sagittarij. Equites ferentarij & iaculatores qui. Restiferi equites & Laqueatores, inter quos feminæ. Lancea qualis

qualis vox. Gesum. Phalarica, Bidens, Framea, Cetra. Arma militiæ hodiernæ recentia. Gladius equiti ligandus, ne in cursu excidat, quorumdam infelici exemplo. Veterum nitor in curandis armis. Vexilla & dracones equitum. Tuba, buccina, lituus, cornu, classicum.

ARMA distinguo cum Isidoro, in tegumenta & tela. De tegumentis primùm, mox de telis dicam. *Gallo-Græci nudi pugnant*, ait Liuius lib. XXXVIII. *& sunt fusa & candida corpora, vt quæ numquam nisi in pugnâ nudentur. Galli supra vmbilicum nudi*, apud eumdem lib. XXII. *Numidæ discinctus & inermis eques*, eodem auctore lib. XXXV. *Romani equites antiquitus thoraces non habebant*, ait Polybius in Castrametatione (interprete Iano Lascari) *sed in subligaculis periclitabantur; vnde ad descendendum ex equis, celeritérque insiliendum, habiles erant aptíque: sed in prælio minùs tuti versabantur, quòd inermes periclitarentur*. Non credit Lipsius lib. III. de Militiâ, Dial. VII. *in subligaculis pugnasse*, etiamsi περίζωμα id quoque significet. Putat eos *veste saltem fuisse tectos. nam nudos in solis subligaculis quis credat?* inquit. nec ego credo, Lipsi, sed nec id Polybius dicit: *inermes fuisse* scribit, non autem nudos. Et cur minùs Polybio credatur de Romanis, quàm Liuio de Gallis & Numidis? Deinde, periculis docti *Romani, mutauerunt, acceperuntq́ Græcam armorum structuram*, ait idem Polybius. At, quæ illa Græcorum equitum armatura quam imitati Romani? Iosephus docet lib. III. Excidij Ierosolym. *Galeas & loricas omnes habent, vti pedites*. Hîc distinguendum aliquid arbitror, duplicis nempe generis fuisse horum equitum armaturam, leuem vnam, alteram grauiorem. Ita Ælianus docet libello de Instruendis aciebus. *Equestres copiæ*, inquit, *modo armaturæ inter se distant: pars enim armis tota obsepta est, & hinc cataphracti; pars non tota armis tegitur. Cataphractos igitur eos intelligi volo, qui non solùm sua corpora, sed etiam equos loricâ vndique muniunt*. Sic apud Græcos & Persas. Leo Imperator Tact. cap. VI. §. XXX. *Apud Antiquos, equestrem aciem duabus diuersis armaturis muniebant; alteram vocabant cataphractum seu loricatum, alteram non cataphractum*. §. XXXI. *Armabant*

mabant autem cataphractum, tum equitem ipſum vndique, tum equum etiam, loricijs, id eſt galeis; clibanijs, id eſt thoracibus; paramerijs, id eſt machæris, &c. Apud Romanos leuis grauiſque equitum armatus, ſed nuſquam munimenta equorum. At cuius materiæ hæc equitum tegumenta? Variæ, niſi fallor, vt peditum. Leuis armaturæ, è lino, ligno, ſpongiâ, funibus, lanâ, corio, ſtruthionum pellibus, ære leui, aut ferro tenui & bracteato. De lino Plin. lib. XIX. cap. I. *Honos lino etiam Troiano bello*, &c. *Thoracibus lineis paucos tamen pugnaſſe, teſtis eſt Homerus*. Ergo vetuſtiſſimus mos apud Græcos. Aliarum gentium vſum Lipſius copiosè congerit lib. III. de Mil. Dial. VI. E ligno Indorum equitum tegumenta nominantur apud Herodotum lib. VII. De ſpongiâ Liuius lib. IX. extremo: (*Samnitibus*) *ſpongia pectori tegumentum*. E funiculis ſeu licijs fuiſſe, vel indicio eſt, quòd bilices & trilices loricæ dictæ, qualem Amaſis Ægyptij Regis Plinius deſcribit loco mox allato: *Cuius ſingula fila tercentis ſexaginta quinque filis conſtabant*. Herodotus in Thaliâ demit de numero fila tantùm quinque. E lanâ fuêre, quæ Cæſar lib. III. Ciuilium vocat *ſubcoacta*. *Omnes ferè milites aut ex ſubcoactis, aut ex centonibus tunicas aut tegmenta fecerant, quibus tela vitarent*. Suidas appellat θώρακας πολητὺς, *thoraces coactiles*. Plinius lib. VIII. cap. XLVIII. *Lanæ per ſe coactæ veſtem faciunt; & ſi addatur acetum, etiam ferro reſiſtunt*. E corio apud Varronem: *De corio crudo pectoralia faciebant*. & Pæni equites apud Herodotum lib. VII. *Corio armati. Struthionum pellibus vtebantur Arabes, thoracum & ſcutorum vice*, ait Pollux lib. I. cap. X. De ære Polyb. lib. VI. *Plerique capientes æream laminam, quæ ſit palmi maioris, ſiue duodecim digitorum vndique, nec ampliùs, eam pectori apponunt, & vocant cordituum*. vt Laſcaris, *pectorale*, vt vertit elegantiùs Lipſius. De ferro Silius lib. VIII.

—— *Ferro circumdare pectus*.

Hæc, inquam, leuis armatura. Grauis armatura duplici loricâ æreâ aut ferreâ conſtabat, quæ pectus & tergum tegebat. Pauſanias lib. I. *Duæ erant æreæ partes; illa quidem pectori, & ijs*

quæ

quæ circa ventrem, aptæ; hæc, vt dorso tegmen esset. Hanc ipsam, in graui armaturâ, Vegetius *cataphractam* vocat libro II. cap. XIV. Modus formaque armaturæ grauioris indicatus est ferè Capite præcedenti, vbi de equis & equite cataphractis. Xenophon lib. III. videtur distinctum facere equestrem thoracem à pedestri, vt obseruat Sixtus Arcerius Notis ad Ælianum. Superest de equitum telis dicere, nam hucusque de indumentis. Polyb. lib. VI. Romanis dat *scutum & hastam*, quæ cùm initiò illis essent valdè infirma, posteà mutauêre in *structuram Græcorum*, quorum hasta firma ac crassa, non tremula & gracilis, cuspide item præmunita: scutum non è solo corio, quod pluuiâ resolueretur (vt Afrorum & Maurorum parma) sed ligno fartum, pelle intextâ vestitum. Nota, idem esse parmam & scutum; clypeum pede vno longiorem, pede vno item arctiorem; & peditum tegmen esse, auctor Polybius lib. VI. scutum verò equitum, docente Seruio IX. Æneid. (vnde *equites scutati*, in Notitiâ Imperij.) Scuti formam quoque rotundam, clypei oblongam esse. Equitibus Græcis (quos & Romani secuti, auctore Polybio) Iosephus lib. III. Excidij dat *gladium oblongum à dextris suspensum. Contum item longum in manu, & in pharetrâ tria quatuórve iacula, cuspide latâ, etiam hastis magnitudine cedentia*. Contrà ergo olim equiti, quàm pediti gladius appensus: equiti dexter, sinister pediti. Rideamus nunc, si quem sic gladio videamus alligatum: quamquam & variasse apud Romanos, doctè ostendit Lipsius in Militiâ Romanâ; & subinde dextrum, subinde sinistrum illis gladium pependisse. Prætereà equestres olim gladij longi, nunc breuiores pedestribus. Addit Iosephus *contum*, qui, Lipsio iudice, est hasta cursoria. Iacula, hastæ missiles, quales fortè Veterum lanceæ nonnullæ, quas iactas à Romano equite Dionysius scribit lib. VIII. Mutarunt ergo arma Romani, imitatione Græcorum; sicut & Achæorum *equitum Magister Philopœmenes armaturæ apud Achæos vitia correxit*, auctore Plutarcho in eius Vitâ. *Scuta enim habebant ex tenuitate expeditiora & restrictiora, quàm vt*

tegere possent corpora: lanceas longè sarißis breuiores, vnde ob leuitatem ad eminus petendum strenui erant & bellaces, cominus non perinde valebant. Induxit ergo eos, vt pro scuto & lanceâ sumerent clypeum & sarissam, simul vt galeis, & loricis ocreisq́; tecti, loco cursoriæ & velitaris pugnæ, statariam meditarentur & firmam. Leo Tact. cap. vi. §. xxxii. *Cataphractorum alij habebant contaria, id est hastas, quas nunc menaula, olim lonchas nominabant: hiq́; cominus cum hoste conserebant. Alij eminus iaculantes vocabantur Acrobolistæ velitares,* &c. *Alij thureos, id est scuta oblonga habebant: alij sine scutis, solis hastis præliabantur.* §. xxxiii. *Equites Acrobolistæ alij rhictarijs, id est iaculis vtebantur, alij arcubus: & alij ex illis hastas eminus iaciebant, alij directè procedentes, alij circumcursantes, quos Hippacontistas vocabant, Arquites verò Hippotoxotas. Horum quidam velitaribus iaculis cùm semel atque iterùm pugnarunt, de cetero confligunt vel hastis, vel expeditis iaculis, vel spathis, erantq́; velites. Quidam ex illis ferebant paruas secures. Et equestrem quidem aciem sic armabant Antiqui.* Alia equiti arma apud alias gentes. Cetra, seu breue scutum, Hispanis in vsu, vt Lucanus lib. i. vnde Cetrati equites in Notitiâ, quales & Curtius lib. iii. facit Barcanos. Arcus & sagittæ apud plurimos. vnde Hippotoxotæ, id est equites sagittarij, Curtio lib. vii. quos eodem modo Cæsar nominat lib. iii. de Bello ciuili, & Hirtius de Bello Africano. Meminêre quoque Herodotus lib. ix. & Thucyd. lib. ii. sed Arrianus vocat Hippacontistas. Romani veteres vocabant *Arquites*, auctore Festo. Iacula non apud pauciores. vnde apud Liuium *iaculatores equites.* lib. vii. Decad. iv. & *Ferentarij equites, qui iaculis pugnant,* apud Ælianum lib. de Instruendis aciebus. Adeoque de *equestri iaculatione* Plinius librum se scripsisse refert lib. viii. cap. xlii. *Laqueis* vsi equites Parthi, auctore Suidâ: Σειρoφόροι, inquit, *restiferi, genus Parthorum pugnantium ex equis, qui cominus aggreßi hostes, laqueis iniectis, & equis vi retractis, illos impetu equorum vel viuentes vel mortuos abstrahunt.* Paria de Sagartijs Herodotus adfert lib. vii. *Sunt quidam,* inquit, *Nomades, qui*

Sagar-

Sagartij vocantur, & gente & voce Persæ,&c. *qui attulêre equitatum octo millium, equitum armaturam neque aheneam neque ferream assueti ferre, præter pugiones; vtentes veste è loris confertâ, quâ freti in prælium eunt. Est autem prælium illorum virorum huiusmodi: Vbi cum hoste congressi sunt, inijciunt eis restes, in summo laqueos habentes: qui laqueus cùm aut equum aut hominem adeptus est, eum ad se trahunt; ita illi illaqueati conficiuntur.* Gemina his armis arma Sarmatarum describit Pausanias lib. I. *Laqueos inijciunt in quemcumque hostium possunt; equos deinde auertentes, deijciunt, euertuntq́; implicitos & illaqueatos.* De Anchatibus quoque Valerius Flaccus lib. VI.

Doctus & Anchates patulo vaga vincula gyro
Spargere, & extremas laqueis adducere turmas.

Idem verò pugnæ genus Mela lib. I. cap. XXI. tribuit feminis Iaxamatharum. *Apud hos,* ait, *viri pedibus inhærent, illæ equestre prælium ineunt. Nec ferro dimicant, sed, quos laqueis intercepêre, conficiunt.* Diodorus lib. XVII. assignat eum morem Tyrijs, qui Macedones oppugnatores sic illaqueabant, tractósque in terram deijciebant. Iosephus Scythis Alanis, libro VII. Excidij, vt & Hegesippus lib. V. cap. L. tribuunt. *Lanceæ* Senonibus Gallis à Liuio dantur lib. X. *Nec antè fama eius cladis perlata, quàm in conspectu fuêre Gallorum equites, pectoribus equorum suspensa gerentes capita, & lanceis infixa.* Diodorus lib. VI. vult lanceam Gallicum esse vocabulum. Gellius Hispanicum esse contendit. Isidorus, quòd *æquâ lance libretur.* Festus deriuat à Græco λόγχη. Duplex autem lancea, iaculum, & non iaculum. De lanceâ iaculo Curtius lib. IX. *Macedo, haud dubius eminus interfici posse, lanceam emisit.* Lancea non iaculum, eadem erat quæ hasta seu contus. ita Vegetius lib. III. cap. XIV. *Lancearios priùs vocari solitos hastatos* scribit. Brodæus lib. III. Miscell. cap. XVI. contum ait sarissam esse, quam hodie Piquam appellamus. *Gesum* item Gallorum equitum telum, *graue iaculum* ait Festus. De Viridumaro eorum Rege Propertius:

Nobilis è tectis fundere gesa rotis.

Sicut

Sicut Phalarica, quam *ex elephantium phalis ſeu turribus milites impoſiti iaculabantur*, auctore Iſidoro. Bidentibus Cimbrum equitem Plutarchus inſtruit in Mario : *Cimbrorum equites* x v. *millia numero, ſplendidis armis prouehebantur, & telum ſingulis bidens.* Apud Germanos *eques ſcuto frameaq; contentus eſt*, ait Tacitus lib. de Moribus German. quo loco quid framea ſit, conſulendus Lipſius. Leo Tact. cap. v i. §. x i. *Omnino autem equitem habere oportet tzicurem ancipitem, vnâ acie inſtar cuſpidis haſtæ longam & acutam, in ſellâ cum thecâ coriaceâ pendentem.*

Hucuſque de vetere equorum equitumque armaturâ. Equorum arma prorſus nunc exoleuêre, quia oneri eſſe viſa & impedimento. Equitum Lancearij ſoli, & Loricati ſeu Cuiraſſarij (vt vocari in Galliâ cœptos ſcribit Melzus) nunc cataphracti ſunt; ceteri pro tegumentis nihil præter galeam & loricam habent: pro telis omnes gladium & fiſtulam è chalybe vnam pluréſve; haſtas & lanceas, pauci. ſed inter fiſtulas diſcrimen eſt. Minimæ ſunt, quas Piſtolas ſeu ſclopos vocant. Harum duas Loricati gerunt, vnicam ſaltem Lancearij, quâ ſe tueantur, dum fracta eſt lancea. Bombardæ rotatæ, ſeu Arcabuſij (ſic dicti, quòd fiſtulam ſeu tubum pro arcu habeant) medij ſunt: Carabinos vocarunt Pedemontani, apud quos inuenti feruntur. His vtuntur equites Bombardarij, qui in Sagittariorum locum adlecti, appellantur Arcabuſarij & Bandularij, quia bombardam cinctu ſcorteo gerunt. Muſquetum denique tormentum eſt maiuſculum, fiſtulâ grauiore, quæ maiorem admittit glandem, ignemque concipit non ſilicis rotæque percuſſu, ſed attactu funis accenſi. Id de pedibus explodunt equites, bifurcato ſuſtentatum ſcipione, propter grauitatem. Sunt etiam muſqueta rotata minora nuper adinuenta (Muſquetones appellant) fiſtulâ breuiore, ſed quæ pari magnitudine pilam æqualiter excutit. His iam armare incipiunt Muſquetarios Franquos. Hos Flaminius lib. i. cap. x x i x. munit ſagulis bubalinis, ſuperinductâ loricâ ferreâ tenui, brachiali coriaceo ſiniſtro; in-

ſtruit-

ſtruitque præterea ſclopis breuioribus duobus. Porrò vt fiſtulæ omnes locum arcuum inuaſère, ita puluis pyrius fiſtulæ pro neruo eſt, glans pro ſagittâ. Sed ne difficilem haberent adminiſtrationem tot ſimul inſtrumenta, ſingulos in ictus adhibenda; celeritati conſultum eſt vario genere inuenti. Primùm, phialæ quædam ligneæ ferreæve, è cinctu ſuſpenſæ, balthei inſtar circumijciuntur iaculatoribus; earumque ſingulis tantum admenſi ineſt pulueris, quanto opus eſt ad vnicam iaculationem, nec amplius: vt quælibet nempe phiala iuſtam contineat menſuram. Nimirum hoc modo fiſtulam celeriùs onerant, nec tum metiendi eſt cura, cùm potiùs eſt iaculandum. Alterum commentum plus etiam habet celeritatis. Pulueris certum numerum, ſingulis iaculationibus iuſtè admenſum, ſingulis inuoluunt cucullis papyraceis (Formatas vocant.) Iis cucullis, (inſtar cylindri longis, craſſiſque ad magnitudinem foraminis fiſtulæ, in quod immittendi ſunt) supernè ſupra puluerem pila adiungitur paris craſſitudinis; vt ſimul nempe, vnâ eademque operâ, puluis & pila ori fiſtularum inijciantur. Id, præterquam quòd celerrimè fiat, iaculatorem inſuper liberat curâ moraque, puluerem glandemque piſtillo ſeu malleolo intra fiſtulam tundendi; planè vt ſilicis ſolius attritu, rotæque contentione, excitandus ſit ignis. Hos cucullos, ſeu formatas (vt iaculantibus præſtò ſint) alij peris quibuſdam quadratis è collo ſuſpendũt; alij ſcloporum inuolucris (quæ vtrimque ex equinâ dependẽt ſellâ) ſupernè æreas ferreáſve pyxides foraminibus multis diſtinctas alligant, ijſque cucullos hoſce diſtribuunt. Redeo ad Veterum mores, eorumque inſignem pro armis curam, quæ vt olim illis longè maxima diligentiſſimaque fuit, ita nobis profectò non leuis habenda eſt. *Nam, quis militem credat eſſe bellicoſum*, ait Vegetius lib. II. cap. XIV. *cuius diſſimulatione arma ſitu ac rubigine fœdantur?* Xenophon ſanè dictitabat, *decorũ fore ſibi in bello morienti, ſi pulchris nitidiſq; in armis occubuiſſet*, apud Ælianum lib. III. Var. hiſt. Decori verò huius ſeruandi ſtudio, vt arma nitida eſſent, ſcuta etiam inuolucris tecta aduerſus

 iniu-

iniurias pluuiarum gerebantur, teste Cæsare lib. II. Bell. Gall. *Scutis tegumenta*, inquit, *detrahendi tempus defuit*. Plautus item Bacchidibus:

Nequam esse oportet scutum, integumentum improbum est.

Ea cautio Decurionis erat, ne impolitiam eques, armorum neglectu, admitteret. Vegetius lib. II. cap. XIV. *Sicut* Centurio (inter pedites) *eligendus est, qui cogat, vt arma omnium defricentur, ac splendeant; similiter eligendus est Decurio, qui turmæ equitum præponatur, possitq; turmales suos cogere, loricas vel cataphractos, contos & cassides frequenter tergere & curare. Plurimum enim terroris hostibus armorum splendor importat.* Alexander milites suos Argyraspides fecit, hoc est, vt Pollux explicat lib. I. argenteis clypeis instruxit. Iustinus lib. XII. *Alexander, vt gloriæ suæ etiam ornamenta exercitûs conuenirent, phaleras equorum & arma militum argento induxit, exercitumq; suum ab argenteis clypeis Argyraspides appellauit.* Iulius Cæsar apud Sueton. cap. LXVII. *Milites habebat tam cultos, vt argento & auro politis armis ornaret, simul & ad speciem, & quò tenaciores eorum essent in prælio, metu damni.* Ea quidem nitoris cura est; sed maior quædam equiti habenda, ne fortè dum vno armorum genere vtitur, alterum, quo mox vtendum erit, per cursum amittat.

Gladius igitur ita accingendus est, ne aut vaginâ excidat, aut iactatione adeò post tergum auertatur, vt capi manu, nudarique ab equite non queat. *Catoni*, ait Valerius lib. III. cap. II. *cùm ab hoste in acie vehementi periculo premeretur, è vaginâ gladius elapsus decidit; quem subiectum prælantium globo, & vndique hostilibus pedibus circumdatum postquam abesse sibi animaduertit, adeò constanti animo in suam potestatem redegit, vt illum non periculo oppressus rapere, sed metu vacuus sumere videretur.* Equitanti Catoni id cõtigisse, Iustinus expressit lib. XXXIII. *In eâ pugnâ*, inquit, *M. Cato, Catonis Oratoris filius, dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus, pedestre prælium aggreditur.* Sed quod addit, *Dum procerum quemdam petit, gladius ei è manu elapsus in mediam cohortem hostium decidit*; præterquam

terquam quòd Valerio & Plutarcho repugnet, colorem non habet, & Catoni fortiſſimo militi probroſum eſt. E vaginâ ergo elapſus, ipſius Catonis curſu, lapſu aut deſcenſu: eaque re tam fortiter recuperatus, vt pro amiſſi caſu maiorem benè vindicati laudem mereretur. Ita Cæſar aliàs narrat eueniſſe T. Pulfioni lib. v. belli Gallici: *Verutum*, ait, *in balteo eius defigitur: auertit hic caſus vaginam, & gladium educere conantis dextram moratur manum, impeditumq́; hoſtes circumſiſtunt.* Ego ſcripſi, obſidione nuperâ Bredanâ quid Ioanni Comiti Naſſauio ſocioque eius acciderit in velitatiunculâ quadam cum Briautæo: *Noſtri paulatim ſeſe recipientes, dum anguſtiùs equitando inuicem premunt, eorum vnus Naſſauium præteruectus, habenas ei capulo gladij ſui implexas è manibus extorquet, & gladium ipſe habenis retentum vaginaq́; eductum amittit.* Meminit verò Flaminius lib. I. cap. v. Baxij cuiuſdam apud Hollandos Nobilis, qui cùm lanceam fregiſſet, gladium amiſit curſu, neque tueri ſe potuit, quin caperetur; pugnâ alioqui non ſegniter functus, anno M.D.LXXXV.

Venio denique ad ſigna. Duplicis generis ea facit Ælianus libello de Aciebus. *Alia enim percipiuntur viſu, alia auditu.* Quæ viſu percipiuntur, inter pedites propriè *ſigna*, inter equites *vexilla* (pannuli quadrati haſtis affixi) ſic dicta quaſi velilla, vt à malâ maxilla, pro malilla. Auditu accipiuntur, tubę, cornua, litui, buccinæ, tympana, quæ olim promiſcuè pediti iuxtà atque equiti ſeruiebant. Saluſtius de Mario: *Cohortium, turmarum, legionum tubicines.* Nunc tubæ equiti ſoli dantur, tympana etiam apud Germanos & Afros. Præcipuus vexillorum vſus eſt ad contrahendas turmas, ne permiſceantur. Leo Imperat. Tact. XII. §. CXII. *Miles, ſi quâ ratione contingat à bando ſuæ cohortis abeſſe, omnibus modis eò reuocandus eſt, ne acies confundatur. Antiqui*, ait Vegetius lib. II. cap. III. *qui ſciebant in acie commiſſo bello celeriter ordines aciesq́; turbari atque confundi, ne hoc poſſet accidere, cohortes in centurias diuiſerunt, & ſingulis centurijs ſingula vexilla conſtituerunt, ita vt ex quâ cohorte, vel quotâ eſſent centuriâ, in illo vexillo literis eſſet adſcriptum,*

 quod

quod intuentes vel legentes milites, in quantouis tumultu à contubernalibus suis aberrare non possent. Quod idem credendum de vexillis singularum turmarum. Leo Imper. Tact. cap. XII. §. CIX. *Insigne Turmarchæ longè diuersum distinctumq́ formâ sit à bandis ceterorum Præfectorum, vt facilè ab omnibus signiferis agnoscatur.* Porrò vt singulæ legiones vnicam pro signo habebant Aquilam, ita præter turmalia vexilla, existimo alæ cuiusque fuisse aliquod singulare vexillum. vnde alioqui alæ fuissent appellatæ vexillationes? Vegetij verba sunt lib. II. cap. I. *Alæ nunc vexillationes vocantur, quia velis, hoc est flamulis vtuntur.* Sermonem autem esse de equestribus alis, ex Cedreno constare potest, qui clarè affirmat, *vexillationes esse Romanorum equites*; additque (fortè æuo suo) *vexilla esse vela seu pannos è purpurâ & auro in quadratam formam effecta.* Leo Imperat. Tact. cap. VI. §. XVIII. *Mandamus, vt phlamoula vniuscuiusque turmæ & vniuscuiusque drungi, vnius quoque coloris sint.* §. XIX. *Vt verò vnaquæque cohors suum bandum facilè agnoscat, oportet alia quædam priuata signa capitibus adiungere, vt ex illis tum per turmas, tum per drungos, tum per banda cognosci possint.* §. XX. *Omnia autem Turmarcharum signa tum diuersa esse oportet, tum manifesta, vt longo interuallo cognosci possint.* & cap. VII. §. XIV. *Assuefacies eos prætereà, vt aspectu & nomine sese familiariter inuicem norint, & sub quo Præfecto quisque miles sit,* &c. His autem alarijs turmalibusque vexillis & signis cohortium, fortè inscriptum subinde Principum nomen, quod ex Suetonio obseruo, Vespasiani cap. VI. *Assensêre cuncti, nomenq́ eius vexillis omnibus sine morâ inscripsêre.* Quò respectum à Senecâ in Thebaïde:

—— Aureâ clarum notâ
Nomen Ducum, vexilla præscriptum gerunt.

Ampliùs etiam affirmo auctoritate Seruij, fuisse nempe vexillum aliquod singulare, totique equitatui commune, ad quod seorsim eques à pedite aduolabat. Verba Seruij sunt VIII. Æneid. ad illum versum,

Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce.

Qui

Qui erat ducturus exercitum, ibat ad Capitolium, & exinde proferens duo vexilla, vnum roſeum, quod pedites euocabat; & *vnum cæruleum, quod erat equitum* (nam cæruleus color eſt maris, à cuius Deo equum conſtat inuentum) dicebat: *Qui ſaluam vult eſſe Rempublicam, me ſequatur.* Vexillis ſucceſſêre Dracones, quamquam Iſidorus lib. XVII. ab ipſo Apolline ſcribat eos militiæ datos poſt cæſum ab eo draconem. Inde tamen dracones in Græciam volaſſe, non credit Iſidoro Lipſius. *Nam quis*, inquit, *Scriptor vmquã Græcis dracones tribuit?* Suidas Scythis eos familiares in bellis ſcribit, alibi etiam Indis (Sindis mallet Lipſius) qui Scytharum ſunt populi. Eorum formam ſic Suidas expreſſit: *Sindi, gens barbara, quibus in bello erant ſigna, in quoſque mille equites, draco extenſus in perticâ: eius caput ex argento factum; reliquum corpus ſericeo textu, longitudine, craſſitie, & varietate coloris in verum draconem.* Hinc ergo tandem dracones in equitatu Romano; quos ita eleganter deſcripſêre Claudianus & Sidonius, vt ambiguam ſibi faciant palmam. Claudianus in VI. Conſulatu Honorij:

—— Quid fixa draconum
Ora velint; fluitent ventis? an vera minentur
Sibila, ſuſpenſum rapturi dentibus hoſtem?

Sidonius in Paneg. Maioriani:

—— Iam textilis anguis
Diſcurrit per vtramque aciem, cui guttur adactis
Turgeſcit zephyris, patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem, pannoq́; furorem
Aura facit, quoties craſſatur vectile tergum
Flatibus, & nimium iam non capit aluus inane.

Quibus deſcriptionibus ſatis indicant, dracones fuiſſe corpora inania è panno ſerico formata. Fuiſſe tamen ſubinde etiam in vexillis pictos, nec aliud quàm vulgaria vexilla, indicant Suidas alibi & Curopalates, qui vela & vexilla draconum vocant, vt & Prudentius Hymno I. Periſt. *Ventoſa pallia.* Septemtrionales ferè omiſeram, quorum equeſtria ſigna ſunt vulpinæ caudæ contis lanceíſve alligatæ, vt Olaus refert

lib. VIII. cap. XXIII. Hæc porrò vexilla ſacra ſunt, hæc nefas deſerere. Hæc inter Anteſignanos & Poſtſignanos in acie collocata. Hinc noua equiti virtutis exercendæ cauſſa: dum nempe ſub vexillis procedit, venerationem, modeſtiam cultumque præſtare admonetur Duci, contubernalibus, militiæ ipſi, cui ſacramentum dixit. Noſtrorum vexillorum, inter equites, nullum iam diſcrimen ab antiquis illis quadratis. Turmæ tamen equitum, quos in Belgio vocamus *Bandes d'Ordonnance*, vexilla habent oblonga & anguſta, deſinentia in caudam diffiſſam, lanceis affixa. Arcabuſariorum noſtratium turmæ vexillum non habent, quod miratur vehementer Flaminius à Cruce, contenditque rationibus multis, non minùs quàm ceteras vexillis ornari debere, lib. I. cap. XXXV. Cauſſa, inquit, nulla afferri præter conſuetudinem poteſt. Nam id eò fieri dicere, quòd Arcabuſarij numquam ferè niſi per paruas turmulas diuiſim pugnant, cauſſa eſſe non poteſt, cùm & Lancearij (qui tamen vexillum habent) non aliter pugnare poſſint. Cetera omnia ſuadent, æquè Arcabuſarijs atque alijs vexilla concedenda, æquandaque ſtipendia; cùm plus habeant in bello vtilitatis, laboris verò periculique longè plurimum. Igitur quod naui clauus, quod temo currui, id vexillum, inquit, eſt equeſtri turmæ. Et quo alio indicio diſtinguetur Arcabuſariorum turma à turmâ Præfecti latrunculatorum? Venio ad vocalia equitum ſigna. Tuba, Tyrrhenorum inuentum eſt, Diodoro Siculo teſte lib. V. (atque ab ijs *Tyrrhenam* vocari) vel Tyrrheni filij Herculis, ſi maior Hygino fides, fabulâ CCLXXIV. Hinc tubicines dicti. Et, *quoties ad aliquod opus exituri ſunt ſoli milites, tubicines canunt*, ait Vegetius lib. II. cap. XXII. *Cornua*, inquit Varro, *quòd ea, quæ nunc ſunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu* (inde cornicines.) & hęc eadem Buccinę, κέρατα βόεια Dionyſio; vnde buccinatores. Origo eorum à paſtoribus conuocantibus pecus. *Cornicines*, ait Vegetius lib. II. cap. XXII. *quoties canunt, non milites, ſed ſigna mouentur*. Lituus medius inter tubam & cornu. Tuba, recta eſt; cornu, incuruum; lituus, leniter inflexus;

dictus,

dictus, quòd litis ſit teſtis, auctore Feſto: genus tubæ minoris, & hinc liticen, inquit Chariſius. Vniuerſa, communi voce *æra* dicta: qui ea inflabant, *æneatores:* omnium ſimul ſonitus, *claßicum*, à calando ſeu conuocando, quaſi calaſſicum, vt Iſidoro viſum. Aliter Vegetius lib. II. cap. XXII. *Claßicum*, inquit, *appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt. Hoc inſigne videtur Imperij, quia claßicum canitur Imperatore præſente, vel cùm in militem capitaliter animaduertitur. Bellicum* nonnulli pro *claßico* dixêre. Vegetius autem lib. II. cap. XXII. *Quoties pugnatur, & tubicines*, inquit, *& cornicines pariter canunt*. Buccinâ vigiliæ diſtinguebantur, non tubâ, vt accuratè Lipſius lib. IV. Milit. Rom. Dial. X. vbi tympanorum originem à Bacchi triumpho in militiam Indorum tractam, veniſſe tandem ad nos, feliciter auguratur. Germanorum Afrorumque tympana, quæ illi quoque adhibent ad equeſtrem vſum, ſcitè expreſſit Apollodorus lib. I. Biblioth. *Salmoneus*, inquit, *pelles detractas, in curru cum æneis lebetibus agitans, dicebat ſe tonare*. Faciunt hæc ſigna, partem vulgandis Ducum imperijs; partem equis equitibuſque excitandis; quo de munere ſub finem Libri quinti.

CAPVT V.

Qualis equitum priſca recenſio.

Græcorum Archontes, Romanorum Reges, Conſules, Cenſores denique, cenſum Equitum exercuêre. Probatio equitum qualis Græcis. Qualis Tranſuectio. Recenſio apud Romanos variè habita. Primò viritim, deinde tributim, denique Græcorum more per Probationem & Tranſuectionem. Probatio quale examen equitum. Tranſuectio qualis pompa. Quoties & quando vtraque habita. Fraus tamen olim in falſo equitum numero deferendo deprehenſa. Caueri difficilè poſſe; ſed cauere conati Xerxes & Darius.

EQVES ab equo armiſque inſtructus demum cenſebatur. Id munus apud Athenienſes obibant Archontes ſeu Iudices. Apud Romanos cenſebant initiò Reges, deinde Con-

Consules, denique Censores, huius solius rei caussâ creati. Græcorum equitum recensio δοκιμασία seu probatio dicta, quâ item Magistratus ceteri explorantur, vt ex Æschine & Lysiâ obseruat Sigonius lib. II. Reipublicæ Athiens. capp. I. & V. Vsi sunt & transuectione, quemadmodum in Philopœmene Plutarchus ostendit, & Xenophon in Hipparcho. Romanorum recensio varia. Antiquissima, Regum tempore, viritim facta, equite cum reliquo populo permixto. Altera tributim, & pro habitu pecuniarum, non viritim, sub Seruio Tullio: quod vtrumque Liuius indicat lib. I. *Censum instituit* (Seruius) inquit, *ex quo belli pacisq; munia non viritim, vt antè, sed pro habitu pecuniarum fierent.* Tertia & quarta fuit probatio, & transuectio à Græcis sumpta, quam Romanæ consuetudini tribuunt Valerius lib. II. cap. II. & Suetonius in Augusto, adeoque ex Græcis ipsis Plutarchus. Prima Romanorum recensio quoties fieri solita, non constat. Altera initiò quinquennijs singulis, deinde post annum & semestre, quando nempe censura ex quinquennali in annuam & semestrem est redacta. Sic Liuius lib. IV. capp. VIII. & XXIV. Probatio ante transuectionem ad Romanos venit. Id Valerius indicat lib. II. cap. II. cùm scribit, transuectionem fieri solitam die *probationis equitum.* Erat igitur iam tum probatio ante transuectionem. Probationem quis primus Romæ intulerit, in obscuro est. Transuectionem Q. Fabius Rullianus, cognomento Maximus, inuexit. Probatio quotannis semel habita, Idibus Iulijs. Transuectio bis, die Lupercalium (qui erat XV. Calend. Martias) & die ipso probationis equitum, Idibus Iulijs. Ita Valerius loco dicto: *Equestris ordinis iuuentus, omnibus annis bis Vrbem spectaculo sui sub magnis auctoribus celebrabat, die Lupercalium, & equitum probatione.* Antiquissima primaque recensio erat tantùm numeratio capitum. Census Seruianus erat classium pecuniarumque distinctio. Probatio erat equitum seuerum quoddam examen. Transuectio, publica equitatio & pompa. Iam probatio, quale examen fuerit, Græcorum primùm, Latinorum deinde testimonijs

moniјs oſtendam. Æſchines Oratione de Ementitâ legatione: *Iubet lex omnes, qui tractant aliquid ciuitatis,* &c. *probatos in foro, & rationem atque εὐθύνας apud Scribam & Logiſtas deponere.* In quem locum Sigonius lib. 11. Reipublicæ Athen. cap. v. *Nemo,* inquit, *equo merere potuit, niſi, qui δοκιμασίᾳ antè excuſſus fuiſſet, an inſtructum ornatumq́; equum haberet; vſque adeò, vt infamiâ notaretur, qui ad equeſtrem militiam ſine probatione accederet, aut equum inter armatos aſcenderet. Nam habuiſſe eos equum, quem πολεμιστήριον appellarunt, ex Oratione ad Phænippum elicitur. Vnde illud eſt Lyſiæ in Oratione de Ordine deſerto: Ego vos Alcibiadi propterea iuſtè ſuccenſere cenſeo, quia iubente lege, ſi quis non probatus equitem agat, infamem eſſe, hic auſus eſt ſine probatione equitem agere.* Plutarchus in Pompeij Vitâ probationis inſtitutæ formam explicat accuratè: *Iucundiſſimum populo ſpectaculum Pompeius exhibuit, cùm rei in militiâ geſtæ rationes edidit. Mos eſt, vt equites Romani, poſtquam legitimum militandi ſpatium abſoluerunt, equum in forum ad Cenſores ducant, enumeratiſq́; ibi quæ, ſub quibus Imperatoribus atque Ducibus ſtipendia fecerint, eorumq́; ratione expoſitâ, abſoluantur. Honor quoque aut ignominia vnicuique pro meritis vitæ confertur. Ita tum Gellio & Lentulo Cenſoribus, in foro pro dignitate ſuâ ſedentibus, & equitibus inſpiciendos ſeſe præbentibus, conſpectus eſt Pompeius supernè in forum deſcendens, Conſularia inſignia geſtans, atque ipſe equum ſuâ manu adducens. Poſtquam propè ad Cenſores peruenit, dimoueri à lictoribus turbam iuſſit, equumq́; ad tribunal adduxit, obticuitq́; præ admiratione populus, & Cenſores gaudio ſimul verecundiáque eo aſpectu perfuſi ſunt: & cùm ſenior eorum ita interrogaſſet, Quæro ex te, Pompei Magne, militiámne toties, quoties leges iubent, obieris; altâ voce Pompeius, Defunctus ſum, inquit, omnibus, idq́; me ipſo Imperatore.* Hîc locum in primis habes, forum, & in foro tribunal. Rem habes, quæ erat probanda, An ſtipendia impleſſent, & quibus Ducibus. Item morem habes, quo dabant ſeſe inſpiciendos; quo pedites ibant, equumque manu ducebant perinde explorandum. Atque hoc poſtremum de equo, vt ad Latinos veniam,

clarum facit Sabini Maſurij narratio apud Gellium lib. IV. cap. XX. *Cenſores*, inquit, *Pub. Naſica, & M. Popillius, cùm equitum cenſum agerent, equum nimis ſtrigoſum & malè habitum, ſed equitem eius vberrimum & habitiſsimum viderunt: Et cur, inquiunt, ita eſt, vt tu ſis quàm equus tuus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Statius meus ſeruus.* Quibus in verbis obſeruo, probationem vocari ſingillatim *Cenſum equitum*; quia nempe iam extra generalem populi cenſum ſoli equites ſeorſim probarentur. Nec iniuriâ probationem dixêre, cùm ſeuerè admodum eques moreſque eius excuterentur; probarentur boni, improbarentur mali. Refert Gellius lib. VII. cap. XXII. *Nimis pingui homini & corpulento Cenſores equum adimere ſolitos*, &c. *Nam id profectò exiſtimandum eſt, non omnino inculpatum, neque indeſidem viſum eſſe, cui corpus in tam immodicum luxuriaſſet, exuberaſſétque.* Ampliùs Suetonius capp. XXXVIII. & XXXIX. Auguſti, vbi ſimul de tranſuectione: *Equitum turmas* (Auguſtus) *frequenter recognouit, poſt longam intercapedinem reducto more tranſuectionis. Sed neque detrahi quemquam in tranſuehendo ab accuſatore paſſus eſt; quod fieri ſolebat. & ſenio vel aliquâ corporis labe inſignibus permiſit, præmiſſo in ordine equo, ad reſpondendum quoties citarentur, pedibus venire. Mox reddendi gratiam fecit eis, qui maiores annorum quinque & triginta, retinere eum nollent. Impetratíſque à Senatoribus decem adiutoribus, vnumquemque equitum rationem vitæ reddere coëgit, atque ex improbatis alios pœnâ, alios ignominiâ notauit, plures admonitione, ſed variâ. Leuiſsimum genus admonitionis fuit, traditio coràm pugillarium, quos taciti & ibidem ſtatim legerent. Notauítque alios, quòd pecunias leuioribus vſuris mutuati, grauiori fœnore collocaſſent.* Ad probationem manifeſtè ſpectant *recognitio, reddita vitæ ratio, ignominia, pœna, admonitio.* adeoque verbo ipſo *improbatos* appellauit. De eadem Xiphilinus: *Nero annuam recognitionem equitum habuit.* Suetonius iterùm Caligulæ cap. XVI. *Equites Romanos ſeuerè curioſéque, nec ſine moderatione recognouit, palàm adempto equo, quibus aut probri aut ignominiæ aliquid ineſſet.* Tandem huic annuæ pro-

bationi Romani quoque addiderunt geminam transuectionem, imitatione Græcorum, apud quos frequentem eam fuisse, indicat Xenophon libello de Hipparcho. *Curare,* inquit, *debet equitum Magister, vt pompas in festis spectatu dignas exhibeat,* &c. *Ac pompas quidem & Dijs & spectatoribus gratissimas fore arbitror, si ab ijs initio ducto, quorum templa & simulacra sunt in foro, ac Mercurij statuis, in orbem circum forum templaq́; perequitabunt, Deos venerantes,* &c. *Rursus postquam statuas Mercurij obequitarint, illud mihi spectatu iucundum videtur, vt tributim ad celerem decursionem laxent equis habenas, Eleusinen vsque.* Plutarchus verò testatur, Philopœmenem equitum Magistrum frequenti huiusmodi transuectionum exercitatione, Achæorum collapsam labefactamque disciplinam inter equites erexisse. *Nam, cùm equites,* inquit, *accepisset, quorum praui & exiles subitarijq́; essent equi, instante expeditione arrepti; atque ipsi ferè militiam defugerent, aliosq́; delegarent vicarios: esset etiam singularis omnium cum ignauiâ inertia, eaq́; vitia Magistratus anteà dissimulassent (quia inter Achæos plurimùm equites pollerent, ac præcipuè arbitrium haberent honorum & pœnarum) ipse non submisit animum, neque elanguit. sed, cùm oppida lustrando, tum equitando, iuuenes singulos ad laudem, & castigando ignauos, exercitationibus & transuectionibus, atque mutuis inter ipsos concertationibus, vbi spectandi à plurimis essent, miros neruos breuì alacritatémque impressit cunctis; &, quod in disciplinâ militari erat caput, agiles reddidit atque expeditos.* Arbitror duplici hoc testimonio satis liquere, quem ob finem transuectiones hæ institutæ sint; nimirum *ordinis illius recognoscendi & probandi caußâ,* vt scribit Auctor de Viris illustrib. cap. XXXII. Addo etiam, ob religionem in Deos, quorum cultum mox Xenophon commendauit. Sed hæc clariùs longè intelligentur, vbi ritum vniuersum formamque transuectionis Romanæ exposuero verbis Dionysij Halycarn. lib. VI. Antiq. cap. II. *Pompa ducitur ab ijs qui equum publicum habent, qui tributim centuriatímque distincti equis vehuntur, quasi è pugnâ redeant, coronati fronde oleaginâ, & togis purpureis, & pu-*

 nicei

nicei coloris materiam prætextam habentibus, induti, quas vocant trabeas, initium pompæ facientes à quodam templo Martis extra vrbem, prætereuntes deinde ædem Castoris & Pollucis in foro, interdum numero quinquies mille homines, qui ferunt quæcumque fortitudinis suæ præmia in prælijs à Ducibus acceperunt; egregium certè dignúmque amplitudine Imperij illius spectaculum. Vides hîc ordinem, splendorem, honorem, religionem, numerum, quorum pleraque Latinorum quoque Scriptorum auctoritatibus confirmantur. De oleaginis coronis Plinius libro XV. cap. IV. *Oleæ honorem magnum Romana maiestas tribuit, equitum turmas Idibus Iulijs ex eâ coronando.* De trabeis Valerius lib. II. cap. II. *Trabeatos equites Idibus Iulijs Qu. Fabius transuehi instituit.* Diuersa ergo longè sunt probatio & transuectio, vt Lipsius demum aduertit suis in Tacitum Notis, contrà quàm scripserat lib. I. Milit. Dial. V. vbi transuectionem Fabij eamdem esse dixerat cum Valerij probatione. *Aliud*, inquit Commentarijs in lib. II. Tacit. *est transuectio equitum, aliud recognitio, siue censio, siue probatio; & caue ea confundas.* Certè longè aliud: nam probatio semel tantùm quotannis fiebat, transuectio bis fiebat. Probatio prior transuectione apud Romanos fuit; nam eius die, Idibus nempe Iulijs, transuectio edi primùm cœpta est. Probatione eques pedibus ibat, equumque manu ducebat: transuectione equo vehebatur, nisi Augusti priuilegio equum pro se mitteret in ordine, quia mutilus esset aut deformis. Probatione miles examinabatur; trãsuectione tantùm in pompam ibat. Probatione nominatim equites è tabellâ vocabantur, adeoque Ordinis Principes dicebantur, quorum nomen primùm exibat, vt Valerius lib. II. cap. IX. exẽplo VI. transuectione verò nihil simile fieri solitum. Probatio quoddam velut examen erat, transuectio pompa religiosa, instar supplicationis ad puluinaria censebatur. Fateor tamen aliquid fuisse transuectioni cõmune cum probatione. Primùm enim, stimuli cuiusdã instar, adhibebatur retinendæ disciplinæ splendorique equitatus; sed gloriæ quidam stimulus erat, vt contrà, probatio, terror pœnæ. Deinde, vt probatio

certiùs

certiùs honeſtiuſque exerceretur, tranſuectio in eumdē cum illâ diem coniecta eſt, vt non immeritò cenſio quædam Ræuardo, Manutio, Sigonio, Lipſio, eſſe viſa ſit, præſertim cùm & Ouidius diſticho vno iunxerit libro II. Triſt. Eleg. II.

At memini, vitámque meam moréſque probabas,
Illo quem dederas prætereuntis equo.

Hæc tanta ſeruandi numerandique equitatûs cautio, tot recenſionibus, tot probationibus, tot tranſuectionibus ſepta, ſubinde tamen eluſa eſt dolo malo quorumdam Præfectorum: vt intelligatur, eò cautiùs nunc etiam cauendum eſſe, quò plures hoc tempore fraudes, falſo equitum numero deferendo, manifeſtum eſt exerceri. Refertur inſignis illa ſycophantia lib. III. Bell. ciuil. *Erant apud Cæſarem ex equitum numero Allobroges duo fratres, Roſcillus & Ægus, ſingulari virtute homines, quorum operâ Cæſar, omnibus Gallicis bellis, optimâ fortiſſimáque erat vſus. His domi ob has cauſſas ampliſſimos Magiſtratus commendauerat, atque eos extra ordinem in Senatum legendos curauerat, agróſque in Galliâ ex hoſtibus captos, præmiáque rei pecuniariæ magna tribuerat. Sed freti amicitiâ Cæſaris, & ſtultâ ac barbarâ arrogantiâ elati, decipiebant ſuos, ſtipendiúmque equitum fraudabant, & prædam omnem domum auertebant. Quibus illi rebus moti, vniuerſi Cæſarem adierunt, palámque de eorum iniurijs ſunt queſti: & ad cetera addiderunt, falſum ab eis equitum numerum deferri, quorum ſtipendium auerterent. Cæſar neque tempus illud animaduerſionis eſſe exiſtimans, & multa virtuti eorum concedens, rem diſtulit totam; illos ſecretò caſtigauit, quòd quæſtui equites haberent per fraudem.* Quid de moribus noſtris dicam? Et multa hoc tempore multorum virtuti (neſcio an fraudi) conceduntur; & cùm rara procedant ſtipendia, non eſſe animaduerſionis hoc tempus exiſtimatur. Res tota differtur. An autem ſecretò caſtigentur, hoc ſcire non licet. Cauendum, cauendum eſſe faciliùs clamem, quàm dicam quo modo ſit cauendum. Finiam Plautino dicto:

Qui cauet ne decipiatur, vix cauet quom etiam cauet:
Etiam quom cauiſſe ratus eſt, ſæpè is cautor captus eſt.

Si cui tamen Xerxis cautela bona videatur, quam Darius probauit, indicabo Herodoti verbis lib. VII. *Copiarum numerum hoc modo inierunt. Contraxerunt vnum in locum myriadem hominum (quæ ſunt decem millia) quâ coarctatâ quàm maximè poterant, circulum extrinſecus deſcripſerunt loco circumſcripto, emiſſaq; hinc myriade, ſepem circumdederunt, eatenus excitantes, vt vmbilico tenus pertingeret. Eam vbi fecêre, aliam ſubinde atque aliam myriadem introduxerunt, donec omnes connumeraſſent. numeratos autem nominatim digeſſerunt.* Hanc Dario probatam refert Curtius lib. III. cap. IV. *Darius, circumdato vallo (quod decem millium armatorum multitudinem caperet) Xerxis exemplo, numerum copiarum inijt.*

CAPVT VI.

Equeſtre ſtipendium & Annona.

Græcorum & Romanorum equitum initiò nullum ſtipendium, præter æs ad emendum equum. Romanis annonæ aliquid, ac demum diurna ſtipendia. Quanta eorum ſumma. quoties aucta. quoties numerata. quantò maiora Præfectorum æra, quàm gregariorum. Stipendij ſolutione equeſtres ſeditiones optimè compeſcuntur. Annona equiti & equo qualis & quanta. Qualis potio militaris. Pecuniæ militaris parandæ modi Veterum varij; nouus vnus altérve adiunctus.

STIPENDIIS fuiſſe alitos Græcorum milites, & commune æris militaris nomen, & ſingulare equeſtris ſtipendij vocabulum docent. Æra enim militaria στρατιωτικὰ, & equeſtre ſtipendium κατάστασιν appellarunt. Hoc equiti ex ærario, ad emendum armandumq́ue equum, Arpocratio ſcribit fuiſſe numeratum; ſolitumq́ue Phylarchis reddi, cùm militiâ defungerentur, Lyſias indicat in defenſione Mantithei, vt obſeruat Sigonius lib. IV. Reipublicæ Athenienſis cap. v. Quid prætereà ſtipendij diurni menſtruíve Græcia equitibus erogarit, obſcurum eſt. Romani initiò equitem ſuum nihilo habuêre liberaliùs. Equum ſingulis attribuêre è publico: viduas

præter-

præterea aſſignauêre, quæ equis alendis annonam ſuppeditarent: nihil prætereà conferebant ſtipendij, tantillo pretio militiam bellaque adminiſtrabant. Felicia tempora! Sed fabuloſa videantur, niſi teſtes grauiſſimi affirmarent, Feſtus Pompeius & Liuius. *Priuato ſumptu*, ait Feſtus, *ſe alebant milites Romani penè ad id tempus, quo Roma eſt capta à Gallis.* Et triennio quidem diutiùs eques quàm pedes: hic enim ſtipendia facere cœpit Anxure capto, anno vrbis conditæ CCCXLVII. vt Liuius lib. IV. *Ante id tempus*, ait, *de ſuo quiſque functus eo munere erat. Equiti autem*, ait lib. V. *certus numerus æris eſt aſſignatus* (in obſidione Veientium) *& tum primùm equis merere cœperunt.* Quid ergo anteà equiti datum? Nihil, niſi quod Liuius ſcribit lib. I. *Ad equos emendos dena millia æris ex publico data, & quibus equos alerent viduæ attributæ, quæ bina millia æris in annos ſingulos penderent.* At quo præſidio vitam militiæ tolerabant? Annonâ ſolâ viuebant, quæ equiti iuxtà atque equo præbebatur ante ſtipendiorum vſum. Ita Lipſius notauit ex Dionyſij Halycarn. lib. v. & IX. Bello enim cum Sabinis collationes in milites viritim factæ; & Veientes cùm pacem peterent, duorum menſium frumentum exercitui obtulêre. Eumdem fuiſſe Barbaris morem, cùm ex Herodoto ac Marcellino conſtat, tum Curtij verbis inſinuatur. Herodotus alibi: *Neque enim milite ſtipendiario ſeu mercede conducto vtuntur Barbari, quemadmodum Romani.* de Romanis æui ſui loquitur; nam priores quoque ſine ſtipendio militabant. Marcellinus lib. XXIII. *Pedites in ſpeciem mirmillonum contecti, iuſſa faciunt vt calones; ſequiturq́ue ſemper hæc turba tamquam perenni addicta ſeruitio, nec ſtipendijs aliquando fulta nec donis.* Curtius lib. III. cap. IV. de exercitu Darij, *His*, inquit, *copijs triginta millia Græcorum mercede conducta adiecta ſunt.* Igitur reliquum Perſarum, Medorum, Hyrcanorum, Armeniorum agmen, non erat mercede aut ſtipendio conductum: aut quorſum de ſolis id Græcis expreſſiſſet? At inquies, Quâ re vitam tolerabant? Rapto & ſpolijs hoſtilibus, indicat Herodotus. Iam modum ſummamque ſtipendiorum veterem Polybius indicat

ab Augusto: Puteanus clarè ostendit modum stipendij ab eo non fuisse mutatum, sed *formulam certam stipendiorum præmiorumq; præscriptam, definitis pro gradu cuiusque & temporibus militiæ & commodis missionum*, vt ipse Suetonius se explicat cap. XLIX. *modo stipendij non mutato.* quod reuerà illis verbis apparet. Domitianus denos Iulianos asses auxit assibus tribus & triente. Suetonius id testatur cap. VII. *Addidit & quartum stipendium militi aureos ternos.* Eum locum verissimè sic explicat Erycius Puteanus cap. XI. *Stipendium antiquitus annuum, & sic vnum fuit, quod & solidum dicebatur. semestre, & sic duplex. quadrimestre, & sic triplex. An & trimestre? certè quadruplex.* De annuo Liuius lib. V. *Annua æra habes, annuam operam ede. An tu æquum censes, militiâ semestri solidum te stipendium accipere?* Lib. item XLII. *Bis, quæ annua merebant legiones stipendia, feci.* De semestri Varro lib. III. de Vitâ populi Romani apud Nonium: *Stipendium dicebatur æs, quod militi semestre aut annuum dabatur; cui datum non sit propter ignominiam, ære dirutus est.* De trimestri & quadrimestri ita colligit Puteanus cap. XI. & XII. ex Domitiano Suetonij: *Si quartum stipendium militi addidit Domitianus*, erat igitur iam anteà tertium seu trimestre stipendium. Addidit Domitianus quartum, aureos tres; ad alia nempe trimestria tria singula, aureorum item trium; qui erant annui aurei nouem. vt *sic demum sub Domitiano aureus vnus menstruus militis stipendium factus sit. non quatuor, frustrà à Lipsio per incerta collecti, & in annuos quadraginta octo extensi; vt computatione nostrâ, quot menses annus, tot quoque aureos habuerit. Vnde quantum à mensium numero quadraginta octo distant, tantum à vero Lipsij animaduersio aberrauit. Vnus autem aureus menstruus, asses in diem tredenos cum triente cōstituit, in mensem quadrigenos, siue denarios vicenos-quinos. In quadrimestre, asses millenos sexcentenos, siue denarios centenos. Atque hæc certa sunt, non arbitraria, etiam consensu quodam temporum comprobata.* Equiti fuissent ad hunc calculum aurei annui XXXVI. mensibus nempe singulis tres; triplum, quàm pediti dari consueuit, testimonio Polybij. & hæc ordi-

naria equiti summa. At, qui eques duplici merebat equo, is duplo quoque donabatur stipendio. Festus prodidit: *Pararium æs appellabatur id, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur.* Iam ductoribus ordinum duplum dabatur quàm gregarijs. Turmarum ergo equestrium Præfectis ac Propræfectis, seu Optionibus, fortè & Signiferis, alijsque benemeritis, in mensem aurei sex. Quid? quòd equitibus turmæ Prætoriæ sexquiplex stipendium datum à Scipione. Festus scribit: *Cohors Prætoria (sic dicta, quod à Prætore non discederet.) Scipio enim Africanus* (Numantinum iure substituit Lipsius) *primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo in bello non discederent, & cetero militiæ munere vacarent, & sexquiplex stipendium acciperent.* Inuidiosa summa equiti, fateor; eoque vt minueretur subinde petitum. Liuius lib. VII. *Postulatum fuit, vt de stipendio equitum* (merebant autem eâ tempestate triplex) *æra demerentur.* Sed in Tribunis quid fuit? quærit Lipsius. *Magna*, inquit, *eorum salaria*; sic celebrantur à Iuuenale:

—— Alter enim, quantum in legione Tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ vel Catienæ.

à Plinio lib. XXXIV. cap. III. *Nec pudet Tribunorum militarium salarijs emere.* Quanta igitur? Appiani locus est, nisi erro, qui certiores nos eius faciat; iste, de Cæsare: *Diuisit deditq; militi super quinque mille drachmas; Ductori ordinum eius duplum, Tribuno militum & Præfecto equitum iterùm eius duplum.* Concludit Lipsius pro equite: *Ergo Præfectus alæ quadruplum vulgaris stipendij habuit.*

Ne illud etiam de stipendio omittam: narrat Xiphilinus, non equites modò, sed equos victores quoque à Nerone fuisse stipendijs donatos; nempe vt annona anseribus Capitolinis præbita est. Hæc œconomia Romanis. Quæ Barbaris? Curtius de Macedonibus indicat lib. V. cap. VI. *Ex pecuniâ Babyloniæ Macedonibus equitibus sexceni denarij tributi; peregrinus eques quingenos accepit; duceni pedestrium stipendium mensum.* Ergo eques quintuplâ portione stipendij peditem excedebat. Sortem equestris huius pecuniæ ita constituit Raderus:

Facia-

Faciamus Macedonum equitum fuiſſe tria millia quingentos, totidem quoque peregrinorum. (Cenſa namque in hoc Alexandri exercitu ſeptem equitum millia.) Singulis Macedonibus cedebant LXXX. aurei, qui ducti in tria millia quingentos, efficiunt viginti octo millia. Peregrinis ſingulis cedebant LXV. qui in ſortem excreſcunt ad XVII. millia quingentos. Summa equitibus data, aureorum millia XLV. quingenti. Nihil egero, niſi illud monuero, in quo ſumma vertitur militiæ fideique equeſtris, ſtipendia equiti promptè numeranda eſſe, aut metuendas grauiſſimarum ſeditionum turbas. Peditis inopia haud ita metuenda eſt, neque adeò certè periculoſa: eques quippe equuſque famelici ſæuiſſimam in rabiem vertuntur, comprimique æquè ac pedites nequeunt. Momento circumuolitant equites, omniaque latè incendijs miſcent: pedites aut includi aut concidi faciliùs poſſunt. Sed quis peditatus equite deſtitutus equitatum furentem vagantemque inuadat aut compeſcat? Miſerrimum ſeditionis genus cùm inſanire eques incipit. Id nempe cauit prudentiſſimè Marchio Balbaſius Ambroſius Spinola, quamdiu Belgicas Hiſpani Regis copias ſummi Ducis loco adminiſtrauit. Nam cùm aliàs ſæpè equeſtrium ſeditionum tumultus erumperent, Prouinciaſque incendijs ac latrocinijs vexarent, ipſe ſtipendijs in tempore numeratis omnem in poſterum equitum coniurationem auertit; dignus eodem quo Viriatum Appianus laudauit elogio: *Quod eſt difficillimum, quodq; in hunc vſque diem non facilè alteri continget Duci, eius exercitus per tot annos ſine ſeditione ſemper ei obſequentiſſimus perſeuerauit.* Nunc ad annonam. Quanta ea equiti pro ſe, pro equo? Polybius definit lib. VI. *Equites Romani ſeptem medimnos hordei in menſem, frumenti duos,* &c. *Socij equites verò, frumenti medimnum vnum & trientem; hordei quinque:* niſi loco hordei ſubinde daretur æs, quod *hordearium* Feſtus ait fuiſſe appellatum. Atque hæc ad certum diem militi, ne eſuriret, demenſa. Cæſar I. Bell. Gall. *Diem inſtare, quo die militibus frumentum metiri oporteret.* VII. Gallic. *Poſt diem ſeptimum ſe reuer-*

ſurum confirmat, quam ad diem frumentum deberi ſciebat. Neque vendere militi licebat ſine probro & pœnâ. Suetonius Galbæ cap. VII. *Militi, qui per expeditionem annonâ arctiſsimâ, reſiduum cibariorum tritici medimnum, centum denarijs vendidiſſe arguebatur, vetuit, ſimulatque cibo indigere cœpiſſet, à quoquam opem ferri; atque is fame extabuit.* Sed quantum frumenti hordeíve in medimno? Suidas ponit in medimno modios ſex. Igitur in menſem eques Romanus habebat frumenti modios XII. hordei XLII. Socius eques tantò minus, quia minori dignitate, famulitio, fortè & numero equorum. Nam equites Romani fere amphippi in bellis erant, vt ex Feſto alijſque dicetur, & iumenta prætereà pabulatoria habebant, præter equos militares. Imò duplum ſubinde datum annonæ ob virtutem. Varro lib. IV. de Ling. Lat. *Duplicarij, quibus ob virtutem duplicia cibaria vt darentur, institutumq́.* Quales illi apud Liuium lib. VII. *qui duplici frumento in perpetuum, in præſentiâ ſingulis bobus donati.* quales apud Vegetium libro II. cap. VII. *Armaturæ duplares, quæ binas conſequuntur annonas.* Quærit Lipſius, An præter frumentum & hordeum, nihil obſoniorum, aut alîus alimenti? Addit ſalem, legumina, & ſuillam ſalſam. De ſale Plutarchus in Craſſo: *Simul euenit, vt poſt tranſitum fluminis, cùm emetirentur neceſſaria exercitui, primùm omnium darent lentem & ſalem.* Et ſanè vix ambigi de ſale poteſt, ſine quo vita non eſt. Leguminum & ſuillæ Syneſius meminit, loquens de Caro Imperatore: *Cœna erat è piſis pulmentum, & in ipſo fruſta aliquot ſalitæ ſuillæ carnis.* Atque hi nempe caſtrenſes illi ſeu militares cibi, de quibus Spartianus in Hadriano: *Cibis etiam caſtrenſibus in propatulo libenter vtens, larido, caſeo, & poſcâ.* In Peſcennio: *Militarem cibum ſumpſit ante papilionem.* Lampridius in Alexandro: *Apertis papilionibus prandit, cùm militarem cibum, cunctis videntibus atque gaudentibus, ſumeret.* At frumentum ſi dabatur, quis molebat? quis panem pinſebat? an eques? an pedes? ſanè molitores in caſtris omnes, omnes fuêre piſtores. *Scio me omnia mira loqui,* inquit Lipſius; *ſed quid faciam, ſi in tantum mores noſtri & priſci diuer-*

diuertunt? Suâ manu coquebant illi ingenui, illi ciues. Quid? imò ipſe aliquis Imperator, nec ex Curijs aut Fabricijs, ſed nouitijs Antoninis. Herodianus nobis auctor de Antonino Caracallâ: *Triticum ſuâ manu molens, quod ipſi ſatis eſſet, maſſamq́ ex eo conficiens, & in carbonibus coquens, eo veſcebatur.* Ampliùs, ſi mola deeſſet aut focus, pultes è frumento ſuo faciebant. Pultiphagi illi (vt Romanos vocauit Plautus) nec gregarij modò, ſed & Duces. De Iuliano Imperatore Ammianus lib. XXV. *Imperatori non cupediæ ciborum ex Regio more, ſed pultis portio parabatur exigua, etiam munifici faſtidioſa gregario.* Pultis vſum omnino Romanis fuiſſe vulgarem, Valerius oſtendit lib. II. cap. V. *Frequentior,* ait, *apud eos pultis vſus quàm panis.* Abundè de cibo. Quid de potione? Aqua fuit aut poſca, hoc eſt acetum aquâ dilutum. *Peſcennius, militi vinum petenti, Nilum, inquit, habetis, & vinum quæritis?* ſcribit de eo Spartianus. Et: *Iuſſit vinum in expeditione neminem bibere, ſed aceto vniuerſos eſſe contentos.* Quid nunc? *Si milites noſtros ire in expeditionem quandoque oporteat, ſagmarij eorum non ferro, ſed vino; non lanceis, ſed caſeis; non enſibus, ſed vtribus; non haſtis, ſed verubus onerantur,* ait Petrus Bleſenſ. Epiſt. XCIV. At hæc omnia, an equiti data ſupra ſtipendij ſummam? *Socijs,* ait Polybius, *muneri datur; Romanis verò & frumenti, & veſtium, & ſi quibus armis egeant, omnium horum nomine, Quæſtor certam definitamq́ pecuniam de ſtipendio deducit.* Heus! quantillum ergo militi de ſtipendio ſuperabat, poſt annonæ, armorum & veſtis pretia detracta! ſat lautum; quia non ingens aliquod pro arbitratu, ſed *certum definitumq́ pretium deducebatur. Arbitror,* ait Lipſius, *militem vix diei vnius ſtipendium in menſtruum ſtipendium impendiſſe.* Tamen illud vel tantillum Gracchanâ etiam lege mollitum; decretumque, vt *de publico militi daretur veſtis, nihilq́ hoc nomine de ſtipendio militantium deduceretur.* Sed breuî quoque antiquata ea gratia. & iam miles apud Tacitum I. Annal. queritur, *ſtipendio veſtem, arma, tentoria redimi.* Miſerabilis ſanè querela; haberi durè adeò militem poſt tam dura vitæ diſcrimina. Hæc ſcire, non iniucun-

dum quidem; ſed ſcire, quo modo & annona & ſtipendium nunc parari poſſint, vtilius longè eſt, quàm qualis annona, quantum ſtipendium Romanis aut Græcis fuerit, veſtigare. Suggeram igitur quæ apud Veteres reperi; quorum fortè nonnulla etiamnum ſalubria Reipublicæ eſſe poſſunt; addam & nouè excogitata. Apud Athenienſes erant duplicis generis collationes in pecuniam militarem; quædam ordinariæ, quædam extraordinariæ. Ordinariæ à quaternis populi claſſibus conferebantur, quas Solon inſtituerat, quinquemodialium, equitum, Zeugitarum & Theticorum. Horum ſinguli, pro fortunarum ſuarum cenſu, pecuniam in ſtipendia tribuebant: adeoque nemo erat oneris huius publici immunis, vt ex Demoſthenis accuſatione in Leptinem probat Sigonius lib. IV. cap. IV. *Collationum in bellum*, inquit, *& ſalutem ciuitatis ex veteribus legibus nemo eſt immunis, ne poſteri quidem Hermonij & Ariſtogitonis.* Qui ergo fortunarum ſuarum tenuitatem cauſſabantur, vt immunes eſſent, ad ἀντίδοσιν adigebantur, quâ Solon nempe iuſſerat bonorum omnium cum alio fieri permutationem. Extraordinarias collationes Thucydides εἰσφορὰς appellat, atque exactas ſcribit bello Pelopon. cùm Mitylenæ ab Athenienſibus obſidebantur. Argentea tamen ſupellex, cùm εἰσφοραὶ exigebantur, non veniebat in æſtimationem cenſûs, vt conſtat ex Oratione Demoſthenis ad Phœnippum. Ariſt. lib. II. Oeconom. aliud quidpiam de Athenienſibus commemorat: *Cùm pecunijs*, inquit, *indigerent ad parandum bellum, inſtituerunt, vt omnium facultates deſcriberentur, quæ apud vnumquemque in populo confuſæ inordinatæq; erant, ſed & quo in loco vnaquæque poſſeſſio erat, vt pauperes poſſent erogare: cui autem poſſeſſio deerat, corpus condemnabatur: itaq; ab illis, quod deſcriptum erat, vnuſquiſque ciuitati ſaluum afferebat. Chij verò debita omnia priuatorum publicè deſcripta exegerunt in patriæ neceſſitate, creditoribuſq; fenus, quouſque ſortem redderent, exſoluerunt.* Facetum eſt Lacedæmonum conſilium, quod ibidem adfert; qui *Samijs militibus pecuniam in reditum poſcentibus, decreuerunt, die vno ſe, ſeruos & animalia*

ſua

ſua ieiunatura,vt quantum eâ inediâ lucrifeciſſent,Samijs numerarent. Quid verò lepidius inuento illo Ariſtotelis Rhodij Phoceæ Principis,qui forenſium bellorum,rixarum inquam mulctis bellum publicum ſuſtentauit,non minore tamen togæ fauore quàm ſagi? *Conſpiciens namque,* ait Stagyrites Ariſtoteles, *ciues multas inter ſe agitare cauſſas, magnaſq́ longo ex tempore iniurias,quæ per bellum illis obtigerant; iudicium ſtatuens, edixit: Quicumque definito tempore non eſſent ſententiam aſſecuti, legem abs ſe eſſe latam, Non vlteriùs fore præteritorum delictorum iudicia. Tunc autem à multis offerentibus pecuniam propter breuitatem temporis, & obtinendam iuſtitiam, multis etiam multa offerentibus vt proferret tempus; à ſingulis ſuſcipiens, immodicam congeſſit pecuniam.* Sponſorum ſponſarumq́ue ſibi odia conciliet, qui exigat Condauli Ducis aut Epheſiorum tributum. *Condaulus, Mauſoli Regis Polemarchus, intuens Lycios procos cæſariem alere, dixit epiſtolas veniſſe à Rege, quæ iuberent mittendas eſſe comas ad proſcomia: igitur iniunctum ſibi eſſe à Mauſolo, vt detonderet eos. Verumtamen ſi vellent capitatim taxam aliquam dare, ſe à Græciâ comas tranſmiſſurum: qui lubenter dederunt, ſicq́ plurima pecunia à numeroſâ turbâ collecta eſt. Epheſij autem, cùm pecuniâ indigerent, legem tulêre, vt mulieres aurum non geſtarent, quantum verò inpræſentiarum haberent, mutuum darent ciuitati.* Quantò hæc clementiùs luxui libidiniq́ue cincinnatorum iuuenum expreſſa, quàm famelicis egentium ventribus extorta per vectigalium aſperitatem? Profectò Romanis (ne id committeretur) cordi fuiſſe, docet Liuius lib. 1. Adeoq́ue equos è publico emptos; viduas,quæ eos nutrirent, equitibus attributas; *atque hæc omnia in dites à pauperibus inclinata onera.* Quid verò nunc? Quæ eſurienti militi debentur ſtipendia, hauriunt ſubinde mortuorum viduæ: & niſi infantes defunctorum fruantur beneficijs, putatur parentum obliterata memoria. Sed quàm prudenter nunc his malis mederi cœpit ſapientia Regis noſtri! Simul memor præteritorum obſequiorum, præſenti militum neceſſitati ſuccurrere decreuit, militem frui ſtipendio voluit; mortuorum poſteros exſpectare.

ſpectare. Addam, quæ nuperâ Bredæ obſidione Ambroſio Spinolæ ſuggeſta fuiſſe ſcripſi, cùm anguſtijs ærarij ingentibus premeretur. *Pecuniam vectigalium inſequentis anni mutuam à publicanis omnibus præcipere: vectigalia publica vrbibus in mutui pignus dare: paciſci cum militaribus Tribunis, vt ſinguli in menſem vnum alterúmve legionum ſuarum Centurionibus, aut militibus, aut vtriſque ſtipendia abs Rege ſoluerent; ſi id graue foret, ipſi ſaltem Tribuni ſuiq; Centuriones, qui priuatis opibus pollerent, nullis ſtipendijs per bimeſtre contenti, ea ſinerent gregarijs procedere.* Hæ ferè ſubitis in caſibus artes cogendi æris. Sed Condauli ſingularis induſtria & ærario, & equitum præſtando numero conducit. *Is, ſi quis militum moriebatur, elationem corporis dragmâ vendebat; ſic nempe pecuniam conquirebat, ſimulq; prouidebat, ne falſus à Ducibus numerus deferretur, mortuis viuorum loco numeratis.* Suggerit opportunum ſuſtentandi equitatûs ſubſidium Velleius lib. II. allato Auguſti exemplo: *qui cùm contra Marcomannos haberet delectum, reuocati vndique omnes veterani; viri feminæq; ex cenſu coacti libertinum dare.* Atque huc fortè reſpexit Leo Imperat. Tact. cap. XX. §. CCV. *Vbi armaturâ eges, præcipe diuitibus qui in prælio non ſunt, vt ſi nolint ad arma venire, virum pro ſe equumq; mittant.* Quod inuētum etiamſi certum, graue tamen, temperat mollitque ſapienter Carolus Scribanius lib. I. Polit. cap. XLII. partitis non capitatim Prouincijs, ſed oppidatim & pagatim: oſtenditque, ſi oppida ſingula, pagique ſinguli, quotannis vel vnius equitis annuum aut ſemeſtre ſaltem ſubminiſtrarent ſtipendium, tam facili paratoque impendio ingentem ali poſſe equitatum. Auctor Theſauri Politici Apoteleſmate VIII. meo quidem iudicio vtiliſſimam ſuggerit equitis alēdi rationem, hoſtili ſumptu & ſolo. *Turcæ*, inquit, *equitatum ſuſtentant Timarrorum ſubſidio. Timarra vocant agros hoſti ereptos*, datoſque benemeritis militibus, eâ conditione, vt equos aliquot in bellum paratos alant. Hinc dicere ſolent Turcæ, vbi Sultani equus pedem figit, ibi nullam deinceps creſcere herbam. Prædictis Timarris CCL. millia equitum aluntur, qui armis

armis probè inſtructi, eò proficiſcuntur quò Princeps iuſſerit, abſque omni eius ſumptu. Tantus alioqui equitatus ceteroqui vix XIV. auri millionibus nutriri poſſet. Ac tantò magis mirum, quòd qui Turcarum reditus cum Chriſtianorum Principum reditibus conferunt, huius tanti Ottomannicarum opum membri ne quidem faciant mentionem. Certè in eo bello, quod Turca ſuperiori tempore cum Perſis geſſit, tantum terræ Imperio ſuo adieciſſe fertur, vt XL. Timarrorum millia erexerit, nouumque gazophylacium Tauriſij inſtituerit, vnde decies centena aureorum millia quotannis percipit. Mira & laudanda haud dubiè videbitur multis equeſtris hæc œconomia Turcarum: mihi certè admirabilior etiam viſa eſt Hannibalis prudentia aut felicitas, quam optandam quidem non ſperandam cenſeo. *Is Hannibal* (ſi Liuio fides lib. XXVIII.) *in hoſtium terrâ per annos tredecim, tam procul ab domo, variâ fortunâ bellum geſſit, vt nulla nec inter ipſos nec aduerſus Ducem ſeditio extiterit; cùm & pecunia ſæpè in ſtipendium & commeatus in hoſtium agro deeſſent.* Sed paruæ eius copiæ, inquies, paruo contentæ erant. Quid paruæ? Cannenſi prælio numerauit peditum millia quadraginta, equitum decem. Et paruæ hæ copiæ? ecquando noſtræ vmquam tantæ!

LIBER III.

DE INSTITVTIONE MILITIAE EQVESTRIS.

Argumentum Libri.

EQVITIS *inſtitutio præceptis atque exercitatione perficitur. Eques igitur docendus pietatem & artem ſuam: inſtituendus item equus, imò & curandus. Res variæ diſcrimen equitum fecêre. Vexillationes, Alæ, Drungi, Turmæ, Centuriæ, Decuriæ, equitatum diuidunt. Figuræ turmarum diuerſæ multiplicem in acie vſum habent.*

CAPVT I.

Eques quibus virtutum rudimentorumq́; militarium exercitijs inſtituendus.

NVMINIS *Præfectorumq́ue cultum ac fidem equiti in primis eſſe neceſſaria, etiam ab Ethnicis iudicatum. Equitatio apud multos à pueritiâ tradita. Hinc* Troiani ludi, *quos* Torneamenta *dicimus. Salitio in equos, armorumq́ue tractatio, ab Hippodidaſcalis per equeſtres ſcholas docta. Ordinum ſeruandorum vocabula & præcepta. Non modò equites ſinguli, ſed totæ ſimul turmæ exercendæ. Natatio & ambulatio equeſtris. Recentium de exercendo equitatu documenta cum Veterum præceptis collata.*

XENOPHON, homo quamuis religione Ethnicus, non malus tamen morum Magiſter, cùm ſolito frequentiùs in Hipparcho ſuo *diuinæ opis fiduciam* equitibus commendaſſet, libellumq́ue ſuum his verbis propè abſoluiſſet, *Hæc omnia Dijs approbantibus fieri debe-*

debebunt; demum eximendæ admirationis cauſſâ hanc facti ſui rationem reddit: *Quòd ſi quis miratur, ſæpè à me illud ſcriptum eſſe*, FAVENTE DEO AGENDVM; *is ſciat, ſi in periculis ſæpè verſabitur, ſe minùs miraturum: ac ſi ſecum reputabit, hoſtes tempore belli alios alijs inſidias ſtruere, rarò autem vbi lateant & abſtruſæ ſint, ſciri poſſe; quodq; in iſtis nemo ſic conſilio valet, vt rationem deprehendendi oſtendere poſsit, præter Deos, qui omnia ſciunt, & præſignificant tum hoſtijs, tum augurijs, tum rumoribus, tum ſomnijs. Credibile eſt autem, Deos hac in re magis conſulturos ijs, qui non ſolùm, cùm ipſi egent, oracula petunt (vt quid ſit faciendum ſciant) ſed etiam rebus proſperis eos venerantur & colunt.* Ita ſanè res habet; adeoque ob periculorum frequentiam magnitudinemque, quibus perpetuò eques præ pedite obiectatur, monent mandantque, quotquot è Recentioribus de re equeſtri ſcripſêre (viri tametſi non ſacri) vt eques religionem pietatemque in Deum ac Præſides militares præcipuè colat. Adferam trium Auctorum verba, vt ab equeſtribus Magiſtris ſuis eques virtutem lubentiùs, quàm à me homine togato, diſcat.

Georgius Baſta, qui ſummus mandatorum curator in Belgico Regis exercitu, Cæſariarum deinde copiarum Ductor ſummo cum imperio fuit, initio libri ſui primi cap. 1. *Inter ornamenta*, inquit, *facultateſq; omnes, quibus equeſtris Præfectus inſtructus eſſe creditur, fundamentum quoddam atque origo perfectionis vniuerſæ eſſe debet, Timor Dei; cùm certum indubitatumq; ſit, nihil æquè veræ fortitudini aduerſari, quàm conſcientiam ſcelerum admiſſorum.* Confirmare poſſum exemplo recenti veram Baſtæ ſententiam. Adferam quod ab oculato teſte accepi. Contigiſſe ego ipſe memini; nam id temporis puer eram. Cohortis vnius Dux (nomen teneo, & conſultò taceo) antemiſſus vnà cum Præfectis alijs duobus, portam vrbis cuiuſdam tormento effractam inuadere, cùm vnus altérve anguſto foramine ingredi iuſſus, ab excubitoribus intra portam interimeretur, ipſe ſibi lethalis culpæ conſcius, perfractæ portæ conſpectu non ſecùs ac tartareæ ianuæ horrore percul-

ſus, aditum tentare extimuit. Affirmant, ſi intraſſet (quod haud difficile benè armato, vt erat, iudicatum) vrbem futuram fuiſſe in noſtrâ poteſtate. Ergo metu reſtitit. reſtitêre & ceteri, reque infectâ domum redière. Hominem ad ſe euocatum, ignauiæque conuictum, belli Imperator ſecuri ſubiecit. Ille priuſquam ſupplicium ceruice exciperet, pronuntiauit ingemiſcens, ſe, cùm vrbis porta inuadenda ſibi eſſet, admonitum ſubitò ſceleris quo nondum animum expiarat; eoque metu deterritum fuiſſe, ne ingreſſus vitam fortè animamque amitteret. En quantis obſtet ſucceſſibus mens impia, quamque infeſtis vocibus reclamet vel vnius ſceleris conſcientia. O eques, purum animum ad bellum affer, & audacia tibi pro muro erit, adibiſque hanc metam ſine metu. Sed iam Ludouicus Melzus Pro Magiſtro equitum Præfectus, miles Gallicis Belgiciſque armis exercitatus, interpellat. *Equiti*, inquit lib. 1. cap. 11. *communia ſunt cum pedite ſanitas, membrorum integritas, ætas, diſcendi voluntas, proficiendi ſtudium, Superiorum legumq; militarium obſeruantia, præ ceteris verò Timor Dei, (dux certus moderatórque humanarum actionum) qui docet nimirum vnam ſibi ad inſtar ſcopi proponere virtutem, vitiáque defugere, crapulæ potiſſimùm atque libidinis, quæ vel fortiſſimorum virorum corpora animóſque effeminant & corrumpunt.* Hiſce gemina adfert Flaminius à Cruce, quadraginta ſtipendiorum veteranus eques, Inſubrum Nobilitate clarus, lib. 1. Equeſtris militiæ cap. 11. *Perſuaſum*, inquit, *eques habeat, vitanda ſibi vitia eſſe omnia; concuſſiones maximè, vim, profanationes templorum, atque execrationes. Timorem verò Dei inprimis proponat; neque putet remittenda frena eſſe appetitibus, aut ſoluendam conſcientiam: quin potiùs arctiſſimum ſe in ordinem ingredi, auſteriſſimum iuxtà ac periculoſiſſimum præ omnibus ordinum reliquorum conditionibus.* Reuerà ſic habet; neque molles decet eſſe equitum animos in tantis tam quotidianis diſcriminibus ſalutis. Si animarum ſimul pericula æſtimarent, aliter profectò ſecum ſtatuerent. Soli ferè aut pauci quotidie exploratum, cognitum, excubitumque proximè hoſtem mittuntur: primi

in hoſtem impreſſionem dant; vltimi prælio excedunt, ſemper telis mortiq́ue obiecti. An hos non decet animo ſemper ad honeſtam ſanctamq́ue mortem eſſe comparatos? Quàm multi tamen ſunt, qui per diem laſciuiunt, veſperi apud inferos cœnaturi? Verè in eos quadrare videtur exprobratio illa Dauidis Regis: *Dormitauerunt omnes qui aſcenderunt equos.* Grauis enim lethaliſque eſt ſomnus, nec admoneri, nec excitari tantorum periculorum ſonitu circumſtrepente. Miſeris ſanè hiſce nihil aliud expectandum eſt, atque illud à Zacharià prædictum cap. XII. *In illâ die, dicit Dominus, percutiam omnem equum in ſtuporem, & aſcenſorem eius in amentiam.* Triſtem profectò amentiam! ſopitos præcipitari in tartara, quibus equi ſui & quadrigæ poterant fuiſſe ſaluatio, ſi bonis probiſque eſſe lubuiſſet. Quibus equi poterant fuiſſe vectores in cælum, perinde vt equi ignei Eliam eò ſubuexêre, ſi charitatis igne arſiſſent; iam rapi, prô dolor!

Inferni Rectoris equis. —— illuc, heu!
Illuc, vnde negant redire quemquam.

Iam de fide obſeruantiaque in Præfectos. Apud Romanos olim ſolebant ſolùm ſacramento rogari milites à Tribunis; at Flacco & Varrone Conſulibus, iureiurando milites fieri cœpêre. Ita Liuius lib. XXII. *Milites tunc (quod numquam anteà factum erat) iureiurando à Tribunis militum adacti, iuſſu Conſulum conuenturos, neque iniuſſu abituros (nam ad eam diem nihil præter ſacramentum fuerat) & vbi ad Decuriatum aut Centuriatum conueniſſent, ſuâ voluntate ipſi inter ſe equites decuriati, centuriati pedites coniurabant:* SESE FVGAE ATQVE FORMIDINIS ERGO NON ABITVROS, NEQVE EX ORDINE RECESSVROS, NISI TELI PETENDI, AVT SVMENDI, AVT HOSTIS FERIENDI, AVT CIVIS SERVANDI CAVSSA. *Id ex voluntario inter ipſos fœdere, à Tribunis ad legitimam iuriſiurandi adactionem tranſlatum.* Aqua hîc hæret viris doctis; neque ſatis explicant quid interſit inter ſacramentum & iuſiurãdum. Glareanus obſeruat, à Liuio lib. x. vocari etiam iuſiurandum Samnitium, quod per ſacra fiebat. Sigonius

nius ait à Seruio lib. VIII. Æneidos idem discrimen poni inter coniurationem & sacramentum. at certè non sunt idem coniuratio & iusiurandum; sed contrà, coniuratio potiùs idem est cum sacramento: nam Liuius ait, coniurasse tum milites, quando sacramentum dabant inter se. Malim igitur sacramentum esse voluntarium, iusiurandum verò necessarium, eoque distingui. Longè grauiorem litem Liuio infert Modius, quâ ego certè Liuium liberare non queo. Quid enim? Dionysius Halycarnassæus lib. X. & Liuius ipse lib. III. scribit, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in hæc verba iurasse: *Conuenturos se iussu Consulis, nec iniussu abituros.* Quomodo igitur Varronis primùm & Flacci Consulatu iusiurandum adacti sunt, cùm tot antè annis iureiurando se obligarint? At è foro & litibus ad equestris militiæ fidem redeo. Illustre eius exemplum prodidit Cæsar lib. VII. Belli Gallici, de equitibus Gallis fidissimis Vercingetorigi Duci suo. *Conclamant*, inquit, *equites, sanctissimo iureiurando confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad liberos, ne ad parentes, ne ad vxorem aditum habeat, qui non bis per hostium agmen perequitasset. Probatâ re, atque omnibus iusiurandum adactis, postero die in tres partes distributo equitatu, duæ se acies à duobus lateribus ostendunt.* Non inferioris animi facinus Marcellinus tribuit equitibus Procopij lib. XXVI. *Sub execrationibus diris in verba iurauère Procopij, hanc polliciti pertinaciam, quòd eum suis armis defensabunt.* Sed longè excellentissima illius equitis fides, qui perire ipse maluit, quàm Regem suum non seruare. Id narrat Liuius lib. I. Decad. IV. *Rex* (Philippus Macedo) *quoque in periculo fuit. nam ruente saucio equo, præceps ad terram datus, haud multum abfuit, quin iacens opprimeretur. Saluti fuit eques, qui raptim ipse desiluit, pauidumq́; Regem in equum subiecit. Ipse cùm pedes æquare cursu fugientes equites non posset, ab hostibus ad casum Regis concitatis confossus perijt.* Cneij quoque Lentuli Tribuni militum quàm fidum Consuli suo Paulo pectus? Hunc enim Cannensi pugnâ, *cùm præteruehens equo, sedentem in saxo cruore oppletum vidisset*, inquit

quit Liuius lib. XXII. *L. Æmyli, ait, cape hunc equum dum tibi virium aliquid superest; comes ego te tollere possum ac protegere.* Credo mutuâ ipsorum Ducum fide, sic equitum militumque animos fuisse subinde confirmatos. Scipionem namque, referente Liuio, sic audio suorum sibi studium obligasse, lib. XXII. *Vt ego Rempublicam non deseram, neque vllum ciuem Romanum deserere patiar: Si sciens fallo ex animi mei sententiâ, tum me Iupiter optime maxime, domum, familiam, remq; meam pessimo letho afficias.* Fabio verò nolenti pugnæ signum dare, nisi iurasset miles victorem se rediturum, apud Liuium lib. II. *Mar. Flauoleius inter primores pugnæ flagitator, Victor, inquit, M. Fabi reuertar ex acie. si fallat, Iouem Patrem gradiuúmque Martem, alióſque iratos inuocat Deos. Idem deinceps omnis exercitus in se quisque iurat.* Haud absimili iureiurando vsus apud Cæsarem Labienus lib. III. Belli ciuil. *Iurat se exercitum non deserturum, eumdémque casum subiturum, quemcumque ei fortuna tribuisset,* &c. *atque idem omnis exercitus iurat.* Et sanè qui equites Rempublicam, Præfectos aut socios deseruêre, plerumque turpi fato animas ignobiliter proiecêre, quas impendere suorum saluti propriæque gloriæ recusarunt. Ita de Volumnio (aut Valâ Numonio) Vari Legato Velleius Paterc. testatur lib. II. *Volumnius*, inquit, *legatus Vari, diri auctor exempli, spoliatum equite peditem relinquens, fugâ cum alis Rhenum petere ingressus est; quod factum eius fortuna vlta est. Non enim desertis superfuit, sed desertor ipse occidit.* Quos verò fortuna seruauerat Cannensi pugnâ, Censoria seueritas asperiùs castigauit, Valerio teste lib. II. cap. IX. *Marcus enim Attilius Regulus & P. Furius Philus Luc. Metellum Quæstorem, compluresq; equites Romanos, qui post commissam infeliciter Cannensem pugnam cum eo abituros se Italiâ iurauerant, direptis equis publicis inter ærarios referendos curauerunt.* Iam obseruantia venerátioque equitum aduersus Duces & Præfectos huiusmodi exigitur ab Flaminio Crucio, vt neget ad Præfectum ocreatos eos venire posse, qui proficiscendi aliquò rogaturi sunt facultatem, ne vel tantillum sibi sumere videantur ad-

uersus

uerſus promptiſſimam illam obediendi rationem. Tranſeo ad inſtitutionem militarem. *Poſt quanta enim volueris ſtipendia, inexercitatus miles ſemper eſt tiro,* ait verè Vegetius lib. II. cap. XXIII. Id equitem maximè ſpectat, qui nempe duplicem præ pedite curam habet, ſui & equi. Equidem ſcio, ſubinde, cùm neceſſitas ſubegit, è ſeruis agreſtibuſque conſcriptum fuiſſe equitem rudem atque inexercitatum. Pompeius namque Belli ciuilis lib. I. *Seruos, paſtores armat, atque his equos attribuit, ex ijs circiter* CCC. *equites conficit.* Memini Cæſarem lib. I. Bell. Gallic. cùm diffideret Gallis, *equis omnibus Gallis equitibus detractis, legionarios milites legionis decimæ (cui quàm maximè confidebat) impoſuiſſe, vt præſidium quàm amiciſſimum, ſi quid opus facto eſſet, haberet.* Verùm etiamſi neceſſitas eò Pompeium Cæſaremque impulerit; non tamen eâ re Pompeius excultum è ſeruis paſtoribuſque, Cæſar peritum è peditibus equitatum præſtitit. Scipio certè, cùm apud Liuium lib. XXIX. trecentis adoleſcentibus Siculis, equeſtris militiæ imperitis, miſſionem eâ lege repræſentaſſet, vt ſinguli Vicarium è Romanis adoleſcentibus vnum ſibi ſubſtituerent; *eorum docendorum atque inſtruendorum curam ſine publicâ impenſâ Siculis reliquit,* dum & ipſi etiam tum rudes atque indocti ad equeſtrem militiam ritè erudirentur. *Quam alam,* inquit, *egregiam euaſiſſe ferunt.* Non ergo ſat eſt, in equum ſemel inſilijſſe, vt equeſtrem profiteare militiam. Decorum quoddam in conſcenſu, in ſalitione, in equitatione, in flexu, in curſu tenendum eſt. Ars magna eſt, ordinem inter ſuos ſeruare in acie & pugnâ. Singularis omnino ſcientia, equi ſimul armorumque ritè tractandorum; quibus ferè rebus vniuerſa equitis exercitatio continetur. Leo Imperator Tact. cap. VII. §. XXVIII. *Vbi,* inquit, *vnumquemque tum equitem tum peditem ſeorſim inſtruxeris, vnamquamque etiam turmam & cohortem ſeparatim exercebis.* §. XXIX. *Cohorte equitum ex contubernijs ordinatè conſtitutâ, narrabit illis Mandator imperata hoc modo.* §. XXX. *Nullus anticipet in conflictatione, nullus tardet,* &c. *Si extra cõſpectum frontis exercitûs iueris, intuere in cohortem; perſequere*

ſequere nòn quaſi ignauus miles, neque vllius exhortationis gratiâ, aliáve de cauſſá ceſſes. Cuſtodi miles ſtationem tuam. Obſerua tu ſignifer, vti hoſtem iam expugnatum perſequaris, &c. Neque hæc innata homini ſunt, ſed vſu inſeruntur. Exordiar igitur ab equitatione, quæ ante militiam apud pleroſque iuuentuti tradi ſolita per luſum. Perſarum pueros ſcribit Herodotus lib. I. *à quinto ætatis anno in vigeſimum doceri equos aſcendere, ferociâ exultantes domare, flectere, & ex ingenti curriculo exiguum in gyrum compellere, ex equis denique pugnare.* Eumdem morem Tencteris aſſignat Tacitus libello de Moribus Germanorum. *Tencteri*, inquit, *ſuper ſolitum bellorum decus, equeſtris diſciplinæ arte præcellunt. Nec maior apud Cattos peditum laus, quàm Tencteros equitum. Sic inſtituêre maiores, poſteri imitantur. Hi luſus infantium, hæc iuuenum æmulatio; perſeuerant ſenes. Inter familiam, & penates, & iura ſucceſſionum equi traduntur. Excipit filius non vt cetera maximus natu, ſed prout ferox bello & melior.* Sic *Athenienſibus*, ait Pauſanias lib. I. *erat equeſter ludus, quem dixêre Hippobaton, quo Phocionis filius ſæpiſſimè luſit, & victor fuit.* Virgilius certè antiquiſſimè ſic inſtitutam Troianam iuuentutem per equeſtrem luſum teſtatur lib. Æneidos V. vt iam inde à pueritiâ aſſueſceret equeſtri dimicatione.

At pater Æneas nondum certamine miſſo,
Cuſtodem ad ſeſe, comitemq́ impubis Iüli
Epitydem vocat, & fidam ſic fatur ad aurem:
Vade age, & Aſcanio, ſi iam puerile paratum
Agmen habet ſecum, curſuſq́ inſtruxit equorum,
Ducat auo turmas, & ſeſe oſtendat in armis,
Dic, ait. Ipſe omnem lato decedere circo
Infuſum populum, & campos iubet eſſe patentes.
Incedunt pueri, pariterq́ ante ora parentum
Frenatis lucent in equis, &c.
Poſtquam omnem læti conſeſſum, oculoſq́ ſuorum
Luſtrauêre in equis; ſignum clamore paratis
Epitydes longè dedit, inſonuitq́ flagello.
Olli diſcurrêre pares, atque agmina terni

Diductis soluêre choris, rursusq́ vocati
Conuertêre vias, infestáque tela tulêre.
Inde alios ineunt cursus, alióśque recursus
Aduersis spatijs, alternósque orbibus orbes
Impediunt, pugnæq́ cient simulachra sub armis.

Iucundũ profectò spectaculũ, vtiliusque rudimentũ, quàm

Ludere par impar, equitare in arundine longâ.

Hic lusus *Troia* dictus Ita Suetonius Iulio Cęsare cap. XXXIX. *Troiam lusit turma duplex maiorum minorúmque puerorum.* Apud eumdem, Augusto cap. XLIII. *Troiæ ludum edidit frequentissimè, magnorum minorúmque puerorum delectu.* Tiberio cap. VI. *Præsedit Troianis Circensibus ductor turmæ puerorum maiorum.* Nerone cap. VII. *Tener adhuc, necdum maturâ pueritiâ, Circensibus ludis Troiam constantissimè fauorabilitérque lusit.* Venisse hunc vsum ab Ascanio in Italiam, idem Virgilius mox refert lib. v. Æneid.

Hunc morem cursûs, atque hæc certamina primus
Ascanius, longam muris cùm cingeret Albam,
Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos.

His enim, vt idem auctor est lib. IX.

Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.

Ac deinde,

Albani docuêre suos. hinc maxima porrò
Accepit Roma. ——

Verè hæc Maro: nec accepit modo Roma, sed tenuit etiam constanter. Quod vt notissimo confirmem indicio, testatur in C. Iulio Plutarchus, *à puero ita facile ei fuisse equitare, vt assuesset etiam manus retrò inuertens, & dorso suo implicans, totis viribus equum admittere.* Tacitus lib. XIII. Ann. de Nerone: *Puerilibus statim annis, &c. regimen equorum exercere.* quod de eodem confirmat Suetonius cap. XXII. *Equorum studio vel præcipuè ab ineunte ætate flagrauit.* Quinimò probris notatos Romanorum adolescentes, equitandi imperitos, Horatius indicat lib. III. Odâ XXIV.

—— *Nescit equo rudis*

Hære-

Hærere ingenuus puer,
Venaríque timet, ludere doctior.

Ars ardua profectò atque vtilis, sed pueris subinde periculosa. *In hoc enim ludicro,* ait Suetonius Augusti cap. XLIII. *C. Nonius Asprenas lapsu debilitatus est.* Quid mirum, cùm & viri hac exercitatione non rarò in discrimen adducti? *Titus Manlius Consul, cùm exerceretur inter equites,* ait Liuius lib. x. *ab rapido cursu circùmagendo equo effusus, extemplò propè expirauit.* Prudentiùs igitur Græci Nobilitati suæ consuluêre; quam, cùm ad equitandum à pueris informabant, ne ex alto scilicet delaberentur, arietibus imponebant, vt ex Homero adnotauit Petrus Victorius lib. VIII. Variar. cap. IX. Vestigium lusûs huiusmodi hodieque apparet in equestribus nostris, quos *Torneamenta* vocamus; inuersè, quasi *Troiamenta,* seu lusus Troianos. At, non modò Nobilium Romanorum pueri, sed reliqua iuuentus omnis priùs equestribus rudimentis instruebatur, quàm ad equum rescriberetur; adeò equestris institutio necessaria ducebatur. Vegetium auctorem laudare possum lib. I. cap. XVIII. *Non tantùm,* inquit, *à tironibus, sed etiam à stipendiosis militibus districtè salitio equorum semper est exacta.* Veterani sunt, quos hîc *stipendiosos* appellat. *Tirones verò dicti, qui, antequam sacramento probati fuerint, milites non sunt,* ait Isidorus lib. IX. cap. III. Salitio ergo in equos ante militiam tironibus imperata, à veteranis etiam exacta post multorum annorum stipendia. At, quod equestris rudimenti genus hæç salitio in equos? Vegetius explicat loco dicto: *Equi lignei hieme sub tecto, æstate in campo ponebantur: super hos, iuniores primò inermes; dum consuetudine proficerent, demum armati cogebantur ascendere.* Nec temerè, nec sine arte aut gratiâ eam fieri vult Xenophon libello de Re equestri. *Postquam,* inquit, *se alleuarit ad conscensionem, tum sinistrâ librato corpus, dextrâ verò intensâ subleuet ipse sese. Huiusmodi conscensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum excluserit. Conscendet autem crure incuruato, neque genu dorso equi impinget, sed in latus dextrum tibiam traijciet. Quòd si fortè eques sinistrâ manu ducet*

equum, cùm gestet dextrâ hastam, equidem censeo vtile esse, vsum ille sibi vt paret etiam à sinistro latere conscendendi. Ecce vtilitatem, quæ subitis in casibus maior occurrit. Pergit Vegetius: *Tanta cura erat, vt non solùm à dextris, sed etiam à sinistris insilire & desilire condiscerent, euaginatos etiam gladios vel contos tenentes.* An vera hæc? an fieri potuêre? Certè historiæ Vegetium tuentur. Suidas *Maßiam* (Masinissam diuinat Lipsius) scribit *senem sine scansorio fulcro solitum in equum insilire.* Plutarchus *Pompeium senem* narrat *se exercuisse inter milites, & in equo visum, trahentem atque educentem gladium sine difficultate, equo incitato & currente, iterumq; facillimè reposuisse.* Firmicus lib. VIII. cap. VI. *Erit qui dorso stans equorum, mirificâ se moderatione sustentet, atque apprimè vectus equo armaturas exerceat.* Sed armatos insiluisse quis credat? Liuius de P. Decio patre affirmat lib. VIII. *Ipse incinctus cinctu Gabino, armatus in equum insiluit, ac se in medios hostes immisit.* Mira hæc, imò non mira. *Aßiduâ enim meditatione faciebant, vt in tumultu prælij sine morâ ascenderent, qui tam studiosè exercebantur in pace,* ait Vegetius loco dicto. Quid? quòd equestribus in academijs & gymnasijs docebantur, ne discerent sine magistro. O singularem equestris militiæ disciplinam! Lubétne videre, qualis equitum academia? qualis schola? qui equitandi magistri? Audi Xenophontem in Hipparcho. *Cùm autem in academiæ circo equitandum erit, ne excutiantur ab equis, vt supinantes sese & reflectentes cursum ineant, admonitos velim.* Audi Vegetium lib. II. c. XXIII. *Tempore hiemis,* inquit, *de tegulis, vel scindulis, quæ si deessent, certè de cannis, vluâ vel culmo porticus tegebãtur ad equites; & quædam velut basilicæ ad pedites, in quibus, tempestate vel ventis aëre turbato, sub tecto armis erudiebatur exercitus.* Hęc equitum academia, hæc schola. Imò plures fuisse id genus hippodromos, equestrésque scholas, pro multitudine equitum, vt credam, adducor auctoritatibus Xenophontis, Vegetij, Cassiodori, Ammiani. Xenophon in Hipparcho: *Iam illa curare debet Magister equitum, vt quàm magnificentißima efficiat & præstet, tum quæ in academiâ, tum quæ in lyceio, tum quæ in*

in curriculo edi consueuerunt. Veget. lib. II. cap. XIX. *In legionibus*, inquit, *plures scholæ sunt*. Iterùm cap. XXI. *Per diuersas scholas milites promouentur*. Cassiodorus lib. V. Variarum, epist. pænultimâ Theodorici Regis ad Abundantium: *Ostentent iuuenes nostri bellis, quid in gymnasio didicêre virtutis. Schola Martia mittit examina. Pugnaturus est ludo, qui se exercere consueuit in otio.* Ammianus initio lib. XXVI. & scholam nominat, & *Tribunum scholæ primæ scutariorum*. mox, *Valentianum agentem scholam secundam scutariorum*. Hi nempe Doctores Magistríve dicti. Glossarium vetus. *Campi-doctor*, ὁπλοδιδακτής. *Armi-doctor*, ὁπλοδιδάσκαλος. Ac de equitum Doctore Xenophon in Hipparcho: *Iuuenes vt in equos assilire discant, persuadendi sunt; si verò magistrum adhibueris qui eos instituat, iure laudem consequêre non vulgarem.* Vegetius apertè lib. I. cap. XV. *Doctores ad hanc rem artifices eligendi sunt, vt tirones siue in equo siue in terrâ rectùm sagittare doceant*. Placétne insignis Doctoris audire documenta ad regendum equum? Audi ex Statio:

Tum rector genero Polynici indulget habendum,
Multa monens; vbi feruor equo, quâ suetus ab arte
Mulceri, nec sæua manus, nec liber habenis
Impetus; Vrge alios, inquit, stimulisque minisque.
Ille ibit, minùs ipse voles. ——

Hæc tria ergo inter gymnasia equites docebantur, in equos cum armis insilire, equosque atque arma ipsa velut in pugnâ tractare. Quin hoc consilio, *Armorum tractandorum meditatio*, ait Valerius lib. II. cap. III. *à Publ. Rutil. Cons. Cn. Mallij collegâ militibus tradita est. Is enim nullius antè Imperatoris exemplum secutus, doctoribus gladiatorum accersitis, vitandi atque inferendi ictûs subtiliorem rationem legibus ingenerauit.* Sed extra gymnasia, in campo explicatis turmis, vniuersus simul eques ad reliquam equestrem disciplinam instituebatur; ad incommoda nempe loca equitatione superanda, ad ordines seruandos, ad obeundam ritè pugnam, denique etiam ad natandum atque ambulandum. Quibus omnibus rudimentis

præibant equitem ipſi Imperatores ac Duces, quò præſtantiorem haberent equitatum. Documenta ſingula expediam, ne dictis locupletior credar quàm factis. De vmbratico prælio in apertis campis Onoſander cap. IX. Strategici: *Equitum quoque exercitationes erunt, aut certatim pugnando, aut curſim inſequendo, aut mixtim præliando, aut tumultuariè velitando, in campis ſcilicet patentibus & planis; ac etiam circa collium radices, quantum per arduas aſperitates licebit, attingere. Neque enim debent per inacceſſa iuga, aut per præruptos deſcenſus equitare.* Saluberrimum documentum; extrema tamen cautela de prærupto aſcenſu & deſcenſu explicanda. Nam de aſperitate quoque locorum experiundâ Vegetius lib. III. cap. II. *Equites,* inquit, *non ſolùm in planis, ſed etiam in abruptis & foſſarum hiatu difficillimis ſemitis, ſéque & equos ſuos aſsiduè exercere iuſſerunt; vt nihil ijs in neceſsitate prælij accidere poſſet incognitum.* Leo Imp. Tact. cap. VII. §. XXIII. *Hæc faciant in locus planis & campeſtribus, & ad montium pedes, & ad aſpera quoque loca, quantum poſſunt, accedant.* §. XXIV. *Non modò autem mihi, ſed & Maioribus noſtris neceſſarium viſum eſt, vt cùm in planis locis exerceantur equi, tum etiam in editis, & condenſis aſperiſq; vt hæc loca agmine facto tranſeant, atque etiam ad decliuia ſimiliter ſe præparent. Ad quem modum ſi aſſuefacti fuerint, neque vectores, neque equos vllus offendere poterit aut lædere.* §. XXVII. *Quicumque ſuis equis parentes, huiuſmodi exercitationibus abſtinent, hi, quantum in ſe eſt, ſuam ipſorum ſalutem produnt.* Cuius ſcientiæ non ignarus Damis, apud Philoſtratum lib. II. Apollonio interroganti, *Ecquod boni equitis munus eſſe cenſeret*; reſpondit: *Equo rectè conſidere, atque illi fortiter dominari, & frenis in quamcumque voluerit partem circumducere, & in decliuem locum aſcendenti frena remittere, in præcipitem eunti frena non remittere. Harum rerum imperiti,* ait in Hipparcho Xenophon, *ſeu equi, ſeu equites, iure optimo quaſi mulieres cum viris decertare videbuntur. At inſtituti & aſſuefacti tranſiliendis foſſis, munitionibus ſuperandis, & locis præruptis ſcandendis, quiq; ex altis & præruptis ſe dimittere & librare aſſuefacti ſunt, & per* decli-

decliuia celeriter vectari; hi verò tantò præstant inexercitatis & horum imperitis, quantum aëria & pennigera animantia terrestribus. Atque hanc artem Britannis exploratissimam fuisse, Cæsar obseruauit lib. IV. Bell. Gall. *Tantum*, ait, *vsu quotidiano & exercitatione efficiunt, vt decliui ac præcipiti loco incitatos equos sustinere, & breuì moderari & flectere possint.* Periculosum reuerà institutum, cui cautelam hanc prudenter admouet Xenophon libello de Re equestri: *In flexibus sistendi equi sunt; neque enim facile est, neque periculo caret, equum concitatum statim circumagere, præsertim loco salebroso ac lubrico. At si equum sistere non placuerit, tum, quàm maximè poterit, tam se quàm equum frenis obliquabit; sin aliter fecerit, sciat leuissimâ de caussâ fieri posse, vt vnà cum equo corruat. Verùm, vbi iam post flexum directè prospiciet equus, ibi ad celeritatem instigandus erit.* En, vt nihil minutum atque exile duxerunt in equitatu instruendo summi viri; quod vel maximè, exigendâ ordinum accuratissimâ obseruatione, ostenderunt cùm in acie, tum in pugnâ, quò iam flecto sermonem. Et res ipsa postulat in equitatu, ordines longè teneri exactiùs quàm in peditatu. Quas enim turbas non excitent equi, animalia aut ardore ferocia, aut consternatione pauida, dum vulnerantur, dum sternuntur, dum semineces humi voluuntur tractationis impatientes? Propone tibi faciem equestris pugnæ Æneid. XI.

Implicuêre inter se acies, legitq́ue virum vir.
Tum verò & gemitus morientum, & sanguine in alto
Armaq́ue corporáque, & permisti cæde virorum
Semianimes voluuntur equi: pugna aspera surgit.
Orsilochus Remuli (quando ipsum horrebat adire)
Hastam intorsit equo, ferrumq́ue sub aure reliquit;
Quo sonipes ictu furit arduus, altaq́ue iactat,
Vulneris impatiens, arrecto pectore crura.
Voluitur ille excussus humi. ——

Ergo ordo seruandus, aut certa ab equis pernicies.

A vocabulis seu formulis equestris ordinationis incipiam, *quæ*

quæ vtile erit in præceptis explicasse, ait Ælianus libello de Aciebus, *vt iam pridem milites, quid quodque significet, certiores, facilè quæ per aciem imperantur, intelligere poßint & facere*. Hæc autem adfert Ælianus: *Declinationẽ aut in hastam aut in scutum*, (antè dixit *in hastam aut habenam*) id est, in dextram, quâ gestatur hasta; aut sinistram, quâ tenetur habena & scutum. *Immutationem, conuersionem, reuersionem, & inflexionem. Ad hæc, versare, iugare, reddere in arrectum, euoluere, duplicare*. Addo, *inductionem, dextram deductionem, læuam deductionem. Phalangem transuersam, phalangem arrectam, phalangem obliquam. Intercalationem, præpositionem, suppositionem, postpositionem, appositionem*. Denique concludit: *Assuefaciendæ sunt copiæ, tam pedestres quàm equestres, partim voce, partim signis quæ visu percipi valeant, vt rem aptè ac opportunè, quam quisque exigat vsus, poßint expedire*. Libello tandem extremo, ea quæ voce mandantur (quibus haud dubiè eques assuefaciendus est) velut è formulâ recitat in hæc verba: *Age ad arma, aßiste ad arma; impedimenta à phalange secedant. Miles attendat præceptis, Suscipe, Recipe, Dista, Erige spiculum, Versa, Iuga, Respice præcedentem. Decuriam suam dirigat tergi ductor. Constituta interualla conserua. Ad hastam declina, Collige. Ita consiste. Altitudinem duplica, Restitue. Laconicam euolue, Restitue. Macedonicam euolue, Restitue. Choreum euolue, Restitue. Ad hastam conuerte, Restitue. Ad hastam inflecte, Restitue*. Quæ omnia quid velint, cùm pleraque per se clara sint, multa verò iam exolerint; pauca tantùm, quæ in re equestri vsum etiamnum habent, Æliani verbis explicabo. *Decuriare*, inquit, *est decurias instituere. Decuria autem est numerus hominum octo, vel duodecim, vel sexdecim, à Duce vno positione simplici ductus. Numerus enim decuriæ variè ad hunc modum à diuersis Auctoribus datur*. (nunc Squadras vocamus eas turmulas; earumque Præfectos Cabos de esquadra, & Caporales seu Capita.) *Optimus cuiusque decuriæ præponi, & ductor ceterorum omnium esse debet, qui & Decurio, & Decanus, & Dux, & Primus, & Præstes nuncupatur. Nam qui proximè Decurionem*

rionem postponitur, Subſtes dicitur; qui verò hunc ſequitur, Præſtes. Item Subſtes, qui proximè ab hoc Præſtite eſt; ac deinceps in hunc modum Præſtes Subſteſq; collocantur, vt ordo totus ex Præſtitibus & Subſtitibus poſitis alternatim conficiatur. Vnde meritò Decuriam ita quoque definiunt, vt Verſus ſit ex primis ſecundiſq; pro virtute inſtitutis, atque vni Decurioni obtemperantibus. Condecuriare, eſt primæ decuriæ ſecundam ita apponere, vt lateri Decurionis primi Verſûs, Decurio ſecundi Versûs reſpondeat, & lateri Subſtitis primi Decurionis, Subſtes primus ſecundæ Decuriæ, ac deinceps ad hunc modum. Aſtes verò is dicitur, qui ita lateri appoſitus. v. g. Decurionis primæ decuriæ Aſtes, eſt Decurio ſecundæ decuriæ. Aſtes Subſtitis primæ, eſt Subſtes ſecundæ. itáque deinceps. Quoties igitur poſt ſecundam decuriam tertia, & quarta, & reliqua deinceps adijciuntur, talis conſtructio Condecuriatio dicitur; totáque coagmentatio Phalanx: cuius longitudo prima Decurionum ordinatio eſt; quæ & Frons, & Acies, & Facies, & Os, & Iugum, & Duces, & Præſtites, & Primi decuriarum vocari ſolita eſt. Quantùm verò phalangis pone frontem ad tergi vſque Ductores porrigitur, id Altitudo nominatur. Stare per directum in longum Aſtites, Iugare dicitur. Stare per directum in latum Præſtites Subſtitéſque, Verſare vocabulum accipit. At cur vocatur Verſus, linea quæ directò à fronte in tergum pertinet, cùm nunc in ſcribendo verſum vocemus lineam, quâ manum ducimus à ſiniſtrâ in dextram? Quia olim, ait Sixtus Arſerius in Notis Æliani, ſcribebatur à ſummo in imo, non verò vt nunc.

Iam hæc militiæ vocabula etiamſi clara ſint, ne tamen moleſta ſit tironi feſtinanti lectio, tabulâ ſubiectâ explicabo.

A. Quatuor Præſtites quatuor decuriarum, quorum ſecundus eſt Aſtes primi, tertius ſecundi, & quartus tertij. id vocatur Iugum.

B. Subſtites ſingulorum Præſtitum, qui item Aſtites ſunt ſuorum collateronum.

C. Præſtites.

D. Subſtites;atque ita deinceps alternatim.Ea linea à fronte in tergum,eſt Verſus.

Ad rem ipſam venio ordineſque ſeruandos; quod genus diſciplinæ Æneas apud Ælianum definit *ſcientiam bellicæ motionis*. *Nam illud maius quoddam eſt*, ait Vegetius libro II. cap. XXIII. *quòd ordines ſeruare diſcunt, & vexillum ipſum in tantis permixtionibus comitantur; nec inter doctos aliquis error exiſtit, cùm multitudinis ſit tanta confuſio.* Sanè maius aliquid eſt,nec niſi longâ aſſiduaque exercitatione diſcendum. Adeoque fatentur Scriptores rei equeſtris omnes,in primiſque Vegetius ipſe lib. I. cap. XXVI. *Nihil magis prodeſſe in pugnâ, quàm*

quàm vt aßiduo exercitio milites in acie dispositos ordines seruent; necubi, contrà quàm expedit, aut conglobent agmen, aut laxent. Nam, vt constipati perdunt spatia pugnandi, & sibi inuicem impedimento sunt; ita rariores atque interlucentes aditum perrumpendi hostibus dabunt. Necesse est autem statim metu vniuersa confundi, si intercisâ acie ad dimicantium terga hostis accesserit. Illud ergo præcipuè summi Duces studuêre. Quod vt exemplis demonstrem, *Scipioni aduersus Hannibalem prudens ordinatio non dubiè caussa victoriæ fuit*, auctore Frontino libro II. cap. II. Siquidem *nec continuas construxit cohortes, sed manipulis inter se distantibus spatium dedit, per quod elephanti ab hostibus acti, facilè transmitti sine perturbatione ordinum possent: eaq; ipsa interualla expeditis velitibus impleuit, ne interluceret acies; dato præcepto, vt ad impetum elephantorum vel retrò, vel ad latera concederent.* Quo loco idem Frontinus ita Cæsaris ordinationem aduersus Pompeium commendat, vt tandem addat, *rem nullam ad victoriam eo die plus Cæsari contulisse.* Ac licet de peditum iuxtà atque equitum ordinibus ista accipi possint; singulare tamen equiti id tribuit Ælianus lib. de Instruend. acieb. *Haud fieri potest*, inquit, *vt equitum posteriorum multitudo eamdem præstet vtilitatem, quam in pedestribus copijs, vbi scilicet ponè renitentes primorem continent altitudinem: equitum namque omnium numerus, corpus, pondusq; vnum consistit; itaq; fit, vt, si posteriores prioribus iuncti renitantur, nihil suo impulsu proficiant, imò vnà cum alijs labantur; &, perturbatis ordinibus, grauiùs suo errore, quàm virtute hostium, versentur necesse sit.* Quare eius quoque cautelæ certum præceptum adfert Polybius lib. XII. *Equitum in acie vt plurimum altitudo, ad verum vsum, octo equis vix ampliùs constat.* Leo Imper. Tact. cap. XII. §. XL. *Altitudo aciei equestris, quemadmodum Antiqui descripserunt, ad quatuor solùm equitum altitudinem constitui debet; plures enim si fuerint, nullam vtilitatem apportabunt*, &c. §. XLI. *Hastati enim, qui post quartum equitem consistunt, hastâ vti in anteriorem partem non possunt. Sagittarij autem sursum coguntur sagittas iacere, propter eos qui ante se consistunt.* Quantum verò

equiti cuilibet ſpatium aſſignet, nuſquam apertè indicat. Pediti certè ſuum tribuit. vnde & ſuum equiti proportione dare conabimur. *Differentia triplex eſt*, inquit, *interualli. Nam homo ordinatus, cubita quatuor occupat; denſatus, duo; conſtipatus, vnum.* Liceat ad eumdem modum de equite nobis ratiocinari, vt *eques ordinatus* occupet, in longum & latum, longitudinem equorum quatuor; *denſatus*, duorum; *ſtipatus*, vnius, in longum & latum; vt ſe poſſit nempe equus in orbem circumagere. quod poſtremum ex Æliano oſtendemus hoc eodem Capite, ſub finem. Hæc ſpatia atque ordines vt miles accuratiſſimè teneret, præcipuè verò eques, ſuprà quàm credi poteſt Maiores procurarunt. Conſilium ſuggerit Vegetius lib. I. cap. XXVI. *Producendi ſunt tirones ſemper ad campum, & ſecundùm matriculæ ordinem in aciem dirigendi, ita vt primò ſimplex extenſa ſit acies, ne quos ſinus, ne quas habeat curuaturas; vt æquali legitimoq́ue ſpatio miles diſtet à milite. Tunc præcipiendum, vt ſubitò duplicent aciem, ita vt in ipſo impetu, is, ad quem reſpondere ſolent, ordo ſeruetur. Tertiò præcipiendum, vt quadratam aciem repentè conſtituant; quo facto, in trigonum, quem Cuneum vocant, acies ipſa vertenda eſt. Iubetur etiam, vt inſtruant orbes, quo genere, cùm vis hoſtium interruperit aciem, reſiſti ab exercitatis militibus conſueuit, ne omnis multitudo fundatur in fugam, & graue diſcrimen immineat. Hæc ſi iuniores aſſiduâ meditatione perceperint, faciliùs in ipſâ dimicatione ſeruabunt.* O bonum, ô ſalubre conſilium! *Sæpè enim magnas copias inordinatas, à paucis militibus ordinatis profligatas legimus*, ait de Aciebus inſtruendis Ælianus. Eâ re ſanè, neque ſummorum Imperatorum cura hunc ordinum ſeruandorum laborem ſubterfugit. Polyb. lib. x. *Erant*, inquit, *motiones, quas autumabat* (Scipio) *quouis tempore conuenire, quibuſq́ue aſſueſcere oportebat equites, hæ: Inclinatio ſingulorum equorum in habenas, & rurſus in haſtam; ad hæc reuerſio, immutatio, conuerſio cuiuſque turmæ, inflexio & circumflexio. His adde eductiones per decurias cum celeritate ab vtroque cornu, quandoque etiam à mediâ acie. Rurſum reductiones, ſeruato ordine, cuiuſque turmæ ad hipparchias. Inſuper*

ordinationes in vtroque cornu, aut per interiectionem aut adductionem eorum qui caudam ducunt. Cæsar quoque, auctore Belli Africani Hirtio, *cùm hostium equitatui, leuiq; armaturæ, nullo modo par esse posset equitatu suo, non vt Imperator exercitum veteranum victorémque maximis rebus gestis, sed vt lanista tirones gladiatores condocefacere: quo pede se reciperent ab hoste, & quemadmodum obuersi aduersarijs, & in quantulo spatio resisterent; modò procurrerent, modò recederent, comminarentúrque impetum, ac propè quo loco, & quemadmodum tela mitterent, præcipit. Mirificè enim hostium leuis armatura anxium exercitum nostrum atque sollicitum habebat; quia equites deterrebat prælium inire, propter equorum interitum, quòd eos iaculis interficiebat.* Neque remissiùs Cæsare id egit Philopœmen, insignis equitum Magister, auctore Plutarcho. *Is* enim *turmatim in latus conuertere, & in terga obuertere aciem & flectere docuit, & assuefecit; vt totius circumagendi globi dexteritas vnum corpus repræsentaret, suo se contorquens nutu. Scipio* verò ex Siciliâ petens Africam, ait Valer. lib. VII. cap. III. *cùm ex fortissimis peditibus Romanis trecentorum equitum numerum complere vellet, neque tam subitò posset eos instruere; quod temporum angustiæ negabant, sagacitate consilij assecutus est. Namque ex ijs iuuenibus, quos secum ex totâ Siciliâ nobilissimos & ditissimos, sed inermes, habebat, trecentos speciosa arma & electos equos quàm celerrimè expedire iussit, velut eos continuò secum ad oppugnandam Carthaginem auecturus. Qui cum imperio vt celeriter ita sollicitè paruissent; remittere se Scipio illam expeditionem, si arma & equos militibus suis traderent, edixit. Rapuit conditionem imbellis & timida iuuentus, instrumentóque suo cupidè nostris cessit.* Addit historiæ huic Liuius initio lib. XXIX. quod iam dictum, *egregiam hanc alam equitum euasisse, multísque prælijs Rempub. adiuuisse.* Noluerat alioqui Scipio eos militare, nisi priùs Siculi *impensâ suâ eorum docendorum atque instruendorum curam habuissent.* Nimirum Scipio exercitatum equis armísque equitem quærebat, non molles imperitósque Siciliæ adolescentulos: viros, inquam, non mulierculas. Sanè enim *ex legionum exercita-*

tione, ex curſu, ex clamore exiſtit ille animus paratus ad vulnera, ait Tullius quæſt. I. Tuſculanâ. *Adduc etiam pari animo militem inexercitatum, mulier videbitur.* Imò ne mulier quidem: nam Amazones ſaltem equeſtri gloriâ celebrantur; & Semiramidi, agminum ductrici, equeſtris ſtatua dicata eſt. At illi laruæ profectò, hermæque ridiculę veriùs quàm equites ſunt, qui equo pugnare audeant inexercitati. Et eccum tibi, vt ſpleni aliquantum indulgeas, nobile inſignis ἀφιππίας exemplum. Ranimirus, Sanctij Maioris filius nothus, ſuſceptâ in Saracenos expeditione, equo impoſitus (an alligatus?) cùm lanceam dexterâ, ſcutum ſiniſtrâ teneret, dubius, quâ tertia manu habenas arriperet; Ecqui poſſim, interrogat, niſi fortè dentibus teneam? cum dicto riſum Proceribus, regnum Alphonſo VII. reliquit, ad ſuos reuerſus. Ita Collenutius narrat lib. I. Hiſtoriæ Neapolitanæ. Neque diſparem laudem aphippo cuidam lanceario tribuit Flaminius à Cruce lib. I. cap. V. Vidiſſe ſe ait bellis hiſce Belgicis lancearium, qui cùm haud procul hoſte diſtaret, Præfectum turmæ hac interrogatione appellauit: Cùm lanceam vnâ, frenum alterâ, capite galeam geram, quo iubes prætereà modo me hoſtem capere? an dentibus? Digni centimano Briareo magiſtro diſcipuli, qui manus eis ſupernumerarias commodet. Et ecce, qui ex tantâ imperitiâ caſus exiſtere poſſint. *Fugaci equo, nudo & infreno, calonum quidam inſidens, ne labi poſſet, ex more habenam, quâ ductabatur, ſiniſtrâ manu arctiùs illigauit, moxq; decuſſus, vinculi nodum abrumpere nequiens, per auia ſaltúſque membratim diſcerptus; iumentum exhauſtum curſu pondere cadaueris deſinebat.* Marcellin. lib. XIX. cap. XVII. Certè ſi ſub Romanis vixiſſent Cenſoribus, *pro frumento hordeum accipere fuiſſent coacti: neque antè eis in tritico reddita fuiſſet annona, quàm ſub præſentiâ legionis, Tribunorum vel Principum experimentis datis, oſtendiſſent ſe omnia, quæ erant in militari arte, compleſſe,* vt priſcis moribus ſolitum ſcribit Vegetius lib. I. cap. XIII. Sed apage hæc Martis noſtri dedecora. Non equitandi modò, aut ordines ſeruandi, ſed & tractandorum quoque armorum ſcien-

ſcientiam eques habeat neceſſe eſt. Hanc ſui vt condiſcerent, non ſolùm per doctores, verùm etiam per Præfectos ipſos Romani procurabant. Præfecto legionis id munus adſcribit Vegetius lib. II. cap. IX. *Arma*, inquit, *omnium militum*, item *equi*, &c. *ad curam eius pertinebant. Diſciplinæ ius & ſeueritas, exercitatio non ſolùm peditum, ſed etiam equitum legionariorum præcepto eius quotidie ſubdebatur.* Decurioni etiam turmæ id aſſignat cap. XIV. *Decurio turmæ equitum præponatur, qui turmales ſuos, id eſt, equites, ſub curâ ſuâ poſitos erudire poßit ad omnia quæ equeſtris cura depoſcit.* Verùm, vt notam acceptamque ſemel artem retinerent, *Romanorum noui milites*, ait Vegetius lib. II. cap. XXIII. *manè, & poſt meridiem ad omne genus exercitabantur armorum. Veteres autem & eruditi ſine intermißione ſemel in die exercebantur armis. Neque enim parua aut leuis ars eſt armorum* (eodem affirmante lib. I. cap. IV.) *ſiue equitem, ſiue peditem ſagittarium velis inſtruere.* Leo Imperat. Tact. c. VII. §. IV. *Equites exercebis ad ſagittas celeriter conijciendas.* §. IX. *Vt ſagittas in omnes partes equo currente iaciant.* §. X. *Vt ſagittas aßiduè & contentè ex equo currente iaciant.* §. XII. *Vtile verò eſt in ipſo itinere faciendo, vt quidam ex illis ſuis ſe locis exerceant, & conentur hæc ex equis facere. Hoc modo ipſum iter expeditum erit, & equi minùs atterentur.* §. XXII. *Similiter exercebis equites ad decertationes quaſdam & dimicationes, inſectationes, conflictationes, velitationes & ſagittarum iaculationes.* §. XXXI. *Turmæ equitum exercitatio per ſe talis eſt, vt ordinatè ſe quaſi in acie moueat, vel curſu ad aliquod ſignum contendat, & ibi conſiſtat*, &c. §. XXXII. *Aliud genus eſt mouendi, vt æquabiliter procedant.* §. XXXIII. *Aliud genus eſt, vt ad latus idoneè denſentur, & ad caudam*, &c. §. XXXIV. *Aliud genus eſt, quando in caudam denſantur*, &c. *nam & ad altitudinem (non ſolùm in latus) denſari acies debet.* §. XXXV. *Aliud genus eſt, vt poſt perfectam denſationem in latus, ſic denſati ambulent; decanis & quintanis in anteriores partes inclinantibus, & ſua ipſorum capita ſcutis ſuis atque equorum colla tegant, haſtas tectas ſcuto humeris geſtantes: tumq; procedant ordinatè, cum tripudio, id eſt mediocri*

quodam

quodam motu, qui κάλλα *dicitur,* &c. §. XXXVI. *Aliud genus est, vt incursione quasi interdum persequantur cursores, quos nunc Proclastas nominant; interdum ordinatè vt defensores, quos nunc Vindices appellamus.* §. XXXVII. *Aliud genus, vt retrocedant paululùm, & rursus conuertantur,* &c. *inter exercitandum hastas habeant sublatas directè.* §. XXXVIII. *Aliud genus est, vt ordinatè se in læuam aut dextram transferant.* §. XXXIX. *Aliud genus est, vt in quibus consistunt locis, in eisdem interdum se vertant, interdum frontem aciei commutent.* §. XLIX. *Istæ exercitationum formæ scripto tradendæ Turmarchis tuis sunt, reliquisq; cohortibus quæ seorsim exercentur.* §. L. *Ipso æstus squallorísque tempore, vtile est ad patientiam laborum exercere milites: nemo enim scit quo tempore bellandum erit, aut quid in bello ex vsu futurum sit.* §. LI. *Jta exercitatio instituenda, quasi bellum ipsum gereretur.* Credo, eo quoque consilio tot equestres ludos ab Romanis institutos, vt honesto iucundoque in speciem exercitio equestrem militiam quàm florentissimam conseruarent. Hinc Latinæ feriæ, hinc Circenses, hinc Equiria, alijque equestres ludi frequenter dati, de quibus Romani Scriptores. Ac Latinæ quidem feriæ etsi Latinis inuentoribus ortæ, Romanis tamen sunt receptæ, auctore Halycarnassæo lib. IV. quas his versibus Maro descripsit lib. VII. Æneidos:

Ante vrbem pueri & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitántque in puluere currus:
Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent, cursúque ictúque lacessunt.

Acti mense Aprili in sacro Monte notantur Calendario Romano. Circenses variâ quidem diuersarum exercitationum pompâ, sed equestri præcipuè decursione celebrabantur, vt à Liuio descriptos legimus lib. XLIV. *Iuuenes quidam Romani, ludicro Circensi ad vsum belli verso, partem humillimam muri cœperunt,* &c. *Nec semel quadrigis, semel desultore misso, vix vnius horæ tempus vtrumque curriculum complebat. Inter cetera, sexageni fermè iuuenes, interdum plures, à paratoribus ludi armati inducebantur. Horum inductio in parte simulachrum decurrentis exer-*

exercitûs erat, ex parte elegantioris exercitij quàm militaris artis, &c. Sic Suetonius quoque in Iulij Dictatoris Vitâ, desultorijs equis actos Circenses refert, vt notauimus Lib. II. Clariùs etiam in rebus Diocletiani: *Præter sollemnes bigarum quadrigarumq; cursus, prælium etiam duplex, equestre atque pedestre, commisit.*

Hinc ergo *missus equorum* passim apud Scriptores, quales centum Claudius & Diocletianus ludo vno dedisse, ab eodem prædicantur. Cuius ritûs haud immemor Claudianus, Manlio Theodoro Consuli creato Circenses instituturus, parari equos iubet, Panegyri Manlianâ:

Illustret Circum sonipes, quicumque superbo
Perstrepit hinnitu Bætim, qui splendida potat
Stagna Tagi, madidoq; iubas aspergitur auro.

Equiria quater quotannis celebrata, signat Calendarium Romanum, Ianuario, Februario, Martio & Aprili. *Equiria*, inquit Festus, *ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum.* Huc spectant illa Nasonis II. Fastorum extremo:

Ex vero positum permansit Equiria nomen,
Quæ Deus in Campo perspicit ipse suo.

& alibi rursus:

Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quem Tiberis curuis in latus vrget aquis.
Qui tamen eiectâ si fortè tenebitur vndâ,
Cœlius accipiet puluerulentus equos.

Nunc ad reliqua equitum rudimenta. Supersunt Natatio & Ambulatio. *Natationis discendæ caussâ Romani Campum Martium vicinum Tiberi delegerunt. Quare non solùm pedites, sed equites, ipsosq; equos vel lixas, ad natandum exercere percommodum est; ne quid imperitis, cùm necessitas incumbit, eueniat*, ait Vegetius lib. I. cap. X. Morem confirmat Horatius lib. I. Odâ VIII.

Cur neque militaris
Inter æquales equitet? Gallica nec lupatis

T Tem-

Temperet ora frenis?
Cur timet flauum Tiberim tangere? ——

nempe post exercitium cursûs, in Campo Martio, quem alluit Tiberis. Iterùm lib. III. Ode VII.

Quamuis non alius flectere equum sciens
Æquè conspicitur gramine Martio:
Nec quisquam citus æquè
Tusco denatat alueo.

Cato sanè apud Plutarchum *filium suum docuit non solùm equitare, sed fluminum vorticosa natando transmittere.* Batauos equites hac laude donat Iunius historiæ suæ Batauicæ cap. VI. non paucis vetustatis testibus aduocatis; in quibus Tacitus, Iulij Agricolæ Vitâ: *Batauorum auxiliarium ope, Iulius Agricola tentatam anteà, sed infeliciter, Monam Britanniæ insulam in deditionem accepit, quando non classe aut nauibus insulam ingressi, sed patrio nandi vsu, quo se pariter & equos atque arma regũt, difficultatem omnem superauêre.* Hem, inquies, Batani equites! Eculeus Batauo equus est, & Martyrem vocamus equitem Batauum. Nunc quidem ita, sed olim insignis eorum fama, facta etiam nobiliora. Quin Germanorum nomine indicatos à Dione Batauos, vult Iunius, vt faciat Batauos natatores. *Immisit Germanos, quibus mos est etiam per rapidissimos fluuios leui de caussâ in armis transnatare.* Vides Lector, ait Iunius, hîc etiam Germanorum appellatione Batauos à Dione designari. Mox subiungit: Quid verò clarius illis Taciti verbis lib. XX. vbi initia Batani motûs. *Erat*, inquit, *domi delectus eques, præcipuo nandi studio, arma equosq; retinens, integris turmis Rhenum perrumpere.* Confirmat hoc ipsum Dion Nicæus de vniuerso Batauorum equitatu. ait enim, Hadrianum Imperatorem summam copiarum gessisse curam, vt diligenter exercerentur; *ita vt equites Batani Istrum seu Danubium armati transnarent.* Hunc eumdem fluuium anno M.D.XCIV. traiecêre Tartari, manu vnâ tenentes equorum caudas, alterâ gladios, ait Conzenius noster lib. x. c. XXXVI. At is mos exoleuisse Romanis aliquando videtur, nisi Tacitus

tus fallit. *Miles Romanus*, ait lib. II. Histor. *armis grauis, & nandi pauidus. Germanos fluminibus suetos leuitas armorum & proceritas corporum sustollit.* Non pauca alia adferentur exempla equestris natationis Lib. IV. Cap. I. vbi de equitum munere in fluuijs traijciendis sermo instituetur. Equus alioqui generosus naturâ suâ

—— & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponto.

De ambulatione Vegetius lib. I. cap. XXVII. *Diui Augusti*, inquit, *atque Hadriani constitutionibus præcauetur, vt ter in mense tam equites quàm pedites educantur ambulatum: (hoc enim verbo hoc exercitij genus nominant:) & equites diuisi per turmas, armatiq́ [decem millia passuum] peragebant, ita vt ad equestrem meditationem interdum sequerentur, interdum cederent, & recursu quodam repedarent.* Sed de hac infrà, vbi de equorum agetur curâ. Hæc igitur summa equestrium exercitationum, quas quidem apud Veteres reperio. Vtinam æuo nostro vel paucæ florerent saltem, quæ necessariæ bello & pugnæ! Salitionis, equitationis, lanceariæ decursionis seu Troiæ vestigia adhuc pauca supersunt apud Nobilitatem; at cetera equestris militiæ rudimenta vbinam vigent? scholæ equestres nullæ, Hippodidascali nulli, natatio nulla, ambulatio rara; armorum ex equis tractatio, ordinumque seruandorum exercitatio vix vlla. Nec noua hæc querela. Iam Vegetius æuo suo deplorabat lib. II. cap. XXIV. *Athleta, venator, auriga, præter exiguam mercedem, vel certè plebis fauorem, quotidianâ meditatione artes suas aut seruare aut augere consuescunt. Militem (cuius est manibus seruanda Respublica) studiosius oportet scientiam dimicandi, vsumq́ rei bellicæ iugibus exercitijs custodire*, &c. *Artifices scenici ab artificijs non recedunt pro laude vulgi. Miles sacramento lectus, ab exercitijs armorum, vel nouellus, vel iam vetustus, cessare non debet, cui pugnandum est pro salute propriâ & libertate communi.* Recentiores, qui de re equestri scripsêre, vt splendorem militiæ veterem aliquatenus reuocarent, nonnulla ab antiquis ad militiam nostram vtiliter sanè tra-

duxêre, ignari fortè (vtpote militiæ magis quàm Antiquitatum periti) tam antiqua præcepta sua esse; atque facilè constabit cuilibet, ea cum ijs, quæ hoc Capite à nobis sunt allata, componenti. Depromam strictim necessaria eorum præcepta, vt hanc quoque vtilitatem admisceam voluptate Lectoris.

Ad inscendendum cum armis equum, Flaminius à Cruce lib. I. præcipit Lanceario, vt sinistrâ habenas iubamque tenens, dextrâ lanceam, sinistrum pedem imponat stapiæ, dextrumque ephippio traijciat. Cui geminum ferè monitum suprà allatum ex Xenophonte.

Arcabusario ascendenti & desilienti, vt suspensam è torque fistulam tantisper imponat humero dextro, ne, dum ea longiùs dependet sub alâ dextrâ, dextrum conscendentis descendentísve crus impediat.

Intercapedines equitum inter se, Ioannes Iacobus VValhausius lib. II. admetitur varijs modis, laxando aciem, aut constipando. Laxatur, ait, interuallo quadruplici. Primum est quatuor passuum, secundum est octo, tertium est duodecim, quartum est sedecim passuum in omnem partem. Constipatur verò acies tribus modis: semel, comprimendo simul Iuga & Versus; iterùm, densando Iuga sola, diducendo Versus; tertiùm, iungendo Versus solos, & laxando Iuga. Adspice, si fortè hæres.

Iuga et Versus compressa.

Versus compressi. Iuga laxa.

Iuga campressa, Versus diducti.

Veteres, quod ſciam, equiti ſpatium non definierunt, niſi quod Ælianus lib. de Aciebus inſinuet eſſe debere longitudinem equi ipſius. ait enim, ideò *equeſtres acies illas quadratas eſſe optimas, quæ duplicem numerum habent in longum, & ſimplicem in altum.* Verbi gratiâ, *equos octo in longum, quatuor in altum. Etenim longitudo equi à capite ad caudam, reſpectu ſuæ latitudinis, plus ſpatij in altum tenet; pluresq́; equi per Iuga ordinantur quàm per Verſus* eiuſdem magnitudinis. Aſpice:

Hîc ob longitudinem quaterni tantùm equi ordinantur in altum, à fronte ad tergum Verſu quolibet, tamen octoni ſunt in ſingulis Iugis ob latitudinem minorem. Sic acies, quoad figuram, quadrata eſt, etſi numerus Iugi duplex ſit præ numero Verſûs.

Monet præterea Walhauſius, docendum eſſe equitem, quî inter eundum aut currendum è Verſu faciat Iugum, & contrà è Iugo Verſum, quî ſe euoluere debeat in dextram aut læuam. Quæ præſcripta iam attulimus ex Æliano.

Flaminius à Cruce frequenter inculcat ordinum obſeruationem,

tionem, cùm in progreſſu tum in curſu, ſed maximè in ipſo conflictu, quibus conſtanter ſeruatis, victoriam; turbatis, certiſſimum auguratur exitium, eoque hæc equiti tradit rudimenta lib. I. cap. VI.

I. Eques omnia claſſici ſigna diſtinctè internorit, ijſque exauditis, quàm celerrimè exequatur imperia, ſeu equi ſternendi, ſeu conſcendendi, ſeu ad principia decurrendi, ſeu progrediendi; caueatque eſſe poſtremus. Ita Ælianus quoque de Acieb. *Aſſuefaciendæ ſunt copiæ tam pedeſtres quàm equeſtres, partim voce partim ſignis, vt rem aptè ac opportunè, quam quiſque exigit vſus, poſſint expedire.*

II. Vt eques eâ parendi celeritate aſſueſcat, ait Ludouicus Melzus, Præfecti nonnumquam, dato exeundi ſigno, ſubitò cum Vexillifero inter primos ad principia adſint, ſtationeque euecti, mulctent indiligentes & teſtudineos moratores. Id Vegetius ſuggeſſit lib. III. cap. IX. *Dux ſæpius tentabit, quemadmodum ad ſignorum indicia, ad præcepta vel nutum ſuum, diligenter obtemperent.*

III. Præfecti nouitiarum turmarum, ait Flaminius, ſinguli turmam ſuam in quaternas decurias ſeu ſquadras diuidant. Decuriæ cuique Decurionem & Subdecurionem præponant (hos Cauos ſeu Caporales, eorumque Vicarios appellamus.) Decurio & Subdecurio quilibet ſuorum equitum nomina catalogo inſcripta habeant, eoſque noſcant. Paria Xenophon in Hipparcho, Ælianus de Inſtruend. aciebus adferunt, vbi de Decurione, Subdecurione, & Quincurione, & Condecuriatione.

IV. Dum ad principia ſub vexillum conueniendum erit, Decurio quilibet à tabernaculo Præfecti, vel Optionis, turmulam ſuam præcedat; Subdecurio ſequatur; vijſque anguſtis decuria incedat extenſa in Verſum; itinere lato, expanſa in Iuga tria quaternáve, pro numero equitantium. Eumdem incedendi ordinem latis anguſtiſque itineribus Xenophon præſcribit Hipparcho.

V. Dum ſe decuriæ iungunt ſeu condecuriant, prima & ſecun-

ſecunda per Iuga Verſuſque inuicem ſubiunctæ occupant dextram; tertia & quarta, item ſubiunctæ inuicem, læuam teneant; Præfectus, Præſtes eſto; Vexillifer, Subſtes. Decuriones quaterni Vexillifero hinc inde bini ſunto Adſtites; Subdecuriones quaterni ſunto Tergiductores ſeu οὐραγοί. Præceptum id ex Æliano ſumptum, libello de Aciebus, vbi docet quid ſit Euolutio & Duplicatio.

VI. Si Præfectus turmam in duas diuidi iubeat, ipſe retentis primo & ſecundo Decurionibus, ac Vexillifero, duas dexteras decurias ducet: eius Optio duas ſiniſtras; comitantibus item Decurionibus tertio & quarto.

VII. Iuga ſingula Quiraſſariorum VValhauſius in vijs iubet eſſe non latiora equitibus quinis, in campo denis. Lanceariorum Iuga per vias, equitum quaternûm, per campos octonûm.

Hic ordo Flaminij ſanè ſplendorem mihi habere videtur, & inſignes prætereà vtilitates. Splendorem quidem, cùm turma tota initiò diuiſa, concurrens ſubitò, non tumultuariè tamen, tanto ordine celeritateque coaleſcit, iterumque ſe diducit vel nutu vnico Præfecti, ſi aliquantum aſſueuerit eques. Vtilitates; quia nullo turmæ ordine perturbato, decuria quælibet cum Decurione, Subdecurione, certiſque equitibus ſuis, ſtatim ad Præfecti imperium educi, dimittique quaquà verſus poteſt: ſi verò in hoſtem, (quacumque is parte eam aſſultabit, ſeu fronte, ſeu tergo) decuria inſtar Amphiſibænæ vtrimque caput ſeu Ducem habet; planè vt ſimul, duabus ex partibus, hoſtem ſuſtinere poſſit; partim verſa cum Decurione in frontem, partim in tergum cum Subdecurione. Atque hæc turmæ inſtitutio ſanè expeditiſſima, à Xenophonte in Hipparcho deſcripta eſt, ne quis exiſtimet eſſe rem nouam. *Vt clandeſtinâ*, inquit, *imperandi ratione educatur equitatus, vtile erit Decuriones conſtitui, & cum Decurionibus Quincuriones, vt quàm pauciſſimis enuntient ſinguli; &, vt frontem efficiant largiorem ſine tumultu & confuſione ipſi Quincuriones; qui ab altitudine in longitudinem ordines porrò agant, poſtulante id occaſione.*

ſione. Redeo ad recentiorem armorum tractationem. Flaminius lib. I. cap. VII. optat equites omnes priùs inter Arcabuſarios merere, quàm in Quiraſſarios aut Lancearios adſcribantur. Eam nempe primorum rudimentorum quaſi ſcholam quamdam eſſe arbitratur. Atque id ſanè iam à Vegetio monitum oſtendimus, qui *milites* ſcribit *olim per varias ſcholas promotos*. Iuſta Flaminij contentio videtur, ne citiùs ex Arcabuſarijs eques tranſcribatur, quàm artis eius ſit peritus; perinde, vt qui litteras diſcunt, non niſi poſt rudimenta ad altiores diſciplinas admittuntur. Arcabuſarium ergo vult de pedibus primùm inſtrui iaculandi arte; deinde ex equo, vt certiùs feriat; ſubinde etiam in ipſo curſu, ne à flammâ vultum metu auertat. Doceri deinde fiſtulam nitro implere in curſu, ipſoque receptu. *Cuius rei ſi tempus non ſuppetat*, inquit VValhauſius lib. II. cap. III. *gladio & ſclopo ſe defendet; ſcietq́ auerſo equo, ipſe aduerſus, glande hoſtem petere, inſtar Parthi hippotoxotæ*. Quiraſſarium ijſdem propè legibus inſtruit VValhauſius lib. II. cap. II. aitque *præcipuè aſſuefaciendum geſtatione armorum, vtpote grauium: monendum verò, vt ſuccuſſatione in hoſtem eat, niſi curſu fortè inſequatur fugientem. tantillo autem interuallo ſclopum explodendum, vt flamma fumúſve hoſtem propinquum lambat. Munus eius ferè eſſe in hoſte ſuſtentando magis quàm aſſultando, niſi cum totâ ſimul incurrat turmâ, quando nempe iam acies hoſtilis fuerit perturbata; quo tempore gladijs cominus depugnabunt*. Lancearios VValhauſius lib. II. cap. I. iubet *obtinere (ſi poßint) ſiniſtrum hoſtis latus, quò inde faciliùs eques equuſq́ ſterni poßint. Docet deinde, tres aduerſarij partes lanceâ peti poſſe; ſummam, mediam, imam. Equi pectus aut latus fodiendum eſſe, ſi eques fuerit cataphractus; equitis latus pectúſve, ſi fuerit inermis. Lanceas geri poſſe erectas, aut (ad fallendum hoſtem) procliues. Inclinationem fieri vel directam à dextro capitis equini, vel tranſuerſariam ſupra equi caput, iuxta aurem ſiniſtram. Sclopo gladióve non vtendum, niſi lancea ſit fracta, aut læſus caſúſve ſit equus. Tunc tutißimum fuerit ſclopo traijcere equi hoſtilis caput, aut ceruicem, aut armum; gladio hoſtem ipſum*. Addit

V Flami-

Flaminius lib.1.cap.XXIV.*ex re esse, vt Lancearius in hostem daturus impreßionem, sinistrum stapiæ lorum habeat dextro breuius; cùm, vt in hostem fortius incurset ipsâ corporis proclinatione; tum ne, sui ipsius repercussu in sinistram actus, decidat, ephippijq́; cingulas frangat. Summam verò victoriæ spem in eo ponit, si priùs in hostiles turmas Lancearij incurrant, quàm hostili incursu ipsi præuertantur. Cùm enim lancearum vis omnis ipso procursionis impetu imprimatur; si hostis anteuertat Lancearij cursum, statim omnis interit lancearum vsus, ob propinquitatem. Quod si eueniat, tum in longa se Iuga duplicata expandent, aut in orbem duplicem conuoluent, sclopisq́; tuebuntur.* Musquetariorum (quos *Drageons* VValhausius appellat) eadem ferè rudimenta sunt quæ peditum, cùm non nisi de pedibus pugnent. Eorum verò, quos Flaminius Musquetarios franquos vocat, vix alia est disciplina atque Arcabusariorum, nisi cùm desiliunt ad pedes. Tum enim (vti Dragoniorum) singularis eorum ars versatur in dimittendis colligandisque equis, ne quid absentibus rectoribus turbent. Descripsit eam accuratissimis præceptis Flaminius lib. 1. cap. XXII.

I. Equites singuli hippodesmata seu habenas alteras habebunt conuolutas, suspensasque è freni equini sinistrâ parte. Decuriones Subdecurionesque singuli habebunt habenas duplices, ex vtraque parte vnas.

II. Singularum decuriarum equi Iugo vno duobúsve inuicem subiunctis pro numero colligabuntur. Interpono quod prudenter adfert Leo Imper. Tact. cap. IX. §. XLVIII. *Equitum (vbi descenderint) equos, si pedites vicini sint, longè ab illis separa: ne, si ex acie ad equos recurratur, perturbatio fiat.*

III. Vt ordine equi ſtent, Præfectus & Optio equos ſuos ſeruulis cuſtodiendos dabunt. Decurio primus cum decuriâ ſuâ euehatur paſſibus ante turmam vicenis, Iugaque decuriæ ſuæ omnia explicabit in Iugum vnum; ibique cùm exſcenderint, eques quilibet, celerrimè habenis è ſiniſtrâ freni ſui explicatis, reuinciet frenum Adſtitis ſui dextri. quod idem facient decuriæ ſingulæ.

IV. Decurionum Subdecurionumque equi, latera Iugorum hinc inde claudent, eorumque habenas retinebunt equites cuiuſque decuriæ duo; equoſque ceteros ſociorum vacuos cuſtodient.

V. Hi equi vacui vectores ſuos, iam pedites factos, tegent à tergo.

VI. Hos equos inter & pedeſtrem turmam Vexillifer tutus conſiſtet.

Hucuſque de ordine ante pugnam. In conflictu verò ipſo, vbi tantus animorum vel ardor vel timor, vbi concurſus & præſens hoſtis; maximâ non ſolùm arte, ſed & animi præſentiâ opus eſt ad rem benè gerendam, ordineſque ſeruandos. Pro quo illud ſeriò conſtanterque tenendum eſt, non ſolùm, iniuſſu Ducis, neminem ad pugnam ſe mouere poſſe; ſed etiam, non niſi aduerſus eam hoſtilis exercitûs partem turmámve, quam Dux deſignarit (quæ ferè eſſe ſolet oppoſita ex aduerſo) decertare debere. Polyb. lib. x. *Nihil eſſe iudicabat* (Scipio) *tum periculoſius tum inutilius equitibus, qui ſolutis turmarum ordinibus diſcrimen prælij experiri ſuſtinerent.* Ac tum etiam temperandum monuit Leo Imper. Tact. cap. XIV. §. LXXI. *Equitibus præcipies, ne nimis impetuosè ruant in hoſtes, neque à pedeſtri acie longiùs recedant, quamuis hoſtes profligentur.* Quâ lege ſoluendus eſt equitum impetus, cùm acies iam perfracta eſt, mandatque ſe hoſtis fugæ: tum enim probem, quod feciſſe Fabium Cæſar narrat lib. VIII. Belli Gallici: *Quantum equorum vires ad perſequendum, dextræq; ad cædendum valent, tantum eo prælio interficiunt.* Numquam alioqui, niſi admodum raro, concurri collatis ſignis, ſeu acie totâ, ſed

turmulis paruis in ſerram diuiſis, vt dicetur Libri ſequentis Cap. v. Nam aliàs certè vnico prælio, eoque infelici, bellum vniuerſum facilè perficeretur. Hîc iam mihi de ignauis aliquem acclamantem è turmâ turbâve audio: Ecquis hæc tam multa, tam minuta faciat? quis retineat? Bona verba, mi eques. Reſpõdebo tibi Xenophontis verbis ex Hipparcho: *Si quis autẽ eſt, qui multum ineſſe negotij exiſtimet, ſi iſtâ ratione ars equeſtris ſit exercenda, is cogitare debebit, qui ad gymnicos ludos exercentur, eos multò pluribus & moleſtioribus vrgeri moleſtijs, quàm qui ſummâ diligentiâ exercent equeſtrem diſciplinam. Illi enim ſe plurimo cum ſudore ad gymnaſticen exercent; in equeſtri autem exercitatione plurima ſunt plena voluptatis: nam, ſi quis optaret volucer fieri, nullum eſt ex humanis operibus quod volatui magis, quàm equitatus, ſimile eſſe videatur. Iam verò potiri victoriâ in bello, multò glorioſius eſt quàm in pugilatu.* Poſſúmne & hoc addere pro arbitratu meo? Paucula viſum iri præcepta, quæque nec aduertens faciet, qui quotidie ſeſe equitando exercebit. Otioſo pauciſſima etiam plurima cenſebuntur, quia nulla habet per vſum conſuetudinemque prompta. Tum demum dubitans cogitat, quâ ratione pugnandum ſit, cùm iam eſt pugnandum. Vtcumque ſit, repeto & commendo aureum Vegetij dictum lib. II. cap. XXIII. *Siue legio, ſiue auxilia fuerint, exerceantur aſsiduè. Nam quemadmodum benè exercitatus miles prælium cupit, ita formidat indoctus. Sciendumq́; eſt, in pugnâ vſum ampliùs prodeſſe, quàm vires.* Addit lib. III. cap. II. *Tantò ſtudioſiùs armorum artem docendus eſt exercitus, quòd ei laboris conſuetudo & in caſtris ſanitatem, & in conflictu poſsit præſtare victoriam.* Probo ſententiam Probi Imperatoris: *Militem non debere comedere annonam gratuitam.*

CA-

CAPVT II.

Equus militaris quomodo exercendus.

Equorum militarium scholæ & Magistri. Equi pœnis admonendi & laude. Equestres blanditiæ, clogmus, & poppysmus. Xenophontis artibus vitia curabilia dedocendi sunt meticulosi, immorigeri, tortores, cruciantes, succussores, suffossi, seu cespitatores. Deinde exercendi saltu & flexu. Equorum exercitatorum exempla. Equi distribuendi pro variâ equitum conditione.

NON *equites solùm, sed ipsos etiam equos aßiduo labore conuenit edomari*, ait Vegetius lib. II. cap. XIV. Artem primus ostendit Bellerophon, auctore Plinio, quem arte suâ malè periisse Horatius refert libro IV. Odâ XI.

—— Exemplum graue præbet ales
Pegasus, terrenum equitem grauatus
Bellerophontem.

Equus certè etiamsi naturâ bellicosus sit, arte tamen exercitioque percolendus est; militaris maximè seu bellicus (vt Veteres appellabant) qui equitem in bellum portat. Dossuaria iumenta clitellariosque caballos ad sarcinas ablego; de ephippiatis illis ac bellatoribus mihi sermo. His (vt olim equiti) scholæ etiam datæ & Magistri. Magistri, inquam: sic namque Antiquis dicti equorum moderatores. Plato VII. Legum, Ἵππων διδάσκαλοι. Virgil. III. Georg.

—— Blandis gaudere Magistri
Laudibus. ————

Ausonius:

Quadrupedum genus impositis domitare Magistris.

Scholæ erant, hippodromus & campi. hîc primùm vitia dedocebantur, deinde docebantur bonos mores. Vitia dico, non illa quæ emendari exercitatione nequeunt (qualia senium & morbi, aliaque superiùs enumerata) sed vitia incessûs, saltûs, flexûs, cursûs, pauor subitus rerum nouarum. Hæc emendabantur admonitionibus, virtutes laude inserebantur. Iso-

machus apud Xenophontem in Oeconomico: *Equorum sobolem domitores obsequentem delinimento aliquo demulcent, reluctantem verò virgâ compellunt.* Admonitiones erant, vmbra virgæ, virga, calcaria, scutica, stimuli; habent enim similes labra lactucas. Et sic equi certè *admoneri* dicebantur, obseruante Ludouico nostro de la Cerdâ in Georgicis Maronianis; ac varij de eo genere variè locuti. Statius lib. VI. Thebaïd. de Arione equo generosissimo:

—— Vrge alios stimulisq; minisque,
Ille ibit, minùs ipse voles. ——

De calcari Plautus Asinariâ: *Calcari quadrupedem agitabo.* & Maro Æneid. VI.

Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.

Silius lib. VII.

Ferratam calcem. ————

Virgam alij adhibent. Valer. Max. lib. III. *Virgam, quâ ad regendum equum vsus, in oculum direxit.* Lucanus IV.

Ora leui flectit frenorum nescia virgâ.

Martialis lib. IX.

Et Massylæum virga gubernet equum.

Scuticam Ouidius Epistolâ IX.

—— Scuticæ tremefactus habenis.

Hæc omnia admonitionum genera Salomon flagelli vocabulo absoluit. *Flagellum equo,* inquit Prouerb. XXVI. sicut Virgilius verberum nomine III. Georg.

—— Prensiq; negabunt
Verbera lenta pati. ————

Sic ergo admonebantur equi: *Nam Dij quidem id cōcessēre hominibus, alios vt doceant orationem; at equum oratione instruxerit nemo. Sin quando ille sese ex animi tui sententiâ gesserit, vicissim ei gratificēre, in detrectantem verò imperio animaduertas; facilè didicerit facere quæ debeat, & facere ad arbitrium tuum,* ait Xenophon de Re equestri. Opus ergo pœnâ & laude. Laus adhibebatur voce & manu. *Equi namque non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur,* ait Plinius lib. VIII. cap. XLII.

Voce

Voce fiunt clogmi & poppyſmi, auctore Xenophonte de Re equeſtri. Verba eius ſunt: *Neque hoc ignorandum, ποππυσμῷ (ideſt, quando labris compreſſis acutior quidam oris ſonus editur) equos mitigari; κλωγμῷ verò (qui ſonitus fuerit palati & gutturis) incitari. At ſi quis initiò equo offerat gratiora cum clogmo, contraria autem cum poppyſmo; citò ille didicerit incitari poppyſmo, mitigari verò clogmo.* Quamquam & poppyſmum pro plauſu manûs, ſeu *palpo*, vt Plautus loquitur, plures accepêre, ait Turnebus lib. IV. Aduerſ. cap. XV. *Palpo percutere apud Plautum, eſt blando manûs plauſu, & velut poppyſmo tangere.* de quo Maro Georg. III.

—— Blandis gaudere Magiſtri
Laudibus, & ſonitum plauſæ ceruicis amare.

Certè ad aſſentationem Iuuenalis retulit Sat. VI.

—— Frontemq; manumq;
Præbebit vati crebrum poppyſma roganti.

Et Plinius quemdam equi mulcatorem poppyzonta appellat lib. III. cap. X. Crebra eſt de hoc plauſu equino apud Poëtas mentio. Virgil. lib. XII. Æneid.

Circumſtant properi aurigæ, manibuſq; laceſſunt
Pectora plauſa cauis. ——

Silius lib. IV.

Tum ſtimulans grato plauſæ ceruicis honore,
Cornipedem alloquitur. ——

Prudentius Hymno II. Periſteph.

—— Blandíve manu palpata Magiſtri,
Imperiumq; equitis antè ſubacta pati.

His enim blanditijs equorum animi ad capiendas belli artes adducuntur, nec re aliâ magis

Fingit equum tenerâ docilem ceruice Magiſter
Ire viam, quà monſtrat eques. ——

Nobilis enim equus, ait Cobares apud Curtium lib. VII. *vmbrâ quoque virgæ regitur.* Ordinem huius diſciplinæ placet à Marone audire. Is ita de equorum inſtitutione lib. III. Georg.

Sin ad bella magis ſtudium, turmaſq; feroces,

Pri-

Primus equi labor est, animos atque arma videre
Bellantum, lituosq́; pati. ——
Atque hoc iam primò depulsus ab vbere matris
Audiat. ——
At, tribus exactis, vbi quarta accesserit ætas;
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusq́; sonare
Compositis, sinuétque alterna volumina crurum,
Sítque laboranti similis.

Sanè ita educatio instituenda est. *Nam vt pueris necessariò adiungitur pudor & laudis studium, ita equis addendum calcar & frenum*, ait Lycon Troadensis apud Laërtium. Quamquam nolim hac equitem distineri, dum equi nondum è pullis in adolescentiam euasère. Domitoris id munus est. *Nam longè satius est*, ait Xenophon lib. de Re equestri, *perito iam equitandi sese exercere, quàm occupari in pullis domandis. Quare eques tradet pullum suum domitori, sic tamen, vt non secùs ac si filium Magistro erudiendum traderet, præscribat quomodo instructum reddi velit.* At post hanc quasi infantiam, eques ipse equum suum bello formabit ampliùs, eodem etiam ordine exercitationis. Primùm demet equo timores omnes vsu atque consuetudine. *Pauidum enim ad omnia animal equus*, vt Curtius lib. VIII. & Xenophon lib. de Re equestri: *Repentina omnia in equo perturbationes efficiunt.* quod de inexercitato atque insueto plus nimio verum esse, Statius lib. X. ostendit.

—— *Patulas saltu transmittere fossas*
Horror equis, hærent trepidi, atque immanè pauentes
Abruptum mirantur equi. ——

Quin vel re minimâ terreri, Horatius insinuat libro III. Odâ XXVII.

Rumpat & serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagitta
Terruit mannos. ——

Imò Herodotus lib. VII. *Canis inter equi pedes intercursu equum improuisò deterritum, & erectum in pedes excussisse Pharnucem* narrat; vt nihil miri sit, sic pauefactos Hippolyti equos,

equos, apud Tragœdum, horribili monſtri aſpectu:

Tum verò pauidâ ſonipedes mente exciti
Imperia ſoluunt, ſeq; luctantur iugo
Eripere. ———

Cùm igitur in bellis & gladiorum fulgor, & tormentorum fulmina ac fragor, cadauerum humanorum aſpectus, vel conſtantiſſimos viros perterrefacere poſſint, curandum ſeriò, ne equi tantarum rerum inſolentiâ perturbentur. Id Damis apud Philoſtratum lib. II. ſuaſit, ſuo illo æuo, quo tamen quieta prçlia, nec fulmen vllum igneum; ſed ſolus gladiorum galearumque nitor emicabat. *Equum*, ait, *aſſuefacere oportet, ne clypei ſonitum, aut fulgentis galeæ ſplendorem, néve pugnantium clamorem perhorreſcat; hæc enim omnia equeſtri ſapientiæ conuenriunt.* Profectò igitur nunc longè conueniunt magis, cùm horrenda illa tonitrua fulminaque ænearum machinarum, cùm minorum fiſtularum propinqui ignes ſonituſque ſimul mugiunt ac lucent. Quare non reijciam Perſarum conſilium, qui, teſte Æliano Hiſt. lib. XVI. cap. XV. *Armata cadauerum ſimulacra fœno paleaq; effarta equis ſubijciebant, vt cæſorum in bello conſpectum ferro conſueſcerent, ne rerum terribilium metu affecti, ad rem militarem inutiles eſſent.* Sanè, ni vſu aſſuêrint equi, ſuadeam eos omitti cum Xenophonte de Re equeſtri: *qui enim formidoloſi ſunt, non ſinunt à ſe malum dari hoſtibus, quin equitem ſæpè fruſtrati, in maximas conijciunt difficultates.* En exemplum à Liuio lib. X. *Eſſedis carríſque ſuperſtans armatus hoſtis, ingenti ſonitu equorum rotarúmque aduenit, & inſolitus eius tumultus Romanorum equos conterruit. Ita victorem equitatum velut lymphaticus pauor diſſipauit.* At opportunè Xenophon libello de Re equeſtri monet, non irâ, non vi, non flagris metum hunc dedoceri, ſed blanditijs potiùs ac morâ. *Equus*, inquit, *ſi, quid fortè mali ſuſpicatus, accedere aliquopiam nolet, demonſtrandum illi, quòd ea, quæ auerſatur, fugienda non ſint; hoc quidem equo animoſo: ſin erit timidior, illud ipſum, quod ei horribile videbitur, contrectabimus, & leniter eòdem ipſum adducemus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutiunt*

equis. Nam quia tum malè mulctantur, huius etiam, quæ suspicione suâ refugiunt, caussam esse suspicantur. & post pauca: *Si quid fortè perculerit equum, ostendere oportebat, placando, non sæuiendo, terribile non esse.* Tenuisse videtur id præceptum Alexander in domando Bucephalo, *quem* (vt Plutarchus in eius Vitâ) *animaduertens perturbari aspectu vmbræ, qua tremens & agitata ei appropinquabat; freno correptum aduersus solem obuertit. Deinde, cùm paululùm palpasset, manúque leniter ductâ demulsisset; vt irâ repletum vidit, sensim abiectâ chlamyde in eum se extulit, tutóque consedit; leuitérque habenâ frenum adducens, absque ictu vllo aut conuulsione compescuit. Vt minas eum posuisse, & iam cursûs cupiditate æstuare sensit, laxatâ habenâ, currentem asperâ voce & pedum pulsu instigauit. Cùm, qui aderant, anxij primùm tacitique spectassent, postquam exultans gaudio, saluus retroacto equo rediit, omnium acclamatione sublatâ, Philippus præ lætitiâ etiam illacrymasse narratur, capútque filij (cùm equo descendisset) osculatus dixisse: O fili, Regnum tibi par quære; Macedonia iam te non capit.* Porrò alia periculosa quoque bello vitia detegit ibidem Xenophon, quæ carptim colligam, vt equis eximantur. I. *Sunt, qui recusant cum equite ab alijs equis digredi.* II. *Reperiuntur, qui de malâ educatione, ex equitationibus recurrunt ad domesticos recessus.* III. *Qui extimulati non obtemperant. Equus autem immorigerus non solùm inutilis est, sed sæpenumerò proditoris vicem obtinet.* IV. *Detrectationes frenationum & conscensionum, & si qua alia renuat equus, post defatigationem meliùs comperiuntur.* V. *Duri oris equos prodit mutata subitò equitatio: nam plerique nolunt excurrere, nisi ita flexus eueniat, vt improbior maxilla domum & ad reditum conuertatur.* In vitiosis quoque Nonio censentur equi *tortores*, quos Plautus *cruciantes*, Lucillius *succussatores* & *succussarios* appellat. Alia, quæ prætereà à Scriptoribus notantur vitia, huiusmodi sunt, vt omnino emendari non queant, de quibus iam suprà Lib. II. Cap. I. Quàm optandum ergo, essent equi omnes, qualis ille Deuxippi equus, qui, auctore Suidâ in voce Ἵππος, *ita institutus erat, vt & sine habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim*

proce-

procedente placidiſſimè ſtaret; & declinante vt circuiret, atque in gyrum duceret, agillimè conuerteretur. Aut, ſi is pro militari tranquillior; quantò melior ille Mezentij Rhœbus Æneid.x.

—— Hoc decus illi,
Hoc ſolamen erat; bellis hoc victor abibat
Omnibus. ——

An non hunc talem ſic affari lubeat cum Marone:

Rhœbe diu (res ſi qua diu mortalibus vlla eſt)
Viximus: aut hodie ——
Victor eris mecum; aut (aperit ſi nulla viam vis)
Occumbes pariter: neque enim, fortiſſime, credo
Iuſſa aliena pati, & dominos dignabere Teucros?

Danda igitur opera (monet Hipparchum Xenophon) *vt commodos & faciles habeamus equos, cùm contumaces hoſtibus magis, quàm noſtris, ſint auxilio.* Quamquam Germanis olim nullam eius rei fuiſſe curam, Tacitus de horum moribus refert. *Equi, inquit, non formâ, non velocitate conſpicui; ſed nec variare gyros in morem noſtrum docentur: in rectum, aut vno flexu dextros agunt, ita coniuncto orbe, vt nemo poſterior ſit.* Et Cæſar vſu didicit, inidoneos bello Germanorum eſſe equos. De ſe ſcribit lib. VII. Bell. Gall. *Trans Rhenum in Germaniam mittit ad eas ciuitates, quas ſuperioribus annis pacauerat, equiteſq; ab his accerſit, & leuis armaturæ pedites. Eorum aduentu, quòd minùs idoneis equis vtebantur, à Tribunis militum, reliquiſque, ſed & equitibus Romanis atque Euocatis, equos ſumit, Germaniſque diſtribuit.* Doceri tamen ad ſtatum dum deſiliunt equites, aſſuefierique laboribus, ſcribit lib. IV. eiuſdem Belli: *Iumentis Germani importatis non vtuntur; ſed quæ ſunt apud eos nata praua atque deformia, hæc quotidianâ exercitatione, ſummi vt ſint laboris, efficiunt. Equeſtribus prælijs ſæpè ex equis deſiliunt, equóſque eodem permanere veſtigio aſſuefaciunt.* Credibile, id facilè doceri equos, quibus nihil ingenij ad meliores artes. Stare enim & laborare, vel muli docentur. At verum eſt, tum Germanos quoque equitatu non valuiſſe, vt ibidem Tacitus prodit: *Plus penes peditem roboris, eóque mixti præliantur.* Quibus

igitur equitatus cordi eſt, curæ ijs ſit & equorum cultus, vt idoneos habeant ad omnes belli vſus. Tales certè exercitatione redduntur. Qualis verò exercitatio eſſe debeat, Xenophontis verbis præſcribam ex libello Rei equeſtris. (præcedenti enim Capite non equi, ſed equitis inſtitutionem ſcripſi.) *Faciendum*, inquit, *periculum omnium quæ in bello obijci conſueuerunt; quæ ſunt, foſſam tranſilire, ſuperare vallum, in collem erumpere, de colle deſilire.* Iterùm poſt multa: *Obſcurum non eſt, in prælijs quoque flexus vſurpari, cùm inſequendi hoſtem, tum ſe recipiendi gratiâ. Iam verò poſteaquam ſatis eſſe exercitij videbitur, profuerit tum poſt quietem repentè incitare equum, aliquando auerſum ab alijs equis, aliquando ad eos verſum; itemq; de celeritate ſtatim remittere, nec non conſiſtere eum pati, & mox flectere atque incitare: non enim dubium, quin venturum tempus ſit, quo ambobus illis opus fuerit.* Planè ita ad voluntatem equitis fingendus equus eſt, vt nihil vmquam faciat voluntatis ſuæ, ſeu feſſus ſeu recens; ſed perinde cum eo conſentiat, ac ſi in equitem ſuum verſus, vnus eſſet Hippocentaurus. Ita Chryſantas lib. Pædiæ Cyri apud Xenophontem: *Ex omnibus animalibus maximè amo Hippocentauros, ſi fuerunt; quippe qui & hominis vterentur prudentiâ, manuumq; artificio & equi haberent velocitatem ac vires*, &c. *Itaque etiam ipſe, ſi fiam eques, mecum ſanè habebo hæc omnia*, &c. *At ego, ſi equitare didicero, cùm in equo fuero, agam ſcilicet quæ Hippocentauri ſunt; cùm ex equo deſcendero, & cœnabo, & induar, & me quieti dabo, quemadmodum alij homines. Quare quid aliud futurus ſum, quàm diuiſus Centaurus, ac rurſum compoſitus?* Alioqui nihil expectandum ab indomito immorigeroque, niſi

Vt ferat in præceps dominum obluctantia fruſtrà
Frena retentantem durior oris equus?

Eâ re prudenter magnus ille Sfortia præcepit Franciſco filio, *ne vmquam indomiti oris equo vteretur, doctus periculo ſuo*, ait Iouius: *memorabat namque ſe ab equo (cui, ob oris contumaciam, Draconi nomen) in foſſam aliquando præcipitatum, necquidquam retinentem frena, cùm Braccianus hoſtis ex inſidijs ſibi immineret.*

ret. Qui ergo nactus eſt equum omnino imperitum ſaltuum, ait loco dicto Xenophon, *is vacuum illum, prehenſo loro ductorio, tranſgreſſus prior foſſam, attrahito ad ſaltandum. Quòd ille ſi renitatur, à tergo aliquis flagrum aut virgam ſummis viribus incutiat; ita tranſiliet non ſolùm illud ſpatium, ſed longius etiam quàm debuiſſet, & in poſterum non exſpectabit verbera, ſed vbi ſenſerit modò ponè accedere aliquem, ſponte ſaliet. Poſtquam vacuum aſſuefeceris, agitabis etiam inſcenſum; primùm equidem trans minores foſſas, mox etiam latiores. In conatu autem ſaliendi ſubdes calcaria.* Vſum ſuum habet ſubinde, vt ſaltu inſigni opus ſit, aut hoſtis certè in te inſiliat. Narrauit mihi Comes Henricus Bergius, machinarum caſtrenſium Præfectus, Equitum Pro-Magiſter, cùm aliquando vim magnam hoſtium ipſe minore equitum numero diu ſuſtentaſſet, foſſam pedum vicenûm equeſtri ſe ſaltu tranſmiſiſſe, neque aliter fuiſſe euaſurum. Referam quod ipſe vidi, & videns propè illacrymatus ſum. Inter Crutznacum & Alzæum (oppida inferioris Palatinatûs) dimidio à Crutznaco lapide, lapides duo in agro defoſſi, eminent altitudine pedum ferè trium, diſtantes inuicem interuallo pedum XXVI. In his inciſa imago equi ſalientis, adſcriptuſque dies, quo Fridericus II. Comes quondam Palatinus, tantum ſpatij eques vnico tranſuolarit ſaltu. Hos lapides cùm viderem, tacitus mecum ingemui, & Heu, inquam, Magne quondam Princeps, quàm infauſto ſaltu è Palatinatu in Bohemiam, è Bohemiâ in exilium deſiluiſti! Sed alter, quem iam producam, non patriam modò, at vitam etiam equeſtri ſaltu amiſit. Vetus monimentum in Caſtro Ambroſſ. prope Oenipontum teſtatur, equum ab ephebo nobili ſubditis calcaribus admiſſum, vt foſſam XX. pedes longam tranſiliret. Tranſilijt; ſed eques & equus ſubitâ & vnâ pænè morte conciderunt. Id equi exuuiæ & ephebi veſtes hodieque loquuntur, ait Hippol. Guarinonius lib. VI. & ex eo Ieremias Drexelius Prodromo Æternitatis, lib. I. cap. I. §. XX. Denique monet Xenophon in Hipparcho, vt *celeri vtantur incitatione equites per omne locorum genus*, ne loci

nempe vllius difficultatem detrectent equi. *Etenim hoſtes*, inquit, *aliàs in alijs conſiſtunt locis*. Has ob res credo præcipuè inſtitutam equeſtrem illam ambulationem ter in menſem, de quâ ex Vegetio ſuprà. addit enim ad calcem cap. XXVII. lib. I. *non ſolùm in campis, verùm etiam in cliuoſis & arduis locis, & aſcendere & deſcendere vtramque aciem* (equitum & peditum) *coactam fuiſſe*. Certè vel aduerſus morbos ſalubris ea ambulatio fuerit; *nam equorum præter conſuetudinem otiantium pedes vitium contrahunt*, auctore Plutarcho lib. V. Conuiual. cap. IV. Vt abſoluam, Militiâ hac noſtrâ diſcrimen faciendum equorum eſt; intereſt enim, quis cui equiti conueniat aut neceſſarius ſit equus. Lancearius (cuius vis tota in celeritate curſûs eſt) omnino præſtanti atque exculto eget equo, qui nempe artem vniuerſam teneat, inceſſûs, ſaltûs, curſûs, flexûs: *καλπάζειν* id vocat Plutarchus, Pollux *ἱππασίαν κυκλοτερῆ*, rotundum curſum, quod vulgò *galop* dicimus. Hi equi, quòd magnis impendijs inſtruantur, quòd rari reperiantur, fecêre quoque vt raræ eſſent paucæque lancearum turmæ, quod notat VValhauſius. Quiraſſario ſufficit equus quilibet robuſtus, modò morigerus ſit. Nam aut gradatim incedit, aut ſuccuſſatim; non currit, niſi cùm hoſtem fugientem perſequitur. Arcabuſarij & Muſquetarij Franqui celerioribus vtuntur, etiamſi ad exiguam elegantiam doctis, modò obſequentes ſint. Dragonarijs equitibus doſſuarij ſarcinarijque caballi ad iter ſat ſunt, cùm pedites ipſi pugnent. An probanda ſit Gothorum cautio, Olaus arbitretur. Is ſcribit lib. VIII. cap. XI. *Gothorum morem eſſe, vt iunioribus equitibus equi ſeniores dentur, iuniores ſenibus*. Quâ de cauſſâ? Ne iuuenes, inquit, equis generoſioribus plus nimio exultent atque laſciuiant, ſenes ne vetulis indormiant. Ego mauelim neque ſenes equos eſſe, neque vetulos equites eſſe, neque iuuenes laſciuos eſſe; ſic certiùs cautum erit. Rectè à Poëtâ monitum:

Solue ſeneſcentem maturus equum. ——

CA-

CAPVT III.

Equiti quanta equi ſui habenda cura.

Equi neglecti, amorem exuunt. Xenophontis de equorum curâ præcepta. Rebus octonis omnis ferè equorum cura continetur. Ducum quorumdam in equos laudata cura, quorumdam inſanus amor. Viduæ Romanæ equos publicos curant. Triarij in caſtris equiti, equorumque ſaluti excubant. Equus vinculis ſolutus quantas dederit turbas. Calceis amiſſis equus Sfortiam propè perdit. Non facilè militaris equus alteri commodandus. Salubre, noſſe equeſtribus morbis remedia; ſed vitandæ incantationes, & ſuperſtitioſæ aſperſiones. Ad Cælitum opem pro equorum ſalute decurrendum. Quid equiti medeatur ex equitatione aduſto.

LIBYES *neque pabulum equis ſuis offerunt, neque, cùm laborauerint, ſtrigili perfricant, neque cubilia ſubſternunt, nec vngulas expurgant; nam equi eorum apti ſunt, patienteſq; ad omnem dominorum negligentiam perferendam,* ait Ælianus. Singularis gratia, quæ Libyco cælo contigit, qualem nempe è ſegnioribus equites multi optarent, quibus Horatianum illud placet,

—— *Equus vt me portet, alat Rex.*

qui Cenſori, vt Gellius refert, reſpondere audeant: *Ego me, at equum meum Statius ſeruus meus curat.* Homines cenſurâ digni! Sed alibi profectò nec tam ſobrij nec tam obſequentes equi naſcuntur, atque in Libyâ. Noſtrates eſſe, bibere, & quieſcere volunt, poſtquam à labore redeunt; aut opus ieiuni & feſſi recuſent. Id Plutarchus libello de Fraternâ charitate monuit. *Equus,* ait, *ſuapte ſponte hominis amans eſt, at niſi foueatur, eiq; proſpiciatur, exuit charitatem.* Equus ergo curandus ſedulò. Quibus, inquies, rebus? Stabulo, pabulo, potu, ſtrigilatione, lauatione, ligatione, calceatione, medicatione, & quiete. De ſtabulo pabuloque Xenophon lib. Rei equeſt. *Stabulum ædificatum habere expedit, vbi quàm frequentiſſimè ob oculos domini equus verſetur. Ipſiuſq; equi veluti conclaue ita conſtrui optimum, vt non magis pabulum de præſepi, quàm cibus domini de penu, ſubduci furto poſſit. Qui quidem in hoc negligens eſt, is ſe ipſum,*

ipſum, vt ego opinor, negligit. Manifeſtum enim eſt, in periculis equum corpus domini accipere tamquam depoſitum. Id conſilij probaſſe viſus Perſa ille, qui apud Ariſtotelem lib. I. Oecon. cap. VI. interrogatus, *quæ res præcipuè ſaginaret equum*; reſpondit: *Oculus domini.* Certè: nam ſi equi omnes æquè ſaperent atque elephas ille apud Athenæum, qui hero ſuo prodebat pabuli ſui ſublectorem, minor eorum cura haberi poſſet. Sed non ita cata ſunt animalia; nec loquaces equi omnes, vt Homericus ille Xantus, quem Iuno vocalem reddidit Iliad. XIX. De potu Leo Imper. Tact. cap. VII. §. XXV. *Æſtate ne equum ad crebrò bibendum aſſuefacias, quâ de cauſsâ minùs vtile eſt ad flumen caſtra ponere.* De ſtrigilatione inſigne Aureliani Imperatoris præceptum eſt: *Eques ipſe equum ſuum perfricet.* Sed longè admirabilius Ateæ Scytharum Regis exemplum, quod Plutarchus in Apophthegmatis adfert. *Hic Rex*, ait, *equum ſtrigili purgans, Legatos Philippi interrogauit, an hoc quoque Rex ipſorum faceret.* Si rogaret nunc Ateas, an gregarij equites id facerent, quàm multos impolitiæ reos, ob neglectum cultûs nitoriſque, deprehenderet? De lotione Statius lib. IV. Thebaïdos:

—— *Eleis auriga laboribus actos*
Alpheo permulcet equos. ——

Et aquę affuſionem Feſtus inſinuat. *Naſſiterna, aquarium*, inquit, *vas, quo equos perfundunt.* Videtur reuerà maximorum Ducum non vltima ea fuiſſe cura: nam & Scipioni *luſtranti equos & currus, Marius equum & mulum optimè à ſe habitos educatoſq; adduxit, & laudem prouerbio propagauit, Mulorum Marianorum*, ait Plutarchus in Marij Vitâ. Quid? quòd multorum non cura modò, ſed amor etiam in equos nimius extitit, ne dicam ſtultus. qualis enim Caligulæ furor, equo ſuo menſam apponentis, hordeum vinumque ex auro præbentis, Conſulatum promittentis, Sacerdotio ſuo collegam aſcribentis? Quod ergo de Galliæ cauponibus prouerbio iactari ſcribit Aldrouandus lib. I. Quadrup. fol. LIII. *Galliam paradiſum eſſe hominum, ſed infernum equorum*; id aliquis non inſcitè

ſcitè dixerit de Romanis & Libybus, *Romam fuiſſe paradiſum equorum, Libyam infernum.* Certè viduis Romanis equorum alendorum commendata cura fuit à Seruio Rege, vt Liuius lib. I. ſcribit; & Triarijs ipſis equorum mandatæ excubiæ in caſtris, auctore Polybio lib. VI. vt iam Græcia Latio nequeat obijcere Andromachen, quã Hector apud Homerum Iliad. *θ.* fatetur, priorem melioremque equorum ſuorum, quàm ſui reducis, habuiſſe curam. At quę illæ excubię Triariorum? Lege Caſtrametationem Polybij. *Triarij*, inquit, *vt quique proximi ſunt poſt turmas locati, quotidie turmis equitum miniſteria præbent,* (φυλακεῖον *excubiam* vertit Lipſius) *& cuſtodiunt etiam alia, ſed præſertim equos, ne aut implicati vinculis lædantur, futuri inutiles ad opus; aut ſoluti atque inuicem irruentes, turbas tumultuſq; excitent in caſtris.* O ſingularem equorum curam! Minutias cenſeat, qui militiam ignorat. At qui nouit, quantæ paruis ex rebus fiant in bello commutationes, is ſcilicet nihil huiuſmodi minutum ducet. Operæ pretium eſt à Tacito periculoſiſſimæ turbationis cauſſam audire lib. I. Annal. *Fortè equus, abruptis vinculis, vagus & clamore territus, quoſdam occurrentium obturbauit. Tanta inde cõſternatio, Germanos irrupiſſe credentium, vt cuncti ruerent ad portas, quarum decumana maximè petebatur, auerſa hoſti, & fugientibus tutior. Cæcinna, comperto vanam eſſe formidinem, cùm tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obſiſtere aut retinere militem quiret, proiectus in limine portæ, miſeratione demum (quia per corpus legati eundum erat) clauſit viam. ſimul Tribunus & Centuriones falſum pauorem docuerunt.* An hæ minutiæ ſunt? *Ligatio* ergo equi adhibenda, non noctu ſolùm, ſed etiam interdiu. Et en alterum non minorem ab equo vnico tumultum diurnum, per hanc tam exiguam incuriam, bello Saladini contra Chriſtianos. *Quidam eques noſter,* ait Æmilius initio lib. VI. *ante ſigna res gerens, in pedes ſe excepit, equuſq; ſe circumagens, refugiebat in caſtra. Sublato à circumſtantibus clamore, vt prehenſis habenis ſiſteretur; qui rem ignorabant, de Anteſignanis actum, primamq; aciem cæſam eſſe rati, cedere cœperunt, ac reliquam inclinarunt*

runt aciem. Nec Saladinus præbenti se fortunæ defuit: reuocatis suis, in nostros fertur, &c. Pergo minutus esse in rebus periculo magnis. *Calceationem* præscribo auctoritate Flaminij lib. I. cap. V. Is suadet, vt *eques quilibet* (dum fortè casus incidet) *calceare equum norit, & frena ephippiaq; fracta tumultuariè instaurare.* Certè non semper ad manum calcearius est, quem vnum nostrates turmæ singulæ adhibent: quare suadeam saltem equi calceos priùs inspici, manuque explorari, quàm equum educi, aut conscendi. Narrat Iouius, Sfortiæ contigisse, vt in Vmbris equo pugnans, inter præliandum soleis omnibus excalceato, eoque in manibus hostium relicto, vix ipse pedes effugerit. An paruum à soleis discrimen? Præter minutas hasce curas, multis ita cordi est equus suus militaris, vt non nisi grauatè alteri rectori eum commodato dent. Prouerbio iactatum scio apud quosdam, ternas res non facilè esse commodandas, vxorem, equum, crumenam. Et certè equi militaris negandi graues videntur caussæ. Sicut enim ferè corrumpere solet chelym aut barbiton qui ignarus est canendi; ita aphippus aliquis equum facilè aut ad priscos mores reuocat, aut noui aliquid vitij affricat. Nam vsu experientiaque videmus verum esse illud Nasonis:

Quem portent ipsi scire videntur equi.

adeoque absente rectore consueto, lasciuire & ferocire solent, iuxtà ac pueri amoto pædagogo. Vanus sim si Phaëthontis fabulam adferam, quem paternos regentem currus equi inobedientes excusserunt. Rem dicam facetam, sed fide certiore testatam. Narrat Gregorius Tolosanus lib. XIII. de Republ. c. XIII. §. IV. Episcopo cuidam præstantem fuisse equum, quem Episcopi frater, homo militaris, tam vehementer ambiebat, quàm Episcopus amabat. Is homo cùm sciret Episcopum (dum iter equo faceret) solitum Canonicas Preces recitare, clanculum sæpiùs equum Episcopi inscendit, asperaque voce idemtidem repetens exordium illud Canonicarum Precum, *Deus in adiutorium meum intende*, simul equum calcaribus stimulabat adeò, vt equus aut calces excuteret,

teret, aut in pedes se erigeret, ad excutiendum vectorem. Id ergo cùm fecisset frequentiùs, equum tandem eâ Precum præfatione admonitum territumque assuefecit calcitrare. Episcopus fraternæ sycophantiæ ignarus, Preces (fortè equo vehens) cùm de more ordiretur, ecce tibi equus, solitâ Precum inchoatione auditâ, erigit se, excutitque sessorem. Tum Episcopi frater (qui hanc scilicet ansam dudum captarat) equum sternacem vt sibi Episcopus daret, per insignem astum impetrauit. Vide quàm sit intutum alteri equum suum commodare. Certè fuêre equi, qui quasi indignati, alium nullum præter dominum suum admisêre. Plinius libro VIII. cap. XLII. *Neminem*, inquit, *alium Bucephalus Regio instratus ornatu quàm Alexandrum recepit in sedem, alios passim reijciens. Nec Cæsaris Dictatoris quemquam alium recepisse dorso equus traditur.* Gregorius quoque, egregiâ sanctimoniâ Pontifex, narrat equum, quem Nobilis quidam commodarat Ioanni Pontifici Maximo, ad Iustinum Cæsarem proficiscenti, numquam deinceps feminam vllam dorso vehere sustinuisse. Iam medicinas nosse, equisque ægris facere posse, saluberrimum fuit. Eas hîc perscribere (quod accuratè lib. IV. Flaminius fecit) operæ non duxi. Extat Vegetij Renati liber de Veterinariâ seu mulo-medicinâ; & (cuius labor perijt) Absyrtus quidam olim copiosè id præstitit, auctore Suidâ. Ἱππιάτρους quoque equorum medicos, Valerius lib. IX. cap. XV. *Equarios* appellat; indicio, Romanis fuisse non ignotos. Et quî potuissent ignoti esse, cùm *Herophilus equarius Medicus, C. Marium septies Consulem auum sibi vendicando, extulerit se adeò, vt patronus à Collegijs ferè omnibus adoptaretur?* Porrò, *ad Decurionem etiam, curam sanitatis tam hominum quàm equorum pertinuisse*, Vegetius scribit lib. II. cap. XIV. *Sed rei militaris periti*, inquit lib. III. cap. II. *plus quotidiana armorum exercitia ad sanitatem militum putauerunt prodesse, quàm Medicos. Quare equites non solùm in planis, sed etiam abruptis, & fossarum hiatu difficillimis semitis, seque & equos suos assiduè exercere iusserunt.* Vtile medicinæ genus, sed durum, inquiet quispiam.

Femora enim atteri adurique equitatu, notum esse Plinius scribit lib. XXVIII. cap. XV. Ita habet, sed accipe ab eodem Medico sanitatem. *Vtilissimum est, ad omnes inde caussas spumam ex ore equi illinere*. Equus ergo quod affrictu læsit, spumâ lenit. Proba hæc medicamenta sunt, sed obseruet Magister equitum, prohibeatque (quod inter equites solitum) ne quisquam, verbis in equi aurem insusurratis, pedum vitia sanet; ne quis solearum clauos incantet, aliáve id genus amuleta adhibeat. Ethnicorum sunt illa vestigia, qui Taraxippos colebant auertendis equorum pauoribus, Hipponas præficiebant custodiendis stabulis, certaminum præsagia sumebant ex equorum nutibus, superstitiosâ aspersione equos lustrabant. de quo ritu Vlpianus De his qui notantur infamiâ lib. IV. *Qui aquam equis spargunt*. Nam Philippus Rubenius lib. II. Elect. cap. XVIII. ea verba, aliter quàm Alciatus, de lustratione quadam accepit. Charisius lib. I. *Ad aquas an ad equas vocari, dici debeat, quæsitum est*, &c. *Melius ad equas. quòd olim greges equorum in circum inducebantur, ibiq; per populum cursu aquabantur*. Procul superstitiosa hęc à Christiano equitatu habenda sunt. Ad Cælitum opem perfugium certius, medelaque præsentior equorum in morbis. Strator quidam Valentis Imperatoris, equo ex Imperatorijs optimo, post equariorum omnium desperatas artes, salutem quærere non dubitauit ab sancto Aphraate etiamtum viuo. Is, post fusas Deo preces, cùm haustam è puteo aquam Crucis signo expiasset, equo bibendam præbuit. *Deinde cùm oleum diuinâ inuocatione impleßet benedictione*, ait Theodoret. Philothei cap. VIII. *equi ventrem inungit, & manûs contrectatione statim morbus est sublatus*. Loquuntur affixa templorum tholis anathemata, qui Indigetes his malis auertendis aduocandi sint, ne ad impia veneficorum sacra adeatur. Addam tamen naturale medicamentum, paucis fortè, nisi Plinij lectoribus, notum. Is libro XXVIII. cap. XIX. *Dentes*, inquit, *luporum maximi equis adalligati, infatigabilem cursum præstare dicuntur*. Iam verbis Xenophontis (quæ ille de Re equestri) vltimam curando-

rum

rum equorum partem, Quietem nimirum, abſoluo: *Optima videtur nobis inſtitutio, vt equo quies contingat, poſtquam voluntati agitatoris obtemperauerit.* Hoc nempe ſe munere quaſi laudatum ſentiet ad benefacta; redibitque obſequentior ad conſuetum laborem ſpe ſecuturæ quietis. Recentem ſanè, non feſſum in pugnam venire neceſſe eſt, aut *Canterius in foſſâ,* inſtarque Lucilliani illius erit,

Succuſſatoris, tetri tardiq; caballi.

Sit modò equiti ea cura ad pugnam, quæ Caligulæ ad Circum. Is, Suetonio teſte, pridie quàm ederentur Circenſes, viciniæ ſilentium indicebat, ne ſomnus Incitati ſui nocturno ſtrepitu interrumperetur.

CAPVT IV.

Equitum veterum nouorumq; diuerſa genera.

Decem ferè de cauſſis diſtincta equitum nomina: ob dignitatem, cenſum, genus pugnæ. genus armorum, munus, mores, patriam, præſidium, auctores, tempus. Dictum de ſingulorum generibus; de nominibus quoque equitatûs recentioris.

ROMANIS ſecundùm dignitatem *diuiſi equites in Legionarios & Alarios,* ait Vegetius lib. II. cap. I. Diuerſos certè fuiſſe, Liuius oſtendit lib. XXXV. *C. Liuium Salinatorem,* inquit, *qui praerat Alarijs equitibus, quàm concitatiſſimos equos immittere iubet, & Legionarios equites in ſubſidijs eſſe.* En, vt apertè facit diuerſos Legionarios ab Alarijs. Quinimò Legionarios fuiſſe Romanos, Alarios verò exteros auxiliares vel ſocios, idem indicat lib. XL. *Alarij equites,* inquit, *poſtquam Romanorum equitum tam memorabile facinus vidêre,* &c. Quâ ſententiâ Alarios facit non Romanos. Vocabantur ergo *Legionarij equites,* ait Vegetius lib. II. cap. II. *quos legio proprios ac ſibi inſitos ijſdem matriculis tenet.* Iterùm cap. XV. *Legionarij vocantur, propterea quòd connexi ſunt legioni.* Sic autem erant connexi, vt ſingulæ legionis cohortes (denæ erant) certum haberent ſub ſe numerum equitum. *Prima, quæ à nu-*

vero milliaria dicta, equites loricatos CXXXII. *reliquæ* LX. Vegetius lib. II. cap. VI. Alarij dicti ab alis, in quibus locabantur, non quòd Legionarij quoque in alis non essent, sed vt à Romanis hoc nomine differrent. Tacitus Auxiliares appellat lib. I. Annal. *Legatos præsidio Auxiliarium equitum dimittit.* Iterùm lib. II. Equites Auxiliares *à Ciroualdâ Duce Batauorum.* Inter digniores quoque *Euocati* Romanis erant, qui *vltrò ac sponte in gratiam Consulum militabant*, ait Polyb. lib. VI. veterani nempe & emeriti. Quamquam aliam vocis vsurpationem Suetonius adscribit Galbæ. *Delegit*, inquit, *& equestris ordinis iuuenes, qui, manente aureorum annulorum vsu, Euocati appellarentur, excubiasq́ circa cubiculum suum, vice militum, agerent.* Et hi haud dubiè *Palatini* seu *Domestici*, vt eos vocat Notitia vtriusque Imperij, sic à Palatio domoque Prætoriâ dicti. Rursus Alariorum nonnulli in *extraordinarios* equites excernebantur. *Extraordinarij verò electos significat*, ait Suidas. Sic autem eligebantur, auctore Polybio lib. VI. *De Alarijs accipiunt equitum in extraordinarios partem admodum tertiam, id est de sexcentis ducentos.* Iterùm educebant florem quemdam extraordinariorum, quos Polybius vocat *Ablectos extraordinariorum.* Tacitus alibi: *Electa auxilia. Promotos* equites sic dici in Notitiâ Imperij credo, à promotione. Erant & *Prætoriani equites*, sic appellati, quia Prætori, id est Imperatori, aderant. Imperatori enim fuisse nomen Prætoris, Varro lib. IV. de Linguâ Latinâ docet: *Prætor dictus, qui præiret iure & exercitu*, id est iuri & exercitui, ait Nonius. Hinc *Prætorium*, locus Imperatoris in castris; & in pedite cohors item *Prætoria*, quæ præstò erat Imperatori; quales deinde plurimæ. At plures equites Prætorianos olim non reperio turmâ vnâ. Salustius in Iugurthâ: *Marius cum turmâ, quam ex fortißimis magis quàm familiarißimis parauerat.* Suetonius Claudij cap. XXI. *Troiæ lusum exhibuit, & Africanos conficiente turmâ equitum Prætorianorum.* Meminit eorumdem Tacitus lib. I. Histor. Tranquillus in Caligulâ cap. XLV. & in Seuero Xiphilinus. Ammianus (vt lapsabat id æuum) *cohortem Regalem*

lem appellauit lib. XIX. *Sapor Persarum Rex portis obequitat cum cohorte Regali.* Turma erat, non *cohors*. *Stipendiarios* Vegetius *à factis crebris stipendijs digniores tironibus*, nominat lib. I. cap. I. *Non tantùm à tironibus, sed à stipendiarijs salutio equorum districtè est semper exacta.* quamquam *stipendiosos* ibi legi, quàm *stipendiarios*, non-nemo mauult. Illa ergo nomina dignitas fecit, hoc verò census imposuit. *Equites equo publico.* Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum. Militares* hos appellauit Horatius lib. I. Odâ VIII.

Cur neque militaris
Inter æquales equitet? ——

Prætereà *Ducenarios* è minore censu instituit Augustus, teste Suetonio cap. XXXII. Hi nempe equestrem ordinem faciebant apud Romanos, vti dicendum lib. V. cap. I. Alia nomina varius pugnandi modus equiti tribuit. *Monippi* dicti, qui vnico pugnabant equo. Hos Palæphatus *Celetes* vocat, vt & Plinius lib. XXXIV. cap. V. Seneca *Singulatores* ab equo singulari lib. II. de Benef. cap. XXIII. Sic Festus quoque: *Celsus ex Græco κέλης eques dictus.* Scholiastes Græcus: Κέλης ἵππος μονάμπυξ. id est, *celes equus non iugatus*. Papias in Vocabulario: *Aureax equus solitarius.* Sed *Homerus vnico equo pugnantes equites non nouerat*, ait Pollux lib. I. cap. X. caussam indicaui Cap. vltimo Lib. I. *Amphippi* Polluci sunt, *qui binos equos habebant, quorum alter alteri adiungebatur.* quo loco malè ἄνιπποι, vt Cælius monet; cùm alij sint Anippi, quàm Amphippi, vt mox dicam. Hesychius, *Hamippos*, inquit, *vocant equos pares coniunctos sine iugo.* De Amphippis Suidas quoque: *Amphippi dicuntur desultores, qui duobus equis iunctis sellâ & ephippio carentibus vehuntur.* Ælianus denique lib. de Aciebus: *Istro amni vicinos populos Amphippos vocant, à mutatione equorum.* Romani morem secuti sunt, auctore Festo in Paribus. *Paribus equis*, inquit, *id est duobus, Romani vtebantur in prælio, vt sudante altero, transirent in siccum. & Pararium æs appellabatur, quod equiti duplex pro binis equis dabatur.* In exercitu Hannibalis

Taren-

Tarentinos vocabant, duos secum trahentes equos, ait Liuius libro XXXV. Desultoris officium C. Iul. Hyginus expressit Fabularum cap. LXXX. *Romani seruant institutum, cùm desultorem mittunt. Vnus duos equos habet, pileum in capite: ex equo in equum transilit.* quæ ferè verbis totidem repetita ab Isidoro lib. XVIII. cap. XXXIX. Pulchrè quoque Manilius lib. V.

Nec non alterno desultor sidere dorso
Quadrupedum, & stabiles poterit defigere plantas:
Per quos vadit equos, ludit per terga volantum,
Aut solo vectatur equo. ——

Neque infeliciùs Manilio Silius lib. XVI.

Milite non illo quisquam feliciùs acri
Insultabat equo; vel si resupina citato
Proiectus dorso ferret cùm membra; vel idem
Si nudo staret tergo, cùm rapta volucri
Transigeret cursu sonipes certamina campi.

Illustre Amphippi seu desultoris exemplum est M. Sergius, qui, vt Solinus scribit cap. VI. *duobus stipendijs, primo, aduerso corpore ter & vicies vulneratus; secundo stipendio, dextram in prælio perdidit. quâ de caussâ ferream sibi manum fecit: & cùm neutra penè idonea ad præliandum valeret, vnâ die quater pugnauit, & vicit sinistrâ, duobus equis eo insidente confossis.* Et Titum Imperatorem hîc omisisse sit nefas. *Ille legioni præpositus, quadam acie, equo sub feminibus amisso, inscendit alterum vacuum, cuius rector contra se dimicans occubuerat,* ait Suetonius cap. IV. *Trimarcisij* dicuntur, qui tribus singuli vtuntur equis, apud Pausaniam lib. X. Galli sic in Græcos ibant, Duce Brenno. *Fuêre,* inquit, *supra sexaginta equitum millia ampliùs mille ducenti. Nam singulos equites duo famuli sequebantur in equis, & ipsi equestrium artium maximè gnari. Ii, prælantibus dominis, in extremâ acie consistentes, ei erant vsui; vt, si fortè equus esset amissus, statim suum submitterent: si vir concidisset, seruus in eius locum succederet: quòd si vtrumque belli impetus euertisset, iam præstò erat tertius, qui pro mortuis locum teneret. Iam verò, si vulnera primarius ille accepisset, è secundarijs alter ex acie illum subduce-*

ducebat, alter verò saucij vicem obibat, &c. *Atque hanc institutionem voce patriâ Trimarcisiam nominant: equum enim Marcam appellant*. Fuit is quoque Numidis mos, auctore Liuio lib. XXIII. *quibus Desultorum in modum binos trahentibus equos* (ergo tertio insidebant) *inter acerrimam sæpè pugnam in recentem equum ex fesso, armatis transultare mos erat: tanta velocitas ipsis, tam docile equorum genus*. Ternos item equos Quadis & Sarmatis assignat Marcellinus lib. XVII. *Insidendo velocibus equis & morigeris, trahentes singulos interdum & binos, vti permutatio vires foueat iumentorum, vigorq́; otio integretur alterno*. Sed & *Teutobochus Rex quaternos senosq́; equos transilire solitus, vix vnum, cùm fugeret, mutauit*, teste Floro lib. III. cap. III. Desultores ergo erant hi omnes, qui ex equo transiliebant in equum; eorumq́ue equi *Desultorij* Suetonio in Iulio, dicti. quales & Indorum fuisse Herodotus scribit lib. VII. *Indi*, inquit, *equos Desultorios agebant*. quorum mentio quoque apud Artemidorum lib. I. Oneiroc. cap. LVIII. vbi equum κέλητα seu singularem vocat, vt Pindarus sæpissimè. Sed aliud equitum Desultorum genus erat, qui vnico cōtenti equo, subinde desiliebant ad pedes, pugnabantq́ue pedestri prælio perinde atque equestri. *Celtiberi, duobus gladijs accincti, quando equestri certamine superiores euasêre, ex equis desiliunt, pedestremq́; adiuuant pugnam*, ait Diodorus Siculus lib. V. cap. IX. De Hispanis Liuius affirmat lib. XXIX. initio: *Non sustinuissent tam infestum impetum* (Hispani) *ni Regulus ipse Indibilis, cum equitibus ad pedes degressis, ante prima signa peditum se obiecisset*, &c. *Plures cæsi, quia equos conscendendi spatium non fuerat*. De Germanis Cæsar lib. IV. Bell. Gall. *Hostes vbi primùm nostros equites conspexerunt (quorum erat quinque millium numerus, cùm ipsi non ampliùs octingentos equites haberent) nihil nostris timentibus*, &c. *impetu facto, celeriter nostros perturbauerunt; rursus resistentibus nostris, consuetudine suâ ad pedes desilierunt; suffossisq́; equis, compluribus nostris deiectis, reliquos in fugam coniecerunt*. Sueuis certè Germaniæ populis vulgare id Cæsar scribit libro IV. de Bello Gallico cap. II. *Equestribus prælijs sæpè ex*

equis desiliunt, ac pedibus præliantur, equosq́; eodem remanere vestigio assuefaciunt, ad quos se celeriter, cùm vsus poscit, recipiunt. Insolens mihi visus Daharum mos, qui bini equo vno desultabant (vt alij equites singuli equis binis aut ternis) bello Alexandri, quod Curtius memorat lib. VI. *Siluestre iter aptum tegendis insidijs erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum inuicem singuli repentè desiliunt, equestris pugnæ ordinem perturbant. Equorum velocitati par est hominum pernicitas.* Opportunum horumce Desultorum institutum, vbi incidit necessitas pugnæ, neque tamen equitabiles adsunt campi. Sed quis credat tam morigeros vspiam fuisse equos, qui in bellico illo fremitu, vacui sessoribus non terrerentur, non fugerent, verùm in vestigio remanerent? Næ equites ipsi nostri tam audientes dicto non sunt, absente Præfecto, atque illi equi Germanorum. Attamen sic assuefactos, sic doctos fuisse militares equos credendum est, cùm vsitatissima Barbaris iuxtà ac Romanis & Græcis ea fuerit Desultorum pugna, quorum singulis seruulum fuisse, aut stratorem retinendo equo, nullus credat. Vt lixas aliquot, aut equarios id curasse autumem, haud grauatè adducor; sicut de Dimachis Alexandri, Pollux mox citandus scribit, hodieque seruandis equis Velitum nostrorum (quos *Drageons* vocant) pauci sunt appositi custodes: illorum iumentis quoque, quos Flaminius à Cruce Franquos Musquetarios appellat, equites duo præponuntur. Sic ergo Celeres Romanorum desiliebant, auctore Dionysio lib. II. *Celeres*, inquit, *sæpè in prælijs victoriæ auctores erant, quòd & pugnandi initium facerent, & omnium postremi recederent, & ex equis pugnarent, vbi campus ad equestre certamen esset commodus; pedibus verò, vbi incommodus. Hunc autem morem Romulus mihi videtur à Lacedæmonibus accepisse, postquam cognouit, & apud illos generosissimos quosque iuuenes Regum satellites fuisse, quorum operâ illi vterentur in bellis, vt sibi & in equestri & in pedestri pugnâ propugnatores essent.* Quæ postrema verba notanda sunt, vt antiquiores Romanis Lacedæmones fuisse equorum Desultores sciatur. De ijsdem Roma-

Romanis bello Latino Liuius lib. II. *Tum ad equites Dictator aduolat, obtestans, vt fesso iam pedite, descendant ex equis, & pugnam capessant. Dicto paruêre. Desiliunt ex equis, prouolant in primum, & pro antesignanis parmas obijciunt: & tum demum impulsi Latini, perculsaq; inclinauit acies. Equitibus admoti equi, vt persequi hostem possent.* Iterùm lib. III. bello Sabinorum in Romanos: *Equites duarum legionum sexcenti ferè ex equis desiliunt, cedentibusq; iam suis, prouolant in primum, simulq; & hosti se opponunt: & æquato primùm periculo, pudore deinde animos peditum accendunt. Verecundiæ erat, equitem suo alienóque Marte pugnare, peditem, ne ad pedes quidem digresso equiti parem esse.* Rursus lib. IV. bello Romanorum in Volscos: *Sext. Tempanius Decurio equitum, cùm magnâ voce exclamasset, vt equites, qui saluam Remp. vellent esse, ex equis desilirent; omnium turmarum equitibus, velut ad Consulis imperium motis, Nisi hæc, inquit, armata cohors sistat impetum hostium, actum de Imperio est. Sequimini pro vexillo cuspidem meam; ostendite Romanis Volscísque, neque equitibus vobis vllos equites, neque peditibus esse pedites pares. Cum clamore approbata adhortatio est. Vadit, altè cuspidem gerens, quacumque incidunt, vi viam faciunt. Eò se inferunt obiectis parmis, vbi suorum plurimum laborem vident. Restituitur omnibus locis pugna, in quæ eos impetus tulit: neque dubium erat, quin, si tam pauci simul obire omnia possent, terga daturi hostes fuerint.* Denique lib. XXXIX. *Fugientem in castra equites persecuti sunt, & permisti turbæ hostium intra vallum penetrauerunt. vbi ab relictis in præsidio castrorum prælium instauratum, coactiq; sunt Romani equites descendere ex equis,* &c. *Cæduntur passim Hispani per tota castra,* &c. *Pro concione postero die laudati donatiq; à C. Calpurnio equites phaleris, pronuntiauitq; eorum maximè operâ hostes fusos, castra capta & expugnata esse.* Est & apud Frontinum lib. II. cap. III. exemplum equitum desilientium ad pedes, pugnantiumque, sub Cæsare Germanico. Feliciter quidem subinde; quamquam verissimum aliàs esse censeam, quod Hirtius fatetur lib. de Bello Hispanico: *Ferè apud exercitus hæc est equestris prælij consuetudo, cùm eques ad*

dimicandum dimisso equo cum pedite progreditur, nequaquam par habetur, id quod in hoc certamine accidit. Suâ enim in arte quisque valet plurimùm, minùs in alienâ. Atque his locis omnibus nulla stratoris, aut seruuli, aut equisonis, qui vacuum domini equum teneret, mentio aut vestigium. Docti ergo erant remanere sessoribus vacui, paucorum custodiæ relicti; quod Liuius insinuat lib. II. bello Latino, vbi scribit, *Equitibus* (qui ad pedes desilierant) *equos denuò admotos, vt persequi hostem possent*, planè vt singulis suus redderetur equus: aut certè ipsi repeterent & internossent; quod indicat lib. XXII. de Cannensi clade: *Equitum pedestre prælium fuit, quale iam haud dubiâ hostium victoriâ; cùm victi mori in vestigio mallent, quàm fugere, & inde dissipati omnes sunt, equosq́ue ad fugam, qui poterant, repetebant.* At quomodo poterant internosse quisque equum suum? Nimirum id promptum equiti, quotidie equum suum tractanti, videnti, inscendenti, etiamsi in turmâ magnâ similium aut gemellorum. Quamquam vix dubitem, singulos certo ordine equos dimisisse cum equitio reliquo turmalium suorum: vt fieri nunc debere ostendunt tabulis suis VValhausius & Flaminius à Cruce. Non negem tamen, certius fuisse Alexandri Macedonis inuentum, quod Pollux ei tribuit lib. I. cap. X. *Erat*, inquit, *alia equitum species* διμάχαι (*Alexandri inuentum*) *leuiorem peditis armaturam, & grauiorem equitis habentes apparatum, ad vtramque expediti pugnam, pedestrem scilicet & equestrem; vt in locis, equis conuenientibus, equitarent; si verò in loca equis non peruia venirent, ne imbelles omnino essent, & malum Lydium paterentur; equum famulus quidam, sedulò ob hoc sequens, ab eo recipiebat; hic verò ab equo descendens continuò armatus consistebat.* Profectò sapienter: nam Martiales illos equos quis non vereatur turbaturos aliquid absente magistro, si vel equæ paucæ intersint equis coleatis?

Nónne vides vt tota tremor pertentet equorum
Corpora, si tantùm notas odor attulit auras?
Ac neque eos iam frena virûm, néque verbera sæua,
Non scopuli, rupésque cauæ, atque obiecta retardant

Flumi-

Flumina, correptos vndâ torquentia montes?

Id tamen de seruulo stratore Curtius non narrat, vbi Dimachas describit lib. v. *Alexander delectis equitum sex millibus, trecentos (quos Dimachas appellabat) adiungit. Dorso hi arma grauia portabant; ceterùm equis vehebantur: cùm res locúsque posceret, pedestris acies erat.* Audin'? ne verbum de seruo equorum custode. At Pollucem eâ re non damno: nam Philippus, teste Frontino lib. I. cap. I. equitibus singulis singulos calones concessit. Zengitis quoque Callisthenes seruos singulos. duos etiam Desultoribus singulis, Pausanias lib. x. Aliter Celtiberi conabantur sine seruulo, vacuorum equorum quieti prouidere. *Hi, si Suidæ credimus in voce* Ἴδιον, *proprium hoc habent in pugnâ, vt cùm pedites suos laborare viderint, ex equis descendentes in aciem, equos ordine stantes relinquant. Extremis enim de loris equorum paruos clauos suspendunt, eósque studiosè defigunt: itáque parêre docent equos, & ordine stare, dum reuersi clauos reuellerint.* Parui claui quomodo tenuerint equos? Nam terræ infixi tenere quî potuêre? An arboribus reuincti? vbi tot arbores in campo quolibet vel agro? Prisci *Velites* verè *anippi* dicendi sunt, hoc est, equitibus iuncti. Vt enim Desultores illi veri equites erant, qui de pedibus pugnabant; ita Velites veri pedites erant, sublati tamen in equos, vt equitibus eâdem celeritate adessent, eosque in pugnâ de pedibus iuuarent. Tales eos Valerius describit lib. II. cap. III. *Velitum vsus eo primùm bello repertus est, quo Capuam Ful. Flaccus Imperator obsedit: nam, cùm equitatui Campanorum, crebris excursationibus equites nostri, quia numero pauciores erant, resistere non possent, Q. Nauius Centurio è peditibus lectos expediti corporis, & veloce saltu iungere se equitibus, & rursus celeri motu relabi instituit, quò faciliùs equestri prælio subiecti pedites, viros pariter atque equos hostiũ telis incesserent.* Quod hîc Valerius subobscurè dicit, *equitibus se iungere, & rursus relabi*; Liuius explicatè scripsit lib. xxvi. *Ex omnibus legionibus electi sunt iuuenes maximè vigore ac leuitate corporum veloces,* &c. *eos singulos in equos suos accipientes equites, assuefecerunt & vehi post se, & desilire perniciter, vbi signum*

gnum datum esset. Igitur equites erant ante pugnam, pedites plerumque in pugnâ: nam & ex equis pugnasse subinde, Vegetius indicat lib. III. cap. XXIV. *Velites*, inquit, *iuuenes erant, leui armaturâ, corpore alacri, qui ex equis missilia optimè dirigebant*. auctoritate fortè Dionysij, qui lib. II. cap. II. scribit, *ex equis pugnasse Celeres, vbi campus ad equestre certamen erat commodus*. quamquam Celeres multò Velitibus sunt antiquiores. Velitibus similes Ferentarij nostri Drageons, nisi quòd paulò etiam digniores; quippe qui soli proprijs equis vectantur, cùm illi alienis, & post singulorum equitum terga. Sat varium hucusque equitum genus à pugnandi diuerso more. Iam munus vt multiplex, sic multa quoque nomina fecit. In primis *Comitatensibus* à comitando, quorum plurimæ vexillationes numerantur in Notitiâ Imperij. Sic *supernumerarij equites* & *superflui* à munere Vegetio vocantur lib. III. c. XVIII. qui belli Ducibus præstò sunt, vt in omnem partem subsidio mittantur; superflui nempe turmis constructis; ne, si aliunde decerpantur, eâ parte fors aciem debilitent abstracti. *Subsidiarios* passim Historici appellant. Vt enim Varro lib. IV. Ling. Latin. ait, *Subsidium* dictum, *quia Triarij subsidebant*, prioribus ordinibus in pugnam successuri. sic equites subsidiarij, qui fessis integri submittebantur. *Cursores equites*, vt ex Mauritio quodam Græco Turnebus docet lib. XXII. Aduers. cap. XVI. *qui ante agmen & aciem excurrebant*. *Defensores*, *qui nec ex acie exeunt, nec excurrunt*, auctoritate eiusdem Scriptoris. *Ferentarij equites* appellati, auctore Varrone, *quòd fundis lapidibusq́ue pugnarent, quæ tela feruntur, non tenentur*. vel, si maior Festo fides, *à ferendo auxilio, quòd quidquid opus esset, auxilio ferrent*. vnde nomen habent & à munere, & ab armis, vt mox ex Æliano. *Pabulatores*, Liuius lib. VIII. Decad. IV. *Magna pars oppressa foret, ni statio Pabulatorum, sexcenti equites occurrissent*. Pro armorum genere distinctus quoque eques. *Equestres copiæ*, inquit Ælianus libel. de Acieb. *modo armaturæ inter se distant. Pars enim armis tota obsepta est, & hinc cataphracti. Pars non tota armis tegitur*, &c. *Partis non cataphractæ, alij*

Hastati

Hastati habentur, alij Ferentarij. Hastati, qui manus conserunt, & hastâ cominus decertant: quorum alij scutum gerunt, & inde scutati dicuntur; alij sine scuto solâ hastâ pugnant, qui nomine speciali Hastati vocantur & Contati. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus solent dimicare: quorum alij iaculis, & vocantur Tarentini; alij arcu, qui sagittarij & Scythæ vocantur. Tarentinorum duo sunt genera. Alij longiùs iaculantur, & Iaculatores, ac speciali nomine Tarentini vocantur: alij, cùm semel aut bis iaculum miserint, cominus pugnare incipiunt, &c. *Leues hos nominari solitum est.* De Leuibus meminit & Appianus in pugnâ Africanâ cum Hannibale. *Scipio,* inquit, *iussit Italicos equites ab equis desilire leuiùs armatos.* Suprà Lib. II. Cap. IV. de Arquitibus, Hippotoxotis, Hippacontistis, Scutarijs, Clibanarijs, Cetratis, Armigeris, Restiferis & Iaculatoribus equitibus dictum. Mores præterea equitibus nomina indidêre: nam *Feroces equites* à ferociâ, & *Alites* à celeritate dictos, Notitia recenset. Imò iam venia mihi petenda est, vt Grammaticarum aurium pace liceat barbara pleraque equitum nomina ex eâdem Imperij Notitiâ proferre, ne indiligens habear, qui pro suscepto studio nihil debui videri omisisse, quod ad equestrem militiam spectaret. A patriâ igitur (vt notissima nomina omittam Marcomannorum, Arcadum, aliorumque) *Taifali* equites, & *Stablesiani* vel *Stabliani*, qui Galliæ populi. *Equites Bastai* (quos Dion in Hadriano scribit *armatos transnasse Danubium)* fortè etiam à loco aliquo dicti. *Passerentiaci*, ab vrbe Passerâ. *Brachati*, à Brachâ Hispaniæ oppido. *Cordueni* seu *Cordubeni*, à Cordubâ. *Ala Treuirensium* Tacito. Sic à præsidijs quibus equites imponebantur, *Ala secunda Armeniorum, Oasi minore. Ala prima Abasgorum Oaseos maioris.* Oases vrbes duæ sunt Ptolomæo, quarum maior proxima est Abydo. Auctores equitibus quoque nomina reliquerunt: Theodosius *Alæ Theodosianæ, Constantiacis* Constans, *Honorianis* Honorius. Sic *Ala Petrina, Scriboniana,* Tacito ab auctoribus nominatæ. Ordo denique temporis Alas numeris distinxit, in *primam, secundam,* aliasque deinceps; in

equi-

equites Seniores & Iuniores, in *ſecundo, ſexto, octauo Dalmatas*, aliaque id genus portenta veriùs quàm nomina; quæ audientur Libro IV. Equites æui noſtri, præter Lancearios, ab armis recentibus noua quoque nomina inuenêre. Quiraſſarij, ſeu Coraſſarij, annis abhinc LX. in Galliâ nati, Lancearijs ob exhauſtam bello Nobilitatem deficientibus ſucceſſêre, ait Ioannes Iacobus VValhauſius lib. II. cap. II. ſic dicti ſunt à Coraſsâ, ſeu Cuiraſsâ, vt Liuio *loricati equites*, *à loricâ*, quæ idem ſignificant. lorum enim appellationem loricæ dedit; corium, coraſſæ; Gallicum *cuire*, cuiraſſæ. Hi pro Lancearijs ſubſtituti, hoc ſolo ab his differunt, quòd ſclopo vtantur pro lanceâ, & gradario ſuccuſſarioque equo pro expedito. Hinc Quiraſſarij faciliùs Lancearijs reperti, adeoque plures; nam minore eis opus peritiâ, minoriſque impendij equo, præ dexteritate ſplendoreque Lanceariorum. Campi etiam Belgici montuoſi, non raræ ſiluæ & lutoſa itinera, paluſtre tenaxque ſolum, Lancearijs inequitabilem fecêre terram. his de cauſſis ferè etiam exoleuêre. Arcabuſarij equites ijdem qui Carabini & Bandularij. Arcabuſium enim fiſtulam inſtar arcûs ſignificat, quam Pedemontani inuentores Carabinum appellarunt. Quia verò è torque (quem *Bandulier* vocant Galli) ea fiſtula ſuſpenditur, Bandularij quoque dicti ſunt. Muſquetarij & Haſtati ſeu Piquarij equites, reuerà Velites ſunt, qui non niſi pedibus pugnant; equis impoſiti per iter, ad celeritatem, ne equites morentur; communi nomine *Drageons* appellantur, cuius mihi cauſſa obſcura eſt. Muſquetarij Franqui, quos Flaminius à Cruce inſtituit, nouum omnino nomen ſunt; dubium an feret ætatem. De horum aliorumque armis actum Lib. II. Cap. IV.

CAPVT V.

Equitatûs diuisio.

Legionarij diuisi in Centurias: Socij & Auxiliares in Alas. Centuriæ & Alæ iterùm in Turmas & Decurias. Centuriæ initiò tres, Turmæ decem, Decuriæ triginta, in qualibet Legione. Aucti deinde equites, auctus & numerus Centuriarum, Turmarum, Decuriarum. Æliani partitio & Lycurgi in Οὐλαμὸς. Turmæ & Alæ vnde dictæ. Alæ non plures duabus. Agema Macedonum, & Alæ sacræ quid. Quæ nostri equitatûs diuisio. Quid Globus seu Drungus.

ROMVLVS *trecentos Legionarios equites* (quot initiò numerabantur) *diuisit centurijs tribus. Rhamnenses à Romulo, ab Tito Tatio Titienses appellati. Lucerum nominis & originis caussa incerta est*, ait Liuius lib. I. Deinde fecit equites sexcentos, centurijs tamen non ampliùs tribus, auctore Plutarcho. Mox Tarquinius Priscus, centurijs Romuli tribus addidit alteras tres, equite duplicato in mille ducentos. Denique Seruius, instituto censu equitum ex primoribus ciuitatis, scripsit centurias XII. teste Liuio libro I. Fuêre igitur tum centuriæ XVIII. Legionariorum. Hos legionis cuiusque equites diuidebant *turmis denis*, ait Polybius lib. VI. (vbi *alas* minùs rectè Lascaris vertit) nempe vt in legione qualibet decem erant peditum cohortes, ita cuilibet cohorti sua fuit annexa turma, vt Vegetius lib. II. cap. VI. Caussam consilij huius reddit eiusdem lib. cap. XXI. *Per hanc contextionem in legionibus & cohortibus equitum peditúmque, seruabatur vna concordia*, &c. *nam ita Legionarij equites cohortes suas contubernij affectione venerantur, cùm naturaliter equites à peditibus soleant discrepare.* Placuit & Barbaris Romana partitio, fuereque imitati. Liuius lib. x. Decad. III. cap. XI. *Syphax equites in turmas, pedites in cohortes, sicut quondam ab Romanis centurionibus didicerat, distribuit.* Quid igitur turma? *Terma est*, inquit Varro lib. IV. Ling. Lat. *E in V abijt, quòd terdeni equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Rhamnium, & Lucerum, fiebant.* Polybius

non facit turmas numero maiores. Vegetius lib. II. cap. XIV. auget equitibus duobus. *Habet*, inquit, *turma equites triginta duos*. Capite verò VI. turmam adnexam cohorti primæ ſeu milliariæ, facit *equitum centum triginta duûm*: reliquas autem nouem, ſingulas *ſexaginta duûm*. Ælianus aliter turmas equeſtres partitus eſt lib. de Aciebus. *Omnes turmæ*, inquit, *conſtituentur ſexaginta quatuor. Equites quatuor millia nonaginta ſex*, &c. *Turma conſtet equitibus ſexaginta quatuor; duæ turmæ Epilarchiam, hoc eſt, turmam duplarem, conſtituunt equitum* CXXVIII. *duæ duplares Tarentinam reddunt, equitum* CCLVI. *duæ Tarentinæ Magiſterium, equitum* DXII. *duo Magiſteria Ephipparchiam, equitum* MXXIV. *duplicata in duplare Magiſterium, Telos, equitum* IIMXLVIII. *duplicatum Telos, Epitagma. Id ſummam ordinis ſiue agminis facit, equitum quater mille nonaginta ſex*. Aliter diſtributi fuêre Lacedæmonum equites in Ο'υλαμὺς, ex Lycurgi inſtituto. Ο'υλαμὸν verò ſcribit Plutarchus Vitâ Lycurgi, fuiſſe turmam equitum quinquagenûm acie quadratâ conſtructam, meminitq; eiuſdem Heſychius. Ita Nicol. Cragius lib. IV. Reip. Lacedæm. Sanè & Romani, ſicut ſingularum centuriarum equites centenos auxerunt in ducentos, ipſas item centurias ternas in denas octonas; ſic etiam deinde auxêre paullatim equites triginta ſingularum turmarum, ipſaſque turmas denas, in turmas plures. De turmis auctis in duodenas, Tacitus lib. II. Hiſtoriarum: *Duodecim turmæ equitum aduerſus hoſtem iêre*. De turmalibus auctis, Ammianus lib. XVIII. *Duarum turmarum equites circiter ſeptingentos*. Iam ergo equites vnius turmæ, de triginta, aucti in trecentos circiter & quinquaginta. Idem vſu venit decurijs, quæ ternæ initiò in turmis ſingulis, denûm ſingulæ equitum, & ipſæ namque multiplicatæ ſunt; & præterea decuriæ nomen Ælianus tribuit equitibus ſexdecim ſub vno Decurione. Adeò nomina abierunt à primo ſuo ſignificatu centuriæ, turmæ, decuriæ; quæ iam nec centuriæ, nec turmæ, nec decuriæ ſunt numero illo priſco, vnde primum duxêre nomen; ſed corpora ſunt maiora, nominibus tamen ijſdem appellata.

pellata. Vt ad caput redeam numeri equeſtris; initiò apud Romanos *trium millium primò legio fiebat, ac ſingulæ tribus Tatienſium, Rhamnium, Lucerum, millia ſingula militum mittebant,* ait Varro lib. IV. Linguæ Latinæ. Hiſce ſingulis millibus peditum videbantur additi equites centeni. Polybius lib. VI. *Equites faciunt trecentos in ſingulas legiones,* nempe ex quaque tribu centum. Is ergo antiquus numerus Romanorum equitum. Auctis deinde legionum peditibus in quatuor millia, non ſtatim item equites aucti in quadringentos. nam ex Liuio obſeruo non vno loco, retentum equitum Legionariorum numerum, poſt peditum incrementa. Lib. III. *Decem legiones quaternûm millium & ducentorum peditum, equitum trecentorum.* Lib. VIII. *Scribebantur quatuor ferè legiones quaternis millibus peditum, equitibus in ſingulas trecenis.* Sed diu pòſt, ac ſenſim lib. XL. *Nouam legionem quinque millium & ducentorum peditum equitibus quadringenis Conſules ſcribere iuſſi.* Vbi tamen equitum centenarij, milliarijs peditum vno centenario adhuc minores. Ad ſociorum auxiliares equites venio. Hos primus, quod ſciam, Romanis iunxit Tullius Hoſtilius, dirutâ iam Albâ. Liuius lib. I. *Equitum turmas decem ex Albanis legit.* Niſi quis dicat, Albanos iam non ſocios, ſed Romanos factos, Albâ totâ Romam immigrante. Socij porrò auxiliareſque equites diuiſi in *alas.* Alares enim propriè equites, non Legionarij; quamquam ſubinde Legionarij etiam in alâ poſiti, vt Lipſio obſeruatum. *Dictæ alæ,* auctore Cincio apud Gellium lib. XVI. cap. IV. *quòd circum legiones dextrâ ſiniſtrâque tamquam alæ in auium corporibus locabantur.* Duplex ergo ala, dextra & ſiniſtra, à ſitu. Cùm *octo equitum alas* Tacitus numerat lib. I. Annalium, turmas intelligit; ſicut Laſcaris Polybij ἴλας vertit in *alas,* pro turmas. Varijs autem nominibus hæ alæ ſeu turmæ fuêre appellatæ, nempe vel à nomine Præfectorum, vel gentium, vel municipiorum: quæ nomina Lazius collegit lib. VI. de Rep. Rom. cap. II. noſque iam attigimus ex Tacito Capite præcedenti. Eædem alæ deinde *vexillationes* dictæ, auctore Vegetio lib. II. cap. I. Nu-

merus verò ſociorum equitum duplex præ Romano erat. id Polybius lib. VI. indicat: *Multitudo ſociorum peditum par quidẽm legionibus Romanis, vt plurimum equitum dupla.* Cauſſam Lipſius adfert, quòd ſocij latè per oppida, per agros ſparſi, faciliùs equos ſuppeditarent & alerent; Romani contrà, anguſtè clauſi, paucos id temporis haberent equeſtri cenſu præditos. Quantæ verò hæ ſociorum alæ? Facilis coniectura eſt. Nam, ſi ſocij equites dupli ad Romanos, nimirum ſexcenti, demendo de his ducentos extraordinarios (vt ſuperiore Capite ex Polybio dictum) ſupererunt in alam ſocialem equites quadringenti; ſubinde tamen plures. apud Liuium libro X. *Campanorum ala quingenti equites. Numidarum ala equites quingenti.* Quin & *milliaria ala* apud Hyginum, & in lapide priſco, PRAEF. ALAE BRITANNICAE MILLIARIAE. Hæ ſociorum alæ diuiſæ quoque in turmas & decurias, vt Romanorum centuriæ. Tacitus lib. II. Hiſtor. *Quatuor equitum turmas, vniuerſam alam Treuirorum cum Iulio Claſsico miſit.* Hyginus: *Ala habet turmas ſexdecim; Decuriones & reliqua, prout numerum turmarum.* Sed diuerſus à Romano mos fuit quorumdam exterorum in conflandis turmis: nimirum, quò ſingulæ firmiores eſſent, arctioreque concordiâ vinctę, vnius gentis cognationíſve equites in turmam colligebant, alienis omnibus excluſis. Ita Macedones ſoliti, teſte Curtio lib. V. *In diſciplinâ quoque militaris rei,* ait, *pleraque Alexander à maioribus ſumpta vtiliter mutauit. Nam, cùm antè equites in vnam quiſque gentem deſcriberentur, ſeorſim à ceteris; exempto nationum diſcrimine, Præfectos non vtique ſuarum gentium, ſed delectos attribuit.* Tacitus Germanis tribuit libro de eorum Moribus: *Quodq; præcipuum fortitudinis incitamentum eſt, non caſus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, ſed familiæ & propinquitates.* Prætereundum non duxi equitatum Macedonum, quem *Agema* vocabant, de quo Curtius lib. IV. *In dextro cornu locati ſunt equites, quos Agema appellabant.* Iterùm lib. V. *Ipſe cum armigeris & alâ, quam Agema appellabant, arduâ ſemitâ proceſsit.* Eamdem vocem Paullus Leopardus lib. I.

Emen-

Emendat. cap. XXIII. restituit tribus locis Polybij, quibus *agenia* & *agnema* legebatur. Tribus item Liuij, quos Marcellus Donatus in Dilucidationibus Liuianis quoque adnotauit. Liuius lib. XXXVII. *Addita his ala mille fermè equitum; Agema eam vocabant.* Iterùm lib. XLII. *Duo erant agemata, hanc ipsi legionem vocabant.* Ibidem denique post pauca: *Medius omnium* (Perseus) *Rex erat; circa eum agema, quod vocant, equitumq́; sacræ alæ.* Ex his omnibus Scriptorum locis, quædam de agemate colliguntur certa, quædam relinquuntur ambigua. Certa sunt, Primò, Agema esse numerum equitum. Deinde, Duo agemata vocari & facere vnam legionem. Tertiò, Agema esse equitum ferè mille. Obscura & ambigua manent, Primò, An agema etiam sit peditum conglobatio, vt hîc dicitur esse numerus equitum. Deinde, Vnde dictum sit agema. Hæc postrema duo doctè studioséque explicauit Raderus noster lib. IV. Curtij, cap. XXXII. allatis variorum Auctorum testimonijs. Eustatius ergo de vocis origine, *Agema*, inquit, *est vox militaris, ducta ab ἄγω duco, vel potiùs ab ἀγῶ, ἀγήσω, hoc est, admiror.* Deinde, peditum iuxtà atque equitum esse affirmat. *Agema est acies equitum & peditum selectorum apud Macedonas, eò quòd esset ἀγητὸν, hoc est, admiranda.* Quibus paria ferè Suidas attulit voce Ἄγημα. *Acies*, inquit, *elephantorum, equitum, peditum, quæ Regem præcedit.* Et accuratè obseruandum id esse, monet Raderus, Agema nunc peditum nunc equitum agmen dici; & hoc quidem Curtij loco disertè vocari equitum, at mox lib. V. cap. X. *Alam, quam agema appellabant*, necessariò de pedite esse intelligendam; quòd nempe arduâ illâ semitâ, quâ Alexander hanc alam ducebat, eques incedere non potuerit. Dissentire nolo cum doctissimo Patre Radero; at si ei adessem, veritatis, non contentionis studio interrogarem, An quò Alexander eques, & Lysimachus equo vehens, penetrarunt, ipsomet iudice (lib. V. Curtij cap. X.) eò non potuerint transire alij equites. Et, An credibile sit, Alexandrum tam ignoto, tam periculoso itinere absque alâ equitum incessisse. Mihi certè NON LIQVET. Quæ verò alæ illæ

ſacræ, de quibus Liuius libro XLII? Si diuinare licet, equites præſtantiſſimi Macedonum, qui vel Regi erant à cuſtodiâ, & ſic ſacri dicti, ſicut Homero ἱεροὶ φύλακες, *ſacri cuſtodes:* vel ſocietas equitum inter ſe ſacramento aut amore deuinctorum, vt Epaminondæ ἱερὸς λόχος, id eſt, *ſacra cohors*, Thebanorum, quæ, auctore Athenæo lib. XIII. conſtabat amantibus ſolis & amatis; in quibus ob ſingularem fidem totius equitatûs robur, vt de Soldurijs ſeu Deuotis Aquitaniæ ſcribit Cæſar lib. III. Bell. Gall. *Sacram hanc cohortem primus, vt narratur, Gorgidas compoſuit è viris trecentis*, ait in Pelopidâ Plutarchus. Addo diuiſionem equitatûs noſtri. Germani in Cæſareo exercitu, Agematum inſtar, habent agmina quædam millenûm aut quingentorum equitum, quæ vocant Regimenta. Hæc peditum Tribuni ſubinde vnà cum legione ſuâ adminiſtrant, nonnumquam id ſolum munus habent equitum Præfecti. Videtur ab Alexandro id genus agminum excogitatum, apud Curtium lib. VI. *In Satrapene*, inquit, *diutiùs ſubſtitit: ac, ne deſides otio dimitterent animos; iudices dedit, præmiaq; propoſuit de virtute militari certantibus. Octo, qui fortiſſimi iudicati eſſent, ſingulis militum millibus præfuturi erant (Chiliarchas vocabant) tum primùm in hunc numerum copijs diſtributis, namque anteà quingenariæ cohortes fuerant.* Flaminius Crucius, qui Cæſari diu equo militauit bellis nuperis Bohemicis, vehementer id genus Agematum commendat lib. III. cap. II. Adeoque equitatum vniuerſum ſuadet diuidi in tot Agemata, quot ſunt equitum millia; ſingula iterùm millia diſponi turmis denis. Quam diuidendi equitatûs rationem oſtendit neque leuibus neque paucis argumentis, longè vtiliorem eſſe acie illâ Ludouici Melzi, quam ille propoſuit Tabulâ ſuâ IX. de quâ plura Lib. IV. Cap. V. Hæc tam numeroſa equitum agmina apud Hiſpanos Galloſque vno ſub Duce vſum non habent, quia nempe equitatum vniuerſum in turmas ſingulas diuidunt, quarum minimas VValhauſius lib. II. cap. I. vult eſſe lancearum, neque maiores tricenis: quòd nimirum plura ſimul Lanceariorum Iuga, quàm duo, Præſti-

Præſtitum ſcilicet & Subſtitum, incurſare in hoſtem nequeant: tertium enim Iugum ipſos Præſtites ſuos magis quàm hoſtem laceraret, quem attingere ſcilicet tanto interuallo non poteſt. Cuiraſſiorum turmæ centenis vulgò aut pluribus etiam conſtare poſſunt, cùm earum præcipua vis ad reſiſtendum adhibeatur, quæ maior ſanè eſt pro mole numeroque turmalium. Arcabuſarij ſexagenos ferè turmâ vnâ non excedunt, quòd decuriatim ferè, non turmatim hoſtem laceſſant. Equitum muſquetariorum turmæ, perinde vt peditum cohortes, centuriam totam admittunt, & plures. Pręter has turmas ſubinde plurium turmarum decurijs, Agemata quędam etiam apud Hiſpanos Galloſque conflantur, nullo ſub vexillo, vno tantùm aliquo equeſtrium Pręfectorum ducente. Globos ſeu Drungos cum Vegetio vocare poſſumus. Hic lib. III. cap. XIX. ſic definit: *Globus dicitur, qui à ſuâ acie ſeparatus, vago ſuperuentu incurſat inimicos.* ibidemque Globi cum Drungo ſignificatum permiſcet. Id fit, cùm aut exploratum aut inſidiatum itur, vbi à maioribus hoſtium copijs eſt metus: tum nempe, ne ſigna periclitentur, ſub ſignis non itur. Vt gloriæ tamen partem habeant vniuerſi, decerpuntur ex ſingulis turmis pauci, qui ſimul iuncti, agmen faciunt turmâ ordinariâ maius.

CAPVT VI.

Turmæ ſeorſim ſingulæ quâ figurâ locandæ.

Figura quadrata Perſis, Siculis, Græcis probata. Rhombum Theſſali inuenêre. Cuneo vtuntur Scythæ, Thraces, Macedones. Curis dictus Caput porcinum. *Ilion Oualem aciem reperit, quæ* Ile *dicta.*

EQVITVM *acies aut quadratas, aut parte alterâ longiores, aut rhombi cuneíve gerẽtes ſpeciem, tradidêre Auctores,* ait Ælianus de Inſtruendis aciebus. Nota, eum loqui non de acie totius exercitûs, ſed de ordinatione cuiuſque ſingularis turmæ. *Quadratis aciebus Perſæ,* ait, *& Siculi, ac plerique Græcorum vſi ſunt,*

ſunt, exiſtimantes & ad compoſitionem, & ad equitantium coïtionem accommodatius. Et omnino, quòd diſciplinæ genus ſeruare, multis in rebus præſtantius. Nam & inſtructio, quoniam per Verſus ac Juga ordinetur, occurrit facilior; & principes in hoc vno pugnandi genere hoſtem vniuerſi aggrediuntur. Optimæ verò inter quadratas habentur, quæ duplici tam in altum quàm in longum numero conſtant; exempli cauſſâ, octo in longum, quatuor in altum; aut decem in longum, quinque in altum; quæ numero parte alterâ longiores conſiſtunt. Etenim longitudo equi à capite ad caudam, reſpectu ſuæ latitudinis, plures eos habere debet qui per Iuga ordinentur, quàm eos qui in Verſus ſe porrigant. Aciebus ad rhombi ſimilitudinem formatis Theſſalos primos vſos comperimus,

qui plurimùm valuerunt equitatu, Jaſone, vt ferunt, eius generis aciei auctore, vtpote ad omnes vſus accommodatioris. Equites enim conſtituti in hac formâ, vertere ſe in quemuis conſpectum poſſunt, minimeq; vel à tergo vel à latere capientur. quippe cùm præſtantiores rhombi latera teneant, & principes angulos regant. ſtat enim

enim in priore angulo, turmæ ipsius Præfectus; in dextro autem & sinistro, qui custodes vocantur lateris, statuuntur; in reliquo verò angulo, ductorem tergi locari solitum est. Rhombi formam omnium maximè necessariam in vsum venisse creditur; eò quòd præ ceteris omnibus constituto Præfecto turmæ, equites, qui in lateribus ordinantur, non equo suo illi Præfecto iugent, sed ita subijciantur, vt eorum capita iuxta armos equi Præfecti apponantur; interuallisq́ inter se iustis equites tum dextri tum læui, tum etiam posteriores discernantur, ne frequentia turbet ordinem, cùm equi immitiores in proximos sibi equos conuersi calcitrent, & militibus vulnera infligant. Rhombum dimidiatum, & iam transformatum in trique trum, Cuneum seu Rostrum vocamus.

Cuneum milites nominant Caput porcinum, ait Vegetius lib. III. cap. XIX. Pergit Ælianus: *Cuneatis Scythæ vtuntur & Thraces; quin etiam Macedones vsi sunt, suadente Rege Philippo. Efficacius genus id existimatum est, quàm quadratum, ob eam scilicet rem, quòd suos Principes circumpositos habeat, & fronte exiguâ constet, & equitandi vsum per quodlibet interuallum facilem præbeat, regressumq́ celeriorem; quippe quòd minùs difficiles circuitus illos habeat, quos quadratæ acies sortiuntur.*

Turmam, quæ ad ſpeciem oui inſtruitur, Ilion Theſſalus excogitarat, vnde Ile vocata eſt; ſuoſq́; Theſſalos eo ipſo genere in-

ſtruendi exercuit. Vtile hoc eſt, cùm ſingulis ſuis angulis habeat principes; primum Ilarcham, id eſt, turmæ Præfectum; vltimum Tergiductorem, vtrimque autem lateris Cuſtodes, &c. *Ergo genus id inuentum ab Ilione Theſſalo, mandatum pòſt executioni ab Iaſone Medeæ marito. Conſtat hæc turma equitibus ſagittarijs, more Armeniorum & Parthorum,*&c.

Explicatæ ſunt variæ ſententiæ Veterum, quemadmodum turmæ inſtruantur, ſed, quoniam in his magnam differentiam eſſe conſtat, non ſine delectu vti debemus, ſed quotidianis exercitijs ſæpiùs experiri genera inſtruendi ſingula: itaque ſecurè in prælijs, quod facilius commodiuſq́; probetur, admittere officium eſt.

Hucuſque aperta Æliani verba, eaque re non inculcanda.

LIBER IV.

DE MVNIIS VSVQVE MILITIAE EQVESTRIS.

Argumentum Libri.

MVNIA equitis vniuersim continentur aut itineribus, aut præsidijs, aut castris, aut acie. In itinere exploratum dimittuntur, frontem faciunt, latera tegunt, agmen claudunt. In præsidijs interna externaq́ tuentur. In castris excubias, circuitionem, custodias habent. Extra castra stationibus disponuntur, pabulationes instituunt, speculatum eunt, insidias struunt, stationes hostium lacessunt, palantes excipiunt; aquatores, frumentatores, lignatores aggrediuntur, commeatum & subsidia impediunt, hostium statiua inuadunt, agros populabundi deuastant, in acie denique pugnam inferunt, aut defendunt.

CAPVT I.

Equitum vsus acieśq́ in itinere.

EQVES *iter facit aut solus, aut pediti iunctus. Iter verò vel terrestre est (idque angustum, aut latum;) vel aquestre; diurnum aut nocturnum. Quæ præsidia singulis itineribus facienda. Exploratores, Antecursores, Subsequæ equites ad tutelam dimittendi. Viarum duces plures, aut fidus vnus. Viæ & loca nota sint oportet. Ratio flumina traijciendi; & tranandi artes. Acies viatoriæ diuersæ.*

VI *rem militarem studiosiùs didicerunt*, inquit Vegetius lib. III. cap. VI. *asserunt, plura in itineribus, quàm in ipsâ acie, pericula solere contingere. Nam in conflictu armati sunt omnes, & hostem cominus vident, & ad pugnãdum animo veniunt præparati: in itinere minùs armatus, minusq; attẽtus est miles; &, superueniente impetu vel fraude, repentè turbatur.* Quare præsidia itineri facienda suggerit. I. Vt Imperator habeat perscripta Itineraria locorum per quæ tendit, *ita vt eorum interualla non solùm passuum numero, sed etiam viarum qualitatem norit. Ac ferè picta sint: vt non solùm consilio, sed aspectu, viam eligat profecturis.* Ampliùs etiam Iulius Cæsar prouidebat, *qui numquam exercitus per insidiosa itinera duxit, nisi perspeculatus priùs esset locorum situs*, auctore Suetonio. II. *Vt à peritis viarum itinera inquirat.* Prudentissimus Israëlitarum Dux Moyses Numer. x. cap. *dixit Hobabo filio Raguel: Noli nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.* En, qui nubem & ignem duces habebat, ductorem intereà, quem interroget, poscit. Sic Xerxes, Ephialte quodam Trachinio per montium angustias monstrante iter, centum hominum millia duxit in exercitum Leonidæ, quem vniuersum circumuenit. Auctores sunt Herodotus & Polyenus. III. *Vt viarum idoneos duces adhibeat, eosq; custoditos ducat, additâ pœnæ ostentatione vel præmij.* Vtriusque in promptu exemplum est. Prioris, apud Polyenum lib. IV. Extabat oraculum Apollinis, Lycum quemdam Alexandro fore itineris contra Persas ducem. Accedit ad Alexandrum bubulcus, inquiens sibi Lyco nomen esse, in circuitu montium occultam esse viam, &c. Alterius, apud Liuium lib. XXXII. *Pastor quidam à Choropo Principe Epirotarum missus, ducitur ad Consulem T. Quintium. is se in eo saltu, qui Regijs tunc oneratus castris erat, armentum pascere ait, omnes montium eorum anfractus collesq; nosse; si secum aliquos mittere velit*, &c. *Consul ducem promissis ingentibus oneratum, si fides extet, vinctum tamen, Tribuno tradidit.* Libro item IX. *Cùm*

Sora-

Soranus transfuga clàm ex oppido profectus, ad vigiles Romanos penetrasset, duci se extemplò ad Consules iubet; deductúsque, traditurum vrbem promittit, &c. *Decem milites delectos secum per ardua ac propè inuia in arcem ducit.* IV. *Vt plures huiusmodi duces indicesq; habeat*, ne duorum aut trium error discrimen pariat vniuersis: *interdum enim imperita rusticitas plura promittit, & credit se scire, quæ nescit.* Certè hoc neglectu elusa calliditas Hannibalis per errorem rustici. *Imperat duci*, ait Liuius libro XXII. *vt se in agrum Casinatem ducat: sed Punicum abhorrens à Latino nomen, Casilinum pro Casino accipere ducem fecit; auersusq; ab itinere, per Alifanum Calatinumq; & Calenum agrum in campum Stellatem descendit. vbi cùm montibus fluminibúsque clausam regionem circumspexisset, vocatum ducem percontatur, vbi terrarum esset. Cùm is Casilini eo die eum mansurum dixisset; tum demum cognitus est error, & Casinum longè inde aliâ regione esse.* Id documentum cum metu sanè æstimabat exercitus Alexandri, apud Curtium lib. v. *Nox quoque & ignota regio, ac dux, incertum an satis fidus, multiplicabant metum, ex vnius captiui vel fide, vel animâ, pendere & Regis salutem, & suam.* v. Vt nesciat hostis, quà exercitus proficiscatur. Cæsar lib. I. Bell. ciuil. *Exploratis regionibus, magno circuitu, nullo certo itinere exercitum ducit. erat enim iter à proposito diuersum, contrariamq; in partem iri videbatur.* Necessaria profectò Ducibus documenta.

Primum ergo equitis in itinere munus est, in omnem partem explorare vias, seu solus, seu pedite comitatus, seu terrâ seu aquâ, seu diu seu noctu proficiscatur. Id eiusdem Vegetij monitum lib. III. cap. VI. *Dux cum agmine exercitûs profecturus, fidelissimos argutissimosq; cum equis probatissimis mittat, qui loca, per quæ iter faciendum est, in progressu & à tergo, dextrâ læuáque perlustrent.* Et quanta Posthumij clades in Caudinis, cautelæ huius omissu! quantum discrimen Iulij Consulis in Samnitium saltus ingressi sine speculatore! Sed nec explorare tantùm cateruatim, verùm etiam turmatim præcurrere, hostemque præeuntem carpere, equitis ex itinere studium

eſt. Cæſar lib. 1. de Bell. ciuil. *Equitatu præmiſſo qui nouiſſimum agmen carperet atque impediret, ipſe cum legionibus ſubſequitur. Nullum intercedebat tempus, quin extremi cum equitibus prœliarentur.* Ibidem: *Relinquebatur Cæſari nihil, niſi vt equitatu agmen aduerſariorum malè haberet, & carperet.* Sed ex præcurſu, ad agminis frontem redeo. Hanc eques firmabat in exercitu mixto. Tacit. 1. Annal. *Pars equitum & Auxiliariæ cohortes ducebant; mox prima legio.* Nimirum, ſicut claudebat tergum, eodem teſte lib. Annal. XIII. *Dux viæ pariter & pugnæ compoſuerat exercitum,* &c. Id quod lib. 1. Annal. vocat, *incedere itineri & prœlio.* Vtrumque hoc equiti munus in exercitu mixto Vegetius tribuit lib. III. cap. VI. *Primi equites iter arripiant, inde pedites; impedimenta, ſagittarij, calones, vehiculaq́ in medio collocentur, ita vt expedita pars peditum & equitum ſubſequatur.* En equitem à fronte & à tergo, ad tuendum medium agmen. Iam vtrimque à latere etiam locatum, & ſubinde per turmas inter ipſum agmen, Polybius indicat lib. VI. *Equites interdum ſequuntur à tergo ſuas quiſque partes* (id eſt, inter ipſum agmen, turmæ quælibet ſuam legionem) *aliàs iumentorum latera obequitant ſtipantes ea, tutumq́ præbentes inceſſum.* Generatim ſuadet Vegetius loco iam allato, *vt ea pars, ad quam hoſtis venturus creditur, appoſitis lectiſſimis equitibus, & leui armaturâ muniatur.* Benè monet de lectiſſimis; nam ita ſolitum, Polybius in Caſtrametatione ſcribit. *Primi,* ait, *plerumque incedunt extraordinarij* (qui nempe lectiſſimi equitum peditumque bellatores:) *ſi verò qua eſſet à tergo ſuſpicio, ſociorum extraordinarij à fronte ad tergum traducebantur.* Aliàs certè quocumque itinere ita *vices ſeruabant frontis & tergi,* ait Polybius mox laudatus, *vt alternis diebus legiones & cornua eadem præcederent, rurſumq́ ſequerentur à tergo; vt aquationis frumentationiſq́ integræ æqualiter omnes participes fierent, mutantes ſemper ordinem, vt alternatim primores incederent.*

Scriptores æui noſtri, Baſta & Melzus, id referunt in prærogatiuam quamdam honoris. Baſta lib. III. cap. V. *Vt Præfectis,* inquit, *ſatisfiat, per ordinem mutantur frontis-ductionis dies;*

dies; sic nempe, vt qui frontem hodie duxerit, cras tergum, perendie medium agmen tueatur. Mox cap. XI. *Castris verò iam positis, cùm extraordinariæ aliquæ excursiones faciendæ sunt, non dierum seruatur ordo; sed Præfectus equitatûs ei turmæ dat primum incedendi locum, quæ prima ad designata castrorum principia venit; vt uniuscuiusque scilicet diligentia excitetur ad singulos præueniendos.* Melzus ferè paria adfert lib. II. cap. V. quatuor tamen prætereà addit noua. I. *Si eodem tempore in dictum locum conueniant simul turmæ duæ, tum aut in vnam eas esse conflandas, aut ab equitatûs Præfecto vnam alteri pro arbitrio præponendam.* II. *Si vnica tantùm turma Arcabusariorum sit in agmine vniuerso, eam perpetuò debere præcedere aut sequi, pro periculo viæ.* III. *Præfecto equitatûs pro industriâ suâ excogitandas esse artes, quibus Præfectorum aliorum offensiones euitet, dum, periculo fortè exigente, Præfectis alijs peritiores præponit ad gerendam meliùs rem. Id faciet*, inquit, *aut clam alijs huiusmodi Præfectos monendo, vti priores in loco adesse studeant; aut, si præuiso expeditionis die, ita ordinem incedendi distribuat, vt sors ducendi peritioribus eo die contingat.* IV. Subiungit cap. X. *Præfectum, cui plures turmæ ducendæ datæ sunt, aut in fronte aut in tergo esse quidem debere ad imperandum, non tamen eius turmam primam esse debere aut postremam, sed illius turmam, cui eo die contigit sors.* Grauis etiamnum controuersia, periculosarum sæpè contentionum caussa, dum alij sibi vindicant perpetuum præeundi ius, alij suas cuique vices esse debere contendunt. Romanorum Latinorumque fortissimi, postremi olim pugnabant, auctore Liuio lib. VIII. (adeò honorem dat demitque rebus opinio.) *Nihil apud Latinos dissonum*, ait, *à Romanâ Repub. præter animos*, &c. *Hastati omnium primi pugnam inibant*, &c. *Tum Principum pugna erat*, &c. *Triarij sub vexillis considebant, sinistro crure porrecto, scuta innixa humeris, hastas subrectâ cuspide in terram fixas, haud secùs quàm vallo septa inhorreret acies, tenentes. Si apud Principes quoque haud satis prosperè esset pugnatum, à primâ acie ad Triarios sensim referebantur. Inde rem ad Triarios redisse, cùm laborabatur, prouerbio increbuit.*

Ibidem

Ibidem porrò Melzus hæc promit ducendo exercitui mixto præcepta. I. Frontem aut tergum exercitûs mixti, minimùm trientes duo totius equitatûs firmanto. II. Turmæ, quibus obtigerint ducendi vices, ſtatâ horâ loco conſtituto adſunto, pridieque veſperi à Præfecto dux viæ eis deſignator. III. Primam aciem comitantor eæ turmæ, quibus diei illius fuiſſent cuſtodiæ, ſeu palatinæ, ſeu caſtrenſes, ſeu pro caſtris:eoque die,ob ſecuturas noctis excubias,ab alijs muneribus immunes ſunto. IV. Præfectus primæ aciei (ſi à Magiſtro equitum iubebitur) turmam vnam Arcabuſariorum tutelæ eorum, qui pontes viaſque ſternunt, adiungito. V. Idem Præfectus Optionem ſuum ſtipatum equitibus vicenis aut vicenis quinis, iuſto interuallo ante agmen præmittito. Duo verò ex ijs equites, qui Optionem (dum conſiſtet cum equitatu Præfectus) admoneant, inter frontem & turmulam illam præcurſoriam interponuntor; agmine autem quieſcente,Optio in vicinis turmulis procubitores collocato. VI. Nullus primam agminis aciem anteuertito, nullus ſe equitatui cum famulitio aut impedimentis interponito. VII. Turmulę ſeptenæ,conſtantes ſingulæ vel Cuiraſſarijs, vel Arcabuſarijs quindenis viceníſve è primâ acie, totidemque è tertiâ, in latera ablegantor tuendis impedimentis ſub ductu Decurionum. VIII. Optio aut Decurio turmæ quæ à tergo eſt poſtremæ, bono interuallo poſt eam cum vicenis equitibus ſubſequitor; duobus prætereà ad ſignificandum longè à tergo relictis. IX. Ne quis poſt tertiam aciem deſeratur, procurato. X. Interquieſcente, vt fit,acie tertiâ, Præfectus Decurióve vltimæ turmæ, equites in vicinos tumulos lateraque viarum aduerſus hoſtem partitor. XI. Exploratoribus, qui antecurrunt(dum per ſiluas anguſtiaſque eſt iter) Muſquetarij pedites admiſcentor. XII. Turmulas item laterales equitum Muſquetarij pedites admixti ſtipanto. XIII. Viarum, quà hoſtis interuenire poſſet, fauces, vnâ duabúſve impoſitis, partemque procurrentibus turmis occupantor; mox eædem turmæ (aduentante acie tertiâ) cum reliquo exercitu proceduntо.

XIV.

XIV. Si periculum, quod à fronte timebatur, in latera fortè ceciderit, dimidia peditatûs equitatusq́ue præeuntis pars aciem tertiam opperitor, neque priùs promoueto.

Aquestre iter trans amnes nullo ponte commissos, singulare dat equiti munus. Nam quantâ hîc curâ prouidenda circumspiciendaque omnia? Plerumque hostis expectat paratis recentibusq́ue copijs in aduersâ ripâ: ripam subinde latentibus sub aquâ palis prętexuit, alibi insidias posuit. Tibi per aquas & limum magis sæpè rependum quàm currendum est. Ordines in lubrico & tenace solo seruandi. Tum madido humentique militi in ripas altiores enitendum, pellendusq́ue ab eo imminens & benè pastus hostis. Tu præclarè actum crede, si non corrupta madore arma, si non plerique aquarum pernicitate abrepti haustique. Et plura etiam eueniunt quàm scribo. Quibus ergo præsidijs traijciendi amnes? Leo Imperator Tactic. cap. IX. §. XI. *In fluuiorum transitionibus, aut aliorum locorum ignotorum, antecursores præmitte, qui priùs loca explorent, eaq́, qualia sint, nuntient, vt præfectis idoneis antemissis transitum custodias.* §. XII. *Sin admodum lubrica difficiliaq́ loca sint, teipsum oportet primùm transire, deinde ibi consistere & commorari, donec omnes sine offensione transierint.* §. XIII. *Hoc enim virum clarissimum & nobilissimum patrem nostrum Basilium Regem fecisse cognouimus, quando contra Germaniciam Syriæ ciuitatem copias duxerat, & Paradisum fluuium anticiparat, qui, lampadibus in medio constitutis, ipse suâ ipsius præsentiâ atque ope vniuersum exercitum facilè & sine offensione traduxit, qui sæpè manum illis afflictis porrexerat; & quosdam periculis eripuit.* Iam obserua quæ ab Historicis adferam. Arrianus lib. 1. de Trãsitu Alexandri per amnem Granicum: *Alexander ad Granicum amnem progrediebatur exercitu instructo, duplici phalange armatorum ordinatâ. Equites in cornibus ducens, impedimenta ponè sequi iussit. Speculatores, qui hostem obseruaturi essent, duxit Hegelochus, habens secum equites sarissophoros ac velites circiter quingentos,* &c. *E speculatoribus aduolant quidam, ei nuntiantes, in vlteriore Granici ripâ Persas exspectare*

acie instructâ. Tum Alexander totum exercitum etiam ad pugnam struxit. Parmenioni suadenti, vt in ripâ tãtisper quiesceret, dum hostis noctu diffugeret; Pudeat me, inquit Alexander, si hic riuulus nobis obstabit, qui sine difficultatibus Hellespontum traiecimus, &c. *Hæc locutus, Parmenionem ad sinistrũ cornu ducendum mittit, ipse dextrum ducturus eò concessit,* &c. *Persarum equites ad* XX. *mille erant. Peregrini pedites paullùm infra totidem mille. Equitatum Persæ in longè exporrectam phalangem ad fluminis ripam collocarant,* &c. *Ceterùm quâ parte ipsum Alexandrum conspicabantur tendentem, hac turmas equitum densas collocarunt,* &c. *Alexander Antecursores equites Pæonasq́; ac peditum vnam cohortem, quibus præerat Amynthas Arrhabæi, primos in flumen descendere iussit, atque ante eos Socratis turmam,* &c. *Ipse dextrum cornu ducens flumen ingreditur, obliquam semper aciem obtendens quà amnis ferebatur. Persæ in propinquantes desuper tela mittebant, eratq́; equitum turbulentus conflictus, his flumen exire, illis exitum prohibere nitentibus. Ac primi quidem Macedonum cæsi sunt omnes. Alexander dextrum cornu adducens, primus in Persas irruit, vbi conferta maximè eorum acies erat. Hîc inter confligendum hasta Alexandro confringitur, qui aliam ab Arete, Regiorum equorum stratore, petijt; sed cùm & illi in prælio laboranti hasta diffracta esset, ita vt cum dimidio eius fragmento (quod ostendebat) pugnare manifestò videretur; aliam poscere iussit Alexander. Dibaratus autem Corinthius (vnus è socijs qui circa Regem erant) suam ipsi hastam tradit. eâ arreptâ, conspicatus Mithridatem Darij generum longè ante alios equo prouectum, cum turmâ equitum cunei instar formatâ, ipsius quoque ante alios equo effertur, ac hastâ faciem feriens, Mithridatem prosternit. Interibi Rocsaces in Alexandrum inuehitur, ac caput eius securi percutit, diffractâque nonnihil galeâ ictus, tamen non penetrauit. Hunc etiam hastâ prosternit Alexander in pectus vsque traiectâ: ponè autem Spiridates iam in Alexandrum securim eleuarat, quem præuertens Clitus Dropidæ filius, securi in humerum adactâ brachium ei abscidit.* Vegetius disertè lib. III. cap. VII. *In transitu fluminum, explorato vado, duæ acies equitum electis anima-*

animalibus ordinantur, interuallis competentibus ſeparatæ, vt per medium pedites & impedimenta tranſeant; nam acies ſuperior aquarum impetum frangit; inferior, eos, qui rapti ſubuerſiq; fuerint, colligit atque tranſponit. Id à Cæſare Vegetius didicit, qui lib. I. de Bell. ciu. hęc de ſe ipſo: *Cæſar, continuato diem noctemq; opere, in flumine auertendo, huc iam rem deduxerat, vt equites, etſi difficulter atque ægrè fiebat, poſſent tamen atque auderent flumen tranſire, pedites verò tantummodò humeris ac ſummo pectore exſtare: & cùm altitudine aquæ, tum etiam rapiditate fluminis ad transeundum non impedirentur,* &c. *Cæſar etſi timebat tantæ magnitudinis flumini exercitum obijcere, conandum tamen atque experiendum iudicat, magnóque numero iumentorum in flumine ſuprà atque infrà conſtituto, tranſducit exercitum. Pauci ex his militibus, vi fluminis abrepti, ab equitatu excipiuntur ac ſubleuantur; nemo tamen interijt.* Quamquam & Hannibalis geminum ferè extat facinus, auctore Cælio apud Liuium lib. XXI. *Cælius auctor eſt*, inquit, *Hannibalem per ſuperiora Padi vada exercitum tranſduxiſſe, elephantis in ordinem ad ſuſtinendum impetum fluminis oppoſitis. Ea periti amnis vix fecerint; nam neque equites, armis equiſque ſaluis, tantam vim fluminis ſuperaſſe veriſimile eſt.* Addubitat ergo, neque Cælio ſat credit Liuius. Iterùm tamen Cæſar lib. VII. de Bell. Gall. ſic exercitum traduxit, equitibus ſupernè tantùm (non elephantis) contra vim fluminis collocatis. *Vado per equites* (in Ligeri) *reperto, pro rei neceſſitate opportuno, vt brachia modò atque humeri ad ſuſtinenda arma liberi ab aquâ eſſe poſſent; diſpoſito equitatu, qui vim fluminis refringeret, atque ab hoſtibus primo aſpectu perturbatis incolumem exercitum tranſduxit.* Quin Liuius ipſe lib. XXI. narrat, equites in flumine aduerſus peditem pugnaſſe. *Ex parte alterâ ripæ*, ait, *vis ingens equitum in flumen immiſſa, medióque alueo, haud quaquam pari certamine concurſum: quippe vbi pedes inſtabilis, ac vix vado fidens, vel inermi equite, equo temerè acto, peruerti poſſit; eques corpore armiſque liber, equo vel per medios gurgites ſtabili, cominus eminúſque rem gereret.* Quid tamen, ſi profundior nec vadoſus eſſet amnis? ſi violentior, quàm vt iumenta

ſtarent refringerentque curſum? Tum vel arte tranſnabant pedes equeſque, armis tractis, vel lintres rateſque ſubitarias fabricabant. Liuius lib. XXI. *Accolas Rhodani Hannibal pellicit donis ad naues vndique contrahendas fabricandáſque*, &c. *Itaque ingens coacta vis nauium eſt lintriumq; temerè ad vicinalem vſum paratarum, nouaſq; alias primùm Galli inchoantes cauabant ex ſingulis arboribus; deinde & ipſi milites, ſimul copiâ materiæ ſimul facilitate operis inducti, alueos informes, nihil (dummodò innare aquæ & capere onera poſſent) curantes, raptim faciebant, quibus ſe ſuaq; tranſueherent. Iamq; omnibus ſatis comparatis ad traijciendum, terrebant ex aduerſo hoſtes omnem ripam equis viriſq; obtinentes: quos vt auerteret, Hannonem Bomilcaris filium vigiliâ primâ noctis cum parte copiarum, maximè Hiſpanis, aduerſo flumine iter ire vnius diei iubet, & vbi primò poſſit, quàm occultiſſimè traiecto amni, circumducere agmen; vt, cùm facto opus ſit, aggrediatur ab tergo hoſtem. Ad id dati duces Galli*, &c. *tranſitum oſtendêre. ibi raptim cæſa materia, rateſq; fabricatæ, in quibus equi, viriq; & alia onera traijcerentur. Hiſpani ſine vllâ mole in vtres veſtimentis coniectis, ipſi cetris ſuperpoſitis incubantes flumen tranſnatauêre. Et alius exercitus ratibus iunctis traiectus, caſtris prope flumen poſitis, nocturno itinere atque operis labore feſſus, quiete vnius diei reficitur*, &c. *Poſtero die profecti ex loco, prodito fumo ſignificant ſe tranſiſſe. quod vbi accepit Annibal, dat ſignum ad traijciendum. Jam paratas aptatáſque habebat pedes lintres, eques (ferè præter equos nantes) nauium agmen ad excipiendum aduerſi impetum fluminis parte ſuperiore tranſmittens, tranquillitatem infrà traijcientibus lintribus præbebat. Equorum pars magna nantes, loris à puppibus trahebantur, præter eos quos inſtructos frenatóſque (vt extemplò egreſſo in ripam equiti vſui eſſent) impoſuerant in naues*, &c. *Elephantorum traijciendorum varia conſilia fuiſſe credo: certè varia memoria eſt actæ rei. Quidam congregatis ad ripam elephantis, tradunt ferociſſimum ex ijs irritatum à rectore ſuo, cùm refugientem eum in aquam, natantémque ſequeretur, traxiſſe gregem (vt quemque timentem altitudinem deſtituerat vadum) impetu ipſo fluminis in alteram ripam rapiente.*

piente. Ceterùm magis constat ratibus traiectos, &c. *Ratem vnam ducentos longam pedes, quinquaginta latam, à terrâ in amnem porrexerunt, quam, ne secundâ aquâ deferretur, pluribus retinaculis validis parte superiore ripæ religatam, pontis in modum humo iniectâ constrauerunt, vt belluæ audacter velut per solum ingrederentur. Altera ratis æquè lata, longa pedes centum, ad traijciendum flumen apta, huic copulata est: & cùm elephanti per stabilem ratem tamquam viam (prægredientibus feminis) acti, in minorem applicatam transgressi sunt, ea extemplò (resolutis quibus annexa erat vinculis) ab actuarijs aliquot nauibus ad alteram ripam pertrahitur. Ita primis expositis, alij deinde repetiti ac traiecti sunt. Nihil sanè trepidabant, donec continenti velut ponte agerentur. Primis erat pauor, cùm solutâ ab ceteris rate in altum raperentur. Ibi vrgentes inter se (cedentibus extremis ab aquâ) trepidationem aliquantulam edebant, donec quietem ipse timor circumspicientibus aquam fecisset. Excidêre etiam sæuientes quidam in flumen, sed pondere ipso stabiles, deiectis rectoribus, querendis pedetentim vadis in terram euasêre.* Redeamus ad natatum, tractionemque equorum. Tacitus de Britannis in Vitâ Agricolæ: *Quibus nota vada & patrius nandi vsus, quo se pariter, & equos atque arma regunt.* Idem de Batauis lib. II. *Eques præcipuo nandi studio arma equósque retinens, integris turmis Rhenum perrumpere.* Operæ pretium à Vegetio artem discere. Is lib. III. cap. VII. *Cùm altior*, inquit, *fluctus, nec equitem patitur; equites fasces de cannis aridis, vel vluâ facere consueuerunt; super quos loricas & arma (ne vdentur) imponunt; ipsi equiq; natando transeunt, colligatosq; secum fasces pertrahunt loris.* Quem locum illustrat Steenvvechius exemplis duobus aliquantò diuersæ artis. Alterum exemplum est Ammiani lib. XXV. *Et pars cratibus*, inquit, *temerè textis, iumenta retinentes hinc inde natantia; alij superfidentes vtribus.* Alterũ Diodori Siculi lib. XIX. *Calamorum fasces adeò ingentes inter se coniungunt, immittúntque in paludem, quibus terni insidentes, duo remos agunt, alius fert arcum, adnauigantiúmque ex aduerso, aut vim adferre conantium, impetum propulsat.* Addo nouum Ammiani locum lib. XXX. *Para*

Armeniorum Rex cùm ad flumen venisset Euphraten, & inopiâ nauium voraginosum amnem vado transire non posset, nandi imprudentiâ pauentibus multis, ipse omnium maximè cunctabatur. & remansisset, ni, cunctis versantibus varia, id reperire potuisset effugium in necessitatis abrupto tutissimum: Lectulos in villis repertos binis vtribus suffulserunt, quorum erat abundans propè in agris vinarijs copia, quibus singulis Proceres insidentes & Regulus ipse, iumenta trahentes, præruptos vndarum occursantium fluctus obliquatis meatibus declinabant; hocq́ue commẽto tandem ad vlteriorem ripam post extrema discrimina peruenerunt, &c. *Residui omnes equis inuecti natantibus, & circumfluente flumine sæpè demersi iactatique, infirmati periculoso madore expelluntur ad contrarias margines: vbi paulisper refecti, expeditiùs quàm diebus præteritis incedebant.* Vtrium porrò vulgarem vsum Cæsar Lusitanis tribuit lib. I. de Bell. ciu. ad tranandos amnes, & Hispanis Liuius lib. XXX. & scuta sua militi Ammianus lib. XVI. Sed de aquestri itinere iam abundè; nam de equitum transuectione nauali, spectat ad militiam naualem.

Nocturnum iter vt curas auget, sic equiti quoque munus. Prudens est Petreij Afranijque apud Cæsarem consultatio lib. I. Bell. ciu. de nocturnâ profectione. *Disputatur in concilio, & tempus profectionis quæritur. Plerique censebant, vt noctu iter facerent, posse priùs ad angustias veniri, quàm sentirentur. Alij, quòd pridie nocte conclamatum esset in castris Cæsaris, argumenti sumebant loco, non posse clàm exiri, circumfundi noctu equitatum Cæsaris, atque omnia loca atque itinera obsideri, nocturnáque prælia esse vitanda.* Ergo, ne quis nocte error per tenebras, ne quis ab hoste assultus, hæc ampliùs equiti omnia tribuunt Georgius Basta & Ludouicus Melzus. I. Præmittenda cum Decurione turmula Arcabusariorum duodenûm aut denûm quinûm, fido peritoque viarum duce comitata. Hi bis mille passus antegressi, ex rusticis alijsque de hoste cognoscant. Flaminius Crucius minùs longè, ob periculum, præire iubet. II. Submittendi post hos alij quaterni, vt (prægressis fortè prioribus) si à latere hostis interueniat, renuntient agmini

ſequenti. III. Globus ſexagenûm Loricatorum ſeu Cuiraſſariorum conflетur ex turmis ſimul omnibus lectorum, ducaturque, quà maximè periculum formidatur, à Præfecto aliquo peritiore, nullo comitante vexillo. Hic globus ſeu drungus quemcumque hoſtis incurſantis impetum ſuſtentare conabitur. IV. Turmæ reliquæ, ſingulæ ſuos habeant viarum duces; aut, ſi tantus peritorum ductorum non ſuppetat numerus, priores turmæ, cùm ad biuia venerint, equites duos ſequentibus relinquant, qui ducant, quò ipſæ ſunt progreſſæ. Stipent autem ſeſe inuicem turmæ, vna alteram, minimo interuallo ſequentes; niſi ingruat pugna, nam tum ſe abiungent. V. Qui equitatui præerit, ſingulos equites è turmis ſingulis præſtò habebit ad mandata ſuis perferenda. Equites item quaternos præmittet, qui renuntient, ſi quid acciderit maiori illi drungo è ſexagenis equitibus præmiſſo. Accurret ipſe parti laboranti, ſubſidia mittens paria periculo, non maiora. VI. Decurio aliquis, denis duodeníſve Arcabuſarijs ſtipatus, longo interuallo agmen ſubſequetur, quaternis prætereà poſt ſe relictis, nuntiabitque, ſi fors hoſtis ad carpendum agmen accurrat. VII. Præfectus aliquis è peritioribus tergi ductor erit, qui turmas hoſti carpenti obuertat, Præfectumque equitatûs totius admoneat. VIII. Silentio agant nocturnum iter, galeatique, & tenentes arma, nec tubâ ſignum turmæ vlli aberranti detur (vbi periculoſum eſt iter) niſi grauis cauſſa poſcat.

Iam aciem viatoriam equitum explicemus. Hæc ad pugnæ vſum varia eſt, aliaque locis campeſtribus, alia vijs anguſtis. Igitur vel ad impetendum hoſtem, vel ad tutè commeandum ſolummodò acies ordinatur. Illa offenſiua, hæc defenſiua vulgò dicitur. Si ad impetendum hoſtem itur, tum ſic locandæ ſunt turmæ, vt primæ ſint maximè idoneæ ad faciendam impreſſionem, Lanceariorum videlicet & Arcabuſariorum. Si ſolùm ad commeandum tutò, tum contrà præcedere debent turmæ, quæ plurimùm conducunt ſuſtentando, Picquariorum equitum & Cuiraſſariorum. Adeoque reliquus equeſter exercitus ſic incedit itineri & prælio, vt ex

angu-

angustijs in aciem facilè se explicare possit, vel ad offerendam pugnam, vel ad defendendam patentibus in campis. Hoc modo, inquit Melzus lib. II. cap. VIII. faciamus equestrem exercitum turmarum quadraginta. Is exercitus loco campestri ac lato incedet diuisus in cornua duo, quæ singula constabunt turmis viginti, dispositis ad eam formam quæ subijcitur.

Frons.

Cornu sinistrum.	*Cornu dextrum.*
Arcabusarij	Arcabusarij
Lancearij	Lancearij
Cuirassarij	Cuirassarij
Cuirassarij	Cuirassarij
Arcabusarij	Arcabusarij
Arcabusarij	Arcabusarij
Lancearij	Lancearij
Cuirassarij	Cuirassarij
Cuirassarij	Cuirassarij
Lancearij	Lancearij
Cuirassarij	Cuirassarij
Cuirassarij	Cuirassarij
Lancearij	Lancearij
Cuirassarij	Cuirassarij
Lancearij	Lancearij
Cuirassarij	Cuirassarij
Cuirassarij	Cuirassarij
Arcabusarij	Arcabusarij
Arcabusarij	Arcabusarij
Arcabusarij.	Arcabusarij.

Loco autem angusto præcedit cornu dextrum, subsequitur deinde sinistrum; ac tum Iuga singula Lanceariorum constant equitibus quaternis, ceterorum Iuga octonis. Cornu dextrum, postquam ex angustijs euasit, consistit, opperiturque

que ſiniſtrum; ſimul tum vnà procedunt lateribus aduerſis, interuallo paſſuum centum quinquaginta, ſpatio inter turmas ſingulas paſſuum ſexaginta. Præfectus Arcabuſariorum alæ dextræ, ad bis mille paſſus præmittit Decurionem aliquem ex peritioribus, ſtipatum turmulâ denûm-quinûm, & fido viæ duce. Atque hic Decurio è denis illis quinis dimittit binos antrorſum, binos dextrorſum, binos ſiniſtrorſum, cognitum num vſpiam apparuerit hoſtis. A tergo idem facit Præfectus turmæ vltimæ, quæ claudit alam dextram, renuntiatque equitatûs ductori. VValhauſius alterius generis viatorias acies ternas affert, quarum aliæ ſe explicant ad pugnandum, alię ad tuendum. Exempli cauſſâ; loco anguſto, ad pugnandum ſic inuicem ſubſequuntur turmæ, in quibus nonnullę ex pedeſtribus equeſtres factæ, ad feſtinandum iter.

Frons.

Lancearij
Arcabuſarij
Lancearij
Arcabuſarij
Lancearij
Arcabuſarij
Muſquetarij }
Muſquetarij }
Muſquetarij } equitantes
Muſquetarij }
Muſquetarij }
Muſquetarij }

Picquarij equitantes
Cuiraſſarij
Picquarij equitantes
Cuiraſſarij
Picquarij equitantes
Cuiraſſarij.

Ad tuendum verò ſuſtinendumq́ue hoſtem, hoc modo:

Frons.

Picquarij equitantes
Cuiraſſarij
Picquarij equitantes
Cuiraſſarij
Picquarij equitantes
Lancearij
Lancearij
Arcabuſarij
Arcabuſarij
Lancearij
Arcabuſarij
Cuiraſſarij

Muſquetarij
Muſquetarij
Muſquetarij
Muſquetarij
Muſquetarij
Muſquetarij } equitantes.

Tertia acies viatoria ex ſolis equitibus Muſquetarijs et Haſtatis ſeu Piquarijs ad hanc formam procedit, loco explicato.

Loco anguſto, Præfectus ceteriq; Magiſtratus, eumdem in præeundo locum tenent, excepto Signifero, qui medius inceedit inter vtramque turmam Piquariorum. Turmæ verò inuicem ſubſequantur, hoc modo.

CAPVT II.

Equitum Præsidia, Castra, Excubiæ, Stationes, Circuitio, prisco nouoq́; more.

Equites quibus præsidijs per vtrumque Orientis & Occidentis Imperium distributi. Locus equitum in castris priscus. Eius magnæ vtilitates. Locus hodiernus. Eques operum immunis, sed operarum operumq́ue defensor. Quis locus equestribus castris capiendus. Quo ordine arteq́ue muniendus. Philopœmenis hac in re solertia. Excubiæ equestres quales Veteribus, quales nobis. Procubitores, qui nunc Sentinellæ. Stationes cur Agragiæ dictæ. Eæ plures & sæpiùs mutatæ. Equites Prætoriani immunes habendarum stationum. Quid Circuitio & Circitores.

EQVES aut domi agit, aut militiæ. Cùm domi est, per præsidia tribuitur interiùs exteriusq́ue aduersus domesticos externosq́ue tumultus. Militiæ, viuit in castris ad quotidianam pugnam. Domesticæ locationis specimen exhibebo priùs; castrensis deinde.

Præsidijs igitur internis externisq́ue per limites, sic equitem imponit vtriusque Imperij Notitia. Per Orientem quidem primùm sub duobus Magistris militum Præsentalibus (vt vocat) tum sub alijs absentibus, per Imperium partitis. Adferam Notitiæ verba:

Sub dispositione viri illustris Magistri militum Præsentalis, Vexillationes Palatinæ V.
Equites Promoti seniores.
Comites Clibanarij.
Comites sagittarij iuniores.
Comites Taifali.
Equites Arcades.

Vexillationes Comitatenses VII.
Equites cataphractarij Biturigenses.
Equites armigeri seniores Gallicani.
Equites quinto-Dalmatæ.
Equites nono-Dalmatæ.
Equites primi scutarij.
Equites Promoti iuniores.
Equites primi Clibanarij Parthi.

Hæc dicuntur de primo Magistro Præsentali, ista de altero Præsentali.

Sub dispositione viri illustris Magistri militum Præsentalis, Vexillationes Palatinæ VI.
Comites seniores.
Equites Braceati iuniores.
Equites Bataui iuniores.
Comites sagittarij Armenij.
Equites Persæ Clibanarij.
Equites Theodosiani seniores.

Vexilla-

Vexillationes Comitatenſes VI.
Equites cataphractarij.
Equites cataphractarij Ambianenſes.
Equites ſexto-Dalmatæ.
Equites ſecundi ſcutarij.
Equites ſcutarij.
Equites ſecundi Clibanarij Parthi.

Sequentia de Magiſtro abſente à Palatio.

Sub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri militum per Orientem,

Vexillationes Comitatenſes X.
Comites cataphractarij.
Buccellarij iuniores.
Equites armigeri ſeniores Orientales.
Equites tertio-Dalmatæ.
Equites primi ſcutarij Orientales.
Equites ſecundi Stableſiani.
Equites tertij Stableſiani.
Equites Promoti Clibanarij.
Equites quarti Clibanarij Parthi.
Equites primi ſagittarij.
Cuneus equitum ſecundorum Clibanariorum Palmirenorum.
Felices Arcadiani ſeniores.
Felices Honoriani ſeniores.

Sub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri militum per Thracias,

Vexillationes Palatinæ III.
Comites Arcadiaci.
Comites Honoriaci.
Equites Theodoſiani iuniores.
Vexillationes Comitatenſes XXI.
Equites cataphractarij Albigenſes.
Equites ſagittarij ſeniores.
Equites ſagittarij iuniores.
Equites primi Theodoſiani.

Sub diſpoſitione illuſtris Magiſtri militum per Illyricum,

Vexillationes Comitatenſes II.
Equites ſagittarij ſeniores.
Equites Germaniciani ſeniores.

Sed, quod notandum, hæ equeſtres copiæ fuêre intra Orientem; nam aliæ prætereà in extimis Orientis limitibus, multoque maiores, ad compeſcendam licentiam vicinorum, perpetuò excubabant ſub Ducibus ſeu Comitibus limitaneis. Dion lib. LV. numerat tredecim limites, imperante Alexandro; Notitia recenſet vigintiquinque. Equites verò in hiſce limitibus numerat per cuneos & alas: cuneos quidem CII. alas CV. vniuerſim, quà per Ægyptum, quà per Iſauriam, quà per alios tredecim limites, equitum ſexdecim millia ſexcentos, hoc modo:

IN ÆGYPTO.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Comitis rei militaris per Ægyptum,

Equites Stableſiani, Peluſio.
Equites Saraceni Thamudeni, ſcenis veteranorum.
Ala Theodoſiana nuper conſtituta.
Ala Arcadiana nuper conſtituta.
Ala ſecunda Armeniorum, Oaſi minore.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala tertia Arabum, Thenenuti.
Ala octaua Vandalorum, Neæ.
Ala ſeptima Sarmatarum, ſcenis Mandrorum.
Ala prima Aegyptiorum, Sellæ.
Ala veterana raſa Gallorum, Rinocoruræ.
Ala prima Herculea, ſcenis extrage raſa.

Ala quinta Retorum, ſcenis veteranorum.
Ala prima Tingitana, Thinunepſi.
Ala Apriana, Hippone.
Ala ſecunda Aſſyriorum, Soſteos.
Ala quinta Prælectorum, Dionyſiade.

Prouinciæ Auguſtanicæ.

Ala ſecunda Vlpia Afrorum, Thaubaſteos.
Ala ſecunda Aegyptiorum, Tacaſiri.

IN THEBAIDE.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Thebaidos,

Cuneus equitum Maurorum ſcutariorum, Lyco.
Cuneus equitum ſcutariorum, Hermopoli.
Equites ſagittarij indigenæ, Tentyræ.
Equites ſagittarij indigenæ, Copto.
Equites ſagittarij indigenæ, Dioſpoli.
Equites ſagittarij indigenæ, Lato.
Equites ſagittarij indigenæ, Maximianopoli.
Equites Promoti indigenæ leg. tertiæ Diocletianæ, Ambo.
Equites Felices Honoriani, Aſphynis.
Ala prima Abaſgorum, Hibe Oaſeos maioris.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala ſecunda Hiſpanorum, Poiſartemidos.
Ala Germanorum, Peſca.
Ala quarta Britonum, Iſui.
Ala prima Hiberorum, Thmoi.
Ala Neptunia, Chænoboſcio.
Ala tertia Dromedariorum, Maximianopoli.
Ala octaua Palmyrenorum, Phœnicone.
Ala ſeptima Herculea voluntaria, contra Lato.
Ala prima Francorum, Apollonos.
Ala prima Iouia cataphracta, Ripampane.
Ala octaua Abydum, Abocedo.
Ala ſecunda Herculea Dromedariorum, Pſinaula.
Ala prima Abaſgorum, Oaſi maiore.
Ala prima Quadrorum, Oaſi minore Trinytheos.
Ala prima Valeria Dromedariorum, Pnecteos.

IN PALÆSTINA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Palæſtinæ,

Equites Dalmatæ Illyriciani, Beroſabæ.
Equites Promoti Illyriciani, Menoïde.
Equites ſcutarij Illyriciani, Chermulæ.
Equites Mauri Illyriciani, Aeliæ.
Equites Thamudeni Illyriciani, Bitſanæ.
Equites Promoti indigenæ, Sabaïæ.
Equites Promoti indigenæ, Zodochatæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Hauanæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Zoaræ.
Equites primi Felices ſagittarij, indigenæ, Palæſtinæ, Saburæ, ſeu Veterocariæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Mohaïle.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala prima milliaria Sebaſtena, Aſuadæ.
Ala Antana Dromedariorum, Admathæ.
Ala Conſtantiniana, Tolohæ.
Ala ſecunda Felix Valentiniana, apud Præſidium.
Ala prima milliaria, Hastæ.
Ala Idiota, Conſtitutæ.

IN ARABIA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Arabiæ,

Equites ſcutarij Illyrici, Animothæ.
Equites Promoti Illyriciani, Tricomiæ.
Equites Dalmatæ Illyriciani, Zizæ.
Equites Mauri Illyriciani, Areopoli.
Equites Promoti indigenæ, Speluncis.
Equites Promoti indigenæ, Mœſiæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Gaddæ.
Equites ſagittarij indigenæ, Diaphenis.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala nona milliaria, Acauathæ.
Ala ſexta Hiſpanorum, Gomothæ.
Ala Conſtantina, Libonæ.
Ala ſecunda milliarenſis, Naarſafari.
Ala prima Valentiniana, Thamathæ.
Ala ſecunda Felix Valentiniana, apud Adittha.

IN PHOENICE.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Phœnices,

Equites Mauri Illyriciani, Otthare.
Equites scutarij Illyriciani, Euthare.
Equites Promoti indigenæ, Saltache.
Equites Dalmatæ Illyriciani, Lataui.
Equites Promoti indigenæ, Auathæ.
Equites Promoti indigenæ, Nazalæ.
Equites sagittarij indigenæ, Abyræ.
Equites sagittarij indigenæ, Casamæ.
Equites sagittarij indigenæ, Calamonæ.
Equites Saraceni indigenæ, Betproclis.
Equites Saraceni, Thalseæ.
Equites sagittarij indigenæ, Adath.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala prima Damascena, in monte Iouis.
Ala nona Diocletiana, Variaracæ.
Ala prima Francorum, Cumæ.
Alæ prima Alamannorum, Neiæ.
Ala prima Saxonum, Vero-fabulæ.
Ala prima Phœnicum, Renæ.
Ala secunda salutis, Arefæ.

IN SYRIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Syriæ & Euphratensis,

Equites sagittarij Illyrici, Syrianæ.
Equites Promoti Illyriciani, Octaribæ.
Equites sagittarij indigenæ, Matthanæ.
Equites Promoti indigenæ, Adadæ.
Equites sagittarij indigenæ, Arathæ.
Equites sagittarij, Acadamæ.
Equites sagittarij, Acauathæ.

In Augusto Euphratensi.

Equites Dalmatæ Illyriciani, Barbatisso.
Equites Mauri Illyriciani, Neocæsareæ.
Equites Promoti indigenæ, Rosaphæ.
Ala prima noua Herculea, Amudæ.
Ala prima Iuthungorum, Salutariæ.

IN OSRHOENA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Osrhoënæ,

Equites Dalmatæ Illyriciani, Gallabæ.
Equites Promoti Illyriciani, Gallinico.
Equites Mauri Illyriciani, Dabanæ, aliàs Danabæ.
Equites Promoti indigenæ, Banasæ.
Equites Promoti indigenæ, Synæ Iudæorũ.
Equites sagittarij indigenæ, Orabæ, aliàs Arabæ.
Equites sagittarij indigenæ, Thillazamaræ.
Equites sagittarij indigenæ Medianenses, Medianæ.
Equites sagittarij indigenæ, primi Osrhoëni Razin.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala septima Valeria prælectorum, Thillacamæ.
Ala prima Victoriatorum, contra Bintha.
Ala secunda Paphlagonum, Thillasicæ.
Ala prima Parthorum, Resaiæ.
Ala prima noua Diocletiana, inter Thannuetin & Orobam.
Ala prima Salutaria, Duodecimo constituta.

IN MESOPOTAMIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Mesopotamiæ,

Equites scutarij Illyriciani, Amidæ.
Equites Promoti Illyriciani Resaui, Theodosiopoli.
Equites Ducatores Illyriciani primi Ducatores, Amidæ.
Equites Felices Honoriani Illyriciani, Constantinæ.
Equites sagittarij indigenæ Arabanenses, Carthæ.
Equites scutarij indigenæ Pafẽses, Assaræ.
Equites sagittarij indigenæ Thilbithenses, Thilbithinæ.
Equites sagittarij indigenæ, Thannuri.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala secunda noua Aegyptiorum, Chartæ.
Ala octaua Flauia Francorum, Ripalthæ.
Ala quintadecima Flauia Carduenorum, Caini.

IN ARMENIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Armeniæ,

Equites sagittarij, Sabu.

Equites

Equites sagittarij, Domanæ.

In Ponto.

Ala Rizena, Deleariz æ.
Ala Theodosiana, apud Auaxam.
Ala Felix Theodosiana, Syluanis.

Et quæ de minore laterculo emittuntur.

Ala prima Augusta Colonorum, Chiacæ.
Ala Auriana, Dascusæ.
Ala prima Vlpia Dacorum, Suissæ.
Ala secunda Gallorum, Aelianæ.
Ala Castello Tablariensi constituta.
Ala prima Prætorica nuper constituta.
Ala prima Iouia Felix, Chaszanicæ.
Ala prima Felix Theodosiana, Pithiæ.

IN SCYTHIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Scythiæ,

Cuneus equitum scutariorum, Sacidauæ.
Cuneus equitum Solensium, Capidauæ.
Cuneus equitum Stablesianorum, Cij.
Cuneus equitum Stablesianorum, Bireo.
Cuneus equitũ cataphractariorũ, Arubio.
Cuneus equitum armigerorum, Aegyslo.
Cuneus equitum Arcadum, Talamodio.

IN MOESIA SECVNDA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Mœsiæ secundæ,

Cuneus equitum scutariorum, Securiscæ.
Cuneus equitum Solensium, Duno.
Cuneus equitum scutariorum, Latris.
Cuneus equitum armigerorum sexaginta, Pristræ.
Cuneus equitum secundorũ armigerorũ.
Cuneus equitum scutariorum, Appiariæ.
Cuneus equitũ Stablesianorũ, Sucidauæ.

IN MOESIA PRIMA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Mœsiæ primæ,

Cuneus equitum Constantiacorum, Pinco.
Cuneus equitum Promotorum, Flauiana.
Cuneus equitum sagittariorũ, Tricornio.
Cuneus equitum Dalmatarum, Auremonte.
Cuneus equitũ Promotorum, Viminacio.
Cuneus equitũ sagittariorum, Ledenatæ.
Cuneus equitum Dalmatarum, Pinco.
Cuneus equitum Dalmatarum, Cuppis.

IN DACIA RIPENSI.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Daciæ Ripensis,

Cuneus equitum Dalmatarum Forensium, Bononiæ.
Cuneus equitum Dalmatarum Diuitensium, Dortico.
Cuneus equitum scutariorum, Cebro.
Cuneus equitum Dalmatarum Diuitensium, Augustæ.
Cuneus equitum Dalmatarum, Augustæ.
Cuneus equitum Dalmatarum, Varinæ.
Cuneus equitum Stablesianorum, Almo.
Cuneus equitum scutariorum, Aegetæ.
Cuneus equitũ Constantinianorum, Vto.

His tantis tam variis equitum copiis Oriens vniuersus quà interior quà exterior aduersus domesticos hostilesque tumultus erat munitus.

Occidenti præerat equitum Magister vnus, cui alij duces quinque, per quinque Prouincias diuisi cum equitatu, parebant. Sic Notitia.

IN OCCIDENTE.

Sub dispositione viri illustris Comitis & Magistri equitum Præsentalis,

Vexillationes Palatinæ IX.

Comites seniores.
Equites Promoti seniores.
Equites Brachati seniores.
Equites Bataui seniores.
Equites cornuti seniores.
Equites cornuti iuniores.
Comites Alani.
Equites Bataui iuniores.
Equites Cõstantes Valẽtinianẽses seniores.

Vexil-

Vexillationes Comitatenses XXXII.
Equites armigeri.
Equites Prima-Gallica.
Equites Octauo-Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Passerentiaci.
Equites Mauri Alites.
Taifali iuniores.
Equites Honoriani seniores.
Equites Mauri feroces.
Equites Constantiaci feroces.
Equites scutarij.
Equites Stablesiani Africani.
Equites Marcomanni.
Equites armigeri seniores.
Equites sagittarij Clibanarij.
Equites sagittarij Parthi seniores.
Equites primi sagittarij.
Equites secundi sagittarij.
Equites tertij sagittarij.
Equites quarti sagittarij.
Equites sagittarij Parthi iuniores.
Equites Cetrati seniores.
Comites iuniores.
Equites Promoti iuniores.
Sagittarij iuniores.
Equites Cetrati iuniores.
Honoriani iuniores.
Armigeri iuniores.
Equites secundi scutarij iuniores.
Equites Stablesiani Italiciani.
Equites sagittarij Cordueni.
Equites sagittarij seniores.
Cuneus equitum Promot.

Item vexillationes intra Italiam.

Comites seniores.
Equites Promoti seniores.
Equites Brachati seniores.
Equites cornuti seniores.
Comites Alani.
Equites Mauri feroces.
Equites Constantes Valentinianenses iuniores.

Intra Gallias cum viro illustri Comite & Magistro equitum Galliarum.

Equites Batavi seniores.
Equites cornuti seniores.
Equites Bataui iuniores.
Equites Brachati iuniores.
Equites Honoriani seniores.
Equites Honoriani iuniores.
Equites armigeri seniores.
Equites Octauo-Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Passerentiacenses.
Equites primi-Gallicani.
Equites Mauri Alites.
Equites Constantiaci feroces.

Intra Africam cum viro spectabili Comite Africæ.

Equites Stablesiani Italiciani.
Equites scutarij seniores.
Equites Stablesiani iuniores.
Equites Marcomanni.
Equites armigeri seniores.
Equites Clibanarij.
Equites Parthi sagittarij seniores.
Equites Cetrati seniores.
Equites primi sagittarij.
Equites secundi sagittarij.
Equites tertij sagittarij.
Equites quarti sagittarij.
Equites Parthi sagittarij iuniores.
Equites Promoti iuniores.
Equites scutarij iuniores Comitatenses.
Equites Honoriani iuniores.
Equites scutarij iuniores scholæ secundæ.
Equites armigeri iuniores.

Intra Britannias cum viro spectabili Comite Britanniarum.

Equites cataphractarij iuniores.
Equites scutarij Aureliaci.
Equites Honoriani seniores.
Equites Stablesiani.
Equites Syri.
Equites Taifali.

Intra Tingitanam cum viro spectabili Comite Tingitanæ.

Equites scutarij seniores Comitatenses.
Equites sagittarij seniores Comitatenses.
Equites Cardueni Comitatenses.

Igitur in Occidente Magister equitum præerat vexillationi-

bus quadraginta & vni; nimirum, Palatinis nouem, Comitatensibus triginta & duabus, de quibus Palatinas sex dabat Comiti Italiæ, tres Magistro equitum per Gallias; Comitatensium verò, sex Comiti Italiæ, nouemdecim Africæ, quatuor Britanniæ, tres Tingitanæ, octo Magistro Equitum Galliæ: qui numerus Comitatensium etsi excedat trigesimum secundum, tamen non exerrat, quia sic subinde vexillationum solummodò partes Ducibus præbentur (vnde eædem vexillationes sæpiùs numerantur in partibus) sed anteà totæ & semel tantùm sunt supputatæ. Ita Pancirollus in Notitiâ Occident. cap. XXV.

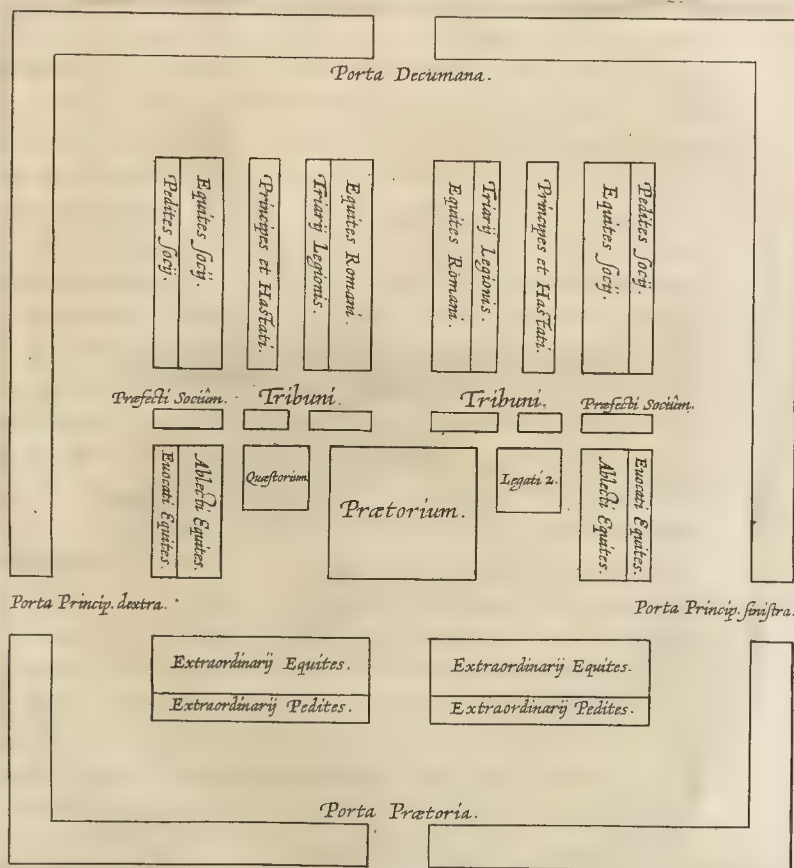
Equitum porrò horumce nomina cùm superiùs explicata sint Lib. III. Cap. IV. inde eorum cognitio repetenda.

Iam tandem è præsidijs ad castra; quæ iungo, quia non ampliùs dissident quàm statiua à tumultuarijs, vel hiberna ab æstiuis.

De castrorum ergo locatione vetere Polybius lib. VI. in hæc verba: *Ab vtroque extremo Tribunorum tabernaculo, retrò, quasi inflexam metationem habent extraordinariorum equitum Ablecti, & quidam ex ijs qui vltrò ac sponte in gratiam Consulum militant. Hi omnes locantur, & spectant aduersa latera, alij Quæstorium intuentes, alij forum. Opponuntur istis in vallum spectantes pedites extraordinarij: supra vtrosque via relinquitur lata pedes centum,* &c. *Ad superum huius viæ latus, sociorum equites extraordinarij metantur, forum versus aspicientes & Prætorium & Quæstorium. His demum equitibus auersi locantur sociorum extraordinarij pedites, aspicientes vallum. Iterùm, cùm dimensi fuerint centum pedes antrorsus legiones versus, tum à rectâ lineâ, quæ sit æquidistans Tribunorum tentorijs, facere incipiunt legionum tabernacula, struentes in hunc modum. Cùm secuerint bifariàm dictam lineam rectam, ab eo puncto, rectis ad lineam angulis, equites vtriusque legionis oppositos inter se locant pedibus* L. *inter se distantes, sectione in medio interualli habitâ. Est autem peditum equitumq; locatio similis; redditur enim tota species tam manipuli, quàm turmæ, quadrata,* &c. *Post equites collocant vtriuſ-*

vtriusque legionis Triarios ad singulas turmas, singuli manipuli figuris respicientibus in alteram partem auersis ab equorum aspectu. Oppositos Triarijs locant Principes, &c. Post Principes similiter auersos locant Hastatos, &c. Hastatis sociorum equites oppositos locant. Subobscura sint omnia sine tabulâ, quam accuratissimam Lipsius verbis hisce Polybianis appendit. Ego equitum solummodò, proximasque peditum, quorum hîc est mentio, metationes depingam.

IMAGO CASTRORVM VETERVM.

Magna ſanè militaris prudentia elucet in hac locatione. Nam inprimis hîc proximus hoſti Imperator ad occurrendum aſſultationibus, ad excipiendos transfugas, ad continendum reliquum exercitum. Hîc iuncti Imperatori Duces quoque ſummi: hîc ſeparati ab reliquis ſociorum turmis lectiſſimi equites, Extraordinarij ſcilicet, eorumque Ablecti; ijs tamen adiuncti Romani Tribuni, mixtique Euocati, equites Romani. Sic nempe tutelam ſuam ſocijs committendo, eorum obligabant fidem; ſic robora eorum à reliquis ſeparando, atque ante oculos habendo, cauebant quoque, ne fortè in coniurationes ſocij coirent. Denique, quòd perpetuus idemque ſemper eſſet in caſtris omnibus locandi modus, ſciebant omnes, inſtar familiaris domeſticæque rei, quò, quà, ſubitis in motibus eſſet eundum. Sed quærebat non-nemo, An id tutum? nam ſic hoſtis certò ſciret, quo quiſque loco eſſet in caſtris; quo loco Prætor, Legati, Tribuni, Legionarij Alarijque equites. At neque noſtram locationem ignorare poteſt hoſtis: nam principia ſemper pro fronte. Semper ſtationes aliquot equeſtres ad principia, ad tergum. Deinde, numquam ita arceri ſpeculatores poſſunt, vt caſtrametationem ignorent hoſtes. Porrò caſtris moliendis non incumbebat eques, (quippe immunis operis) tanta eius dignitas, niſi cogeret vltimum diſcrimen: tum, ſi opus recuſabant, equo à Cenſore priuabantur. Sed dum vallus aggerebatur, eques pro caſtris ſtabat tutelæ operarum. Vegetius teſtatur lib. I. cap. V. *Facile eſt abſentibus aduerſarijs caſtra munire: verùm, ſi hoſtis incumbat, tunc omnes equites ad propulſandum impetum ordinantur in acie, reliqui poſt ipſos muniunt caſtra.* Aliter deinde, & meliùs certè, equites locati in caſtris, à peditibus ſeiuncti. Leo Imper. Tact. cap. XI. §. XXXIX. *Pedites intra caſtrorum ambitum cum equitibus metari (ſi hoſtes longè abfuerint) non oportet, ſed ſeparatim prope caſtra; vt neque anguſtijs inuicem premant, neque à ſpeculatoribus facilè numerentur. Deinde propiùs accedente hoſte, videndum quemadmodum intra vallum metari poſſint, ſi quando opus fuerit, vt cum equitibus pedites locentur.* §. XL. *Ac*

tum

tum prouidendum, ne confusè equites cum peditibus, sed separatim distincteq́; considеant. Sic verò nostra equitum castrametatio nunc se habet, fereque à pedite separatur in tergum aut latus, vbi plura adstabulandum pabulandumque ædificia; nec vno administratur loco. Lælius Brancacius tamen lib. Militarium Officiorum cap. VIII. tabulis duabus equitatum locat ante peditatum proximè portam prætoriam; hoc est in fronte proximè hostem. Atque, vt ordine dicam, ductu Bastæ & Melzi, aut aperto in campo, aut pago vno pluribúsve eques castrametatur; eaque loca aut tuta sunt, aut intuta. Loco tuto, tuta tamen omnia timenda. adeoque & Præfectus & turmales, ait Basta lib. II. perinde parati esse debent, ac si vicinus semper immineret hostis. Laxè tum equites locandi, vt & commodiùs habeantur, & ne vnus aliquis locus sustineat nimium damni. Principia etiam tum nullo certo loco statuenda. Magister equitum medio castrorum, Optio eius pro fronte, summus Mandatorum curator à tergo locandus: vnus & alter procubitor in vigilias mittendus. Locus si ab hostis viciniâ periculosus fuerit, is interdiu castris antecapiendus cognoscendusque est; vt nempe ante noctem principia ritè designentur, vt locis opportunis custodiæ, stationes, excubiæ statuantur; hosti aditus præripiantur, equiti stabula distribuantur; ne ea per tenebras, palearum ardentium luce, cum incendij periculo quærenda sint. A mille passibus, quàm ad locum castris designatum veniatur, præcedit ceteros aut Mandatorum curator turmâ vnâ Arcabusariorum stipatus, aut Præfectus metatorum cum turmulâ vicenûm tricenúmve Arcabusariorum, ceterisque turmarum mensoribus, & vno duobúsve equitibus vniuscuiusque turmæ comitantibus. Turmam illam, aut hanc turmulam, aliquis ex Optionibus ducit, locatque aduersâ castrorum parte, quæ vicinior hosti, dimissis huc illuc exploratoribus, procubitoribusque collocatis; qui non antè deducuntur, quàm equitatus reliquus inuectus sit in castra, ne hostis impediat metationem. Castris captis, locisque metatis, summus Metator Magistro

equitum eiuſque Optioni renuntiat metata eſſe caſtra. Tum Præfecti omnes à ſuis ſinguli menſoribus equitibuſque (qui fuerant præmiſſi) in ſtationes ducuntur; eâ turmâ exceptâ, cui excubiæ diei noctíſve præſentis obuenerunt. Præfectus quiſque vexillum ſuum vel honoris cauſsâ in ſtationem vſque comitatur. Præfectum deinde equites, niſi prohibeat. Præfecti omnes, Optionibus ſuis, vnoq́ue aut altero veterano equite ſtipati, inſpectum principia proficiſcuntur, vt quò conueniendum ſit, omnes nórint. Magiſter equitum, eiúſve Optio, aditus viarum omnes hoſti obſtrui curat, obiectis arborum truncis, aliíſve impedimentis, appoſitiſq́ue peditibus (quorum ſigna medijs caſtris cuſtodiantur) aut Arcabuſarijs, qui de pedibus prohibeant hoſtem, nec in equos inſcendant, donec iubeantur. Via, quâ in caſtris decurrendum eſt, expeditur noua, foſſis cõſtratis, reſectis ſubmotiſq́ue impedimentis, vt in hoſtem nempe occultè commodeq́ue erumpatur. Vniuerſam hanc curam inſigni Ducis præſtantiſſimi Philopœmenis ſtudio, apud Liuium expreſſo, lubenter illuſtrabo. Liuius ita ſcribit lib. XXXV. *Erat autem Philopœmen præcipuæ in ducendo agmine, lociſq; capiendis, ſolertiæ atque vſûs. Nec belli tantùm temporibus, ſed etiam in pace, ad id maximè animum exercuerat. Vbi iter quopiam faceret, & ad difficilem tranſitu ſaltum perueniſſet, contemplatus ab omni parte loci naturam, cùm ſolus iret, ſecum ipſe agitabat animo; cùm comites habebat, ab ijs quærebat, ſi hoſtis ab eâ parte apparuiſſet; quid, ſi à fronte; quid, ſi ab latere hoc aut illo; quid, ſi à tergo adoriretur, capiendum conſilij foret. Poſſe inſtructum rectâ acie; poſſe inconditum agmen, & tantummodò aptum viæ occurrere: quem locum ipſe capturus eſſet, cogitando aut quærendo exequebatur: aut quot armatis, aut quæ genera armorum (plurimum enim intereſſe) vſurus: quò impedimenta, quò ſarcinas, quò turbam inermem reijceret: quanto ea, aut quali præſidio cuſtodiret: & vtrùm pergere quâ cœpiſſet ire viâ, an eam quâ veniſſet repetere melius eſſet: caſtris quoque quem locum caperet, quantum munimento amplecteretur loci, quà opportuna aquatio, quà pabuli lignorumq; copia eſſet, quà proximo die*

caſtra

castra mouendi tutum maximè iter, quæ forma agminis foret. His curis cogitationibusq; ita ab ineunte ætate animum agitauerat, vt nulla ei noua in tali re cogitatio esset. Huius tanti Ducis diligentiam si non superauit, æquauit certè Henricus Comes Bergius equitatui Regio Pro-Magister obsidione Bredanâ, cuius difficillimo longissimoque tempore commeatum omnem perpetuò castris subuexit. Adscribam quæ ipse vidi, visaque publicaui Historiâ Obsidionis Bredanæ. *Comiti Bergio equitatûs pars maxima attributa, quæ commeatui præsidio esset. Atque is hac ratione munus suum administrabat. Sollemne illi erat, manè ante lucem confusum impedimentorum agmen explicare, deinde præmissis equitum turmis aliquot emissarijs proficisci. Tormenta primis vltimisq; adiungere, ad significandum hostis aduentum; cuius indicium sonitu tanto perferretur, vt eo signo (quod conuenerat) miles scilicet se colligeret, eamq; in partem accurreret, quæ laboraret. Vtrumque viæ latus equitum alis diuisis tegere; equitatui præsidia leuis armaturæ interponere; reliquo equitatu denique agmē claudere, sic itineri simul & prælio incedere. Occurrere, quantum poterat ratione caueri, vt tutioribus itineribus ad fallendas insidias contenderetur, vijs ad faciliorem subuectionem instauratis. Si quod periculum nuntiaretur, ne alieno loco prælium committeret, dispicere; eamq; ob rem aut idoneo resistere, aut iniquo egredi, & carros pro vallo, si pugnandum foret, obijcere, iaculatoribus introrsum reductis. Quoties procedendum erat, statiuis ante omnes progredi, tum, donec vltimi ferè transissent, ad spectandum accelerandumq; resistere; post omnes iter agere, & primis deinde inter procedendum præcurrere; post omnes denique statiuis inuehi; hospitia militi ante vesperam partiri; tum statiua lucente adhuc die circũuehi; agrestes aduocare, de hoste, de itineribus cognoscere; custodias, vbi vsus erat, disponere; pontes occupare aut abrumpere, vt hosti viam auferret; equites in stationibus, si opus esset, frenatis equis expeditos collocare, alios in omnem partem dimittere ad excipiendos aliquos, ex quibus de hostium insidijs cognosceret; certos præterea habere speculatores, qui consilia molitionesq; omnes indicarent, in quos plurimum nummorum effundebat; noctu aditus omnes excubitoribus*

ribus tenere, &c. *Iam agrestium rebus non minùs quàm commeatui consulebat. Milites ipse, tamquam incendiorum Præfectus, de igne, quem in horreis accenderant, extinguendo admonere. Indiligentiores, quorum incuriâ incendium malè obrutum resurrexerat, domosq; corripuerat, sub dio deinceps excubare facere, ære diruere, sarciendiq; damni condemnare*, &c. Præter hæc (quod Veteres videntur aliter fecisse) prouidendum in primis, vt, vbi castra erunt, tectorum copia sit, quibus equi stabulentur. Nam sub dio pluuioque Ioue, aspero maximè cælo, vt noctem equi agant, equos corrumpere est. Id cauit scilicet Dux Albæ, dum Regis Hispani copias in Belgio duxit, vt ipsas etiam stationes equitum tecto tueretur; indeque inueterauit mos. Forum in medio castrorum aut cuiusque pagi erit. Principia (Plaça d'armas) per diem in fronte castrorum, noctu à latere designabuntur. Equitum Magistro adesse perpetuò conuenit, ad accipienda mandata, equitem vnum è singulis turmis vicinis; duos ex remotis, quorum alter maneat, vno cum mandatis dimisso. Leo Imper. Tactic. cap. XI. §. XX. *Vnusquisque Turmarcha suum mandatorem ad Imperatoris cohortem amandet, vt ibi maneat. Similiter Tribuni & Comites ad Turmarcharum castra suos mittant, vt per eos celeriter cognoscant quæ agenda sunt.* Prætereà cùm vno in loco equitatus vniuersus castrametabitur, Magistro equitum aderunt perpetuò summus Mandatorum curator, & Præfectus metatorum, vt accepta à Magistro equitum mandata, cum Optione eius communicata, curent dari effecta. Summus Mandatorum curator suam turmis singulis stationem diuidit. Post metationem instituuntur excubiæ. his castra nempe tuenda sunt. *Veterum excubiæ ex quatuor viris sunt*, ait Polybius lib. VI. Id clariùs Vegetius expressit lib. III. cap. VIII. *De singulis centurijs quaterni equites & quaterni pedites excubitum noctibus faciunt. equites autem extra vallum nocturnas excubias facere debent.* Exemplum prodidit in Iugurthâ Salustius. *Excubitum*, inquit, *in portas pro castris equites Auxiliarios mittere. Procubitores vocat Festus, qui noctu custodiæ caussâ ante castra excubant.* Hirtius lib.

lib. XI. eleganter: *Illa dies fungendi muneris obuenerat*. Hodie *ſentinellæ* à ſentiendo vocantur. Hi, vbi aperti ſunt campi, inſtar coronæ caſtris circumfunduntur, equitantque ex aduerſo perpetuò, quaſi loca commutantes. Neque noctu ſolummodò, ſed interdiu quoque excubant in equo ſemper. Luce ſubinde in templorum turribus, aut arboribus, plerumque editioribus in colliculis extra viam militarem, ne ſimulatione viatoris alicuius, ab hoſte circumueniantur. Quare nec quemquam appropinquare permittunt. Nocte locis demiſſis, bini iunctim loco ab caſtris diſtante ducentis trecentíſve paſſibus: vnus duóve ſeiuncti inter hos & caſtra, vbi maius fortè intereſt camporum ſpatium. Horum duorum primus obſeruat medium, medius in oculis habet vtrumque extremum. Sine galeâ omnes, vt exaudiant ſtrepitum faciliùs. Nocte nullum ingredi egredíve caſtris ſinunt, niſi conſtiterint priùs interuallo XXX. aut XL. paſſuum: tum verò excubitor medius Præfectum vigiliæ admonet (cuius eſt cognoſcere) quod etiam facit ignibus viſis, vel audito canum frequenti latratu, aut ſonitu bombardarum, aut aduentu hoſtis deprehenſo, quo tempore procubitores ad ſtationem proximam recipiunt ſeſe pedetentim. Id prudenter præſcribit Flaminius lib. III. cap. VI. reijciens Melzum, qui iubet alterum procubitorum extremorum, ſocio relicto, redire ad ſtationem. Certè id ſine deſerti procubitoris periculo apertiſſimo fieri non poteſt. Teſſeram procubitoribus dandam negauit Dux Parmenſis: quia ſemel, capto vno procubitorum extremorum, ſocio relicto, teſſeraque ex eo cognitâ, hoſtis ceteros fefellerit, induxeritque ſubſidia vrbi Tornacenſi, à Duce Parmenſi tum obſeſſæ. Loca excubitoribus idonea deſignat oſtenditque Præfectus; Optionibus turmarum, Curator mandatorum. Equites ducit deducitque Optio turmalis ad ſtationem, Decurione iuuante. Excubiæ ſuſtentantur à ſtationibus, quas à ſtando Veteres appellarunt. Agrarias Vegetius plerumque nominauit, quia in agris ſub dio. Hæ diurnæ erant. Ita Scriptores indicant: Vegetius lib. III. cap. VIII. *Per diem poſitis*

castris, alij manè, alij post meridiem, propter fatigationem hominum equorumq́, agrarias faciũt. (malè angarias legebatur.) Tacit. XI. Annal. *Stationes, vigiliæ, diurna nocturnaq́, munia in armis agitabantur.* Liuius lib. XLIV. & diurnas fuisse, & earum nouum morem indicat: *Æmilius stationum quoque morem mutauit: armati omnes, & frenatis equis, equites diem totum perstabant: id cùm æstiuis diebus vrente assiduo sole fieret, tot horarum æstu ac languore ipsos equosq́, fessos, hostes integri sæpè adorti, vel pauci plures vexabant. Itaque ex matutinâ statione ad meridiem decedi, & in post meridiem succedere alios iussit.* Cæsar lib. VII. de Bell. Gall. *Castella, in quibus interdiu stationes disponerentur.* Quin & multiplices eas fuisse, quarum aliæ sustinerent alias, prodidit Liuius lib. XXIII. *Prouectusq́, ante stationes equo.* Iterùm XLVIII. *Suam tamen alteram stationem propiùs castra sexcentorum equorum posuerunt.* Cæsar lib. I. de Bell. ciu. *Quâre cognitâ, crebras stationes disponunt equitum.* Iterùm: *Longiore circuitu custodias stationesq́, equitum vitabant.* Lib. V. Bell. Gall. de Britannis: *Raro magnisq́, interuallis præliantur, stationesq́, dispositas habent, atque alios alij deinceps excipiunt, integriq́, & recentes defatigatis succedunt.* Nunc nocturnæ quoque sunt, & quidem sub tecto habentur. Recentiores *Corpora custodiarum* dicunt, voluntque locari in medio pagorum aut castrorum. Nos cum Cæsare *Custodias* nominabimus lib. I. Bell. Gall. *Nec clàm transire propter custodias Menapiorum possent.* & I. de Bell. ciu. loco recèns allato. Hæ, vbi mixtus est peditatu exercitus, peditum ante se positis stationibus defenduntur, vti & peditum procubitoribus tutelam præstant antepositi excubitores equitum, ait Melzus. Has stationum vigilias vni pluribúsve turmis præscribit Mandatorum curator. Dumque in vigilias turmæ eunt, abesse nullâ caussâ Præfectus potest. Vigiliarum scriptum catalogum seruat Metator summus, vt ex æquo sit omnibus excubandi labor. Immunes earum sunt turma Prætoria, aliæque duæ, quæ Imperatori sunt à custodiâ. Turma quoque Optionis summi & Curatoris mandatorum. Atque hæ stationum vigiliæ ad tutelam ipsius exerci-

tûs

tûs & castrorum. Sanè etiam Prætorio Imperatoris seruando, olim *manipulus vnus in diem locabatur*, auctore Polybio lib. VI. Nunc excubat cohors tota, vbi adest peditatus; turma, si castra administrat equitatus solus, antepositoexcubitore vno. Optionis summi tabernaculum (quando is Imperatoris aut Magistri equitum vices gerit) custodit turmula aut manipulus vicenûm-quinûm, præposito Accenso, quem *Sergeantum* vocant. Tentorio Curatoris mandatorum, administrantis pro Imperatore exercitum, excubant vigiles deni sub decurione, qui *Corporal* nuncupatur. Si Præfectus turmalis aliquis copias regit, excubabunt ei procubitores quaterni, aut quini. Præfecto turmæ (cui castrorum imperium non est) nullus miles excubat, nisi contubernio accipiat vexilliferum cum vexillo. Arcabusariorum tamen Præfectis vigil vnus apponitur, quòd ij primi obijciantur aduentanti hosti. Vexillifero etiam, cùm solus degit, ob religionem vexilli, designantur excubitores quaterni aut quini. Hæc strictim ex Melzi lib. III. cap. II. Excubijs stationibusque circuitio adiecta est, ad cautelam, *ne vigilum diligentia consuetudine minueretur, quod fit diuturnitate.* Quare prudenter quoque Æmilius Consul vigili scutum pilumque dempsit, vt non pugnare, sed excubare se meminisset. Liuius lib. XLIV. *Vigiles nouo more scutum in vigiliam ferre vetuit: non enim in pugnam vigilem ire, vt armis vtatur, sed ad vigilandum, vt, cùm senserit hostium aduentum, recipiat se, excitétque ad arma alios.* Alioqui *vbi fessi sint, innixos pilo, capite super scuti marginem posito sopitos stare; vt fulgentibus armis procul ab hoste conspici posset, ipse nihil prouideat.* Ergo *circuitionis fides equitibus committitur*, inquit Polybius lib. VI. *Id Veteres fraxare dicebant, vigiliam circuire*, auctore Festo. At qualis illa circuitio? Idem explicat eodem libro. *Cùm tempus appetierit, primam vigiliam circuit ille qui eam sortitus est, habens apud se testes aliquos ex amicis.* (Obserua cautelam.) *Perlustrat verò locos non solùm circa vallum & portas, sed etiam circa manipulum & turmas. Quòd si reperit vigilantes, qui primam agunt, capit ab ijs tesserulam: sin aliquem dormientem, aut loci deserto-*

 rem,

rem, testificatus proximos, abit. Idem fit ab ijs qui sequentes vigilias lustrant, &c. *Quisque autem circitorum, vnà cum luce, ad Tribunum defert tesseram: & si omnes redditæ sunt, sine culpâ abeunt. Quòd si quis pauciores fert quàm pro numero vigiliarum, inquirunt ex charactere, quænam vigilia defecerit. Quo cognito, vocat Centurionem qui ducit eos quorum vigilia fuerat. Ii disceptant cum circitore: &, si vigilum delictum est, statim ostendit circitor, adhibitis testibus è proximis; id enim facere tenetur: si nihil horum, in ipsum cadit culpa.* De ijsdem Vegetius lib. III. cap. VIII. *Nunc militiæ factus est gradus, & Circitores vocantur.* Exempla equestris huius circuitionis extant passim apud Liuium libro XXII. *Circumeunti vigilias equiti arsit scipio quem manu tenebat.* Apud Statium lib. X.

—— Monitu ducis acer agebat
Amphion equites; noctem vigilatáque castra
Explorare datus. ——

Circuitionem & circitores vulgò nunc *Rondes* appellamus; seruaturque accuratè id munus. Neque solùm procubitoribus nocturnis, sed etiam stationibus totis (quæ olim diurnæ solummodò erant) inuigilant noctu frequenter ipsi summi Præfecti. Melzus lib. III. cap. II. *Munus est,* inquit, *Curatoris mandatorum, noctibus singulis obire excubias; frequenter etiam summi Optionis: nonnumquam ipsius equitum Magistri, aut Imperatoris.* Et rursus cap. III. *Supra sedulam explorationem viarum, conducit maiori securitati castrorum, quaternos prætereà circummittere equites circitores, altero tanto extra procubitores interuallo, quanto ipsi procubitores distant à castris, vt canum latratum, equorum hinnitum, strepitúmque exaudiant. Quo audito, tres de quaternis propiùs cognitum eant, quartus indicatum reuertatur in castra. Ac pro suspicione periculi, ter quatérve subinde nocte vnâ, ab statione huiusmodi circitores circummittantur; qui, si hostem aduenire renuntiant, turmas pro castris stare expeditas, atque opperiri consultum, est pabulo modico ab singulis comportato.* Hæc eques munia præstat castris ipsis tuendis. Iam, quid suâ equique caussâ faciat, expendendum.

CA-

CAPVT III.

Pabulatio, Frumentatio, Aquatio, quomodo equitibus instituenda.

Pabulatio hostilis impedienda. Exercitus ante frumenti maturitatem non educti. Frumentatio ex agris, ex horreis. Aquatio è propinquo curanda. Quomodo frumenti aquarumque penuriæ consulendum. Sarmaticorum equorum inedia. Pabulo deficiente, equis quale aliquando præbitum alimentum. Cædes iumentorum, ob pabuli inopiam. Præcepta ritè instituendæ pabulationis.

PABVLA *equis præcipuè congerenda*, ait Vegetius lib. IV. cap. VII. At cuius ea generis sunt? Pollux definit lib. I. cap. XI. *Alimenta equorum, hordeum, speltæ, siligines, fœnum, frumentum. Apud Homerum verò etiam triticum. Et, si credere licet, vinum potus erat, & lotus, & palustre apium.* Sed Homerica illa omittemus, quibus felices Heroïcorum equorum animæ in Elysio pascebantur: nostris equis non licet esse tam beatis, ne Consualibus quidem ferijs, quando coronati otiantur. Hordea igitur ceteraque quâ arte aut modo quærebantur? Pabulatione & frumentatione. Hæc curare Hipparchum Xenophon monet. *Hisce rebus, eorum quibus præes*, inquit, *beneuolentiam conciliabis, si prospicere & consulere vt frumento abundent*, &c. *vt pabuli, vt tabernaculi, vt aquæ curam gerere videaris.* Quantæ verò necessitatis momentique ea sit res, non aliunde cognoscas meliùs, quàm vel hostium ipsorum studio, qui id vnum agunt, vt impediant pabulationem. Ita vaferrimus Vercingetorix apud Cæs. lib. VII. *docet omnibus modis huic rei studendum, vt pabulatione & commeatu Romani prohibeantur. Id esse facile, quòd equitatu ipsi abundent, &, quòd anni tempore subleuentur, pabulum secari non posse. Necessariò dispersos hostes ex ædificijs petere: hos omnes quotidie ab equitibus deleri posse. Prætereà salutis caussâ rei familiaris commoda negligenda, vicos atque ædificia incendi oportere quoquo versus, quò pabulandi caussâ adire posse videantur.* Sic Britanni *optimum factu esse duxerunt,*

frumento commeatuq́; Romanos prohibere, & rem in hiemem producere, quòd his ſuperatis, aut reditu intercluſis, neminem poſteà belli inferendi cauſsâ in Britanniam tranſiturum confidebant. lib. IV. Bell. Gall. Sic Galli lib. IIX. Hirtij: *Cùm ſæpè inſidijs equites peditesq́; diſponerent, magna detrimenta Romanis in pabulationibus inferebant.* Sic Cæſar lib. I. de Bell. ciu. Petreium & Afranium domuit. *Hæc conſiliantibus eis nuntiatur, aquatores ab equitatu premi noſtro,* &c. *Premebantur Afraniani pabulatione, aquabantur ægrè,* &c. *Itaque magnus quotidie eorum numerus ad Cæſarem perfugiebat,* &c. *Tandem omnibus rebus obſeſſi, quartum iam diem ſine pabulo retentis iumentis, aquæ, lignorum, frumenti inopiâ, colloquium petunt.* Sic Pompeij equitatum corrupit lib. VIII. de Bell. ciu. *vt pabulatione Pompeium prohiberet, equitatúmque eius ad rem gerendam inutilem efficeret.* Quid? quòd non antè exercitus educerentur, niſi ferè matura eſſent frumenta. Nam, quo equi aliàs paſcerentur, niſi vel agri, vel horrea pabulum ſuppeditarent? Ita in Cæſare obſeruo lib. II. Bell. Gall. *Cæſar, initâ æſtate, in interiorem Galliam Q. Pedium Legatum miſit; ipſe, cùm primùm pabuli copia eſſe inciperet, ad exercitum venit.* Iterùm lib. VI. *Cæſar, cùm mature ſcere frumenta inciperent, ad bellum Ambiorigis Minuc. Baſilum cum omni equitatu præmittit.* Ex agris ergo horreíſve pabula petenda, equitum peditumq́ue præſidio. Salubre monitum Onoſandri cap. x. Strategici: *Si copias pabulatum mittat Imperator, ſummopere cauere debet, ne per vberes diuitéſque hoſtium regiones, huc illúcque prædas opimas perquirendo oberrent,* &c. *Palantes enim & diſperſi, prædas inſolenti lætitiâ abigentes, ab hoſtibus opprimuntur ac profligantur,* &c. *Imperator igitur, vacuis & inermibus, armatos aliquot equites peditéſque adiungat.* Hirtius libro VIII. Bell. Gall. *Ex captiuo quodam comperit Cæſar, Correum, Bellouacorum Ducem, millia* VI. *fortiſsimorum militum delegiſſe, equitéſque ex omni numero* M. *quos inſidijs eo loco collocarat, quem in locum, propter copiam frumenti ac pabuli, Romanos pabulatum miſſuros ſuſpicabantur. Quo cognito conſilio, Cæſar legiones plures quàm ſolebat educit, equitatúmque, quâ conſuetu-*

dine pabulatores mittere præsidio consueuerat, præmittit. Hunc insidijs circumdederunt nostri, & turmatim in eum locum deuenerunt; vbi Correus in proximas turmas impetum facit, &c. *Fit magnâ contentione diuersum prælium, & accedunt propiùs interim legiones. Crebri nuntij afferuntur, Imperatorem instructis copijs adesse. Hostes concidunt animis, atque itineribus diuersis fugam quærunt. Nequidquam: nam quibus difficultatibus locorum Romanos claudere volebant, ijs ipsi tenebantur,* &c. Iterùm Cæsar lib. IV. de Bell. Gall. *Legione, ex consuetudine, vnâ frumentatum missâ,* &c. Ac sanè, quoties præsidia pabulatoribus addita, feliciter pabulatio euenit, hostesque pulsi sunt. Liuius lib. XLIII. *Tum verò instare dissipatis Galli, & cadere; magnáque pars oppressi forent, ni statio pabulatorum sexcenti equites occurrissent.* Contrà, quoties præsidia pabulationis omissa. Liuius lib. XLII. *Cùm ex transfugâ cognosset Rex* (Perseus) *sine vllo armato præsidio passim vagantes per agros Romanos metere, cum mille equitibus est profectus; cùm, quantum accelerare poterat, effuso agmine issent, improuisò aggressus est Romanos. Iuncta vehicula, pleraque onusta, mille admodum capiuntur, sexcenti fermè homines.* Nec statio tantùm in tutelam disposita, sed & magna subinde exercitûs pars pabulatoribus præsidio data. Liuius lib. VII. *Hannibal frumentatum duas exercitûs partes mittebat.* Cæsar lib. IV. Bell. Gall. *Cognouerat Cæsar magnam partem equitatûs* (à Germanis) *frumentandi causâ aliquot diebus antè trans Mosam missam.* Sic quoque ad aquandum, lib. I. de Bell. ciu. *Afraniani, præsidio in castris relicto, vniuersas ad aquam copias educunt.* Liuius lib. XXXV. *Tarentini equites aquarijs præsidio erant.* Prudenter: nam aliàs, aut cæsis aut fugatis pabulatoribus aquatoribusque, frumentatio & aquatio impedita, vt exemplis ostendetur Capite sequenti, vbi de munere equitum turbantium pabulationem. Has ob res, vbi pabulatio aquatioque institui non posset, pabulum & aquam vnà ferre in certos dies iubebantur. De pabulo Cæsar lib. VII. Bell. Gall. *Triginta dierum pabulum frumentumq́ habere conuectum omnes iubet.* Duplum nempe præ solito; nam solitos semper dimidiati

diati mensis annonam ferre Romanos singulos, Tullius scribit Tusculanâ II. Ampliùs Heluetij apud Cæsarem lib. I. Bell. Gall. *Trium mensium molita cibaria sibi quemque domo afferre iubent.* Lubet scire comportandi modum? Liuius explicat lib. IX. *Eques folliculis in castra frumentum veheret.* Folliculi *hippoperæ* sunt, vt Seneca loquitur, seu sacci instar vtriũ. Leo Imperator cap. VI. Tact. §. X. geminum adfert præceptum: *Ad sellas, duas scalas ferreas, & florosacum, & pedilum, & sellopungium, vt quo tempore aduocatur aliquis, sufficere sumptum duorum aut trium dierum possit; & tuphia ad opisthelinas quatuor, & verticalia, equituphium, & similiter hypogeuneum.* Cap. XII. §. CXXIII. *Die ipso belli miles quilibet gestet ad sellam suam aquam secum in phlascijs, & biscoctum in sellopungio, & farinæ vnam atque alteram libram, pro necessariâ refocillatione, si aut ipse aut quis alius incidat in aliquam animi defectionem.* Quæ eadem repetuntur sequenti capite §. XI. Feliciùs meliusque Sarmatis natura consuluit, *qui pridie quàm itinera acturi sunt, equos suos inediâ præparant, exiguum tantùm potum ijs impertientes, atque ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident,* auctore Plinio lib. VIII. cap. XLII. De aquâ Suidas, *Pharusij,* inquit, *dum in Mauros eunt per sola arentiaq; loca, vtres aquâ refertos subligant ventribus equorum.* Curtius lib. IV. *Aqua etiam defecerat, quam vtribus cameli deuexerant.* Cambysem per siticulosa Arabiæ tendentem, Rex Arabum docuit aquam vtribus vectare, & camelis imponere, ait Herodotus lib. III. Antigonus Rex Gadamartis, decies mille cadis aquâ refertis, decem dierum potionem exercitui comportauit, auctore Polyeno lib. IV. Pompeius contra Albanos profectus, decem millia vtrium aquâ refertorum militi per sicca tendenti subuexit, teste Plutarcho. Sed quoniam vel plusculis diebus tantilla copia par esse vix poterat, & magnas ea res haberet difficultates, id in primis prouidebatur, vt equitatus diuersa in statiua mitteretur frumentationis vberioris caussâ, semperque propinquam haberet aquationem, ne aqua aut annona deesset. Quoad frumentationem

tionem Cæſar lib. v. Bell. Gall. *Equitatum in plures ciuitates diſtribuere coactus eſt, itaq; facillimè inopiæ rei frumentariæ mederi ſeſe poſſe exiſtimauit.* Vtinam in hoſtili ſolo! Quod Contzenius noſter ſuadet lib. x. Polit. cap. xxxi. De expediendâ curandaque aquatione æqualis Ducum cura. Leo Imper. Tact. cap. xi. §. xxxv. *Mediocri fluuio præterlabente, ſuperiorem partem verſus equi aquatum ducendi non ſunt, ne aqua, pedibus turbata, cœnoſa ac lutulenta fiat.* §. xxxvi. *Vaſis aquam educant ad vitandam aquæ turbulentiam.* Liuius lib. xxii. *Aufidus amnis vtriſque caſtris affluens, aditum aquatoribus ex ſuâ cuiuſque opportunitate haud ſine certamine dabat.* Ita nempe incommodare inuicem Duces ſtudebant, & crebræ contra aquatores pugnæ. Liuius lib. xxxv. *Philopœmen, iuſſis equitibus ſubſequi, ſuper torrentem, vnde aquari poſſent, rupem occupauit. Hoſtes quingentos paſſus abierant: ex eodem riuo vtrimque cum præſidio leuis armaturæ,* &c. *& Tarentini equites ſuper torrentem prælium commiſerunt.* Iam, quantæ bello Alexandrino contentiones pro aquâ apud Hirtium? quot puteos fodi Cæſar iuſſit, ne marinam ſui biberent eodem bello? Quid tamen, ſi fœnum, frumenta, potabilis denique aqua deficiant? quò eques? quò equi? Ad miſeranda alimenta decurrendum eſt. *Algâ è littore collectâ, & aquâ dulci elutâ, iumentorũ eſurientium vitam produxêre,* ait Hirtius de Bello Africano. & Pompeiani lib. iii. Bell. ciu. *Folijs ex arboribus ſtrictis, & teneris arundinum radicibus contuſis, equos alebant.* idem aliàs lib. i. Bell. ciu. *Quartum iam diem ſine pabulo retentis iumentis, ſeſe dediderunt.* Bello denique poſtremo Bredano à me ſcripto, *tãta pabuli inopia eſſe cœpit, vt aut equino fimo, aut aridis arborũ folijs, aut myricis, equi pabulabundi veſcerentur, cùm auenæ ſatis afferri non poſſet, quâ tot curulia ſarcinariáque iumenta, præter ephippiatos equos, ſuſtinerentur.* At, dum neque iſta ſuppetunt, heu qui caſus! Pompeiani *inopia pabuli adducti, omnia ſarcinaria iumenta interfecerunt,* lib. i. Bell. ciu. Ergo vt hiſce calamitatibus caueatur, accipe à Melzo pabulationis præcepta lib. ii. cap. xvii. & lib. iii. cap. xiv. 1. Pabulatoribus equitibus pedites, ſi ad-

ſunt, præſidio dantor. II. Quoties toti exercitui pabulum quæritur, pabulationi Optio aliquis Imperatoris Vicarius præeſto, & Latrunculatorum Præfectus adeſto. III. Aliàs pabulationem Præfectus aliquis præcipuus adminiſtrato. Latrunculator, Curio caſtrenſis, & carnifex adſunto. IV. Cùm Centurio aliquis pabulatores ducit, abſque vexillo proficiſcuntor. V. Calones, lixæ, carri, turmis euntibus ne admiſcentor. VI. Eumdem in locum continenter pabulatum non mittuntor. VII. In longinqua primùm, in proximiora deinde pabulatores excurrunto. VIII. A locis, in quæ hoſtis venire maioribus copijs poteſt, abſtinento. IX. Quò hoſti periculoſum iter, eò pabulatum ducuntor. X. Cùm longiùs ab caſtris pabulandum, ſtatio turmarum aliquot inter caſtra & pabulatores collocator. XI. Aditus, quibus irrumpere hoſtis poſſet, equitum turmulis peditúmve manipulis inſidentor. XII. Eques vnus viarum fauces longiuſculè ingreſſus, indidem excubato; duo antecurſores equites laxiùs vias ſingulas exploranto: pontes, anguſtiæque, quibus hoſti tranſeundum eſſet, ſtationibus equeſtribus occupantor. XIII. Turmæ hinc inde duæ pabulatorum latera tegunto. XIV. Turma vna extimos loci fines, intra quos pabulantur, cuſtodito; eique Latrunculator & carnifex præſtò ſunto. Qui fines tranſierit, capital eſto. Præfectus huius turmæ exploratores in omnem partem dimittito. XV. Reliquum agmen poſt pabulatores incedito. XVI. Hoſte aduentante, is, qui agmini præeſt, vti ex re fore iudicauerit, decernito. Horum præceptorum non pauca cõplexus eſt Onoſander Strategici cap. X. *Si copias pabulatum mittat Imperator, ſummopere cauere debet, ne vberes diuiteſq; hoſtium regiones, huc illucq; prædas opimas perquirendo, oberrent; ne hac ratione in maximas aliquando ſtrages incidant*, &c. *Quotquot igitur iniuſſu Imperatoris aliqua deprædari auſi fuerint, plectantur. Ipſe verò ſi quando pabulatum mittere voluerit, vacuis & inermibus aliquot armatos equites peditéſq; adiungat; qui quidem abigendâ prædâ non occupabuntur, ſed ordine diſpoſiti, munient ipſos pabulatores, vt tutò ſe ad ſuos cum prædâ recipere poßint.*

CA-

CAPVT IV.

Reliqua equitum munia.

Explorare vias & castra, & quàm accuratè castrorum locus inspiciendus. Captiuos ad cognoscendum excipere, & quàm cautè credendum. Insidias struere, & quam occultè eundum. Stationes vigiliasque lacessere. Commeatum, aquatores, pabulatores, frumentantes, lignantes aggredi. Auxilia hosti missa impedire. Procubitores & statiua equitum inuadere. Agros denique populari & prædari. Sed ab iniuria sociorum abstinendum.

PRAETER itinerum tutelam, præter excubias multiplices, præter equestrem pabulationem, frumentationem, aquationem, multiplex insuper equiti negotium est. Colligam obiter à Veteribus exempla, addamque præcepta præcipuè ad explorationes, insidias, statiuorumque inuasiones ritè obeundas. De exploratione Xenophon in Hipparcho: *Si periculosum alicubi sit iter, prudentis erit equitum Magistri, vt ante præmissos, etiam præmissi alij quidam antecedant.* Onosander Strateg. cap. VI. *Præmittat* (Dux) *etiam equites scrutandis explorandisque vijs, maximè cùm silua penetrandæ, aut circumseptæ collibus solitudines.* Leo Imper. Tacticor. cap. IX. §. XXXVIII. *Præmittes ad loca exploranda equites quosdam, præsertim si siluosa sint, aut collibus aut montibus inclusa, per quæ transeundum est.* Liuius lib. XXVI. *Hannibal ipse cum duobus millibus equitum ad portam Collinam vsque ad Herculis templum est progressus, atque vnde proximè poterat, mœnia situmq; vrbis obequitans contemplabatur.* Cæsar lib. [illegible]. Bell. ciu. *Petreius cum paucis equitibus occultè ad exploranda loca proficiscitur, hoc idem fit ex castris Cæsaris.* Geminum euentum narrat Liuius lib. XXI. *Scipio cum equitatu profectus ad castra hostium, exq; propinquo copias, quantæ & cuius generis essent, speculandas, obuius fit Hannibali, & ipsi cum equitibus ad exploranda circùm loca progresso.* Alibi: *Quin imus ipsi* (inquit Marcellus Consul Collegæ suo) *cum equitibus paucis exploratum?* En vt ipsi Imperatores cum equite loca explorant. Aliàs certè fidos semper præmisêre, cùm

ipsis non liceret. *Ceteri enim exploratores*, ait Xenophon lib. VI. Pædiæ, *nihil aliud quod sciant possunt renuntiare, quàm quæcumq; nouerint omnes.* Liuius lib. XL. *Prætor Romanus M. Fuluium fratrem cum duabus turmis sociorum equitum ad castra hostium speculatum misit, quàm proximè succedere ad vallum iussum.* & lib. XXII. *Fabius exercitum reducit, misso exploratum cum quadringentis sociorum equitibus L. Hostilio Mancino.* Iterùm: *Paulus Consul Marc. Statilium Præfectum cum turmâ Lucanorum exploratum misit: qui, vbi adequitauit portis, subsistere extra munimenta ceteris iussis, ipse cum duobus equitibus vallum intrauit, speculatusq; omnia cum curâ, renuntiat, profectò insidias esse.* Sic sanè exploranda cognoscendaque loca sunt, adeoque intranda, si licet. Sæpiùs factum Liuius narrat lib. XXIX. *Consul duobus equitibus in castra præmissis, postquam satis tuta omnia esse exploratum est, inferri signa iussit.* lib. X. *Equites Consuli referunt excessum ex vrbe, &c. His auditis Consul, &c. quinque equites iubet intrare vrbem, & modicum spatium progressos tres manere eodem loco; si tuta videantur, duos ad se explorata referre.* Procul ergo exploratione abstinento Considij, qui metu perterriti, non visa pro visis referant. Fuluios, Mancinos & Statilios volo, qui loca ipsa ingrediantur & inspiciant.

Alterum equitum munus, excipere nuntios, agrestes, aut palatos, ad cognoscendum. Id sæpè Ducibus necessarium. Cæsar lib. de Bello Gallico: *Cogunt equitum duo millia Sicambri; & Eburonum fines adeunt, multos ex fugâ dispersos excipiunt, &c. Quibus in locis sit Cæsar ex captiuis quærunt.* Iterùm: *Cæsar L. Minucium Basilum cum omni equitatu præmittit; & Basilus multos in agris inopinantes deprehendit, eorum indicio ad ipsum Ambiorigem contendit.* Hirtius lib. VIII. de Bell. Gall. *Equitum turmas dimittit in omnes partes, ad aliquos excipiendos, ex quibus hostium consilia cognosceret. Equites officio functi renuntiant, &c.* Sed, ne cautus Dux maiore hostium astu circumueniatur, prouideat, nec nisi consentientibus captiuorum plurimis credat. Ita sanè prudenter ibidem: *Quæ cùm Cæsar consentientibus plurimis cognouisset, &c.*

Insi-

Insidijs verò struendis præcipuè adhibetur eques. Atque id prudentissimum frequentissimumque est bellandi genus, ex insidijs hostem oppugnare. *Boni enim Duces*, ait Vegetius lib. III. cap. IX. *non aperto Marte, in quo est commune periculum, sed occulto semper attentant, vt, integris suis, quantos possunt hostes interimant certè vel terreant.* Adeoque post multa concludit: *Dux, si aduersarium intelligit potiorem, certamen publicum vitet; sed pauciores numero & inferiores viribus, superuentus & insidias facientes, sub bonis Ducibus reportauerunt sæpè victoriam.* Artem ergo struendi insidias accuratissimè Melzus tradidit libro IV. vbi hæc ferè præcepta præscribuntur. I. In insidijs totus equitatus, si inferior est hostili, ne collocator. II. Insidiæ hosti occultissimæ sunto. III. Circummissis equitibus, an insidiarum loco vicinus lateat hostis, explorator. IV. Procubitores aut ex arborum cacuminibus, aut in terrestribus tumulis iacentes, excubanto. V. Ad insidias noctu educuntor, nec multò ante auroram struuntor. VI. Iustis interuallis latentes in insidijs turmæ disiunguntor. VII. Equitatum vniuersum (cùm in insidijs ponitur) pedites mille cum Musquetarijs D. & hastatis CCC. comitantor. VIII. Hi pedites passibus mille, post vniuersum equitum agmen, viarum latera occupanto; hostemque eò vsque inuectum opprimunto. IX. Antecursores equites trecenti, in turmas diuisi, hostem eliciunto. X. Horum nullus (præter Præfectum subsequentium sociorum) conscius insidiarum esto. XI. Ex his centum præeunto; ducentique à mille passibus subsistunto. XII. Primi centeni ad CC. proximos, insequente hoste, se recipiunto. XIII. Ducenti, receptis prioribus centenis, hostem pugnando remorantor. XIV. Imminente maiore vi, intra reliquum suorum agmen simul omnes se recipiunto. XV. Transgresso trecentos pedites hoste, latentes insidiæ emicanto, & hostem inuadunto.

Hæc Melzi præcepta varijs Antiquorum exemplis vera confirmantur. Primum est Hannibalis in Sempronium, Liuij lib. XXI. *Locum*, inquit, *insidijs circumspectare Pœnus cœ-*

 pit.

pit. Erat in medio riuus, praaltis vtrimque clausus ripis, & circà obsitus palustribus herbis, &, quibus inculta fermè vestiuntur, virgultis vepribúsque: quem, vbi ad equites quoque tegendos, satis latebrosum locum, circumuectus ipse, oculis perlustrauit, &c. *primâ luce Numidas equites transgressos Trebiam flumen, obequitare iubet hostium portis, iaculandoq́; in stationes, elicere ad pugnam hostem: iniecto deinde certamine, cedendo sensim citra flumen pertrahere,* &c. *Sempronius ad tumultum Numidarum primùm omnem equitatum, ferox eâ parte virium, deinde sex millia peditum, postremò omnes copias ad destinatum locum iam antè consilio, auidus certaminis, eduxit.*

Alterum eiusdem Pœni in Flaminium apud lacum Thrasymenum, Liuius lib. XXII. *Peruenerant ad loca insidijs nata, vbi maximè montes Cortonenses Thrasymenus subit. Via tantùm interest perangusta, velut ad idipsum de industriâ relicto spatio: deinde paullò latior patescit campus; inde colles assurgunt. Ibi castra in aperto locat, vbi ipse cum Afris modò Hispanisq́; consideret,* &c. *Equites ad ipsas fauces saltûs, tumulis aptè tegentibus, locat: vt vbi intrassent Romani, obiecto equitatu, clausa omnia lacu ac montibus essent. Flaminius, cùm pridie solis occasu ad lacum peruenisset, inexplorato postero die, vixdum satis certâ luce angustijs superatis, postquam in patentiorem campum pandi agmen cœpit, id tantùm hostium, quod ex aduerso erat, adspexit; à tergo ac super caput detectæ insidiæ. Pœnus vbi, id quod petierat, clausum lacu montibúsq́; & circumfusum suis copijs habuit hostem, signum omnibus dat inuadendi,* &c. *Romanus, clamore priùs vndique orto, quàm satis cerneret, se circumuentum sensit; & antè in frontem lateráque pugnari cœptum est, quàm satis instrueretur acies, aut expediri arma stringique gladij possent,* &c. *Tres fermè horas pugnatum est, & vbique atrociter.*

Tertium est Memnonis Regis apud Frontinum lib. II. cap. V. *Is, cùm equitatu praualeret, & hostem in collibus se continentem in campos vellet deducere, quosdam ex militibus suis sub specie perfugarum misit in hostium castra, qui affirmarent exercitum Memnonis iam perniciosâ seditione furere, vt & subinde ali-*

qua

qua pars eius dilaberetur. Huic affirmationi vt fidem faceret, passim in conspectu hostium iussit parua castella muniri, velut in ea sese recepturi essent qui dissidebant. Hac persuasione sollicitati, qui in montibus se continuerant, in plana descenderunt, &, dum castella tentant, ab equitatu circumuenti sunt.

Quartum ibidem est Pompeij in Mithridatem, *aduersus quem in Africâ numero & genere equitum præualentem, tria millia leuis armaturæ, & quingentos equites nocte in valle sub virgultis, quæ intra bina castra erant, disposuit. Primâ deinde luce in stationem hostium dimisit equites ita firmatos, vt cùm vniuersus cum exercitu hostium equitatus prælium iniisset, seruatis ordinibus paullatim cederent, donec spatium darent consurgendi à tergo ob hoc dispositis. Quod postquam ex sententiâ contigit, conuersis qui terga dedisse videbantur, medium hostem trepidantem cecidit, ipsos etiam equos pedite cominus accedente confodit, eóque prælio fiduciam Regi, quam in equestribus copijs habebat, detraxit.*

Quintum est Etruscorum in Romanos. Liuius ita narrat lib. x. *Magister equitum* (M. Æmilius Paulus) *pabulatum egressus, ex insidijs circumuenitur; signísque aliquot amissis, fœdâ militum cæde ac fugâ in castra est compulsus.*

Sequentes insidiæ, binæ Labieni in Cæsarem, vnæ Scipionis in Domitium, alteræ Domitij in Scipionem, postremæ Etruscorum in Romanos, non euenerunt è sententiâ Ducum, quia malè adornatæ. De Labieno Hirtius Bello Africano: *Erat conuallis satis magnâ latitudine, altitudine præruptâ, crebris locis, speluncæ in modum, subrutis; quæ erant transgredienda Cæsari antè, quàm ad eum collem, quem capere volebat, perueniretur; vltrâq; eam cōuallem Oliuetum vetus, crebris arboribus condensum. Hîc cùm Labienus animaduertisset, Cæsarem, si vellet eum locum occupare, priùs necesse esse conuallem Oliuetumq; transgredi, eorum locorum peritus, in insidijs cum parte equitatûs leuíque armaturâ consedit; & præterea post montem collémque equites in occulto collocauerat, vt, cùm ipse ex improuiso legionarios adortus esset, ex colle se equitatus ostenderet, & re duplici perturbatus Cæsar eiúsque exercitus, neque retrò regrediundi, neque vltrà procedendi*

cedendi

cedendi oblatâ facultate, circumuentus concideretur. Cæsar, equitatu antè præmisso, inscius insidiarum, cùm ad eum locum venisset, abusi, siue obliti præceptorum Labieni, siue veriti ne in fossâ ab equitibus opprimerentur, rari ac singuli de rupe prodière, & summa petière collis. Quos Cæsaris equites consecuti, partim interfecerunt, partim viuorum sunt potiti. Ibidem alteræ eiusdem insidiæ nihilo feliciores: *Labienus progressus à suis castris millia passuum* VII. *per iugum & collem, per quem Cæsar pridie iter fecerat, ibi castra duarum legionum facit; atque ibi ipse quotidie existimans Cæsarem eódem sæpè frumentandi gratiâ commeaturum; cum magno equitatu leuíque armaturâ insidiaturus locis idoneis consedit. Cæsar interim de insidijs Labieni ex perfugis certior factus, paucos dies ibi commoratus, dum hostes quotidiano instituto, sæpè idem faciendo in negligentiam adducerentur, subitò manè imperat portâ Decumanâ, legiones se octo veteranas cum parte equitatûs sequi; atque equitibus præmissis, nec opinantes insidiatores subitò in conuallibus latentes leui armaturâ concîdit circiter* D. *reliquos in fugam turpissimam coniecit.* Tertiæ Scipionis in Domitium lib. III. de Bell. ciu. *Scipio paucis diebus interpositis, noctu insidias equitum collocauit; quo in loco superioribus ferè diebus nostri pabulari consueuerant: & cùm quotidianâ consuetudine Q. Varus Præfectus equitum Domitij venisset, subitò illi ex insidijs consurrexerunt. Sed nostri fortiter eorum impetum tulerunt, celeritérque ad suos quisque ordines redijt, atque vltrò vniuersi in hostem impetum fecerunt. Ex his circiter* LXXX. *interfectis, reliquis in fugam coniectis, nostri, duobus amissis, in castra se receperunt.* Quartæ Domitij in Scipionem ibidem narrantur. *His rebus gestis, Domitius sperans Scipionem ad pugnam elici posse, simulauit sese angustijs rei frumentariæ adductum castra mouere; vasísque more militari conclamatis, progressus millia passuum* III. *loco idoneo & occulto omnem exercitum equitatúmque collocauit. Scipio ad sequendum paratus, equitatum, magnámque partem leuis armaturæ ad explorandum iter Domitij, & cognoscendum præmisit: qui cùm essent progressi, primæq; turmæ insidias intrauissent, ex fremitu equorum illatâ suspicione, ad suos se recipere cœperunt.*

qui-

quiq; hos sequebantur, celerem eorum receptum conspicati, restiterunt. Nostri, cognitis hostis insidijs, ne frustrà reliquos expectarent, duas nacti hostium turmas exceperunt. In his fuit M. Opimius Præfectus equitum. Reliquos omnes earum turmarum aut interfecerunt, aut captos ad Domitium deduxerunt. Postremæ Etruscorum in Romanos à Liuio narrantur lib. x. *Etrusci insidijs, quas feliciter experti erant* (aduersus Magistrum equitum Paulum Æmilium pabulantem) *hostem tentant. Tecta semiruta, vici per vastationem agrorum deusti, haud procul castris Romanorum aberant. ibi abditis armis, pecus in conspectu præsidij Romani (cui præerat Cn. Fuluius Legatus) propulsum: ad quam illecebram cùm commoueretur nemo, ab Romanâ statione pastorum vnus progressus sub ipsas stationes, inclamat alios cunctanter ab ruinis vici pecus propellentes, quid cessarent, cùm per media castra Romana tutò agere possent. Hæc cùm Legato Cærites quidam interpretarentur, & per omnes manipulos militum ingens esset indignatio, nec tamen iniussu mouere se auderent; iubet peritos linguæ attendere animum, pastorum sermo agresti an vrbano propior esset. Cùm referrent, sonum linguæ, & corporum habitum & nitorem, cultiora quàm pastoralia esse; Ite igitur, dicite, inquit, detegant nequidquam conditas insidias. omnia scire Romanum; nec magis iam dolo capi, quàm armis vinci posse. Hæc vbi audita sunt, & ad eos qui consederant in insidijs perlata, consurrectum repentè ex latebris est, & in patentem ad conspectum vndique campum prolata signa. Visa Legato maior acies, quàm quæ à suo præsidio sustineri posset.*

Ad paruula minutaque equestria prælia venio (sic ea Cæsar & Hirtius vocant) quæ irritandis lacessendisque excubitoribus stationibusque committebantur. Xenophon Hipparcho: *Primis excubitoribus continenter insidiæ struendæ sunt, cùm pauci esse soleant, & à munitionibus procul abesse,* &c. *Nulla tam gloriosa præda, atque excubiarum.* Liuius lib. XXVII. *In medio campo ab stationibus procursantes, certamina haud satis dictu digna serebant.* Hirtius de Bello Africano: *Turmæ interim equitum, quæ pro vallo in stationibus esse solebant, ab vtrisque Ducibus*

quotidie minutis prælijs inter se pugnare non intermittunt. Cæsar lib. v. Belli Gallici: *Paruulis equestribus prælijs ad aquam factis, vtrique suo se loco continent.* & hæc sæpè magnorum certaminum irritamenta, eoque ferè instituta ad eliciendum equitatum. Certè Cannensis clades longè atrocissima, à leui Numidarum aduersus aquatores dimicatiunculâ initium cepit. Aliàs quoque ex paruo irritamento ingens certamen accensum. Liuius lib. x. Decad. III. cap. XI. *Primò pauci equites ex tuto speculantes, ab stationibus progredi; inde iaculis submoti recurrere ad suos: inde excursiones inuicem fieri; & cùm pulsos indignatio accenderet, plures subire; quod irritamentum certaminum equestrium est, cùm aut vincentibus spes, aut pulsis ira aggregat suos. Ita tum à paucis prælio accenso, omnes vtrimque, postremò equitum certaminis studium effudit.* De Stationibus Liuius libro XXI. *Numidas equites obequitare iubet hostium portis, iaculandoq; in stationes elicere hostem ad pugnam.* Hirtius de Bello Africano: *Equites Barbari prælijs minutis cominus dimicabant. Cæsar, cùm ab eo opere copias in castra reduceret, Iuba, Scipio, Labienus magno incursu cum omni equitatu leuiq; armaturâ in legionarios impetum fecerunt. Cæsar ex medio itinere copijs reductis, equitibus suis auxilium tulit,* &c. *Quòd ni in noctem prælium esset coniectum, & Iuba cum Labieno capti, in potestatem Cæsaris venissent, equitatusq; cum leui armaturâ funditus ad internecionem deletus esset.* Iam commeantes, aquantes, frumentantes, pabulantes, lignantésve, equitibus immissis, excipere & turbare, haud minùs infrequens. Tantum verò in eo est momentum, vt hostis exitium haud dubiè inde pendeat, si commeatu impediatur. Sanè Vercingetorix apud suos lib. VII. Belli Gallici pronuntiabat, *nihil interesse, Romanósne interficerent, impedimentísve exuerent, quibus amissis, bellum geri non posse.* Hoc consilio, Scipio Domitio, Labienus Cæsari, Etrusci Æmilio Paulo equestres insidias struxêre. Atque vt de singulis ordine dicam; de commeatu est Hirtij testimonium lib. Bell. Hisp. *Postero die equites nostri* (Romani) *longiùs ad Cordubam versus prosecuti sunt eos qui commeatus ad castra Pompeij ex oppido portabant.*

tabant. De aquatoribus ibidem: *Circiter* IX. *equites ad aquatores nostros excucurrerunt*. De ijsdem Cæsar lib. V. Bell. Gall. verbis iam allatis. De frumentatoribus & pabulatoribus Curtius lib. X. *Nuntiatur, equites frumentum, quod in vrbem vehebatur, retinuisse*. Hirtius de Bello Alexand. *Longinus omnem suum equitatum emisit, quem magno sibi vsui fore credebat, si pabulari frumentariq; Marcellum non pateretur*. Cæsar lib. IV. Belli Gallici: *Suspicati hostes, huc nostros esse venturos, & dispersos depositis armis in metendo occupatos subitò adorti, & equitatu atque essedis circumdederunt*. Et lib. I. Belli ciuilis: *Eodem die equitum magnam partem traiecit, qui inopinantes pabulatores & sine vllo dissipatos timore aggressi, quàm maximum numerum iumentorum atque hostium intercipiunt*. Tacitus lib. V. Annal. *Adequitare castris, infensare pabula*. Liuius lib. XXXIX. *Cùm in pabulatores Romanos repentè impetus ab equitibus Hispanis factus esset, submisso ab statione Romanâ equitatu, prælium equestre fuit*. In lignatores Cæsar lib. V. de Bell. Gall. *Huic quoque accidit, quod erat necesse, vt nonnulli milites, qui lignationis munitionísve caussâ in siluas discessissent, repentino equitum aduentu interciperentur*. Sic & submissa auxilia interpellare, equitum præcipuè munus est. Liuius lib. X. *Caruilius Consul D. Brutum Scæuam Legatum, cum legione primâ, & viginti cohortibus alarijs, equitatúque, ire aduersus subsidium hostium iussit. Quocumque in loco fuisset obuius, obsisteret ac moraretur, manúmque, si fortè ita res posceret, conferret*. Cæsar lib. I. de Bello ciuili: *Equitum magnam partem flumen traiecit*, &c. *qui cohortibus centurias subsidia missa sentientes, in duas partes sese distribuunt*. Lib. II. de Bello ciu. *Equites ex statione nuntiant, magna auxilia equitum peditumq; ab Rege missa Vticam venire: eodemq; tempore vis magna pulueris cernebatur, & vestigio temporis primum agmen erat in conspectu. Nouitate rei Curio permotus, præmittit equites, qui primum impetum sustineant ac morentur. Ipse celeriter, ab operè deductis legionibus, aciem instruit: equites committunt prælium, & priùs quàm planè legiones explicari & consistere possent, tota auxilia Regis impedita ac perturbata, quòd nullo ordine &*

ſine timore iter fecerant, in fugam ſe coniiciunt. Statiua verò inuadere, ſtationeſque depellere, vt fiduciæ magnæ, ita artis eſt ſingularis. Cæſar lib. III. de Bell. ciu. *Equitum ſuorum turmas iubet in hoſtium equitatum (qui ad oppidum in ſtatione erat) facere impreſſionem.* Lib. v. de Bello Gallico: *Equites hoſtium eſſedarij acriter prælio cum equitatu noſtro in itinere conflixerunt,* &c. *impetuq́ in eos facto, qui erant in ſtatione pro caſtris collocati, acriter pugnauerunt.* Hirtius de Bello Hiſpan. *Pompeius, dum longiùs proſequitur, quo loco equites noſtri ſtationem habuerant, aliquot turmæ cum leui armaturâ, impetu facto, loco ſunt deiectæ, & propter paucitatem noſtrorum equitum, ſimulq́ leui armaturâ inter turmas aduerſariorum protritæ.* Iam quâ id arte faciendum? Baſta docuit lib. II. folijs 104. 105. & 106. *Statiua,* inquit, *vel noctu aſſultanda ſunt priùs quàm aut data mandata, aut excubiæ poſitæ, aut ſtationes locatæ ſunt: vel primâ luce, cùm è nocturnis vigilijs hoſtis ſe recipit ad quietem. Qui verò equites impreſſionem facturi ſunt, commodum, vt in turmas quinque diuidantur. Harum prima concitato impetu procubitores fugientes inſequetur, penetrabitq́ conſtanter vſque in ipſa hoſtis principia, inuadetq́ ſtationem. Secunda non ſegniore curſu primam ſubſequetur, iuuabitq́, in varias ſe caſtrorum ſtatiuorum vias partiens, ne hoſtis coïre in turmas poſſit. Tertia lentè gradatimq́ procedens occupabit forum. Quarta trans forum vecta eò ſe conferet, vnde maior exaudietur tumultus. Quinta, ſi, quiete ſtatiuorum obſeruatâ, duxerit non eſſe intrandum, partitò circumueniet pagi aditus exitúſque, ne quà hoſti pateat fuga. Atque hoc,* inquit fol. 65. *pulcherrimum equeſtris militiæ ſtratagema eſt, ſtatiua equitum inuadere: nam, dum frena, ſellas armaq́ expediunt, dum inſcendunt, dum ad vexillum in principia decurrunt, imparati opprimuntur ab agmine iam inſtructo.* Non iniuriâ admiratur Flaminius doctrinam Ludouici Melzi, iubentis ſtatiua inuadi nullo præmiſſo ſpeculatore, ne eo fortè deprehenſo ſtationarij admoneantur, parentque ſeſe in aduentum hoſtis. Rectè id quidem, ne turmulæ exploratorum antecurrant, vti fieri in itineribus conſueuit: at certè tamen occultis exploratoribus ſtatiua eorumque

aditus

aditus antè ſpeculanda ſunt, quàm inuadantur. Quis enim prudenter ſperet, adeò ſocordem eſſe in ſtatiuis ſuis hoſtem, vt non clauſtris, ſeptis, aut foſſis ea præmunierit aduerſus inuaſorem? Quis credat, locum inexploratum adeò iacere apertum, incuſtodito hoſte, vt nullum ſit obicem itineri ingreſſuique reperturus? Sanè & hæc antè ſpeculanda ſunt, & excubiæ cognoſcendæ, & hoſtis ſocordia vigilantiaque expendenda. Sic à peritis factum Liuius teſtatur lib. XXIV. Bello Apolloniatum cõtra Philippum: *Dum Præfectus iuuentutem, armaq́ & vrbis vires inſpiceret: vbi ea viſa inſpectáque ſatis animorum fecêre, ſimulq́ ab exploratoribus comperit, quanta ſocordia ac negligentia apud hoſtes eſſet; ſilentio noctis ab vrbe ſine vllo tumultu egreſſus, caſtra hoſtium adeò neglecta atque aperta intrauit, vt ſatis conſtaret, priùs plus mille hominum vallum intraſſe, quàm quiſquam ſentiret.* Quæ res vt exemplis diſcatur, addam illuſtriores aliquot ſtatiuorum inuaſiones à magnis Ducibus fortiter prudenterque factas. *Cæſar* (lib. VI. Belli Gallici) *ad bellum Ambiorigis L. Minucium Baſilum cum omni equitatu præmittit, ſi quid celeritate itineris atque opportunitate temporis proficere poſſit. Monet, vt ignes fieri in caſtris prohibeat, ne qua eius aduentûs procul ſignificatio fiat; ſeſe confeſtim ſubſequi iubet. Baſilus, vt imperatum eſt, facit; celeriter contraq́ omnium opinionem confecto itinere, multos in agris inopinantes deprehendit. Eorum indicio ad ipſum Ambiorigem contendit, quo in loco cum paucis equitibus eſſe dicebatur. Comites familiareſq́ eius anguſto in loco equitum noſtrorum vim pauliſper ſuſtinuerunt: ijs pugnantibus, illum in equum quidam ex ſuis intulit, fugientem ſiluæ texerunt*, &c. *Magnæ fuit fortunæ, omni militari inſtrumento, quod circum ſe habebat, erepto, rhedis equiſq́ comprehenſis ipſum effugere.* Craſſus lib. III. Belli Gallici: *Equitum Præfectos cohortatus, vt magnis præmijs pollicitationibuſq́ ſuos excitarent, quid fieri velit, oſtendit. Illi, vt erat imperatum, eductis quatuor cohortibus, quæ præſidio caſtris relictæ, integræ ab labore erãt, & longiore itinere circumductis, ne ex hoſtium caſtris conſpici poſſent, omnium oculis mentibúſque ad pugnam intentis, celeriter ad eas, quas diximus,*

munitiones peruenerunt; atque his prorutis, priùs in hostium castris constiterunt, quàm planè ab his videri, aut quid rei gereretur cognosci posset: tum verò clamore ab eâ parte audito, nostri redintegratis viribus (quod plerumque in spe victoriæ accidere consueuit) acriùs impugnare cœperunt. Hostes vndique circumuenti, desperatis omnibus rebus, se per munitiones deijcere, & fugâ salutem petere contenderunt: quos equitatus apertißimis campis consectatus, ex millium L. *numero vix quartâ parte relictâ, multâ nocte se in castra recipit.* Apud Liuium lib. XXXV. *Consul Numidas octingentos fermè equites inter auxilia habebat. Eorum Præfectus Consuli pollicetur se, parte vtrâ vellet, cum suis erupturum: tantùm vti diceret, vtra pars vicis frequentior esset, in eos se impetum facturum, & nihil priùs quàm flammam tectis iniecturum,* &c. *Collaudatum Consul spe præmiorum onerat. Numidæ equos conscendunt, & obequitare stationibus hostium (neminem lacessentes) cœperunt. Nihil primo aspectu contemptius; equi hominesq́; paululi & graciles, discinctus & inermis eques, & equi sine frenis; deformis ipse cursus, rigidâ ceruice, & extento capite currentium. Hunc contemptum de industriâ augentes, labi ex equis, & per ludibrium spectaculo esse. Itaque, qui primò intenti paratíque (si lacesserentur) in stationibus fuerant, iam inermes sedentésque pars maxima spectabant. Numidæ adequitare, dein refugere; sed propiùs saltum paulatim euehi, velut quos impotentes regendi equi inuitos efferrent. Postremò subditis calcaribus per medias stationes hostium erupêre; & in agrum latiorem euecti, omnia propinqua viæ tecta incendunt: proximo deinde vico inferunt ignem, ferro flammáque omnia peruastant.* Apud Tacitum I. Annal. *Cæcinna cum expeditis cohortibus præire, & obstantia siluarum amoliri iubetur. Legiones modico interuallo sequuntur. Iuuit nox sideribus illustris; ventúmque ad lucum Marsorum, & circumdatæ stationes, stratis etiamnum per cubilia, proptérque mensas nullo metu, non antepositis vigilijs; adeò cuncta incuriâ disiecta erant, nullúsque belli timor.* Sat iam opinor artificiorum ad inuadenda statiua. Venio ad vltimum equitum munus, populandi agros prædandíque. Gestit non paucis, scio, animus, dum has eis blanditias facio,

facio,proponoque licentiam prędandi.Sed hostiles agros intelligo, non nostrorum, non sociorum. Prædones sint, non equites, qui in suos sæuiunt. Onosander Strateg. cap.VI. *Edicat* (Imperator) *per socias ditiones iter faciens, vt milites se illis locis abstineant, nihil illorum aut attingant aut corrumpant.* Igitur prisca illa militię decora, equites Romani, in hostem prędabundi mittebantur. Cæsar lib. II. de Bello ciu. *Curio animaduertit multa vndique portari atque agi plenissimis vijs, quæ repentini tumultûs timore ex agris in vrbem conferebantur. Huc equitatum mittit, vt diriperet atque haberet loco prædæ.* Castigabantur verò qui suorum agros violarent. Narrat Lampridius, ab Alexandro Seuero Tribunos quosdam capite plexos, quòd per eorum negligentiam milites luxuriati essent; cúmque aniculam quamdam iniurijs miles affecisset, *militem ab eo exauctoratum, addictúmque fuisse aniculæ in seruum, quòd artifex carpentarius esset, vt eam pasceret,* &c. *Si quis de viâ in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci aut fustibus subijciebatur in conspectu eius, aut virgis, aut condemnationi; aut, si hæc omnia transiret dignitas hominis, grauissimis contumelijs, cùm diceret: Vísne hoc in agro tuo fieri, quod alteri facis?* Plura non congero, ne stillam in mare conferam. Moneo potiùs, & inculco salutare illud Baptistæ præceptum militibus datum: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendijs vestris.* Quibus verbis prædas iniustas agi vetat. (concussio enim *terror est iniectus extorquendæ pecuniæ aliúsve rei caussa*, ait Adamus noster Contzenius in Lucam, ex Cuiacio & Iureconsultis.) Ac sanè vel ab Ethnico homine accipienda lex foret, quam Vopiscus Aureliani auctoritate latam refert. *Est*, inquit Vopiscus, *Aureliani epistola ad vicarium suum data, huiusmodi: Si vis Tribunus esse, imò si vis viuere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat. Ouem nemo contingat. Vuam nullus auferat. Segetem nemo deterat. Oleum, sal, lignum nemo exigat. Annonâ suâ contentus sit. De prædâ hostis, non de lacrymis Prouincialium habeat*, &c. *Stipendium in baltheo, non in popinâ habeat*, &c. *In hospitijs castè se agat*, &c.
Sed

Sed ea ferè nunc tempora ſunt, vt iniuriam facere, perinde ſit atque victoriâ frui. Deplorauit hunc militiæ ſtatum non lacrymabiliùs quàm veriùs Petrus Bleſenſis epiſt. XCIV. *Ordo militum nunc eſt, ordinem non tenere. Nam cuius os maiore verborum ſpurcitiâ polluitur, qui deteſtabiliùs iurat, qui minùs Deum timet, qui miniſtros Dei vilificat, qui Eccleſiam non veretur, iſte hodie in cœtu militum fortior & nominatior reputatur.* O vtinam aliquando malo tanto fiat medicina! Et quæ poterit? inquies. Triplex, meo quidem arbitrio, aut Martem noſtrum nullus ſanabit Æſculapius. Primum, *Certa ſtipendiorum numeratio.* Tum enim militem ſtipendijs contentum eſſe iubeas, tum furta eius ſeuerè punias, cùm emere potuit quod rapuit. Nam quo alio viuat miles, niſi aut ſtipendio aut rapto? An non queritur iuſtiùs, quàm illi Porcenniani, *militiam grauem & infructuoſam? non denis in diem aſsibus corpus & animam æſtimari, ſed ne denis in menſem quidem?* Alterum, *Seuera caſtigatio. Aſpero enim & abciſo caſtigationis genere militaris diſciplina indiget, quia vires armis conſtant, quæ, vbi à recto tenore deſciuerunt, oppreſſura ſunt, niſi opprimantur*; Valerius libro II. cap. VII. Clearchum ergo ſe Dux ſummus præſtet, credatque, *Imperatorem à militibus, potiùs quàm hoſtem, metui debere.* Frontinus lib. IV. idemque Valerius. Tertium, *Ducis ipſius aliorúmque Præfectorum abſtinentia atque exemplum.* vt Liuianum hoc dicere poſſint: *Facta, non dicta mea, vos milites ſequi volo; nec diſciplinam modò, ſed exemplum quoque à me petere*; lib. VII. Callicratides nimirum volo, qui, ſtipendio ſolo retento, munera remittant. Catones voueo, qui ſolis eſculentis & poculentis in Prouinciâ contenti viuant. Tuberones deſidero, qui fictilibus veſci malint, quàm vel oblato vti argento. vt abſoluam verbis Valerij Maximi lib. II. cap. VII. *Hoc præcipuum decus & ſtabilimentum Romani Imperij* (& noſtri) *militaris diſciplina, in cuius ſinu ac tutelâ ſerenus tranquillúſque beatæ pacis ſtatus acquieſcit.*

CAPVT V.

Quod equitis Christiani munus ante pugnam. Quomodo locanda acies equestris, & qualis.

Equitis præparatio religiosa ad pugnam. Stimulus ab exemplo Ethnicorum deuouentium sese in pugnâ. Equitum cælestium auxilia. Situs aciei quis capiendus. Acies equestres variæ. Præcepta equestris pugnæ, & discrimen à pedestri. An frenis equorum detractis aliquando confligendum. Illustria equestrium certaminum spectacula.

AD pugnam referuntur studia equitis cetera, perinde vt bellum omne ad victoriam. Pugna namque operum equestrium summa est. Ad hanc ergo eques Christianus parare se debet non animo gladiatorio, quasi cædes promiscuas in macello aliquo editurus; sed sicut miles Christi, aut victurus, aut moriturus, vt sacramento rogatus est, pro Repub. pro patriâ, pro Religione. Leo Imperat. Tactic. cap. XX. §. XLVII. *Colendus*, inquit, *omnino Deus est. Bellorum autem in exordijs eum maximè veneraberis. Si enim illum colueris purè ac religiosè, sicuti fas est, in omnibus periculis & perturbationibus supplicabis illi quasi amico, & salutem ab illo comparabis.* §. CLXXII. *Quando copias tuas ad bellum educturus es, oportet liberas & solutas à peccato esse, & piâ iustaq; mente Deum colere, atque ita ad bellum procedere.* Quæ postrema verba præiuit Leoni Onosander Strategici cap. v. *Educat copias Imperator puras & lustratas secundùm ea quæ vel legibus sacris sancita, vel à Vatibus præscripta sunt, omnem publicæ alicuius maculæ aut impietatis conscientiam proijciens.* Sanè qui strenuè fortiterque pugnet, eum aut intemeratâ mente virum esse oportet, aut hominem atheum: quod ego frequenter sapientissimos Duces dicentes audiui, idque ita se habere verissimum est. Nam quis aliàs intrepidè se obijciat morti, nisi credat aut placatum se habere Deum, aut nullum esse Deum? Certè hic vnicus Christiano equiti murus est, hæc lorica vnica, hoc scutum vnicum aduersus omnem metum, hoc in hostem, in enses tutus ruit; dum

nempe ſecurus illi flagrat in pugnam animus, vtcumque res caſura eſt,ſeu vincat,ſeu vincatur. Tales ego fuiſſe Machabæi illius magni ſpiritus credo, quos verè ſic extulit Ambroſius lib. 1. Offic. *Quanta virtus animi primò,vt mortem non timeret, deinde vt circumfuſus legionibus inimicorum in confertos raperetur hoſtes, medium penetraret agmen, & contemptâ morte ferocior, abiecto clypeo, vtraque manu vulneratæ molem beſtiæ ſubiret ac ſuſtineret? pòſt infra ipſam ſuccederet,quò pleniore feriret ictu, cuius ruinâ incluſus magis, quàm oppreſſus, ſuo eſt ſepultus triumpho.* An non,ſic mori,genus quoddam martyrij eſt,quo Chriſtiani equites coronantur, qui animo ante prælium expiato ſanctéque compoſito occumbunt? An non plus gloriæ, quàm ſanguinis, ex horum fortiſſimis vulneribus fluere; & non mori, ſed naſci, quia ſic moriuntur, dicendi ſunt? Mirari ſubinde ſoleo,quæ pietas, aut quis impetus potiùs impietatis, inuexerit in media hoſtium agmina morituros equites quoſdam Ethnicorum. Equidem exiſtimo,cùm nullum eſſe Numen crederent, famæ laudiſque perpetuæ cupiditate animas profudiſſe & perdidiſſe: quantâ tamen in ſpeciem religione id agebant? quàm ſerijs cærimonijs pro Republ.capita deuouebant? Lubet adferre Liuij verba, deſcribentis vtriuſque Deciorum, patris & filij, deuotiones. Patris,lib. VIII. *In hac trepidatione Decius M. Valerium voce magnâ inclamat: Deorum,inquit,ope, Valeri,opus eſt. Agedum Pontifex publicus populi Romani,præi verba, quibus me pro legionibus deuoueam. Pontifex eum togam prætextam ſumere iuſſit,& velato capite, manu ſubter togam ad mentum exertâ, ſuper telum ſubiectum pedibus ſtantem, ſic dicere: Iane, Iuppiter, Mars-pater, Quirine, Bellona, Lares, Diui Nouenſiles,Dij Indigetes, Diui quorum eſt poteſtas noſtrorum hoſtiúmque, Dijq́; Manes,vos precor, veneror, veniam peto, feroq́;,vti Populo Romano Quiritium vim victoriamq́; proſperetis, hoſteſq́; Populi Romani Quiritium terrore, formidine, morteq́; afficiatis. Sicut verbis nuncupaui,ita pro Repub. Quiritium,exercitu,legionibus,auxilijs Populi Romani Quiritium,legiones auxiliaq́; hoſtium, mecum Dijs Manibus Tellurіq́; deuoueo. Hæc ita preca-*

precatus, lictores ire ad T. Manlium iubet, matureq́; Collegæ se deuotum pro exercitu nuntiare: ipse incinctus cinctu Gabino, armatus in equum insiluit, ac se in medios hostes immisit. Filij, lib. x. *Decius patrem P. Decium nomine compellans, Quid vltrà moror, inquit, familiare fatum? Datum hoc nostro generi est, vt luendis periculis publicis piacula simus. Iam ego mecum legiones hostium mactandas Telluri & Dijs Manibus dabo,* &c. *cùm secundùm sollemnes precationes adiecisset, præ se agere sese formidinem ac fugam, cædemq́; ac cruorem, Cælestium Infernorumq́; iras, contacturum funebribus diris signa, tela, arma hostium, locumq́; eumdem suæ pestis, & Gallorum & Samnitium fore. Hæc execratus in se hostésque, quà confertissimam cernebat Gallorum aciem, concitat equum; inferensq́; se ipse, infestis telis interfectus est.* Debent certè hæc Ethnicorum facta onerare pudorem equitum Christianorum, si segniores sint in deuouendis Numini capitibus animisque suis, non per vanas illas verborum execrationes, sed per sinceram deuotionem mentis bonæ, qui mentes animosque immortales habere se sciunt. In rem præsentem facit, quod de Gallis Cæsar commemorat Bell. Gall. lib. VI. *In primis hoc volunt persuadere, non interire animas: atque hoc maximè ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto.*

Felices errore suo (ait Lucanus) *quos ille timorum*
Maximus haud vrget, Lethi metus! inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæq́; capaces
Mortis, & ignauum est rediture parcere vitæ.

Feliciores profectò Christiani equites, non errore, sed fide; quibus, auctore Iobo, hæc spes reposita est in sinu suo, quòd in nouissimis resurrecturi sunt, & in carne suâ videbunt Deum Saluatorem suum. Hac ergo spe accensi, in ferrum flammasque ruant. Aut pudor sit à Germanis olim Ethnicis, *quibus etsi mores,* Appiano teste, *ferocissimi sunt; in aggrediendo tamen insignis audacia, contemptus mortis maximus, ob reuiuiscendi spem.* Certè omnis in Deo locanda equiti Christiano fiducia est, idemtidem illud cogitanti, quàm *fallax* sit *equus ad salutem,* Psalm. XXXII. *Non enim in equorum viribus voluntas*

tua eſt, Domine, aiebat Iudith Holofernem obtruncatura. Nam quantulæ ſæpè res equitem equumque perdunt! Cingula vna ephippij ſtapiæque fracta, reſectæ ab hoſte frenorum habenæ, ſolea lapſa, aut clauus vnus equi malè calceati. Hinc equi ſalus & equitis. Ecquis iam Bellerophontæâ ſuperbiâ (quaſi terras periculaque omnia contempturus) alato equo cælum inuadere moliatur, ratus prælijs omnibus fore ſe immortalem? ſis licet

Eques ipſo melior Bellerophonte;

niſi Numen iuuerit, *Canterius in foſſâ eris*. Multum ſcilicet profuit Pharaoni immenſus ille equitatus, cùm Dominus *equum & aſcenſorem proiecit in mare.*

—— *Quantum hinnitum atque equitatum!*

Egregiè iuuit hippotyphia Carolum II. Imperatorem, quo bellum contra Ludouicum fratris filium iniuſtè gerente, *cùm equorum latera, quibus inſidebant, equites tunderent calcaribus & cruentarent, equi quaſi ad ſtipitem ligati immobiles permanſère*, teſte Baron. Tom. x. ex Annal. Francorum. Hoc nimirum illud *væ* eſt, quod equiti præfidenti Iſaias minatur cap. XXXI. *Væ, qui non ſunt confiſi ſuper ſanctum Iſraël, & Dominum non requiſierunt*, ſed *in equis ſperantes, habuerunt fiduciam ſuper quadrigis, quia multæ ſunt; & ſuper equitibus, quia prævalidi nimis.* Non profectò, *non in fortitudine equi voluntatem habebit Dominus*, Pſalm. CXLVI. *Illi quidem armis confidunt, ſimul & audaciâ: nos autem*, aiebat Machabæus lib. II. cap. VIII. *in omnipotente Domino, qui poteſt & venientes aduerſum nos, & vniuerſum mundum vno nutu delere*. Ita ſatiùs. Nec defuit fidenti ſperantique Machabęo equeſtre auxilium è cælo: *Cùm vehemens pugna eſſet*, cap. x. *apparuerunt aduerſarijs de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præſtantes: ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis ſuis circumſeptum incolumem conſeruabant; in aduerſarios autem tela & fulmina iaciebant*. Iterùm capite ſequenti: *Cùm Lyſias nuſquam recogitans Dei poteſtatem, ſed mente effrenatus, in millibus equitum, & in octoginta elephantis confideret; Machabæus, & qui cum eo erant,*

erant, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, vt bonum Angelum mitteret ad salutem Israël. Cumq; pariter prompto animo procederent Ierosolymis, apparuit præcedens eos eques in veste candidâ, armis aureis, hastam vibrans. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & conualuerunt animis, non solùm homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare. Ibant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum. Leonum autem more, impetu irruentes in hostes, prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos. Huc equiti perfugiendum in pugnâ est; huc non Machabæus modò, sed profani etiam Romanorum Imperatores ducunt, qui, sublatis in cælum manibus, Templa Dijs suis pollicebantur ad auertendum discrimen, rati nullam aliunde rebus labantibus opem esse expectandam. Sic Numen & Cælites certâ veraque fide aduocare in prælia suadeam equiti Christiano. Execrationibus autem dirisque in se, in socios, in equos coniectis vociferari, Acherontem totum in vota excire, parum opportuna pugnæ præsidia sunt. Mens bona, animus præsens, fixa in Deo spes, Cælitum aduocatio, optima tempori tali patrocinia. Sic Apostolus Iacobus Ramiro Hispanorum Regi aduersus Mauros pugnanti, candido vectus equo, candidum gestans vexillum, cruce rubrâ distinctum, suppetias venit, auctore Marianâ. Sic Theodosio Imperatori in Eugenium mouenti, albis equis vehentes adfuêre de cælo SS. Ioannes Euangelista & Apostolus Philippus, affirmante Theodoreto. Sic Christianis Antiochensibus, dum Turcas debellant, visi albis equis sublimes SS. Demetrius, Georgius & Mercurius, teste Paulo Æmilio de Rebus Francorum. Sic Georgius Martyr hinnitu equi picti, cui pictus ipse insidebat, è regione sacelli Mariæ victricis, victoriam Constantino Despotæ, eiusque olim patri prænuntiauit, teste Gregorâ lib. VIII. Sic denique Christum ipsum equo albo vehentem Ioannes præuidit auxilio venturum Christianis, quos extremis mundi temporibus ab Antichristo oppugnatum iri vaticinatur Apocalyps. cap. XIX. *Et vidi*

cælum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum iuſtitiâ iudicat, & pugnat. Quæ verba Lactantius lib. VII. capp. XVII. XVIII. & XIX. de vero Chriſti deſcenſu accepiſſe videtur: quamuis credibilius ſit (auctore Cornelio à Lapide) ſymbolicè hæc Ioanni oſtenſa; nec Chriſtum ipſum, ſed pro eo Archangelum Michaëlem, ſtipatum Angelicis turmis, in certamen deſcenſurum. His ego Ducibus plus ſperem, quàm quos *Latini belli ſpectaculo interfuiſſe Deos fama tradidit, duos in cãdidis equis Caſtorem & Pollucem*, narrante Floro. Quid ergo faciet, pugnâ imminente, eques Chriſtianus? Quid ſuaſurum me arbitraris? An fortè vt in conſcientiam anxiè inquirere incipiat, cùm de ſternendo hoſte cogitandum eſſet? An vt preculas aliquot demurmuret, dum clamore hoſtem terrere, ſe ſuoſque excitare deberet? An vt precarias ſphærulas numerare incipiat, dum plumbei globi explodendi in aduerſum agmen? Apage intempeſtiuas illas religiones galeatorum leporum. Iam antè hæc egiſſe oportuit, cùm manè ſurgitur, cùm in excubijs ſtatur, cùm equus ephippio ſternitur, cùm ad ſigna conuolatur. Pugnandum eſt, dum pugnandum eſt; aliàs orandum erat. Hoc vnum, non breuius quàm præſentius, dum iam imminet pugna, permitto: Memor ſacramenti ſui militaris, quo rogatus eſt, oculos animumque attollat cælo; & diuinâ ſpe plenus, quaſi auſpicatò ruat in hoſtem. Sic de Ethnicis ipſis Tacitus lib. III. Hiſt. *Orientem ſolem* (ita in Syriâ mos) *Tertiani*, inquit, *ſalutauère.* De Horatijs Curiatijſque pugnaturis, idem à Zonarâ affirmatur. A Plutarcho quoque de Marcello. Sed Martinum militem fortiſſimum, eumdemque inter Chriſtianos ſanctiſſimum, præponere Ethnicorum exemplis lubet. Is Iuliano Cæſari, ignauiam ſibi exprobranti, cùm iniquam impiamque pugnam detrectaret, *Ego*, inquit, *intrepidus craſtinâ die ante aciem inermis adſtabo: & in nomine Domini Ieſu, non clypeo protectus aut galeâ, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus.* Salubriter quoque monet Leo Imperator Tact. cap. XII. §. LXIX. *Cùm iam ad conflictationem mouet exercitus, conſueta Chriſtia-*

Christianis vox vsurpanda est, Crucis victoria. Id præstat scilicet, quàm momentis omnibus cacodæmonis nomen vsurpare; quod quibusdam ita solemne est, vt fortes alioqui sibi esse non videantur.

Iam ad aciem venio, equite tam religiosè comparato. In primis commodus capiendus est aciei situs. Id Vegetius monet lib. III. cap. XIV. *Ordinaturus aciem tria debet antè prospicere, solem, puluerem, ventum. Nam sol ante faciem ferit visum; ventus contrarius tua inflectit ac deprimit, hostium adiuuat tela; puluis à fronte congestus oculos implet & claudit. Hæc momento eo, quo acies ordinantur, etiam imperiti vitare solent; sed Duci prouido cauendum est in futurum, ne, post paullulum accedente die, noceat solis mutata conuersio; ne ventus aduersus, horâ solitâ, eo pugnante nascatur.*

Hæc, quia communia sunt pediti iuxtà atque equiti præcepta, non pertracto: sed, an verum, quod non-nemo scribit, *equites intereà non quidem in equis sedentes, sed tamen stratos equos paratosq; habentes, Imperatoris iussa expectasse? vt nempe Triarij subsidebant post hastatos.* Nullus credo: nam id perniciosæ foret moræ. Neque sanè Auctor id vllâ Liuij (vt putauit) auctoritate firmauit. Nam è castris paratos equos frenatosque exisse, militesque insilijsse, ostendit; non, in acie vacuos ad inscendendum fuisse.

Secundò, *Consideranda sunt loca,* inquit Vegetius, *in quibus pugnandum est: nam si equitatu gaudemus, campos debemus optare,* lib. III. cap. IX. XIII. & XXVI. Eâ re apud Horatium lib. I. Epist. VII.

Haud malè Telemachus proles patientis Vlyssei:
Non est aptus equis Itachæ locus, vt neque planè
Porrectus spatijs. ———

Vnde prouerbio iactatum, vt Suidas refert, *Equus in campum.* Ergo prouidendum, ne hostis campos inequitabiles reddat. Caue. Hæ ferè artes sunt, arboribus cæsis ramisque vias impedire, Cleomenis apud Frontinum: murices spargere, Darij apud Curtium, & Cæsaris obsidione Alesianâ: oc-

cultas

cultas foueas agere, Clearchi apud Polyænum: capedunculas fictiles terræ infodere, Phocensium apud Herodotum: campos inundare, Herculis apud Polyænum. Sed aduerte, campos equitatui quærendos, quando equitatu abundabis. At cùm hostis equite præualebit, abde equos tuos in angustias. Audi Liuium lib. XXI. *Apparuit equitatu meliorem Pœnum esse, & ob id campos patentes, quales sunt inter Padum Alpésque, bello gerendo Romanis aptos non esse.* Ita est: loci, in quo pugnatur, angustijs redigitur in paucitatem magnus equitatus; magno exiguus equitatus par fit, dum explet locum paruum.

Tertiò, *Obseruatur*, ait Vegetius lib. III. cap. XI. *ne lassos post cursum equos ad prælium agat.* Moniti huius neglectu pœnas dedit Curio, exercitu ferè amisso, aduersus Iubam Regem. Cæsar ita narrat lib. II. Bell. ciuil. *Curio equites sequi iubet sese, iterq́ accelerat, vt quàm maximè ex fugâ perterritos adoriri posset. At illi, itinere totius noctis confecti, subsequi non poterant, atque alij alio loco resistebant. Ducenti, neque longiùs fugientes prosequi, nec vehementiâ equos incitare poterant*, &c. *Nostros vires laßitudine deficiebant. Curio prælians interficitur. Equites perpauci ex prælio se recipiunt*, &c.

Quartò, *Cauendum, ne dubitantem aut formidantem exercitum ad pugnam publicam aliquando educas*, Vegetius libro III. cap. IX. Id Cæsar cauebat lib. IV. Bell. Gall. *Equitatum, quòd recenti prælio perterritum esse existimabat, agmen sequi iußit.*

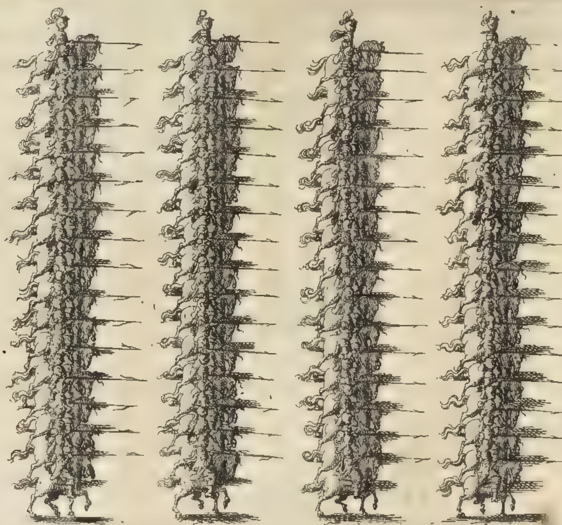
Quintò, *Si equites impares sunt, more Veterum, velocißimi cum scutis leuibus pedites ad hoc ipsum exercitati, ijsdem miscendi sunt, quos Expeditos Veteres nominabant*, Vegetius lib. III. c. XVI. Id consilium Vitellio victoriam peperit contra Petilium Cerealem, teste Tacito Hist. lib. III. *Petilio Cereali equestre prælium aduersum fuerat: namque incautum, & tamquam ad victos ruentem, Vitelliani interiectus equiti pedes excepêre*, &c. *Capitur Præfectus alæ Tullius Flauianus, ceteri fœdâ fugâ consternantur.*

Hæc

Hæc aciei ferè præuidenda, à cælo, à solo, ab equis, ab equite. Ipsa verò acies dein instruenda, seu particulatim, seu vniuersim, vti præscribetur. Leo Imp. Tact. cap. XII. §. XXVI. *Sin autem soli equites fuerint, & aduersus equites bellum suscipiendum est, in tres equestres acies exercitum diuides. Primam aciem (quæ* προμαχος*, id est propugnatrix dicitur) in tres partes diuides, vnaquaque turmâ in tres* μοίρας *siue drungos diuisâ. In mediâ turmâ* ὑποστρατηγὸν*, id est Propratorem tuum: in dextrâ sinistraq; Turmarchas, in medio Drungariorum aut* μοιραρχῶν *seu Tribunorum collocabis.* §. XXVII. *Has tres turmas constitues ex Procursoribus, & ex Defensoribus.* §. XXIX. *Secundam aciem (quæ subsidiaria) sic instrues, vt tertiam partem totius exercitûs in se contineat. Eam autem in quatuor partes diuides; & vnius sagittæ iactu ad latera eiusmodi partes à se inuicem distent.* §. XXX. *In extremis oris aciei, hinc atque illinc post aciem instructam, quasi vnius sagittæ iactu educes ex vnâ cohorte ad aciem tergistitum, quasi ad tertiam aciem instruendam.* §. XXXVIII. *Ad summam autem mandamus, vt vniuersæ copiæ equestres in primam & secundam aciem tempore belli distribuantur, tumq; maximè, cùm magnum exercitum habueris.*

Sed accuratiùs hoc tempore distinguendum duplex pugnæ genus, & varium item equitum discrimen. Pugna vel oblata est, vel defensa; seu (vt vulgo seruiam) offensiua aut defensiua. Sic equitum quoque alij valent ad inferendam pugnam, alij ad arcendam. In pugnâ oblatâ, seu vltroneâ impressione, locum præcipuè habent Lancearij & Arcabusarij: horum enim est, fistulis displosis assultare & persequi hostem; illorum, inuadere & perrumpere lanceis aciem. De his opportunè illud Taciti pronunties ex libello de Moribus Germanorum: *Equestrium sanè virium id proprium, citò parare victoriam, aut citò cedere.* Ergo Lanceariorum turma vna, constans equitibus, exempli gratiâ, sexaginta quatuor, ad offerendam pugnam, seu equitatui hostili, seu peditibus, disponitur à VValhausio acie quintuplici.

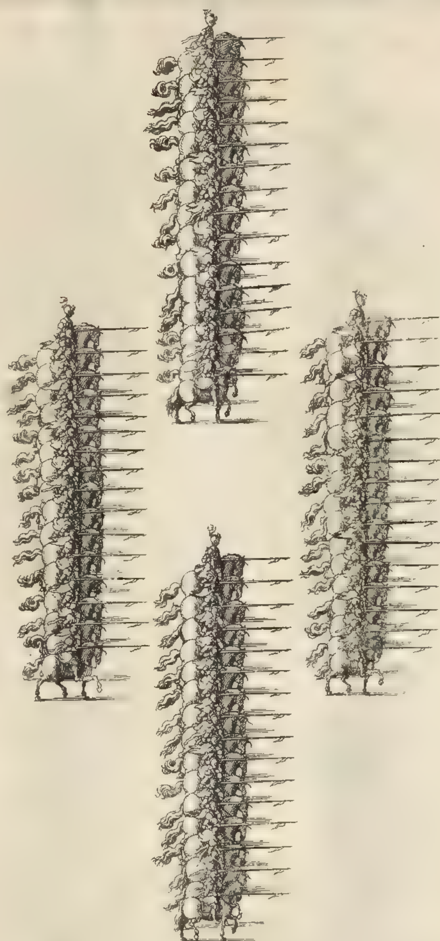
Prima acies tributa eſt in quatuor Iuga inuicem ſubſequentia, quorum ſingula habent equites ſenos-denos, hoc modo:

Hæc Iuga neceſſe eſt incurrant ſeorſim ſingula, alioqui impediant inuicem: poſſuntque diuidi ſingula in Iuga bina, vt vniuerſa ſint octona; locenturque aut aliud poſt aliud, aut quaterna & quaterna lateribus aduerſis.

Secunda Lanceariorum acies conſtat Iugis item quatuor, equitibus totidem in Iuga ſingula atque acies ſuperior, ita tamen diſpoſitis, vt lanceæ ſecundi Iugi intermixtæ ſint, à tergo, Iugo primo, aliquanto ſpatij interuallo, ſic, vt incurrere in hoſtem poſſint ſimul Iuga bina inuicem mixta, anteriùs poſteriuſque, ad hanc formam:

Hæc

Hæc ſingula Iuga diuidi poſſunt in bina equitum octonûm, diſponiq́ue aut poſt inuicem, aut lateribus aduerſis, vt iam explicatum.

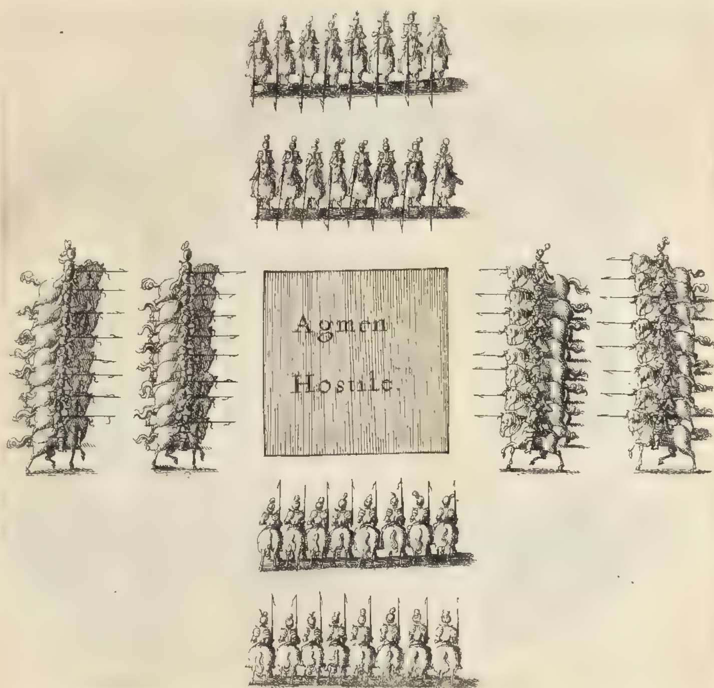
Tertia Lanceariorum acies conſtat Iugis totidem, eiuſdem numeri, ſed diſpoſitis quaſi in quincuncem, hac ſpecie:

Hæc Iuga ſi in bina diuidantur, ſingula locabuntur eodem ſitu.

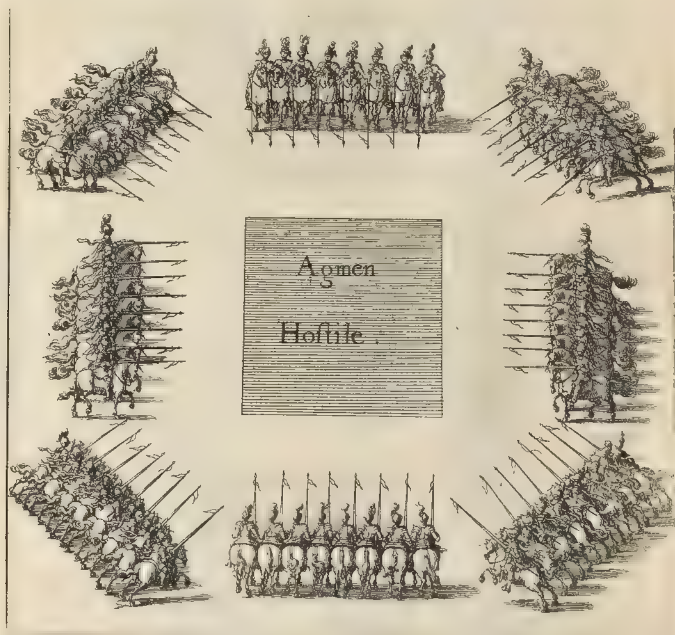
Quar-

Quarta constat octo Iugis, quæ singula octonos equites numerant, dispositos in quadrum, ordine duplici, ad includendum hostem quaternis lateribus, hoc exemplo:

Horum Iugorum quaterna faciunt impressionem simul, deinde quaterna alia.

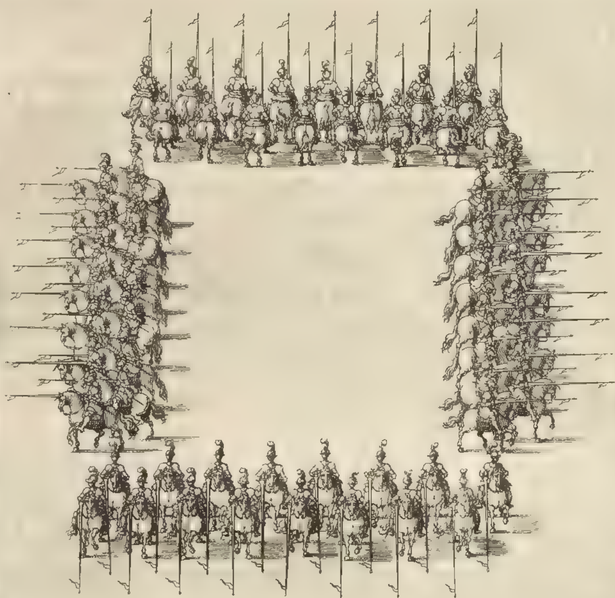
Quinta Lanceariorum acies constat octonis item Iugis, sed dispositis in coronam, vt non modò latera hosti premantur, sed & quæcumque eius pars sit obsessa, faciuntque impressionem simul omnes. En figuram:

Hæ quinque sunt Lanceariorum acies (vt vocant) offensiuæ, ad inferendam pugnam.

Alia

Alia eorum est acies ad defendendum, in quadrum nempe Iugis duplicibus, lanceis extrorsum versis, ad hunc modum:

Singulare monitum (quod solos Lancearios in conflictu spectat) adfert Leo Imper. Tact. cap. XII. §. CIV. *Hastæ, conflictationis tempore, flammula non habeant, sed de hastis detrahant equites, & in thecas suas abdant, quando ad vnum milliare ab hoste absunt; hucusq; autem omnino in hastis habeant.* Adijcio nunc exempla Lanceariorum aliquot singulari certamine egregiè dimicantium cum hoste.

Primum est Aruntis & Bruti, apud Liuium lib. II. *qui vterque contrario ictu per parmam transfixus, duabus hærentes hastis, ex equis moribundi lapsi sunt.*

Secundum est Cornelij Cossi equitis in Tolumnium Re-

Regem, Liuius lib. IV. *Eques* (Veientium) *maximè resistebat, equitumq; longè fortißimus ipse Rex* (Tolumnius) *ab omni parte effusè sequentibus obequitans Romanis, trahebat certamen. Erat tum inter equites Tribunus militum A. Corn. Cossus, eximiâ pulchritudine corporis, animo ac viribus par, memorq; generis, quod amplißimum acceptum, maius auctiúsque reliquit posteris. Is cùm ad impetum Tolumnij, quacumque se intendisset, trepidantes Romanas videret turmas, insignémque eum Regio habitu volitantem totâ acie cognouisset; Hiccíne est, inquit, ruptor fœderis humani, violatórque gentium iuris? Iam ego hanc mactatam victimam (si modò sancti quidquam in terris esse Dij volunt) Legatorum Manibus dabo. Calcaribus subditis, infestâ cuspide in vnum fertur hostem, quem cùm ictum equo deiecisset, confestim & ipse hastâ innixus se in pedes excipit. Assurgentem ibi Regem vmbone resupinat, repetitúmque sæpiùs cuspide ad terram affixit*, &c. *Itaque equitum quoque fusa acies, quæ vna fecerat anceps certamen.*

Tertium est Titi Manlij & Geminij Metij. Liuius libro VIII. *Qui cùm infestis concurrissent cuspidibus, Manlij cuspis super galeam hostis, Metij trans ceruicem equi elapsa est: circumactis deinde equis, cùm prior ad iterandum ictum Manlius consurrexisset, spiculum inter equi aures fixit; ad cuius vulneris sensum cùm equus, prioribus pedibus erectis, magnâ vi caput quateret, excußit equitem, quem cuspide parmáque innixum, attollentem se à graui casu, Manlius ab iugulo, ita vt per costas ferrum emineret, terræ affixit.*

Quartum Ducarij Insubris in Consulem Romanum. Liuius lib. XXII. *Insuber eques (Ducario nomen erat) facie quoque noscitans, Hic Consul est, inquit popularibus suis, qui legiones nostras cecidit, agrósque & vrbem est depopulatus; iam ego hanc victimam Manibus peremptorum fœdè circumdabo. Subditísque calcaribus equo, per confertißimam hostium turbam impetum facit, obtruncatóque priùs armigero, qui se infesto venienti obuiàm obiecerat, Consulem lanceâ transfixit.*

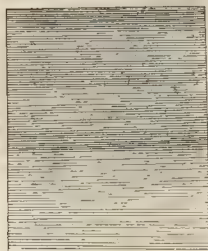
Quin-

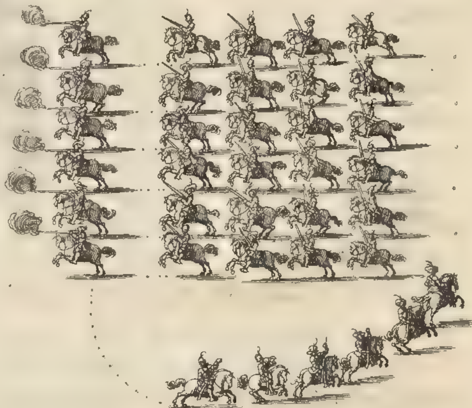
Quintum Iubellij Taureæ & Claudij Aſelli, apud Liuium lib. XXIII. *Inter multos nobiles equites Campanorum fortiſsimus eques, adeò, vt cùm apud Romanos militaret, vnus eum Romanus Claudius Aſellus gloriâ equeſtri æquaret. Hunc Taurea cùm diu perluſtrans oculis obequitaſſet hoſtium turmis, tandem facto ſilentio, vbi eſſet Claudius Aſellus, quæſiuit; & quoniam verbis ſecum de virtute ambigere ſolitus eſſet, cur non ferro decerneret, daretq́ opima ſpolia victus, aut victor caperet. Hæc vbi Aſello nuntiata ſunt in caſtra, id modò moratus, vt Conſulem percunctaretur, licerétne extra ordinem in prouocantem hoſtem pugnare; permiſſu eius arma extemplò cepit, prouectúſque ante ſtationes equo, Tauream nomine compellauit, congredíque vbi vellet iuſsit. Iam Romani ad ſpectaculum pugnæ eius frequentes exierant, & Campani non vallum modò caſtrorum, ſed mœnia etiam vrbis proſpectantes compleuerant. Cùm iam antè ferocibus dictis rem nobilitaſſent, infeſtis haſtis concitarunt equos; dein libero ſpatio inter ſe ludificantes, ſine vulnere pugnam extrahebant. Tum Campanus Romano, Equorum, inquit, hoc, non equitum erit certamen: niſi è campo in cauam hanc viam demittimus equos, ibi nullo ad euagandum ſpatio cominùs conſerentur manus. Dicto propè citiùs equum in viam Claudius egit. Taurea verbis ferocior quàm re, Minimè ſis, inquit, canterium in foſſâ. Quæ vox inde in ruſticum prouerbium prodita. Claudius cùm ex viâ longè perequitaſſet, nullo obuio hoſte in campum rurſus euectus, increpans ignauiam hoſtis, cum magno gaudio & gratulatione in caſtra rediјt.*

Sextum denique Oplaci Itali in Pyrrhum, apud Plutarchum in Vitâ Pyrrhi. *Leonnatus Macedo, cùm Italum quemdam Pyrrho intentum, equóque in eum conuerſum, omnes eius motus obſeruare & ſequi conſpexiſſet, Cerníſne, inquit, ô Rex, Barbarum illum equo albis pedibus, cetera nigro, inſidentem? Magnum aliquid meditari & arduum videtur: in te enim vnum, reliquis neglectis, intuetur, & aduerſum te conſiſtit ferociæ plenus. Proinde ab eo tibi caue. Et hæc illis adhuc colloquentibus, Italus ille equo conuerſo, inſenſáque haſtâ contra Pyrrhum impetum fecit,*

ſimúlque & Regis equum ferijt, & eius equus à Leonnato eſt confoſſus : vtriuſque autem lapſo equo, Pyrrhum amici eripuerunt, Italus pugnans interfectus eſt. Nunc de Lancearijs abundè.

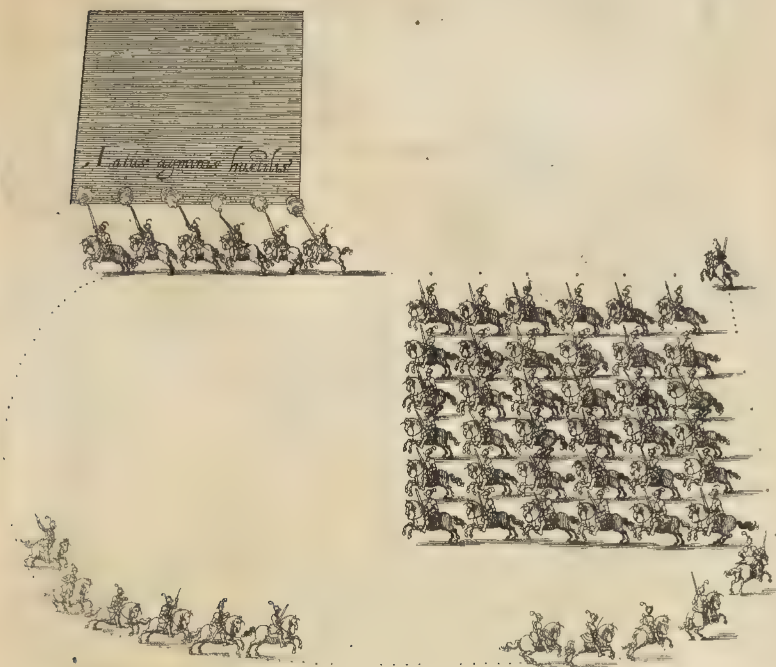
Arcabuſarij vſum præcipuè habent in aſſultando, & perſequendo, vtpote leuioris armaturæ. Igitur aut peditatum aggrediuntur, aut equitatum. Et peditatûs quidem aut frontem, aut latus inuadunt. Frontem, ſingulis Iugis procurrentibus, quæ mox redeunt mutata in Verſus, poſt equitem equite ſecuto; occupantque locum Iugi poſtremi poſt turmam è quâ procurrerant, fiſtulas denuò in receptu ipſo apparantes. Numerus Iugorum eſt pro multitudine numeroque Arcabuſariorum, quorum turmæ maiores minoreſque fiunt. En tibi ſpecimen quo frontem inuadunt.

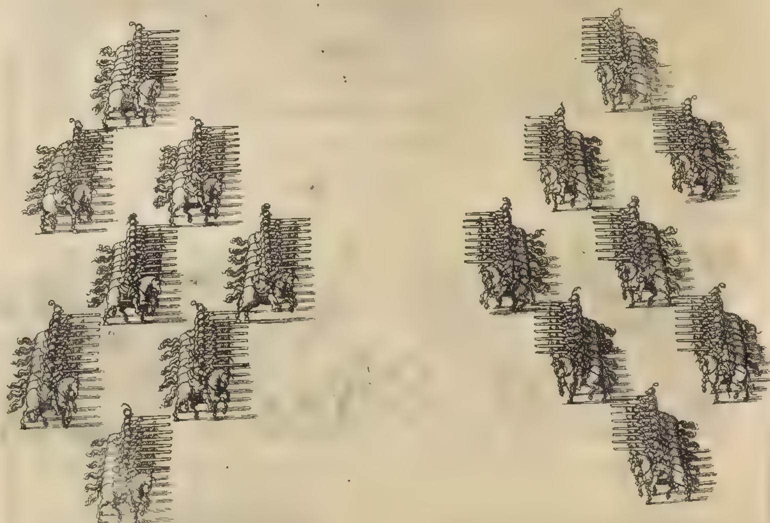

Latus

Latus inuadunt non Iugo è fronte, ſed Verſu ſumpto è latere turmæ, eques poſt equitem, redeuntque ad tergum ſuæ turmæ, Verſu commutato in Iugum. En modum quo aſſultant hoſtile latus.

Si verò Arcabuſarij equitatum inuadunt, ſingulæ turmæ ſeſe partiuntur in Iuga octona, concurruntque cum ſingulis ſingulæ, quod eſt acie in ſerram diſpoſitâ pugnare. Aſpice ſimulacrum:

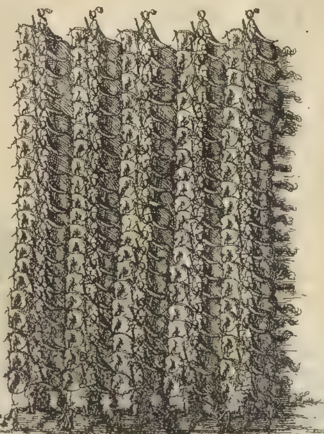
Quiraſſarij grauis armaturæ maximo vſui ſunt ad pugnam ſuſtentandam; equis enim ſuccuſſatoribus armorumque pondere retenti, minùs habiles ſunt pugnæ inferendæ, ferè vt Veterum cataphracti. Quadruplex ergo eorum acies defenſiua à VValhauſio proponitur. Exempli cauſâ: Turma vna habeat Quiraſſarios centum.

Prima Acies defensiua, constans Iugis decem dispositis in quadrum.

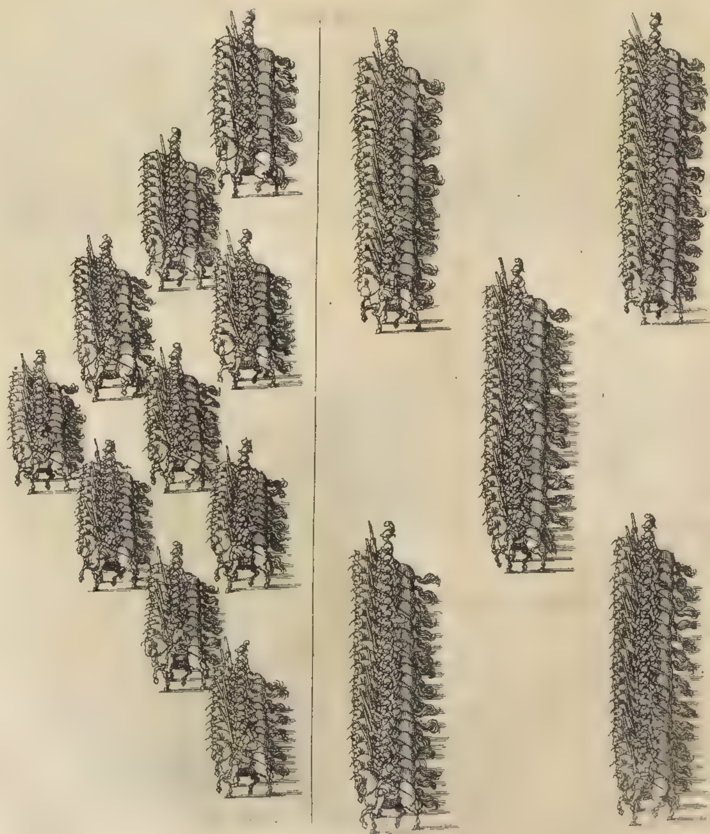

Secunda Acies defensiua, constans Iugis vicenis, Equitibus in Iuga singula quinis.

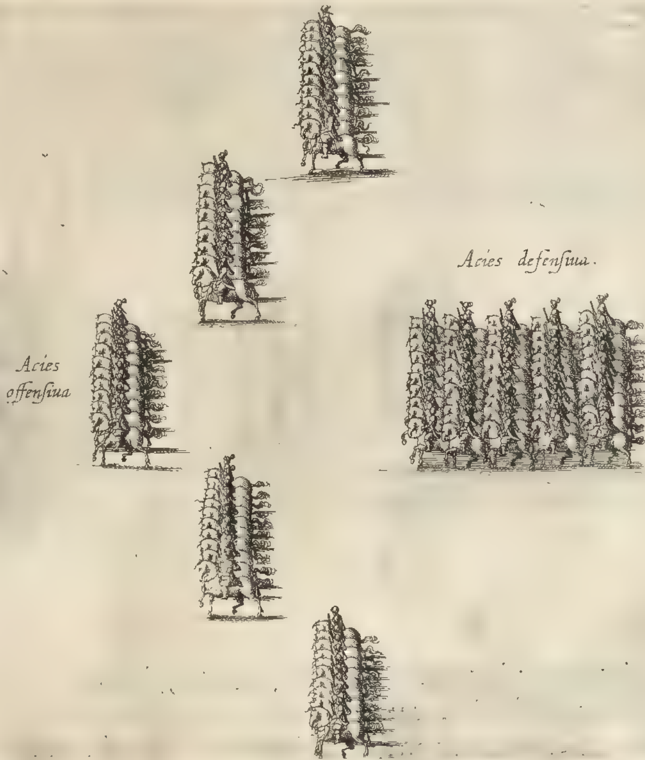
Tertia Acies defensiua Iugorum quinque, Equitum viginti in Iugo quolibet

Quarta defensiua rotundata in ſphæram, circulo duplici aut triplici, qualis apud Ælianum eſt Ile. Hac Alexandrum vſum, Frontinus inſinuat lib. II. cap. III. *Cùm vereretur Alexander*, inquit, *hoſtium multitudinem, ſuorum autem virtuti fideret, aciem in omnem partem ſpectantem ordinauit, vt circumuenti vndique pugnare poſſent.* Subinde tamen Quiraſſariorum quoque vſus eſt ad pugnam inferendam: oſtenditque VValhauſius acies offenſiuas duas. Vna eſt Iugorum quinûm, quæ ſingula habeāt equites vicenos, diſpoſitos ferè cuneatim, niſi quòd cuſpis abſit. Altera eſt Iugorum denûm, conſtantium equitibus denis, diſpoſitis cuneatim. Atque eccam vtramque.

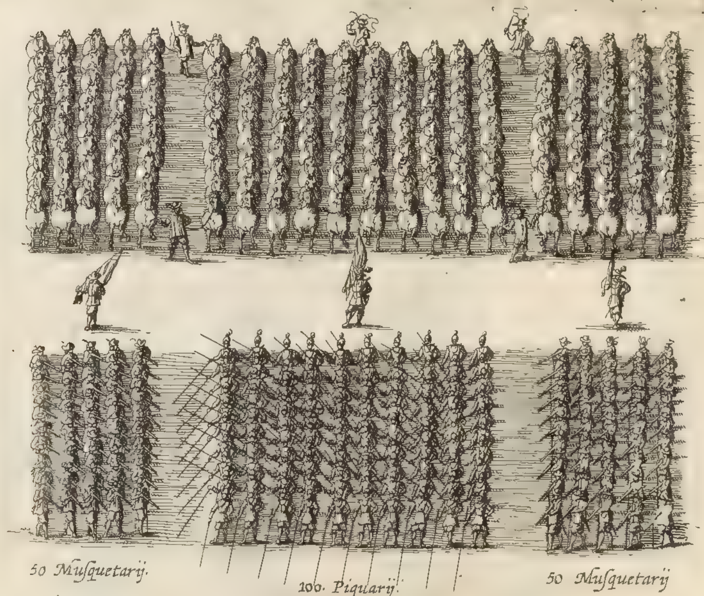
Super-

Supereſt denique acies Quiraſſariorum, inſtructa partim ad incurſandum, partim ad ſuſtentandum, compoſita nimirum ex primâ defenſiuâ (quę quadrata eſt) & primâ offenſiuâ; hac pro fronte, illâ in tergo, Iugis ſingulis equitum denûm. En, vt expreſſit VValhauſius.

Quartum equitum genus ſunt Velites ſeu pedites equis impoſiti, vt commodiùs equitatum ſtipent; qui tamen de pedibus pugnant, *Drageons* vulgò nunc vocant. Horum vſum oſtendam in acie ex omni equitum genere mixtâ, cùm ſoli ipſi tamquam equites non pugnent, ſed de pedibus, vti dictum; niſi fortè in itinere, ab hoſte priùs oppreſſi, quàm deſilierint ad pedes: tum enim Piquarij ſe iungunt, agmine medio,

medio, vniuersi centum. Musquetarij vtramque alam faciunt, hinc inde quinquaginta, quini in quolibet Iugo, ad hanc normam:

Quintum equitum genus sunt Musquetarij Franqui (vt Flaminius appellat.) Horum aciem subijciemus in ordinatione equitatûs totius ex præscripto eiusdem Auctoris. Misceamus ergo primùm quaterna equitum genera, Lancearios, Quirassarios, Arcabusarios, Dragonios, in exercitum purè equestrem, aciemque instruamus ad pugnam offensiuam & defensiuam. Offensiuæ simulacrum geminum expressit VValhausius: tertium prodidit Ludouicus Melzus, omissis Dragonijs, quæ hîc insero.

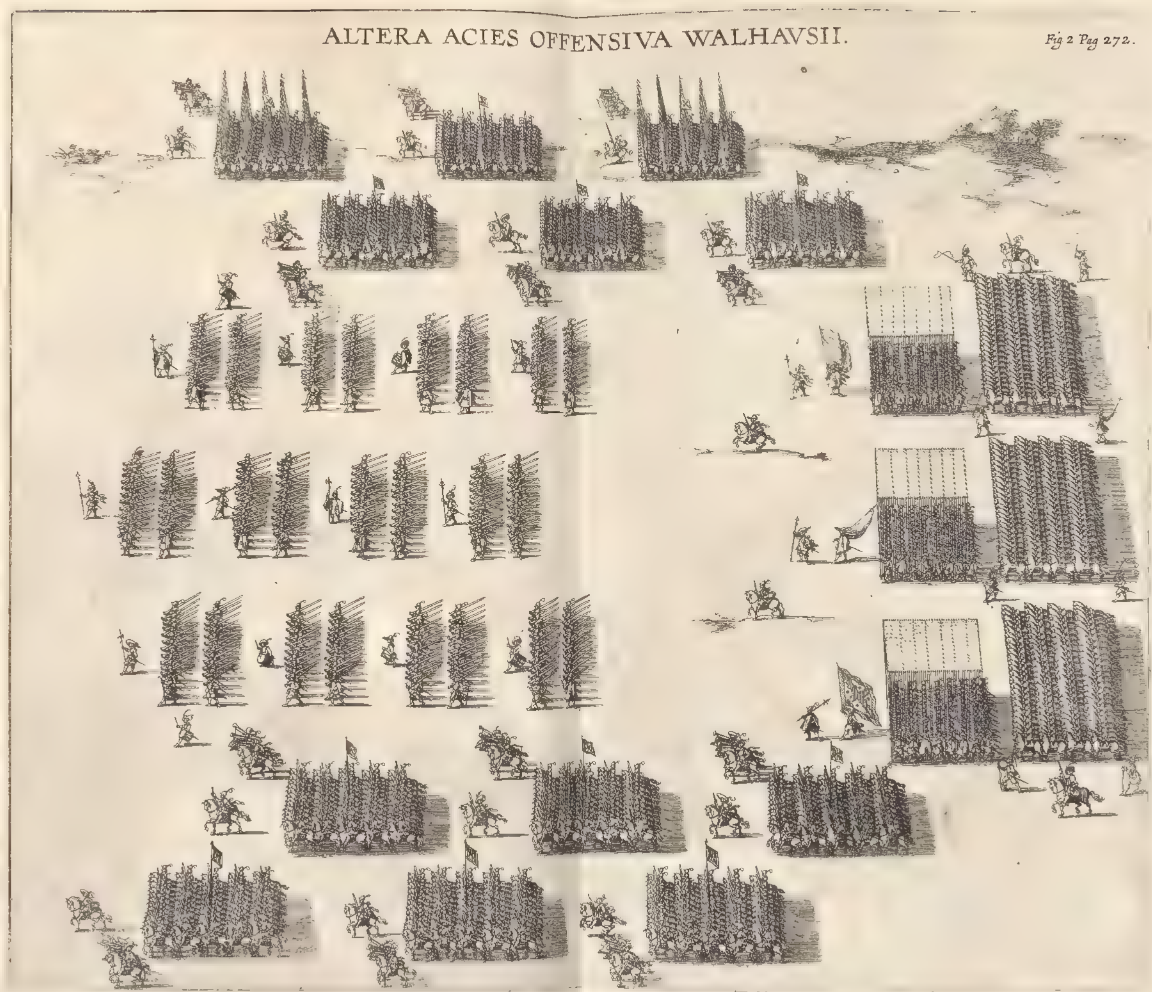
Habet

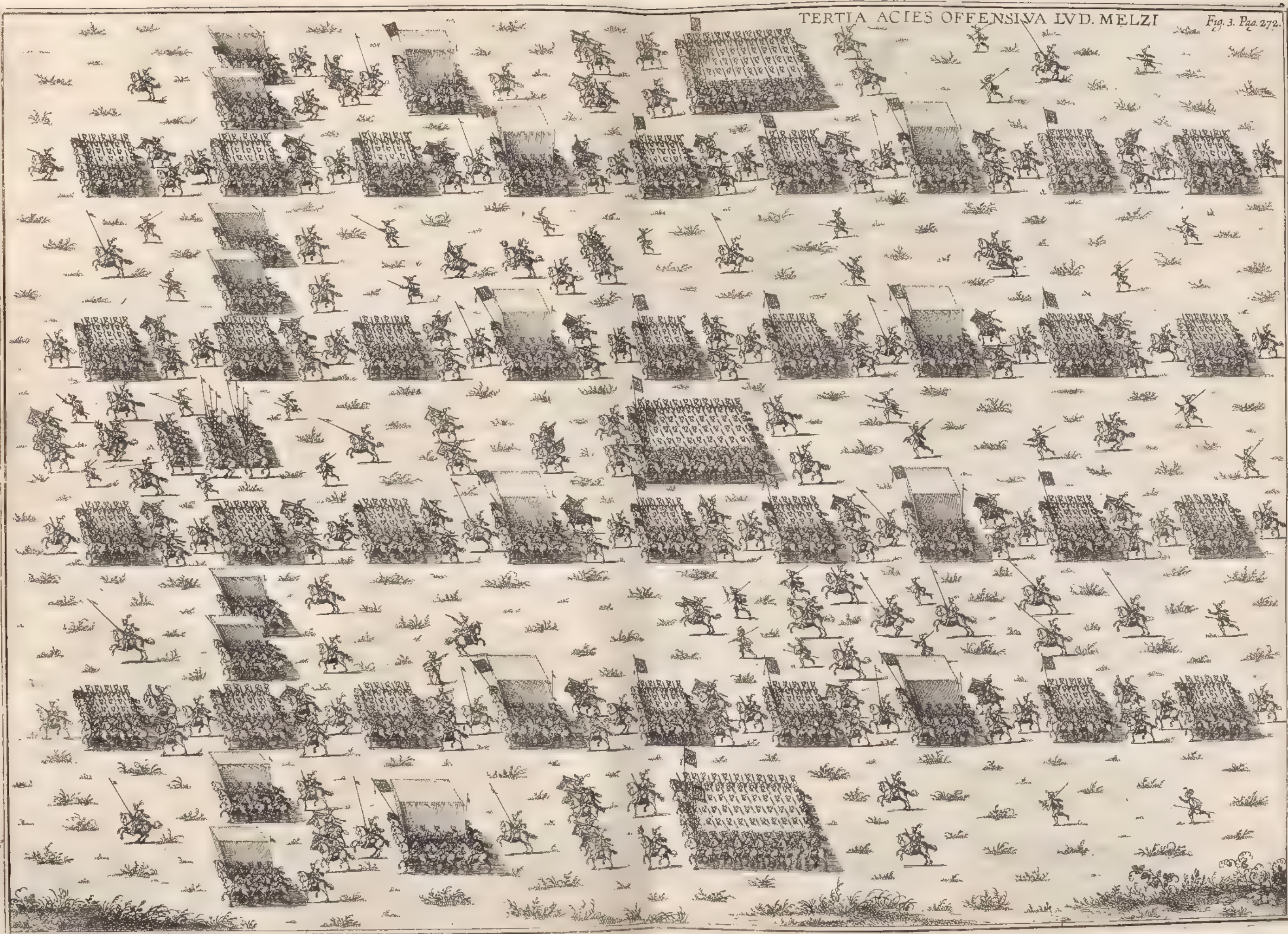
PRIMA ACIES OFFENSIVA WALHAVSII. *Fig 1 Pag. 272.*

ALTERA ACIES OFFENSIVA WALHAVSII.

Fig 2 Pag 272.

TERTIA ACIES OFFENSIVA LVD. MELZI
Fig. 3. Pag. 272.

Blank inserted to ensure correct page position

Habet hæc acies Melziana à fronte turmulas antecurſorum duodenas, nempe Lanceariorum octonas, Arcabuſariorum quaternas, quæ ſingulæ è turmis ſuis decerptæ, conſtant equitibus XXV. ducunturque ab Optionibus Præfectorum, è quorum turmis decerptæ ſunt. Harum vſus eſt, diſcurrere huc illuc, & aut ſpargere ſeſe latiùs, aut, parte iunctâ, impetere latera hoſtis decertantis; aut ſubinde (quod Lanceariorum eſt) aduentantis frontem inuadere globo toto, eiuſque turmas perturbare. Hoc ſuo munere defuncti, recipiunt ſeſe poſt globos Quiraſſariorum maiores, inſtaurantque arma ad repetendam pugnam.

Exemplo docet Melzus ingentem vſum harumce turmularum. Anno, inquit, M. D. LXXIV. Ludouicus Comes Naſſauius copias ſuas fraternis Auriaci Principis copijs iungere nitebatur. Ducebat in eum Sancius Dauila Hiſpanus, occurritque in Mookâ Geldriæ pago. Pugnandi neceſſitas Naſſauio incidit. Ergo mille ſimul equites in Regias turmas immittit. Obiectus ei cum Lancearijs non ampliùs vicenis quinis Petrus Antonius à Saxo-ferrato, Optio Camilli del Monte, tanto impetu latera hoſtilis globi inuaſit, vt ſexaginta interfectis, aciem perturbarit.

Frons aciei habet quaternas Arcabuſariorum turmas duplicatas, ſimul nempe octonas. Tergum tuentur quaternæ item turmæ Arcabuſariorum. Alas faciunt; dextram, turma Prætoria, cum maiore vno globo Quiraſſariorum; ſiniſtram, turma pro-Prætoria, cum altero item maiore Quiraſſariorum globo.

Medium tenet globus tertius maior Quiraſſariorum. Atque hi tres globi, ducentorum aut quingentorum equitum ſinguli, inſtar Triariorum ſunt, vocanturque *Compagnie di retengo*, ait Melzus, quaſi in ſubſidia, ad ſummæ rei vſum neceſſitatemque ſeruatæ. Et verò præficiuntur ſingulis Præfecti exercitatiſſimi.

Narrat Melzus, huiuſmodi agmen vnum quingentorum Quiraſſariorum victoriam attuliſſe Duci Guiſio pu-

gnanti aduersus hæreticos, iam cetera superiores, conflictu Dreuxensi.

Latera, reliquaque antrorsum & retrorsum loca, occupant quaternæ turmæ Lanceariorum, & quaternæ Quirassariorum.

Pugnæ principium dare, turmæ erit Prætoriæ; quæ tamen dextram in alam hîc coniecta est, vt præstò sit Magistro equitum, volenti eam circummittere in quamlibet partem, quâ de causâ in sinistram quoque pro-Prætoria dimissa est. Hæ acies porrò structæ sunt pro voluntate Magistri equitum, vltrò volentis per opportunitatem decertare. Aliàs ferè aliter locandę sunt, pro situ naturaque loci, aut pro hostis ingenio, cuius in primis acies obseruanda est, vt parem ei melioremque ductor opponat. Onosander cap. XVI. Strategici: *Equites Imperator non pro libitu, sed magis vt necessitate compulsus cogetur, ordinabit.* Leo Imperator Tactic. cap. XIV. §. CI. *Imperator non quemadmodum vult, sed quemadmodum necessariò cogitur, instruit exercitum.*

Cùm autem sic instruit, defensiua fit acies; cuius specimen accipe à VValhausio:

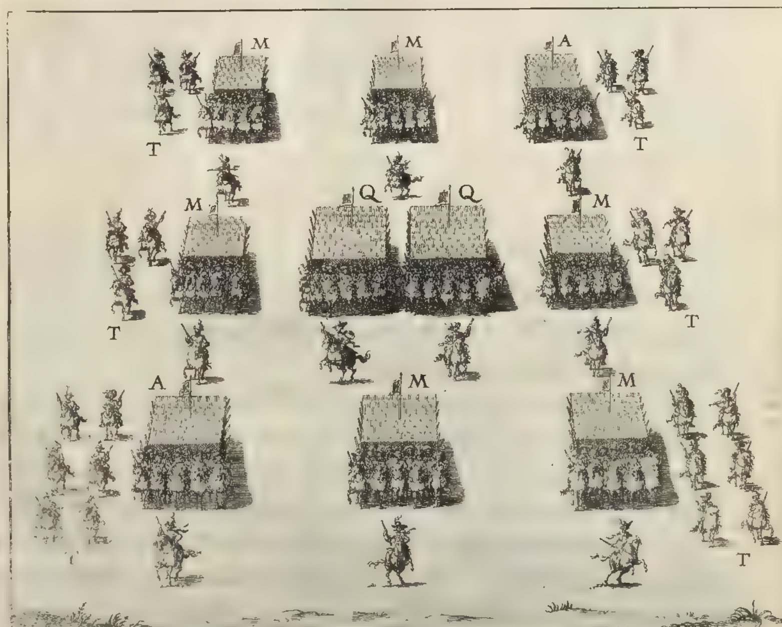

Aliam

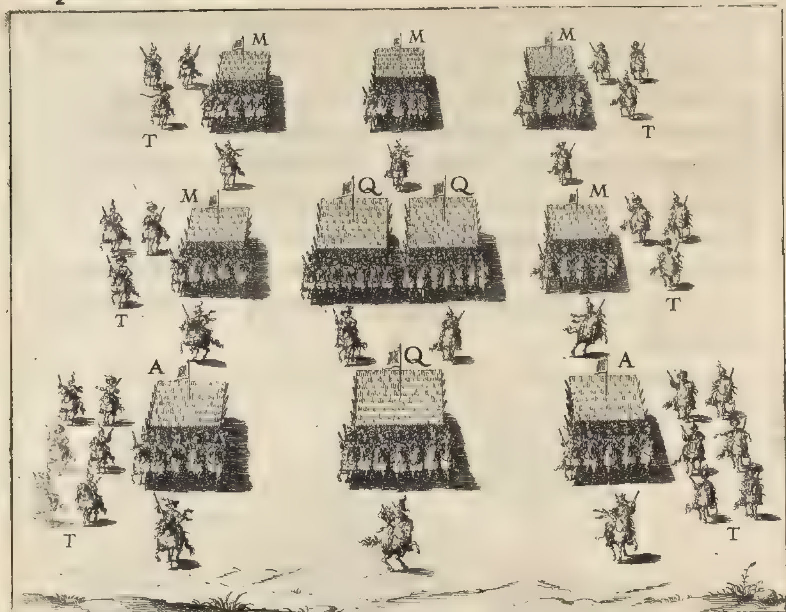
Blank inserted to ensure correct page position

ACIES DEFENSIVA WALHAVSII.
Pag. 274.

Aliam porrò instruendæ totius aciei rationem exponit suadetque Flaminius à Cruce lib. III. cap. II. neque leuia incommoda obijcit aciei illi offensiuæ, quam Melzus expressit Tabulâ IX. Vult ergo equitatum vniuersum diuidi in tot Agemata, seu agmina separata, quot sunt in eo equitum millia: exempli gratia, quatuor aut quinque equitum millia, in quatuor aut quinque Agemata. Deinde iubet Agemata singula diuidi in centurias denas. In his verò esse centurias duas Quirassariorum, sex Musquetariorum; vel tres Quirassariorum, quinque Musquetariorum, duas Arcabusariorum: disponique hoc modo, turmulis à fronte, à latere, à tergo adiunctis.

Vel, vbi in Agemate essent tres turmæ Quirassariorum, disponi ad hanc formam.

A. Arcabusariorum turmæ. M. Musquetariorum franquorum turmæ. Q. Quirassariorum turmæ. T. Turmulæ equitum à fronte, alis, & tergo.

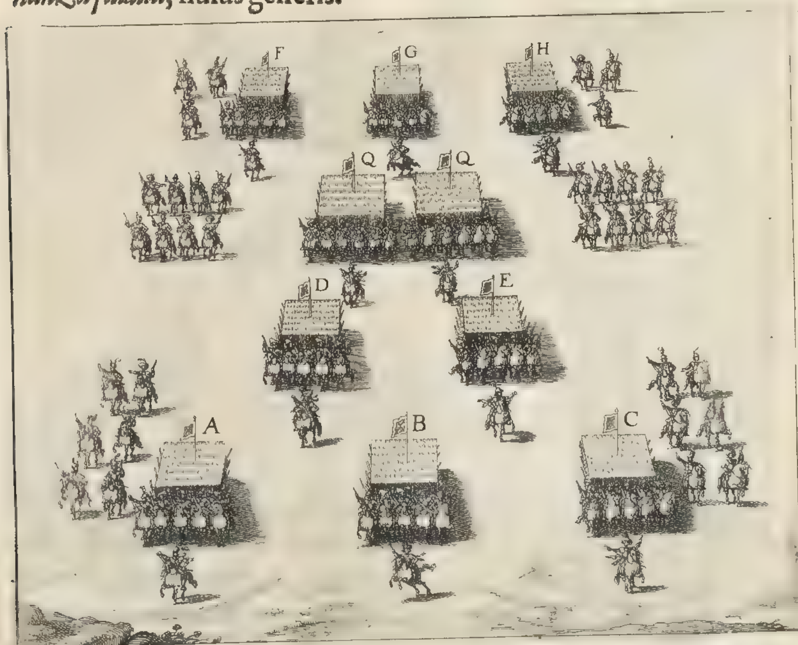
Hanc suam dispositionem Flaminius multis vtilitatum nominibus præfert aciei illi Melzianæ, in quatuor cornua seu Versus oblongos distributæ. Nam Primò, inquit, In quolibet Agemate est suum quoddam corpus, seu moles Quirassariorum, quæ vndequaque circumfunditur tegiturque turmis aliorum equitum. Secundò, Arcabusariorum turma vna semper in fronte, altera semper in tergo est; nisi malis vtramque in fronte esse, vel tergo. Tertiò, Nullum periculum est, ne hostis equitatum sic dispositum obruat simul vniuersum, cùm nimis multa distincta sint agmina. Acies autem Melziana, quia tota cohæret, si quâ parte labefactetur, facilè perturbabitur tota. Quartò, Quia hæc Agemata singula, aliud alteri

alteri laboranti poſſunt ſtatim accurrere, acie tamen incorruptâ. Quintò, In hac acie, ſi Agema vnum alterúmve turbetur, acies tamen reliqua conſtat; cùm ſingula Agemata ſint diſtincta, neque alijs nexa. Sextò, Agemata turbata, facilè ſe inſtaurare atque in ordines componere poſſunt, alijs ſuſtentantibus pugnam; quod non item fieri poteſt in equitatu vniuerſo ſtipato. Arbitros adigo Magiſtros equitum, vt pronuntient ſecundùm Flaminium aut Melzum.

Non noſtrum, hos inter tantas componere lites.

Magna vterque pro ſe adfert rationum momenta: magna hinc inde commoda: neutri abfuit equeſtris militiæ vſus. Veriſſimum tamen eſt illud Liuianum lib. IX. *Acies diſtinctior & ex pluribus partibus conſtans, facilis partienti quacumque opus ſit, facilis iungenti.* Quid dicam? NON LIQVET. Iam alias præterea horumce Agematum diſponendorum figuras expreſſit Flam. l. III. capp. VIII. IX. X. & XI. quarum hîc appingo ſimulacra.

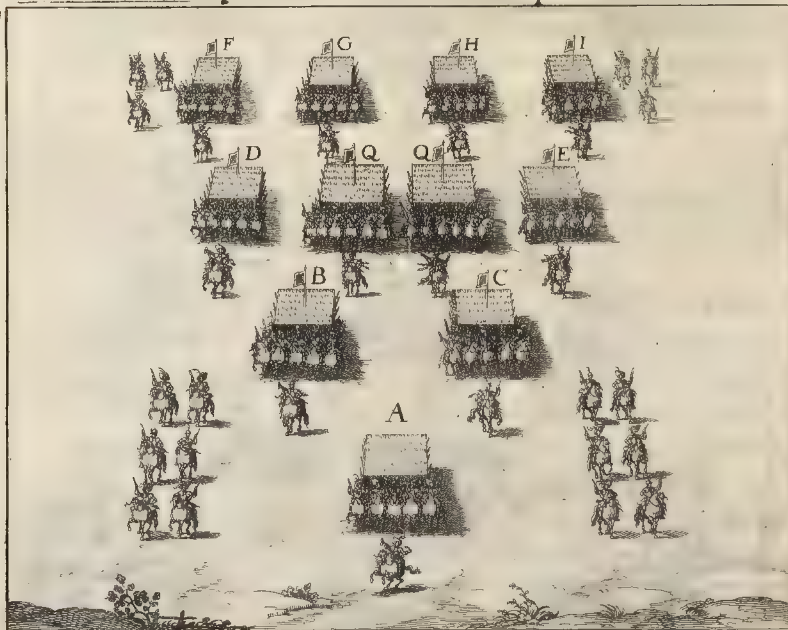
Prima cap. VIII. interlucens eſt, quam Itali vocant *Ordinanza fallata*, huius generis:

Ex hac acie (quando tribus ſimul partibus fortè immineret hoſtis) triplex hoſti frons ſtatim obijci poteſt. D. nẽpe collocato inter A.& F; E. poſito inter C.& H. vtrimq; tegẽtur Quiraſſarij, quorum vna turma vultum vertet in dextrã, altera in læuam. Si verò à fronte procurrendũ erit, in locum A. B. ſuccedent D. E. in locum C. ſuccedet H. in locũ D. E. ſuccedẽt F. G. Primæ verò tres turmæ A. B. C. redibunt in locum F. G. H.

Hanc Flaminius extollit præ illâ Interlucente, quam Melzus expandit in duo ſolummodò Iuga inuicem ſibi ſubiuncta, relictis in primo Iugo interuallis, per quæ commeent turmæ Iugi ſecundi. Nam illa Melziana, inquit Flaminius, corpus non habet, ſed frontem ſolummodò duplicatam; quæ ſi à lateribus impetatur, facilè circumuenietur in tergum, cùm aliam ſpeciem non habeat, quàm ciconiæ vno pede nixæ.

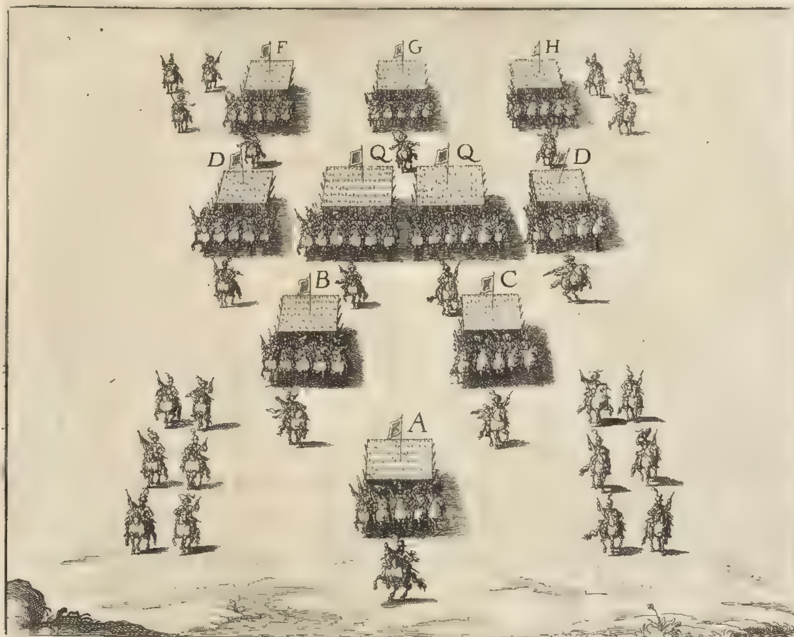
Lib. III. cap. IX. aciem in cuneum diſponit hoc modo:

Huius aciei cuneatæ prima turmula A. ſine vexillo, decerpta eſt ex turmis omnibus Muſquetariorum, eſtque vndecima, cùm aliæ acies conſtent non ampliùs turmis denis.

Alte-

Alterum cuneum cap. x. format è turmis denis, aciemque item Lunarem, hoc modo:

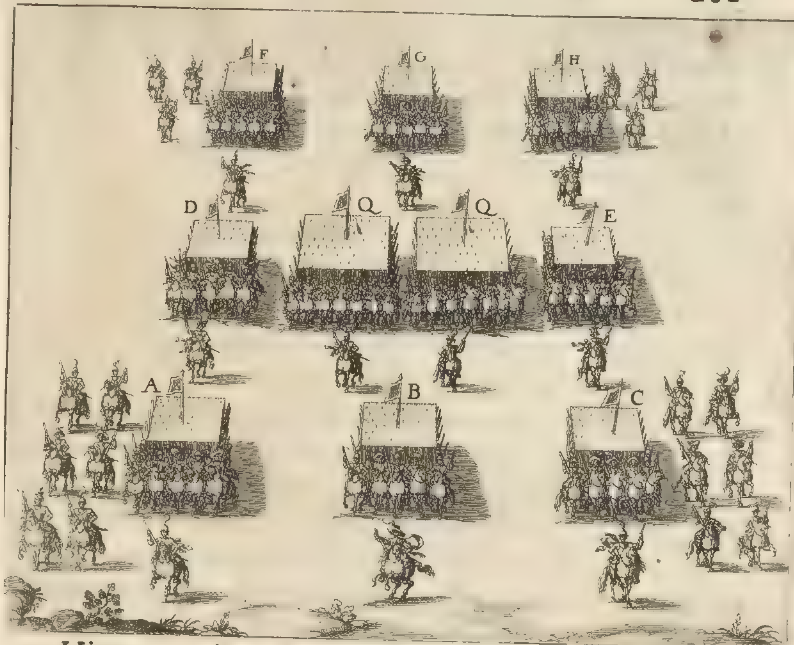

Hanc oſtendit meliorem eſſe Melzianâ lunari, quæ robur omne habet in ſolâ fronte, cùm tamen oporteat in omnem partem paratum eſſe aduerſus hoſtiles aſtus. Iam quomodo hiſce Agematum aciebus pugnandum ſit, ordineſque conſtanter omnes ſeruandi, docet Flaminius lib. III. cap. VI. (quod paucis fortè creditum aut obſeruatum) ex priſco Romanorum inſtituto. I. Turmulæ equitum antecurſorum impetent hoſtium latera, aut ſuſtentabunt ipſas turmulas hoſtiles, ne ſuorum Agematum latera ab ijs oppugnentur. II. Turmulæ antecurſorum, fiſtulis exoneratis, redibunt in tergum Agematis; earumque locum pro fronte, capient turmulæ quæ erant pro alis, quibus ſuccedent eæ quæ tuebantur tergum. III. Centuriæ ceteræ equitum (Quiraſſarijs exceptis) in pugnam procurrent per ſingula Iuga, neque vmquam ſimul incurret turma tota, niſi hoſtilis acies labet, aut certa ſit ſpes penetrandi. IV. In procurſu & receptu cauendum, ne in ſociorum turmas incurratur. V. Procurandum celeritate procurſûs, ipſoque hoſtis repulſu, vt hoſtiles turmæ inuicem incurrendo perturbent ſeſe. VI. Quiraſſariorum turmæ duæ, muri inſtar aut molis, ſtabunt immotæ, niſi fortè cùm frons aut latera laborabunt.

Lubet exprimere imagine ſimulacri. Primum Iugum faciunt A. B. C. turmæ tres; in quarum locum (manentibus duabus turmis Quiraſſariorum) ſuccedent D. E. H. Deinde F. & G. accurrunt in locum D. E. priores verò tres A. B. C. reuertuntur poſt tergum in locum F. G. H.

Hic

Hic pugnandi modus ille idem eſt, quem Veteres *ſerram* appellarunt, vnuſque omnium accuratiſſimè explicauit Ioannes Antonius Valtrinus noſter lib. v. Militiæ Roman. cap. II. Feſtus: *Serrâ prœliari dicitur, cùm aſſiduè acceditur receditúrque, neque vllo conſiſtitur tempore.* Hic mos præliandi, ait Valtrinus, ſeruatus potiſſimùm videtur in equeſtribus prælijs. Saluſtius in Iugurthâ: *Quibus illi freti (non vti equeſtri prœlio ſolet) ſequi, dein cedere; ſed aduerſis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem.* Tacitus lib. VI. Annal. *Modò equeſtris prœlij more, frontis ac tergi vice.* Liuius lib. XXI. *Credidêre Regij, genus pugnæ, cui aſſueuerant, fore, vt equites inuicem ſequentes refugientéſque, nunc telis vterentur, nunc terga darent. Turbauit hunc ordinem pugnandi non acrior quàm pertinacior impetus Romanorum: nam haud ſecùs quàm ſi totâ acie dimicarent, equites, vt ſemel in hoſtes euecti ſunt, ſtantibus equis, partim ex ipſis equis, partim deſilientes immiſcenteſq; ſe peditibus, pugnabant.* Hic eſt equeſtris prælij mos; eò diuerſus à pedeſtri, quòd pedes ſtet,

 inua-

inuadatque; numquam cedat, numquam se recipiat, nisi fusus, aut fugatus. Eques contrà (vt cum Tacito loquar) *cedere loco, dummodò rursus instet, consilij quàm formidinis arbitratur.* Aptè fortè quis hac similitudine vtatur: peditem instar muri esse, stare & resistere; equitem instar vndæ, assultare & resultare. Atque vt inter vndas rarus est fluctus decumanus, qui incumbit quasi lapsus mons; sic raram esse impressionem equitatûs totius, quæ non nisi summis de caussis facienda est. Sapienter apud Gellium lib. XIII. cap. III. *Paulus Æmilius dixit: Perrarò nimis bonum Imperatorem collatis signis decertare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.* Negabat certè Augustus (Sueton. cap. XXV.) *prælium aut bellum vmquam suscipiendum, nisi cùm maior emolumenti spes, quàm damni metus ostenderetur. Omnia antè cogitanda sunt, antè tentanda, antè facienda, quàm ad vltimum veniatur abruptum,* ait Vegetius lib. III. cap. IX. Abrupti verò illius caussas attulit Flaminius lib. III. cap. V. Prima est, Si tam exiguus sit exercitus hostium, vt certò victoriam sperare possis. Tum, ait Vegetius lib. III. cap. IX. *cùm multis rebus superior tuus inuenitur, Dux opportunum sibi ne differat conflictum.* Secunda, Si tam iniquo loco hosti pugnandum sit, vt ex eo resistere non possit. *Si enim in occasionis momento, cuius præteruolat opportunitas, cunctatus paulùm fueris, nequidquam mox amissam querare,* ait Liuius lib. XXV. Tertia, Si constet hostem metu fugiturum, vbi totâ acie concurri sentiet. *Nam plus animi esse inferenti periculum, quàm propulsanti,* verè Liuius dixit lib. XXVIII. Quarta, Si diutiùs retineri à pugnâ exercitus nequeat, nisi copijs omnibus confligatur. *Est enim quædam animi incitatio atque alacritas, naturaliter innata omnibus,* ait Cæsar lib. III. Bell. ciu. *quæ studio pugnæ incenditur: hanc non reprimere, sed augere Imperatores debent.* Quinta, Si metus sit dissensionis ex vario Ducum imperio. Certè, vt in vetere verbo est,

Multi imperantes perdidêre Cariam.

Sexta, Si ex compacto pars ab hoste defectura est, quando signis collatis decernetur. Sed tunc caue Numidicam fraudem,

dem, quam Liuius præmonet lib. XXII. *Quingenti Numidæ gladios occultos sub loricis habentes, specie transfugarum cùm ab suis, parmas post terga habentes, adequitassent, repentè ex equis desiliunt, parmis & iaculis ante pedes hostium proiectis,* &c. *mox ducti ad vltimos, auersam adoriuntur Romanam aciem,* &c. Septima, si propter annonæ inopiam bellum citò conficiendum sit. Quid enim aliud facias? *tum necessitas in loco, spes in virtute, salus ex victoriâ est,* ait Tacit. II. Annal.

Capienda rebus in asperis præceps via.

Octaua, si ardor militum fuerit singularis, hostesque maiora expectent auxilia. Alioqui euenit subinde, *vt festinatum temerè prælium milites pari formidine deserant,* monitore Tacito lib. IV. Hist. *Sed in tardando, sæpè Ducibus etiam optimi apparatûs pars aliqua perit,* inquit Xenophon lib. VI. Pædiæ. Nona, si perturbata fuerit hostilis acies. nam *qui tum sedendo debellari posse credat, is sanè meritò dicatur victoriâ vti nescire, etiamsi vincere nosset.* Harum aliquâ ex caussâ, collatis signis, acieque totâ pugnari ab equite potest. Sed insignis se hîc equestris controuersia offert: An, quando turmis totis totáve acie dimicatur, frena equis aliquando demenda sint, vt maiore vi incurrant, nec ne. Romanos id sæpiùs fecisse, tradidêre Florus & Liuius. Florus lib. I. cap. IV. *Cossus equitum Magister exuere frenos imperauit (& hoc nouum) quò acriùs incurrerent.* Liuius lib. VIII. *Eques auctore L. Cominio Tribuno militum, qui aliquoties impetu capto, perrumpere non poterat hostium in agmen, detraxit frenos equis, atque ita concitatos calcaribus permisit, vt sustinere eos nulla vis posset, per arma, per viros latè stragem dedêre.* Iterùm lib. XL. *Flaccus equo aduehitur ad legionarios equites, Et ecquid auxilij in vobis est? actum iam de hoc exercitu erit? Cùm vndique acclamassent, quin ederet quid fieri velit, non segniter imperium executuros; Duplicate turmas, inquit, duarum legionum equites, & permittite equos in cuneum hostium, quo nostros vrgent. Id cum maiore vi equorum facietis, si effrenatos in eos equos immittitis, quod sæpè Romanos equites cum magnâ laude fecisse suâ, memoriæ proditum est. Dicto paruerunt, detra-*

ctisq́; frenis bis vltrò citroq́; cum magnâ strage hostium, infractis omnibus hastis transcurrerunt. An nostris equitibus imitandum? Non suadeam. Numidis fortè, Getulis, Massylísve permittam, qui etiam effrenos equos solâ virgâ regunt; aut Romanis, qui tam periti equitandi sunt: nostris non concedam, nisi fortè re desperatâ, & cùm

Vna salus victis, nullam sperare salutem.

Iam ad extremum, vt equestrium pugnarum acierumque spectacula nonnulla veris historiarum coloribus illustrem; lubet subiungere præclara aliquot equestrium præliorum spectacula ab Historicis expressa, vt exemplis potiùs, quàm præceptis, pugnæ expendantur. Illustre inprimis est Cæsaris lib. II. de Bello ciuili: *Curio equitatum omnem primâ nocte ad castra hostium mittit ad flumen Bagradam,* &c. *sed Iuba Rex omnibus copijs insequebatur, & VI. millium passuum interuallo à Saburâ consederat. Equites missi nocte iter conficiunt. Imprudentes atque inopinantes hostes aggrediuntur. Numidæ enim quadam barbarâ consuetudine nullis ordinibus passim consederant. Hos oppressos somno & dispersos adorti, magnum eorum numerum interficiunt: multi perterriti profugiunt. Quo facto, ad Curionem equites reuertuntur, captiuosq́; ad eum reducunt,* &c. *Iuba certior factus à Saburâ de nocturno prælio, duo millia Hispanorum & Gallorum equitum, quos suæ custodiæ caussâ circum se habere consueuerat, Saburæ submittit, suspicatus præmissis equitibus ipsum affore Curionem. Sabura copias equitum peditumq́; instruit,* &c. *Peditatu dumtaxat procul ad speciem vtitur, equites in aciem mittit. Non deest negotio Curio, suosq́; hortatur, vt spem omnem in virtute reponant. Nec militibus quidem vt defessis, nec equitibus vti paucis & labore confectis, studium ad pugnandum virtusq́; deerat. Sed ij erant numero* CC. *reliqui in itinere substiterant. Hi quâcumque in partem impetum fecerant, hostes loco cedere cogebant: sed neque longiùs fugientes prosequi, neque vehementiùs equos incitare poterant. At equitatus hostium ab vtroque cornu circumire aciem nostram, & auersos proterere incipit: & Curio proximos colles capere vniuersos, atque eò inferri signa iubet. Hos*

quoque

quoque praeoccupat missus à Saburâ equitatus. Tum verò ad summam desperationem nostri perueniunt, & partim fugientes ab equitatu interficiuntur, partim integri procumbunt. Hortatur Curionem Cn. Domitius Praefectus equitum, cum paucis equitibus circumsistens, vt fugâ salutem petat, & se ab eo non discessurum pollicetur. Atrox quoque equestre praelium Labieni cum Indutiomaro lib. v. extremo Belli Gallici, quod sic Caesar describit: *Indutiomarus ad castra accedit,* &c. *Equites tela coniiciunt, & magnâ contumeliâ verborum nostros ad pugnam euocant. Nullo à nostris dato responso, vbi visum est, sub vesperum dispersi ac dissipati discedunt. Subitò Labienus duabus portis omnem equitatum emittit. Praecipit atque interdicit, perterritis hostibus, atque in fugam coniectis (quod fore, sicut accidit, videbat) omnes vnum peterent Indutiomarum, neu quis quemquam priùs vulneraret, quàm illum interfectum videret: quod morâ reliquorum, illum, spatium nactum, effugere nolebat. Magna proponit iis, qui occiderint, praemia. Submittit cohortes equitibus subsidio; comprobat hominis consilium fortuna, &, cùm vnum omnes peterent, in ipso fluminis vado deprehensus Indutiomarus interficitur, caputq; eius refertur in castra.* Ambiguum variumque certamen est, quod narrat Hirtius de Bello Africano: *Cognitum est hostium consilium, eos hac mente & conatu venisse, vt nouo atque inusitato genere praelii tirones legionariiq; pauci perturbati, Curionis exemplo ab equitatu circumuenti opprimerentur,* &c. *Labienus & duo Pacidii aciem dirigunt mirabili longitudine, non peditum, sed equitum, confertam,* &c. *& dextrum ac sinistrum cornu magnis equitum copiis firmauerunt. Interim Caesar aciem dirigit simplicem, vt poterat, propter paucitatem,* &c. *Equites dextro sinistroq; cornu opponit; & ita praecipit, vt prouiderent, ne multitudine equitatûs hostium circumuenirentur,* &c. *Subitò aduersariorum equitatus se extendere, & in latitudinem promouere, collesq; complecti, & Caesaris equitatum extenuare, simulq; ad circumeundum comparare se coeperunt. Caesariani equites eorum multitudinem aegrè sustinebant. Acies interim mediae cùm concurrere conarentur, subitò ex condensis equitum turmis pedites Numidae leuis armaturae*

cum equitibus procurrunt, & inter legionarios pedites iacula coniiciunt. Hic cùm Cæsariani in eos impetum fecissent, illorum equites refugiebant; pedites interim resistebant, dum equites rursus cursu renouato peditibus suis succurrerent, &c. *Equitatus interim Labieni, suorum multitudine confisus, Cæsaris paucitatem circumire conatur. Equites Iuliani pauci, multitudine hostium defeßi, equis conuulneratis, paullatim cedere, hostis magis magisq; instare. Ita puncto temporis, omnibus legionariis ab hostium equitatu circumuentis, Cæsarisq; copiis in orbem compulsis, intra cancellos omnes coniecti pugnare cogebantur: Labienus in equo capite nudo versari in primâ acie, & Cæsar iubet aciem in longitudinem quàm maximam porrigi, & alternis conuersis cohortibus, vt vna post alteram ante signa tenderet. Ita coronam hostium dextro sinistroq; cornu diuidit, & vnam partem ab alterâ exclusam, equitibus intrinsecus adortus, cum peditatu telis coniectis in fugam vertit*. Incredibile ferè, quod refert idem initio eiusdem libri. *Accidit res incredibilis, vt equites Galli minùs* XXX. *Maurorum equitum* II. *millia loco pellerent, vrgerentq; in oppidum*. Iucunda narratio Liuij lib. XXIX. de Hispanorum equestri pugnâ in Romanos. *Romani, more suo, exercitum cùm instruxissent, id modò hostium imitati sunt, vt inter legiones & ipsi patentes equiti relinquerent vias. Ceterùm Lentulus ei parti vsum equitis fore ratus, quæ prior in dehiscentem interuallis hostium aciem equites immisisset, Ser. Cornelio Tribuno militum imperat, equites per patentes in hostium acie vias permittere equos iubeat. Ipse ad Luc. Manlium inter prima signa hortantem venit, indicat iam missum abs se Ser. Cornelium procellâ equestri hostes circumfusurum. Vix hæc dicta dederat, cùm Romani equites inuecti in medios hostes, simul pedestres acies turbarunt, simul equitibus Hispanorum viam immittendi equos clauserunt*, &c. *Non sustinuissent tam infestum impetum Barbari, ni Regulus ipse Indibilis cum equitibus ad pedes degreßis, ante prima signa peditum se obiecisset. Ibi aliquamdiu atrox pugna stetit; tandem, postquam ij, qui circa Regem seminecem restantem, deinde pilo terræ affixum pugnabant, obruti telis occubuerunt; tum fuga paßim cœpta, plures cæsi, quia*
equos

equos conſcendendi equitibus ſpatium non fuerat. Præclarum quoque certamen lib. XXXIX. *Calpurnius cum equitibus duarum legionum paululùm circumuectus, in cuneum hoſtium (qui mediam vrgebat aciem) ab latere incurrit. Quintius cum ſuis equitibus alterum hoſtium latus inuadit: ſed longè acriùs Calpurniani equites pugnabant, & Prætor ipſe ante alios: nam & primus hoſtem percuſsit, & ita ſe immiſcuit medijs, vt vix vtrius partis eſſet, noſci poſſet; & equites Prætoris nimiâ virtute, & equitum pedites accenſi ſunt.* Quid verò pulchrius illo apud Curtium lib. III. *Iam ad teli iactum peruenerant, cùm Perſarum equites ferociter in læuum cornu hoſtium inuecti ſunt: quippe Darius equeſtri prælio decernere optabat,* &c. *Quod vbi Macedo conſpexit, duabus alis equitum ad iugum montis iuſsis ſubſiſtere, ceteros in medium belli diſcrimen ſtrenuè transfert. Subductis deinde ex acie Theſſalis equitibus, Præfectum eorum circuire occultè tergum ſuorum iubet, Parmenioniq́ue coniungi, & quod is imperaſſet, impigrè exequi. Iam ipſi in medium Perſarum vndique circumfuſi egregiè ſe tuebantur,* &c. *ergo cominus pugnam coacti conſerere, gladios impigrè ſtringunt. Tum verò multum ſanguinis fuſum eſt: duæ quippe acies ita cohærebant, vt armis arma pulſarent, mucrones in ora dirigerent,* &c. *Alexander non Ducis magis quàm militis munia exequebatur, opimum decus cæſo Rege expetens; quippe Darius curru ſublimis eminebat,* &c. *Ergo frater eius Oxatres, cùm Alexandrum inſtare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipſum currum Regis obiecit,* &c. *At Macedones, vt circa Regem erant, cum ipſo in equitum agmen irrumpunt. Tum verò ſimilis ruinæ ſtrages erat. Circa currum Darij iacebant nobiliſsimi Duces,* &c. *Iámque, qui Darium vehebant equi, confoſsi haſtis & dolore efferati, iugum quatere, & Regem curru excutere cœperant; cùm ille, veritus ne viuus veniret in hoſtium poteſtatem, deſilit, & in equum, qui ad hoc ipſum ſequebatur, imponitur,* &c. *Tum verò ceteri diſsipantur metu,* &c. *Inſtabat fugientibus eques à Parmenione miſſus. At in dextro Perſæ Theſſalos equites vehementer vrgebant; iamq́ue vna ala ipſo impetu proculcata erat, cùm Theſſali ſtrenuè, circumactis equis dilapſi,*

rurſus

rursus in prælium redeũt, sparsosq́; & incompositos victoriæ fiduciâ Barbaros ingenti cæde prosternũt. Equi pariter equitesq́; Persarum serie laminarum graues, agmen ægrè moliebantur, quippe in circumagendis equis suis Thessali (quod genus celeritate maximè constat) multos occupauerant. Hac tam prosperâ pugnâ nuntiatâ, Alexander (non antè ausus persequi Barbaros) vtrimque iam victor instare fugientibus cœpit. Haud ampliùs Regem quàm mille equites sequebantur. Agebantur ergo à tam paucis, pecorum modo; & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur, &c. *Darium, equos subinde mutantem longiùs fuga abstulerat. In acie autem cæsa sunt Persarum peditum centum millia, decem equitum.*

Iam dimicatum equestribus prælijs satis; nunc monito vno necessario dimittendus mihi eques est: In pugnâ nempe moriendum sibi priùs statuat, quàm de fugâ cogitet, aut ignauâ captiuitate. *Tantò potior esse debet probis dignitas sine vitâ, quàm vita sine dignitate.* Documentum proponam & pœnam: à Gallis ipsoque Cæsare Iulio documentum, pœna à Romanis & Macedonibus erit. De Gallis, Cæsar lib. VII. Belli Gallici: *Conclamant equites, sanctißimo iureiurando confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad liberos, ne ad parentes, ne ad vxorem aditum habeat, qui non bis per hostem perequitasset.* De Cæsare, Frontinus lib. II. cap. VIII. *Diuus Iulius ad Mundam, suis referentibus pedem, equum suum abduci ab conspectu suo iußit, & in primam aciem pedes prosiluit.* Et Valerius lib. III. cap. II. *Cùm innumerabili multitudine & feroci impetu Neruiorum inclinari aciem suam videret, timidiùs pugnanti militi scutum detraxit, eoq́; tectus acerrimè præliari cœpit: quo facto, fortitudinem per totum exercitum diffudit, labentemq́; belli fortunam diuino animi ardore restituit.* De Romanis, idem Valerius lib. II. cap. VII. *L. Calpurnius Piso Consul, cùm in Siciliâ bellum aduersus fugitiuos gereret, & C. Titius equitum Præfectus, fugitiuorum multitudine circumuentus, arma cum suis tradidisset; his Præfectum ignominiæ generibus affecit. Iußit eum togâ lacinijs abscißis amictum, distinctaq́; tunicâ indutum, nudis pedibus à manè in noctem vsque ad principia per omne tempus militiæ adesse.*

esse. Interdixit etiam ei conuictum hominum, vsumq́; balneorum; turmasq́; equitum, quibus præfuerat, equis ademptis, in funditorum alas transcripsit; memor, tantam multitudinem armatorum iuuenum, si honestè mori voluissent, turpiter capi non potuisse. Id Duces ergo denuntient equitibus pugnaturis, *futurum, vt spiritum pœnæ impendant, quem pugnæ acceptum ferre debuissent.* Ac sub oculis pœna sit, ne putent aliquod saluti patere effugium. Ab Attilij & Philippi seueritate exemplum sit. *Attilius Consul* (bello Samnitium) *cùm turbatus eques sua præsidia territis equis proculcaret, cœptaq́; fugâ totam auerteret aciem Romanam, equo prouectus ad portam castrorum, ac statione equitum ibi oppositâ obstitit, profusè redeuntibus suis in castra: &, Quò pergis, inquit, miles? & hîc arma & viros inuenies; nec viuo Consule tuo, nisi victor castra intrabis; proinde elige, cum ciue an hoste pugnare malis. Hæc dicente Consule, equites infestis cuspidibus circumfunduntur, ac fugientes in pugnam redire iubent:* Liuius lib. x. Addam alterum è Frontini lib. II. cap. VIII. *Philippus, veritus ne impetum Scytharum sui non sustinerent, fidelißimos equitum à tergo posuit, præcepítque, ne quem commilitonum ex acie fugere paterentur, perseuerantiùs abeuntes trucidarent. Quâ denuntiatione cùm effecisset, vt etiam timidißimi mallent ab hostibus, quàm à suis, interfici, victoriam acquisiuit.*

CAPVT VI.

Quæ acies equitum peditatui mixtorum.

Equiti admiscendum esse peditem. Tum partem equitum pro fronte, ad prouocandum, inter rorarios spargi. Reliquos plerumque in cornibus locari. Pugna à pedite, post equestrem prouocationem, excepta. Eques quietus, donec hostis fugeret. Contrà, sæpiùs pugna ab equite cœpta, perfectáque. Equestris inter pedites certaminis modi diuersi, singuli exemplis probati. Equiti olim pedites viritim interpositi in turmis. Quanta eius dispositionis vtilitas. Quanta ab exercitatione facilitas. Canes etiam inter equos pugnant. Gemina aciei mixtæ tabula, veteris & nouæ.

VT plenum sit exercitûs robur, peditem equiti admiscendum esse Hipparcho, Xenophon asserit. *Est*, inquit,

Præfecti equitum, pedites sibi adiungere, eisq; vti posse. Necessitatem exemplo ostendit lib. VII. Hellenicôn, in fine, de pugnâ ad Mantinæam. *Hostes* (Lacedæmones) *equitem suum instruxêre, perinde ac phalangem grauis armaturæ peditum, continuâ altitudine, ac destitutum peditibus. Epaminondas verò equitum facto cuneo, etiam pedites iis adiunxit, existimans, si equitatum perrupisset, totum aduersariorum exercitum superatum iri,* &c. *Atque hoc modo & conflixit, & spes eum minimè frustrata est.* Idoneâ similitudine rem illustrat Leo Imperator Tact. cap. XX. §. CXCIII. *Exercitus ex equitatu & peditatu mistus corpori similis est, qui manuum vice habet leuem armaturam, pedum instar equites.* Id ergo æstimans Philippus Macedonum Rex, *Thessaliam* (vt Iustinus refert lib. VII.) *non prædæ cupiditate, sed quòd exercitui suo robur Thessalorum equitum adiungere gestiebat, nihil minùs quàm bellum metuentem, improuisus expugnat, vnumq; corpus equitum pedestriumq; copiarum inuicti exercitûs fecit.* Certè etsi plus fortè in pugnâ equites possint, in bello tamen vniuerso pedes equiti præponendus est. *Nam ad oppida propugnanda,* ait Lipsius Ciuilis doctrinæ lib. V. cap. VII. *aut expugnanda, quis equitum magnus vsus? quis etiam in montanis locis, aut impeditis? Ex quo intelligitur,* inquit Vegetius lib. II. cap. II. *magis necessarios Reipublicæ pedites, qui possint vbique prodesse.* At in pugnâ, si Polybio credamus lib. III. *melius est præualere numero equitum.* Acies igitur tum diuersa est à purè equestri. Qualis verò sit, Vegetius docet libro III. cap. XVI. *Equites ponuntur in cornibus, ita vt Loricati omnes & contati iuncti sint peditibus: Sagittarij autem, vel qui loricas non habent, longiùs euagentur. A fortioribus namque equitibus peditum protegenda sunt latera, & à velocioribus atque expeditis hostium cornua perfindenda.* Distinguere videtur inter leuem & grauem armaturam; grauem in cornibus, leuem pro fronte inter rorarios locare. Ab his pugna prouocabatur, ab illis perficiebatur, à pedite sustentabatur. Ita nonnumquam factum scribit lib. II. cap. XVII. *Sciendum est,* ait, *& omnibus modis retinendum, quòd, commisso bello, prima ac secunda acies* (Princi-

pum

pum & haſtatorum) *ſtabat immota; Triarij quoque reſidebant: Ferentarij & leuis armatura prouocabant ante aciem procedentes. Excipiebat prælium grauis armatura, quæ tamquam murus, vt ita dicam, ferreus ſtabat*, &c. *Et, ſi hoſtes fugaſſet, non ſequebatur grauis armatura, ſed leuis armatura cum funditoribus, ſagittarijs & equitibus fugientes ſequebatur inimicos.* En, vt apertè pediti committit pugnam, non equiti, niſi fugiente iam hoſte. Iterùm lib. III. cap. XIV. *Sciendum eſt, ſtantibus duobus primis ordinibus, tertium & quartum ordinem* (nempe leuis armaturæ) *ad prouocandum cum miſſilibus & ſagittis primo loco ſemper exire, qui, ſi hoſtem in fugam vertere potuerint, ipſi cum equitibus perſequantur.* Clarè equiti tribuit partes quieſcendi, donec hoſtis in fugâ ſit. Et profectò conſpirant cum Vegetio exempla. Liuius lib. IX. *Commotâ pedeſtri acie Samnitium, eques in pugnam ſuccedit.* Pugnabant igitur pedites primi. Quid? quòd Mauritius, quem Græcè ſcripſiſſe de Militiâ Turnebus refert lib. XXII. Aduerſ. cap. XXXVI. equites quoſdam *defenſores* appellat, *quia nec ex acie exeunt, nec excurrunt, ſed ſolummodò tuentur.* Liuij auctoritate res confirmatur. is lib. X. Bello Romanorum in Samnites ita ſcribit: *Fabius, vbi nullâ ex parte hoſtem moueri loco videt, M. Fuluium, & M. Valerium ire ad equites iubet, & adhortari, vt, ſi quando vmquam equeſtri ope adiutam Remp. meminerint, illo die annitantur, vt ordinis eius inuictam gloriam præſtent. Peditum certamine immobilem hoſtem reſtare: omnem reliquam ſpem in impetu eſſe equitum.* Vltimi ergo equites decernebant. Subinde tamen, imò ſæpiùs, contrà factum, inchoatumque ab equite prælium. Affirmat Dionyſ. lib. II. cap. II. Antiquitat. *Celeres ſæpè in prælijs victoriæ auctores erant, quòd & pugnandi initium facerent, & omnium poſtremi recederent.* Liuius accedit lib. X. *Conſul Romanus, vt rem excitaret, equitum paucas turmas extra ordinem immiſit.* & libro XXII. *Sub equeſtris finem certaminis excepta eſt peditum pugna.* Atque erat certum genus equitum, quos Mauritius ille mox laudatus *Curſores* appellat, *qui ante agmen & aciem excurrebant* inter rorarios, opinor, aut ſoli fortè, ad laceſſendum

hoſtem. Quin reliqua deinde equeſtris moles in alis poſita, pugnam plerumque ordiebatur. Sic Decius apud Liuium lib. x. *Quà lentior videbatur pedeſtris pugna, equitatum in pugnam concitat, & ipſe fortiſſimæ iuuenum turmæ immixtus, orat proceres iuuentutis, vt ſecum in hoſtem impetum faciant; duplicem illorum gloriam fore, ſi ab læuo cornu & ab equite victoria incipiat.* Lib. IV. Bello cum Etruſcis: *Conſul primos equites, clamore ſublato, in hoſtem emiſit.* Quot verò modis, idem Vegetius docet lib. III. cap. XX. *Depugnationum,* inquit, *ſeptem ſunt genera. Vna depugnatio eſt fronte longâ, exercitu quadro.* hanc mox reijcit, nec equitis in eâ facit diſtinctam mentionem. *Secunda depugnatio eſt obliqua,* &c. *Huius talis eſt modus: Inſtructæ acies ad congreſſum veniunt: tunc tu ſiniſtram alam tuam à dextrâ aduerſarij longiùs ſeparabis, ne vel miſſilia vel ſagittæ ad eam perueniant. Dexteram autem alam tuam ſiniſtræ illius iunge, & ibi plurimum inchoa prælium, ita vt cum equitibus optimis, & probatiſſimis peditibus, ſiniſtram partem illius ad quam te iunxeris, aggrediaris atque circumeas. Tertia depugnatio eſt ſimilis ſecundæ; ſed in hoc dexterior, quòd à ſiniſtro cornu tuo cum illius incipias cornu dextero confligere. Quarta depugnatio talis eſt: Cùm ordinaueris aciem, ante quadringentos vel quingentos paſſus, quàm ad hoſtes peruenias, non ſperante eo, ſubitò ambas alas tuas incitare te conuenit, vt ex vtroque cornu improuiſos hoſtes vertas in fugam. Quinta depugnatio eſt quartæ ſimilis, ſed hoc vnum amplius habet, quòd leuem armaturam & ſagittarios ante mediam aciem ponit. Sexta depugnatio optima eſt, propè ſimilis ſecundæ, quâ vtuntur qui de numero & virtute ſuorum deſperant: &, ſi benè ordinauerint, quamuis cum paucioribus, ſæpè victoriam conſequuntur. Nam, cùm inſtructa acies ad hoſtes accedit, dexteram alam tuam ſiniſtræ alæ hoſtium iunge, & ibi per equites probatiſſimos & velociſſimos pedites incipe prælium. Septima dimicatio eſt, quæ loci beneficio adiuuat dimicantem: ſi nempe montem, aut mare, aut flumen, aut lacum, aut ciuitatem, aut paludes, aut abrupta ex vnâ parte habeas, ex quâ hoſtis non poſſit accedere, & reliquum exercitum tuum directâ acie ordines. Sed in illâ alâ, quæ munitionem*

nem

nem non habet, omnes equites & Ferentarios ponas. tunc securus pro tuo arbitrio cum hoste confliges; quia ab vnâ parte loci natura te munit, ab aliâ duplex propè ponitur equitatus. His ergo modis eques orditur prælium; vel à dextrâ alâ solâ, vel à sinistrâ solâ, vt secundo, tertio, sexto, & septimo genere depugnationis; vel ab vtraque alâ simul, vt quarto & quinto depugnationis genere est ostensum. Singulorum præliorum apud Historicos exempla sunt. Atque, vt omittam primum, quod ab ipso Auctore reiectum, secundi obliqui (vt Vegetius vocat) vbi ala dextra immittit se hostili sinistræ, geminum exemplum est; alterum Scipionis, alterum Philippi Regis, apud Frontinum lib. II. cap. III. *Cn. Scipio*, inquit, *in Hispaniâ, aduersus Hannonem, ad oppidum Indibile, cùm animaduertisset Punicam aciem ita directam, vti in dextro cornu Hispani constituerentur, robustus quidem miles, sed qui alienum negotium ageret; in sinistro autem Afri, minùs viribus firmi, sed animi constantioris; reducto sinistro latere suorum dextro cornu, quod validissimis militibus extruxerat, obliquâ acie cum hoste conflixit.* Ibidem: *Philippus Macedonum Rex aduersus Illyrios, fortissimis suorum in dextro cornu collocatis, sinistrum latus hostium inuasit.* Tertiæ depugnationis (quâ sinistrum cornu confligit cum hostili dextro) Frontinus euentum subijcit eodem loco: *Permenes Thebanus*, inquit, *conspectâ Persarum acie, quæ robustissimas copias in dextro cornu collocatas habebat, simili ratione & ipse suos ordinauit; omnemq́; equitatum, & fortissimum quemque peditum, in dextro cornu* (ex aduerso nempe sinistri hostilis) *infirmissimos autem contra fortissimos hostium posuit* (sinistrum nempe cornu suum contra dextrum hostile) *præcepítque, vt ad primum impetum eorum, sibi fugâ consulerent:* (infirmissimi nimirum, qui in latere sinistro positi aduersus hostium fortissimos) *ita frustrato robore exercitûs* (hostilis,) *ipse optimâ parte virium suarum, dextro cornu totam circuiuit aciem hostium, & euertit.* En, vt apertè pugnam sustentatam indicat à sinistro cornu, quod cedere consultò iussit Permenes, & cessare tantisper à pugnâ dextrum. Sed clarius oblatæ etiam ab sinistrâ alâ pugnę

exemplum de Paulo adfert aduersus Persen Macedonum Regem. *Equites à sinistro cornu, præter ora phalangis, iussit transcurrere citatis equis, tectos, vt, obiectis armis, ipso impetu perfringerent hostium spicula.* Addam Pompeij factum lib. III. de Bello ciuili: *Eodem tempore equites à sinistro Pompeij cornu, vt erat imperatum, vniuersi procurrerunt.* Quartæ depugnationis, ab vtraque simul alâ, Frontinus historiam adfert Publij Scipionis aduersus Asdrubalem, *qui cornibus, quibus ipse prævalebat, infirmissimas hostium partes lunatâ acie aggressus, facilè fudit.* Metelli item in Hispaniâ aduersus Herculeium, *qui mediam suorum aciem reduxit, ne antè cum hoste eâ parte confligeret, quàm cornibus profligatis medios vndique circumuenisset.* Quintæ depugnationis specimen ibidem à Xantippo Lacedæmone datur aduersus M. Attilium Regulum. *Leuem*, ait, *armaturam in primâ acie collocauit, vt, cùm se intra suorum ordines recepissent, confestim in latera discurrerent, & à cornibus rursum erumperent, exceptumq; iam hostem à robustioribus, & ipsi circuirent.* Cui geminum est Pompeij stratagema in Albaniâ pugnantis: *is namque iussit equites prætendere peditibus, præcepitque, vt ad primum impetum hostium refugerent, & simul atque ad pedites ventum esset, in latera discederent; quod vbi expeditum est, patefacto loco, subita peditum surrexit acies, inuectosq; temerè hostes, inopinatò interfusa prælio, cecidit.* Sextę depugnationis experimentum idem est quod secundæ, cùm ipsæ depugnationes non differant. Vltimæ, in quâ eques omnis in vnam constipatur alam, parte alterâ loco ipso munitâ, exemplum est apud Cæsarem lib. III. de Bello ciuili. *Dextrum cornu eius* (Pompeij) *riuus quidam impeditis ripis muniebat, quam ad caussam cunctum equitatum, sagittarios funditoresq; omnes in sinistro cornu obiecerat.* Et quid aduersus hanc aciem Cæsar? *Sinistrum latus*, ait Frontinus, *vt circuiri posset, admouet paludibus.* Vnde id habeat Frontinus, nescio; Cæsar ipse paludum non meminit, sed *nonam legionem in cornu sinistro se locasse* scribit, eique cornu *præposuisse Antonium*, nec aliud addidisse præsidij indicat. Non exhausit hoc loci modos omnes eque-

strium

ſtrium acierum depugnationumque Vegetius: addam ergò præterea octauum, quo eques poſt peditem locatus, ſubitò per cohortium interualla præcurrens, in primâ acie ad pugnandum exiſtebat; quod ſæpiſſimè factum Hiſtorici ſcripſêre. Frontinus lib. II. cap. III. *Sylla triplicem aciem ordinauit, relictis interuallis, per leuem armaturam, pro equite quem in nouiſsimo collocauerat; vt, cùm res exegiſſet, emitteret eum.* Liuius lib. x. *Prima incedebant ſigna legionum, ne quid occultum aut repentinum hoſtis timeret. Sed reliquerat interualla inter ordines peditum, quâ ſatis laxo ſpatio equi permitti poſſent. Pariter ſuſtulit clamorem acies, & immiſſus eques, libero curſu in hoſtem inuehitur, incompoſiteq; aduerſus equeſtrem procellam ſubitum pauorem offundit.* Prælium id fuit Romanorum in Etruſcos. Iterùm prælio Romanorum aduerſus Samnites, ſub eiuſdem libri finem: *Conſul inſidens equo, Tribunis Centurionibuſq; imperat, vt vias equitibus patefaciant. ipſe Trebonio Editioq; prædixerat, vt vbi ſe cuſpidem erectam quatientem vidiſſent, quantâ maximâ vi poſſent, concitarent equites in hoſtem. Ad nutum omnia, vt ex antè præparato, fiunt. Panduntur inter ordines viæ, prouolat eques, atque infeſtis cuſpidibus in medium agmen hoſtium ruit.* Sed cauendum, ne patentia illa interualla hoſtis celeritate inuadat, vt Lentulus quondam præuertit Hiſpanos. Liuius refert libro XXIX. *Romani, more ſuo, exercitum cùm inſtruxiſſent, id modò hoſtium imitati ſunt, vt inter legiones & ipſi patentes equiti relinquerent vias. Ceterùm Lentulus ei parti vſum equitis fore ratus, quæ priùs in dehiſcentem interuallis hoſtium aciem equites immiſiſſet: Ser. Corn. Tribuno militum imperat, equites per patentes in hoſtium acie vias permittere equos iubeat,* &c. *Vix hæc dicta dederat, cùm Romani equites in medios inuecti hoſtes, ſimul pedeſtres acies turbarunt, ſimul equitibus Hiſpanorum viam immittendi equos clauſerunt. itaque omiſſâ pugnâ equeſtri, ad pedeſtrem Hiſpani deſcenderunt.* Hanc poſtremam aciem ſubſidio ſeruatam in extremos caſus, præcipuè Vegetius laudat lib. III. cap. XVII. *Optima,* inquit, *ratio eſt, & ad victoriam plurimum confert, vt lectiſsimos de peditibus & equitibus habeat Dux poſt*

aciem

aciem præparatos; alios circa cornua, alios circa medium, &c. *Hoc primi Lacones inuenerunt, imitati ſunt Carthaginenſes, Romani poſteà vbique ſeruauerunt.* Oſtendit verò, futurum alioqui periculum; nam, *niſi ſuperfluos,* inquit, *habeas, quos contra globum hoſtium poſsis opponere, ſiue pedites, ſiue equites de acie tuleris, dum aliâ vis defendere, aliâ periculoſiùs denudabis.* Quin etiam (qui poſtremus occurrit locandæ aciei modus) equitem ſubinde ante peditem locandum indicat Leo Imperat. Tact. cap. XIV. §. LXXXIX. *Multos equites in pedeſtribus prælijs ne admiſceas, ſed in extremis oris aciei paucos ad tria aut quatuor millia equites loricatos conſtitues.* §. XC. *Si hoſtes equites pertimeſcant cum peditatu tuo confligere, pluresq́ tu equites quàm pedites habeas, colloca equitatum in parte anteriore; pedites conſtitue poſt, interuallo ferè vnius milliaris; ſed prohibe equites abſcedere longiùs. Quòd ſi retrocedere cogantur, non directè ante pedites, ſed ad latus redeant, & à tergo ſe locent peditum.* Obſeruo denique diſcrimen pugnæ apud Veteres & noſtros in exercitu mixto. Veteres equeſtribus turmis in pugnâ ſubinde ita miſcebant pedites, vt quaſi vnam efficerent turmam, & vir viro, pedes equiti interponeretur: quod recentiores numquam ſolent, fortè ob pericula peditis inter equos verſantis, quæ difficilè videatur euitare poſſe in calore pugnæ. Maiorum vſum Vegetius expreſſit lib. III. cap. XVI. *Vnum hoc remedium veteres Duces inuenerunt* (ſi eques impar eſſet) *vt aſſuefacerent iuuenes, currentes egregiè, & inter binos equites, ſingulos ex his pedites collocarent,* &c. *quo facto, quamuis fortiſsimi hoſtium venerint equites, tamen aduerſus mixtum agmen pares eſſe non poſſunt. quod Liuius item lib.* XXVI. *docet, pedites ſingulos poſt equitem, equis acceptos, deſilijſſe in pugnam.* Fuiſſe verò & Germanis hunc morem miſcendi equeſtrem pedeſtremque pugnam, teſtatur Cæſar lib. I. de Bello Gall. *Genus hoc erat pugnæ, quo ſe Germani exercuerant: equitum millia erant* VI. *totidem numero pedites velociſsimi ac fortiſsimi, quos ex omni copiâ ſinguli ſingulos ſuæ ſalutis cauſsâ deuexerant. Cum his in prælijs verſabantur, ad hos ſe equites recipiebant; ſi quid erat durius, concurrebant; ſi qui, grauiore*

uiore vulnere accepto, equo deciderant, circumsistebant; si quò erat longiùs prodeundum, aut celeriùs recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, vt iubis equorum subleuati, cursum adæquarent. Quæ Taciti testimonio firmantur, libello de Moribus Germanorum: *Plus penes peditem roboris, eoq; mixti præliantur, aptâ & congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant.* Quin Gallis Numidisque id solitum: Cæsar & Hirtius scribunt. *Galli*, inquit Cæsar lib. VII. de Bell. Gall. *inter equites raros sagittarios expeditosq; leuis armaturæ interiecerant. Numidæ*, ait Hirtius de Bell. Afr. *leuisq; armaturæ, mirabili velocitate præditi, qui inter equites pugnabant, & vnà pariterq; cum equitibus accurrere & refugere consueuerant.* Optimum sanè inuentum, si in Martiali illo impetu eques peditem non comprimebat, aut obterebat. Id credo exercitatione cauisse, cùm tot gentium fuerit consuetúdo. Nobis desperata haud dubiè ars videbitur, qui nempe nullam adhibebimus exercitationem. Sed quidni tamen eques pediti cauere posset, quando ipsi inuicem equites cauent, non incursando mutuos equos? An vsu addisci nequeat, laxiùs aliquantò equitare? peditem non premere? Cæsar profectò, cùm impar Pompeio esset equitatu, ita rudem pugnæ huius peditem instruxit, vt viribus tandem superaret. Sic de se ipse lib. III. Bell. ciu. *Cæsar superius institutum in equitibus, quod demonstrauimus, seruabat, vt, quoniam numero multis partibus esset inferior, adolescentes atque expeditos ex antesignanis electos milites, ad pernicitatem armis inter equites præliari iuberet, qui quotidianâ consuetudine vsum quoque eius generis præliorum perciperent. His erat rebus effectum, vt equites mille apertioribus etiam campis* VII. *millium Pompeianorum impetum, cùm adesset vsus, sustinere auderent, neque magnopere eorum multitudine terrerentur.* Quas iam caussabimur difficultates? An, si modò Cæsares viuerent, non essent quoque velites, qui pedibus inter equos pugnarent? Quid dico? Si canes olim docti inter equites pugnare, & nec equi canibus, nec canes equis impedimento erant; non poterit eques pediti, pedes

equiti cauere in conflictu? Narrabo, vt vel à canibus homines discamus disciplinam. *Magnetes Mæandri accolæ*, inquit Ælianus lib. XIV. *cùm bellum inferunt Ephesiis, singuli equites commilitonem secum adduxerunt canem venaticum, & seruúm iaculatorem; cùm verò iam ad manus & in conspectum ventum esset, proruentes canes, aciem terrore, & sæuitiâ, & implacabili impetu perturbabant; serui autem iaculando dominos propugnabant, atque post canum ferociam, pugnæ seruorum videbantur; tertiò demum ipsi hostem aggrediebantur.* Sanè Halyattes Lydorum Rex, Cimmerium bellum confecit ferociâ canum hostes lacerantium, vt narrat Polyænus lib. VII. Finnos denique, Septemtrionalem populum, canibus in bello vti, qui saltu mordicus arripiant hostilium equorum nares, vt eorum consternatione excutiatur eques, commemorat Olaus lib. XI. c. XIII. An imitari hæc nolumus, an nequimus? *Maioribus nostris*, inquit in Catilinario bello Salustius, *non obstitit superbia, quò minùs aliena instituta (si modò proba erant) imitarentur*, &c. *Quidquid vbique, apud socios, apud hostes idoneum videbatur, cum summo studio domi exequebantur. Imitari quàm inuidere bonis malebant.*

Superest, vt geminæ aciei, veteris & nouæ, specimen oculis subijciamus; quâ ratione, quemadmodum eques in peditatu locatus fuerit, clarè conspicietur. Veteris aciei tabula est è Lipsij Militiâ sumpta: nouæ, ex præceptis militaribus Ludouici Melzi.

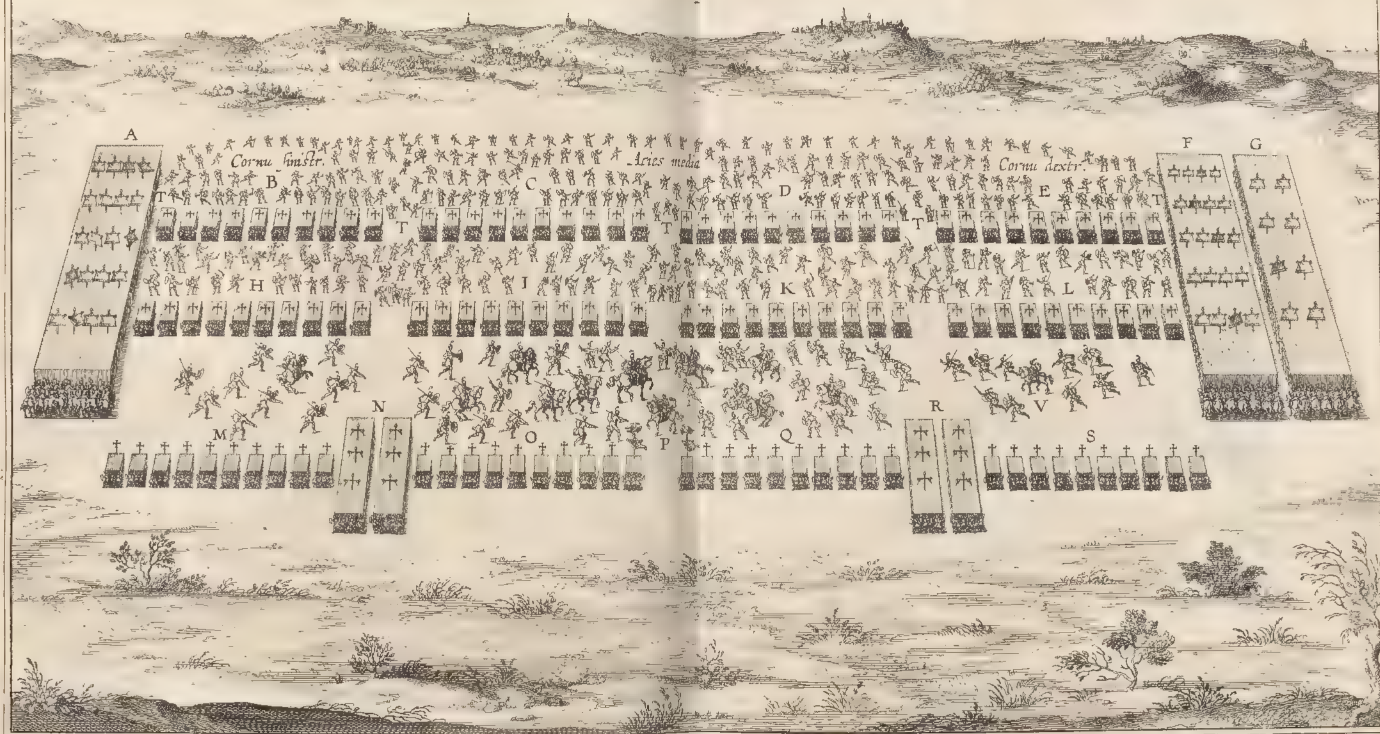

LVD. MELZI ICONISMVS ACIEI NOVÆ.

Fig 2. Pag 298.

Blank inserted to ensure correct page position

IVSTI LIPSI ICONISMVS ACIEI VETERIS.

Fig. 1 Pag 205

A. *Equites ſociorum, vtriuſque cornu, viginti Turmae*
B. *Haſtati ſociorum Alae ſiniſtrae*
C. *Haſtati legionis ſecundae.*
D. *Haſtati legionis primae.*
E. *Haſtati ſociorum Alae dextrae.*
F. *Equites Romani, Turmae viginti vtriuſq; legionis.*
G. *Equites Extraordinarij, vtriuſq; cornu Turmae octo.*
H. *Principes ſociorum ſiniſtri.*
I. *Principes legionis ſecundae.*
K. *Principes legionis primae.*
L. *Principes ſociorum dextri.*
M. *Triarij ſociorum.*
N. *Extraordinarij pedites, cohortes duae.*
O *Triarij legionis ſecundae.*
P. *Imperator. circa eum Tribb. & cuſtodia equitum peditumque. Stat ante aquilas.*
Q. *Triarij legionis primae.*
R. *Extraordinarij pedites. vt antè, alterius Alae.*
S. *Triarij ſociorum*
T. *Velites ſparſi ante et per interualla.*
V. *Legatus qui praeeſt cornu.*

LIBER V.

DE MILITIAE EQVESTRIS DIGNITATE, MAGISTRATIBVS, PROMOTIONE, PRÆROGATIVIS, PRÆMIIS AC POENIS.

Argumentum Libri.

EQVITANDI *dignitas ipsius naturæ & nominis argumento probata. Prærogatiuæ & præmia equitum singularia. Ignominiæ & pœnæ. Honor equis ipsis habitus. Hipparchi & Philarchi equitatum Græciæ; Magister equitum Romanos equites regunt. Imperio in Orientem Occidentemq; diuiso, quæ ratio administrandi equitatûs. Qui tum Magistratus. Optio Magistri equitum, & summus mandatorum Curator, Magistratus noui, vt nonnulli alij. Seuiri, Tribuni, Præfecti alæ & turmæ, Decurio, Subdecurio, Vexillifer, Tubicines, antiqua nomina.*

CAPVT I.

Equestris militiæ præstantia. Equitum prærogatiuæ, præmia & pœnæ.

PLATO *cur non ausus equitare. Dictatori & Flamini Diali, equitatione cur interdictum. Equites variorum ordinum, Torquati, Aurati, & Domestici, vt Equester olim Lacedæmonum & Romanorum ordo, ad solam dignitatem instituti. Qui ex Equestri Romanorum ordine equites militares. Eorum priuilegia & Tituli. Equus publicus ex priuilegio reddi*

 potuit.

potuit. Stipendia equitum ampliora quàm peditum. Præmium equitum excellentissimum. Equestres statuæ: earum origo. Quæ equestres ignominiæ, quæ supplicia. Equis ipsis quis habitus honor.

VANTÒ à terrâ altiùs vectorem suum equus attollit, tantò mihi semper eques peditem visus est antecellere. Sensit certè Plato, quantum efferre posset vehentium animos, quantosque spiritus facere, vel ipsa equitatio, quando metu hippotyphiæ, seu equestris cuiusdam superbiæ, ipse in equum conscendere perpetuò recusauit. Romanos quoque id æstimasse, manifestum est, cùm Dictatori equitatione interdixêre (vt testatur Liuius lib. XXIII.) reputantes, fastigium illud Dictaturæ, nisi equi ademptione temperaretur, in nimiam exiturum maiestatem. Quare (nisi lato ad populum) in expeditionem equo proficisci ei non licebat. An fortè Flamini Diali hanc ob causam *religio quoque fuit equo vehi?* An, vt Festus Pompeius indicat, *ne si longiùs digrederetur, Sacra negligerentur?* Certè vel equestris tituli dignitate propositâ, Borellus quondam Barcinonæ Comes, à Mauris pænè victus, tantum equitatum collegit, vt victores deinde equestribus copijs superarit. *Paratos* eos equites appellauit; vnde detorto nomine, *Peraltarum* familia hodieque celebratur, ait Marineus lib. IX. Rerum Hispanic. Quid, quòd ipsum equitis nomen adeò honorificum sit, vt eo vel insigniri gaudeant etiam qui equestri militiæ se non addicunt, vt obseruat accuratè Tiraquellus de Nobilitate cap. VIII? Et sanè antiqua est equestris nominis ambitio, quæ iam tum priscis Lacedæmonum & Romanorum temporibus se ostendit, cùm illi secundum, hi medium ac tertium quemdam ordinem equitum inter Senatum ac Plebem constituêre; Lacedæmonum fortè more, qui, teste Strabone lib. X. ordinem habebant *equitum, quibus non erant equi.* Nimirum equites vocari Lacedæmones Romanique gestiebant, etiamsi non militarent equo: olim enim (vti superioribus Libris dictum) neque qui equo apud Roma-

Romanos primùm militabant, fuêre Equites appellati, ſed Celeres, deinde Troſſuli, tandem Flexumines, denique verò aliquando Equites. Neque tum etiam Equeſter ordo natus eſt (neque Equites illi tum erant aut vocabantur Equeſtris ordinis) ſed tum, cùm *pecuniæ iudices id nomen tribuêre, quod anteà militares equi dederant*, vt Plinius ſcribit lib. XXXIII. cap. I. *Tum*, inquit, *annuli aurei medium tertiumq; ordinem Plebi & Patribus inſeruerunt.* Et ex his ſanè minima pars equo militauit. Plin. cap. ſeq. *Decuriæ quoque* (Equeſtris ordinis) *diſcretæ pluribus nominibus fuêre, Tribunorum æris, Selectorum, & Iudicum. Præter hos etiamnum Nongenti vocantur, ex omnibus ſelecti; & Tiberij demum Principatûs anno nono in vnitatem venit Equeſter ordo*, &c. *Iudicum autem appellatione, eum ordinem ſeparari, primò omnium inſtituêre Gracchi*, &c. *Mox auctoritas nominis circa Publicanos ſubſtitit*, &c. *M. Cicero demum ſtabiliuit equeſtre nomen in Conſulatu ſuo, & ab eo tempore planè hoc tertium corpus in Republicâ factum eſt, cœpitq; adijci Senatui Populoq; Romano & Equeſter ordo.* Igitur hi Equites ex hoc ordine, non omnes fuêre milites ſeu *equites militares*, vt eos Aſconius & Horatius vocat; ſed ij ſoli, qui equo publico faciebant ſtipendia: qui ſanè pauci fuêre, cum ijs collati qui non erant Equeſtris ordinis, ſed tamen equo merebant. Tales fuiſſe credo, quos Nero primùm Auguſtanos Equites creauit, de quibus Tacitus Annal. XIV. *Tuncq; primùm conſcripti ſunt Equites Romani cognomento Auguſtanorum, ætate ac robore conſpicui, & pari ingenio procaces.* Deinde hoc exemplo, exiſtimo, labante Imperio, inſtitutũ genus quoddam *Equitum domeſticorum*, auctore Iuniore Gordiano, qui *Spatharij* dicti apud Cedrenum; quoſque Procopius *à curâ rerum bellicarum* ſcribit *longè abfuiſſe, in palatio degentes, vt ſit Ordo qui tantùm perſonæ operam præſtet.* Ergo ceteri deinde ordines Equeſtres, ſplendidiſſimi quidem, an non ad ſimilem ferè normam inſtituti? Equites namque vocantur, cærimonijſque certis initiantur; nec equo tamen merere, imò ne militiam ſequi coguntur. Quid ergo? Quia tanta eſt Equeſtris nominis digni-

 tas,

tas, hoc facere ſcilicet ad gloriam ſplendoremque meritò arbitrantur. Sic ſacra illa Collegia (quibus Torquatorum equitum nomen torquis ipſius inſigne indidit) Reges ipſos Imperatoreſque in album Equitum ſuorum adſcribunt: cuiuſmodi quaternos nominat Franciſcus Sanſouinus libro de Equeſtri dignitate: *Velleris aurei*, apud Burgundos: *S. Michaëlis*, apud Gallos: *Annuntiationis*, apud Sabaudos: *S. Georgij*, ſeu *periſcelidis*, apud Anglos: apud quos poſtremos Arturus Britannorum Rex Equites creauit nomine *Menſæ rotundæ*, qui, quòd Nobilitate virtuteque pares eſſent, paribus in orbem locis, nullo menſæ diſcrimine, accumbebant. Hanc menſam etiamnum ſupereſſe apud Vinceſtrios, ait Sanſouinus. Præter hòs, ne cetera quoque Nobilitas Equeſtribus titulis prohiberetur, *Stellariorum* in Galliâ Equitum fuit ordo inuentus; ſed is ferè tam citò, quàm ipſa (quæ nomen ei dederat) Magorum ſtella, euanuit, poſt Ioannis Gallorum Regis mortem, qui eius fuerat auctor. *Templariorum* quoque nomen Clementis V. Pontificatu extinctum eſt. Reliqui Ordines hucuſque permanſère: *Teutonicorum*, in Germaniâ; *Gladiatorum*, in Liuoniâ; *Chriſti*, in Luſitaniâ; *S. Iacobi*, in Galæciâ; *Alcantaræ*, in Caſtellâ; *Calatrauæ*, in Toletanâ Prouinciâ; *S. Mariæ*, in Aragoniâ; *Monteſiæ*, in Valentiâ; *Bandatorum*, Burgis; *S. Ioannis*, Melitæ; *Crucigerorum*, alibi. Denique *Calcarios* quoſdam Equites vocatos ait Sanſouinus, à calcaribus aureis quibus inſigniuntur, quibuſque ius eſt gerendi gladij ac torquis; vnde Auratos Equites ab ſe primùm dictos, gloriatur Franciſcus Philephus lib. XXIV. Epiſt. I. quos *Decuriones* appellandos meliore vocabulo, putauit Valla lib. VI. Elegant. cap. XXII.

Iam prærogatiuæ Equitum militarium conſiſtunt omnino his in rebus: equo publico, Nobilitate, cenſu, auctoritate, loco, ornatu, immunitate, titulo, famulitio, ſtipendio; de quibus omnibus ordine dicendum.

De equo publico, Liuius lib. I. *Ad equos emendos dena millia æris ex publico data.* & Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Equitum*

nomen

nomen subsistebat in turmis equorum publicorum. Fuit tamen, cùm subito in tumultu, *quibus equester census erat, equiq́ publici nondum essent aßignati, equis se suis stipendia facturos promitterent*, auctore Liuio lib. v.

Nobilitatis rationem in equestri delectu habitam iam tum ab ipsis Romanæ vrbis incunabulis, Halycarnassæus ostendit lib. II. *Romulus* CCC. *viros illustrißimarum familiarum corpore robustißimos elegit, Celeres (vt plerique scribunt) à ministerij celeritate*, &c. *qui ex equis pugnarent, vbi campus ad equestre certamen esset commodus.* Retentum deinde morem à Seruio Rege, docet lib. IV. *Equitum delectum habuit ex illis quorum maximus erat census, quiq́ genere illustri erant.* Hîc riserit me fortasse non-nemo, qui persuasum mihi viderit, in populo illo Romano (quem Florus Pastoritium appellat) Illustres ac Nobiles iam tum fuisse initio Reipublicæ illius nascentis. Næ ego agrestium, & subulcorum, opilionumque insignis æstimator sim, qui Illustres in cunis illis rusticis reputauerim! Sed splenem tene, quisquis cachinno es. Non erraui; etiamtum Illustres erant, cùm Romam primùm Romulus condidit. Vnde, hercules, Illustres? ab aratro? Audi, docebit Dionysius Halycarnass. lib. I. *Quiuis confidenter (longum vale dicens ijs, qui Romam hominum barbarorum fugitiuorum & lare carentium refugium faciunt) iam affirmet hanc vrbem Græcam esse. Et cogitet, Aboriginum gentem Oenotricam fuisse, hanc verò Arcadicam: & recordetur, Pelasgos, qui cum ijs habitarunt, Thessaliâ relictâ (cùm ab Argiuis essent oriundi) in Italiam venisse; & memor sit aduentûs Euandri & Arcadum, qui in Palantio habitarunt: præterea Peloponesiorum qui cum Hercule venerunt, & in colle Saturnio habitarunt: denique eorum qui ex agro Troiano migrarunt, & cum ijs mixti fuerunt; & Barbarorum commercia multò post fuisse reperiet.* Paulò superiùs: *Vt in migrationibus solet accidere, erat magnus plebeiorum numerus, non pauci etiam ex Optimatibus Nobiles, & ex Troianis quotquot generosißimi habebantur: vnde etiam ad meam vsque ætatem aliquot familiæ circiter quinquaginta supererant.* Iterùm initio lib. II.

Nume-

Numerus eorum qui eiuſdem coloniæ participes fuerunt,cùm principio magnus fuiſſet, ad exiguum redactus eſt, ad tria peditum millia & CCC. equites. Poſt multa: *Romulus coloniam ex paruâ magnam effecit: qui enim cum eo Romam condiderunt, non erant plures quàm bis mille pedites, & pauciores quàm trecenti equites; qui verò relicti ab eo fuerunt cùm ex hominum conſpectu ſublatus eſt, erant quadraginta ſex millia peditum, equites non multò pauciores quàm mille.* An certa & multa iam ſatis,vt à riſu me vindicem? Abſoluo verbis eiuſdem Scriptoris eodem illo libro: *Qui priuatâ inuidiâ impulſi hac de re loquuntur, generis obſcuritatem illi vrbi falsò obijciunt.* Paſtoritium ergo populum Florus non inuidiâ, ſed vero encomio appellauit; cùm olim agros colere, pecus curare, eſſet Nobilium, vt egregiè Tiraquellus cap. XXXII. de Nobil. Nam Agricolas, Seranos, Lentulos, Fabios, Piſones, Cicerones (nobiliſſima quondam nomina) vnde dictos tu, niſi ab agris, à ſerendo, à fabis, à piſis & cicere credis? Vnde Equitios, Tauros, Bubulcos, Vitellios, Porcios, Scrofas, niſi ab equis, tauris, bubus, vitulis, porcis, ſcrofis? Tum id honori vertebat, non probro,

Cùm trepida ante boues Dictatorem induit vxor:
Cùm colerent proprios priſci ſtudioſiùs agros,
Et faceret patrio iure Senator opes.
Cùm caperet faſces à curuo Conſul aratro,
Nec crimen duras eſſet habere manus.

Ad Cenſum, Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Quod anteà militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt.* Quantæ pecuniæ? inquies. Dionyſ. Halycarnaſſ. lib. IV. *Seruius vnam ex omni numero partem detraxit,cuius cenſus erat maximus, neque minor centum minis,* &c. Poſt pauca: *Equitum delectum habuit ex illis quorum maximus erat cenſus.* Hîc opes, ſed nondum caput ſummæ exprimitur. Ergo Suetonius cap. XXXIII. Iulij Cæſaris *millia quadringenta* dixit. *Promiſſum*, inquit, *ius annulorum cum millibus CCCC. fama diſtulit.* quod idem ac ſi dixiſſet, *ſeſtertia quadringenta.* Sic Plinius lib. XXXIII. cap. II. *Conſtitutum, ne cui ius annuli equeſtris eſſet, niſi cui ingenuo ipſi,*

patri,

patri, auóque paterno sestertia CCCC. *census fuisset.* Ita Horatius apertè lib. I. Epist. I.

> *Si quadringentis, sex, septem millia desunt,*
> *(Est animus tibi, sunt mores, & lingua fidésque)*
> *Plebs eris.* ———

Ita Iuuenalis Sat. III.

> *Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dîs,*
> *Aut maior, fato donaret homuncio; quantus*
> *E nihilo fieres!* ———

Auctor porrò tanti censûs, teste Plinio lib. XXXIII. cap. II. videtur C. Sulpitius Galba, qui dum *iuuenilem famam apud Principem aucupatur, pœnis popinarum* (*questus nempe in Senatu, vulgò eius culpa* (popinarum) *institores annulis defendi*) *constitutum est, ne cui ius id esset, nisi cui* CCCC. *sestertia census fuisset, anno V.* DCCLXXV. *Conss. C. Asinio Pollione, & C. Antonio Vetere.* Exemplum respiciendi censûs in equestri dilectu, fortè Romani sumpserint à Chalcidensibus, (vti nempe nobilitatis respectum exemplo Lacedæmonum habuêre, teste Halicarnassæo.) De Chalcidensibus namque Herodotus refert lib. V. *qui apud eos erant locupletes, Equites fuisse appellatos.* Censum auctoritas consequebatur, & locus. Auctoritas equiti creuit quatuor ferè rebus: communicatione Senatoriæ dignitatis, arrogatione iudiciorum, administratione Præfecturæ Prætorij, gubernatione denique Prouinciarum exterarum. Brutus primus equestri supplemento Senatum instaurauit. Ita Liuius lib. XII. Caius verò Gracchus & Liuius Drusus, Senatum equitumque Ordinem (æqualium instar) permiscere decreuerunt, teste Floro Epitomes Liuianæ lib. LX. & LXX. Aditum denique in Senatum dicendæque sententiæ facultatem equiti dedit C. Gracchus lege sacratâ & plebiscito, vt Plutarchus in Graccho. Quid amplius? Senatus ferè Principes facti sunt equites, postquam ius suffragandi in Senatu priùs eis datum est, quàm vel à Censoribus in Senatum legerentur; vnde Pedarios Senatores dictos esse, Gellius contendit lib. III. cap. XVIII. Iudicia quoque Equestri ordini attri-

buta Plinius affirmat lib. XXXIII. cap. II. *Iudicumq́ decuriæ mox pluribus nominibus discretæ: quorum, qui nongentûm erant, cistas suffragiorum in comitijs asseruabant.* Prætorij præfecturam Equitum propriam fuisse, Suetonius significat Titi c. VI. *Præfecturam*, inquit, *Prætorij* (Titus) *suscepit, numquam ad id tempus nisi Equite Romano administratam.* Prouincijs denique quibusdam solos Equites præfici solere, Taciti & Suetonij testimonijs patet. Ille lib. I. Hist. *Ægyptum copiasq́, quibus coërceretur, iam inde à D. Augusto Equites Romani obtinent loco Regum.* An non etiam Cappadociam? Suetonius insinuat Vespas. cap. VIII. *Cappadociæ consularem Rectorem præposuit pro Equite Romano.* Eques ergo eam solitus administrare. De loco, Epitome Liuij lib. XCIX. *Luc. Roscius Tribunus plebis legem tulit, vt Equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi assignarentur.* Id quod Plinius lib. XXXIII. cap. II. ait *constitutum lege Iuliâ theatrali, in* XIV. *ordinibus sedendi.* veriùs dixisset *restitutum*; nam Augustus lege suâ Iuliâ Rosciam confirmauit. Othonis ergo vocat Iuuenalis Sat. XIV.

——— *Effice summam*
Bis septem, ordinibus quam lex dignatur Othonis.

Sic & Pōponius Lętus *Othoniã*. Sic Lipsius & Iacobus Scheg-kius Velleij verba lib. II. c. XXXII. emendant, *Otho Equitibus in theatro loca sua restituit.* pro *restituit*, legūt *instituit*; nam primus fuit Otho Roscius. Hinc *Rosciam* appellat Horat. lib. I. ep. I.

Roscia, dic sodes, melior lex? ———

Iuuenalis porrò de eadem lege Satyrâ V.

——— *Exeat, inquit.*
Si pudor est, & de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit. ———

Et Horat. Epod. Odâ IV.

Sedilibusq́ magnus in primis eques
Othone contempto sedes.

Martialis lib. V. Epigram. XXVI.

Quadringenta tibi non sunt, Chærestrale, surge,
Lectius ecce venit; sta, fuge, curre, late.

Supe-

Superiùs Epigr. XIV. de Manneio ſubſelliorum occupatore:

Sedere primo ſolitus in gradu ſemper
Tunc, cùm liceret occupare, Manneius: &
Nunc malè receptus altero genu, iactat
Equiti ſedere ſe, Lectioq; ſe ſtare.

Iterùm Epigrammate XXXIX.

Calliodorus habet cenſum (quis neſcit?) equeſtrem,
Sexte: ſed & fratrem Calliodorus habet.

vnus autem cenſus equeſter non poteſt duos fratres facere duos Equites. Addit acutè:

Quadringenta ſecat, qui dicit σῦκα μέριζε.
Vno credis equo poſſe ſedere duos?

quia nempe, ſicut difficile eſt duos equites vno ſedere equo, ſic impoſſibile, vnum cenſum ſufficere duobus Equitibus. Pergit:

Vnus cùm ſitis, duo, Calliodore, ſedetis:
Surge, ſolœciſmum, Calliodore, facis:
Aut imitare genus Ledæ, cum fratre ſedere
Non potes, alternis, Calliodore, ſede.

Denique Epigrammate XLII.

Sedere in Equitum liceat an tibi ſcamnis?
Videbo Didyme.

Ornatus equeſter conſtabat annulo, bullà, & veſte. *Annuli*, ait Plinius lib. XXXIII. cap. I. *diſtinxère alterum Ordinem à plebe.* & mox: *Annuli planè medium tertiumq; ordinem Plebi & Patribus inſeruère.* quos ibidem ſcribit ferreos fuiſſe initio, mox aureos factos. ad quem morem Iuuenalis Satyrâ VII.

Ille & militiæ multis largitus honorem,
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.

Hos triſtibus diebus poni ſolitos, ferreoſque ſumi, Suetonius indicat Augusti cap. C. ob eius mortem; & Liuius lib. IX. ob nuntium pacis Caudinæ. Trimodia eorum ab Hannibale Carthaginem miſſa, occiſis tot Romanis Equitibus, teſtatur Plinius lib. XXXIII. cap. I. ſed Liuius lib. XXIII. haud plus fuiſſe modio, verius arbitratur.

Bullæ aureæ mos durauit à Prisco Tarquinio, inquit Plinius lib. XXXIII. cap. I. *vnde eorum qui equo meruissent filij insigne id habuêre, ceteri lorum.* quod & Macrobius scribit lib. I. cap. VI. Equitum ergo filij bullâ aureâ ornabantur, non equites; nam solemni festo Laribus bulla suspendebatur, pueritiâ iam transactâ, testibus Horatio & Persio. Horatius lib. I. Satyrâ V.

—— Donasset iámne catenam
Ex voto Laribus? ——

Persius Satyrâ V.

Bullaq; succinctis Laribus donata pependit.

Vestis Equitum, latus clauus, ex priuilegio Caij Cæsaris anno Vrbis DCCXLII. apud Dionem lib. LIV. & lib. LIX. vbi hæc verba: *Cùm ordo Equestris ad paucos redigeretur, primores, qui genere & opibus excellerent, in eum adlegit, & quibusdam eorum etiam Senatoriâ veste vti dedit.* Atque hi Equites dicti Illustres, Insignes & splendidi, notante Lipsio in Comment. Taciti. At Alexander Seuerus, inquit Lampridius, *constituit, vt equites Romani à Senatoribus claui qualitate discernerentur. Trabeam* Equiti non modò concessam, sed propriam reperio apud Tacitum, Valerium, Halycarnassæum & Statium. Erat alioqui trabea Deorum, Regum, & Augurum, auctore Seruio; imò Consulum in bellum euntium, vt benè Manutius, persuasus auctoritate Liuij & Ausonij. De Equitibus Tacitus lib. III. initio, de funere Germanici: *Atrata plebes, trabeati Equites pro opibus loci, vestem, odores, aliáque funerum solemnia cremabant.* Non quòd funebris ille vestitus esset, sed *quia Equestrem ordinem distinguebat*, ait Lipsius eo loco. Sic Valerius lib. II. c. II. *Trabeatos equites Idibus Iulijs Q. Fabius transuehi instituit.* Halycarnass. lib. VI. de eadem loquens equitum transuectione: *Omnes quasi è pugnâ venientes, purpureas palmatas togas induti, quas Trabeas dicunt.* Statius lib. V. Silu. ad Crispinum:

—— Non sanguine cretus
Turmali, trabeáque Remi, nec paupere clauo
Augustam sedem & Latij penetrale Senatûs
Aduena pulsasti.

Immu-

Immunitas equiti ſextuplex fuit; ab opere caſtrenſi, ab accuſatorum admonitione, ab apparitione, à iuramento, denique ab equorum cuſtodiâ in caſtris, & retentione. De caſtrenſi opere, doceor exemplo; quo eodem, non fuiſſe immunem aduerſus neceſſitates, conuincor. Valerius ſcribit lib. II. c. IX. *Equeſtris quoque ordinis bona magnaq́ pars, quadringenti iuuenes, cenſoriam notam patiente animo ſuſtinuerunt, quos Manius Valerius & P. Sempronius, quia in Siciliâ ad munitionum opus explicandum ire iuſſi, facere id neglexerant, equis publicis ſpoliatos, in numerum ærariorum retulerunt.* Clariùs immunitatem expreſſit Frontinus lib. IV. cap. I. *Aurelius Cotta Conſul, cùm ad opus equites cogente neceſſitate iuſſiſſet accedere, eorumq́ pars detractaſſet imperium, queſtus apud Cenſores, effecit vt notarentur; à Patribus deinde obtinuit, ne eis præterita æra procederent.* Cautio aduerſus accuſatores, equiti ab Auguſto data feſto Tranſuectionis. Suetonius Auguſto cap. XXXVIII. *Sed neque detrahi quemquam in tranſuehendo ab accuſatore paſſus eſt, quod fieri ſolebat.* Ab apparitione immunitas, ibidem: *Senio, vel aliquâ corporis labe inſignibus permiſit, præmiſſo in ordine equo, ad reſpondendum (quoties citarentur) pedibus venire.* Iuramenti gratia facta à Tiberio. Suetonius Tiberio cap. XXXV. *Equiti Romano iuſiurandi gratiam fecit*, (hoc eſt, abſoluit à iureiurando) *vt vxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe numquam repudiaturum, anteà iurauerat.* Quamquam hæc gratia equiti illi ſingularis, nec ad alios tracta. Equorum in caſtris curâ vacuos equites reddidere Triarij. Id Polybius docet lib. VI. *Triarij turmis equitum excubias quotidie præbent; vt quiſque manipulus à tergo turmæ aſſidet. Hi curant equos maximè*, &c. Denique equi publici reddendi poteſtatem fecit Auguſtus, Suetonio teſte cap. XXXVIII. *Equi retinendi gratiam fecit eis, qui maiores annorum quinque & triginta retinere eum nollent.* Sic enim legenda ea verba eſſe, obtinuit validiſſimis argumentis Caſaubonus; quæ ſignificant aliud quàm vulgus capit. Nam *gratiam facere reddendi* (vt anteà legebatur pro

retinendi) non eſt idem quod copiam facere reddendi, ſed contrarium: id quod illâ Gellij locutione eſt manifeſtum lib. x. c. xv. *Maſſurius Sabinus ſcripſit & alia quædam remiſſa, gratiamq; aliquot cærimoniarum factam.* Tituli ſuperſunt, qui equiti ſingulares. *Illuſtres* id genus equites dictos ſuſpicatur Lipſius Commentarijs in lib. xi. Taciti, qui *ſpem dignitatis Senatoriæ habebant:* nam *Tacitus Illuſtres* hoſce *cum Senatoribus pari*, inquit, *gradu coniungit* lib. ii. Annal. & xvi. *Inſignes* quoque Tacitus appellat ſemel & iterùm lib. xi. Annal. *Splendidos* verò Plinius lib. vi. epiſt. xxv. & lib. v. epiſt. i. *Illuſtres & ſplendidos* ſimul Hirtius nominat alibi de Bello ciuili: *Cecidêre eo prælio ſplendidi ac illuſtres nonnulli equites Romani.* Lib. xii. Cod. L. vnicâ, De equeſtri dignitate, iſthæc præſcribuntur: *Equites Romanos ſecundum gradum poſt clariſsimatûs dignitatem obtinere iubemus.* Famulitium, ad commoditatem equiti datum, vt Tituli aliaque ad honorem. Equidem ſcio militari lege ſancitum, vt lixæ permixti equitibus non vagarentur, Epitome Liuianâ lvii. ne ſcilicet equitum diſciplinam corrumperent, vt ſcribit Feſtus. Decretumque eâdem Epitome, vt gregarius in acie & caſtris degeret ſine iumento & ſeruo. Equiti tamen calonis vnius habendi facta copia eſt, teſte Frontino lib. i. cap. i. *Philippus*, inquit, *cùm primùm exercitum conſtitueret, vehiculorum vſum omnibus interdixit. Equitibus non ampliùs quàm ſingulos calones habere permiſit, peditibus autem denis ſingulos.* Stipendio denique lautiore equitem donatum præ pedite, oſtendi Libro ii. tantùm hîc denuò repeto teſtimonium Liuij lib. v. *Triplex quoque equiti ſtipendium à Cn. Cornelio Tribuno militum fuiſſe decretum.* Imò quintuplex apud Macedones, auctore Curtio, qui ſuprà laudatus.

Hæc ergo communia equitum ornamenta. Iam ſingulorum benefacta præmijs ſingularibus fuêre cumulata, crimina pœnis punita. Inter equeſtria præmia reperio cornicula, armillas, torques, pecunias, catellas, fibulas, phaleras, haſtas, coronas, equos, promotiones, ſtatuas denique equeſtres.

De

De corniculis & armillis, Liuius lib. x. *Papyrius Conſul Equites omnes ob inſignem multis locis operam corniculis armilliſq; argenteis donat.* Corniculum quid ſit, nemo, quod ſciam, explicat. Armillas Feſtus exiſtimat dictas eſſe, *quòd Antiqui humeros cum brachijs armos vocarent.*

De torquibus & pecuniâ, Hirtius Bello Hiſp. *Cæſar ob virtutem turmæ Caſſianæ donauit millia* XIII. *& Præfecto torques aureos duos.* De torquibus Suet. in Aug. *C. Aſprenatem lapſu equi debilitatum aureo torque donauit.* Obſeruo autem, duplum aut triplum æris ex prędâ ſemper equiti datum præ pedite; vt pleriſque locis narrat Liuius, nominatim libro XXXIII. in triumphis C. Cornelij & Quintij Minutij; iterumque in triumpho Marcelli, & lib. XXXIV. in triumpho Porcij Catonis. Pretium quoque equorum bello amiſſorum ex ærario publico reſtitutum, ſcribit Plutarchus in Catone Maiore. Cui equi militares quinque inter præliandum interempti, pretio fuêre repræſentati. Catellas, fibulas, phaleras, Liuius lib. XXXIX. inter equeſtria dona numerat, aitque, *Caiũ Calpurniũ donaſſe equites ſuos phaleris. Quinetiã alterum Prætorẽ ſuos catellis ac fibulis.* De phaleris huc ſpectãt, quæ Lib. II. à nobis ſunt allata. De haſtâ Polyb. l. VI. *Dabantur phaleræ Equiti qui hoſtem deiecerat, & ſpoliauerat, cui olim haſta tantùm.* Hinc nomen *haſtæ donaticæ*, apud Veteres. De coronis, Zonaras Tom. II. *Si equo viciſſet*, coronæ *equeſtre aliquid inſculpebatur.* Halicarnaſſ. lib. VI. *Equites Romani, qui equum publicum habent, per centurias & turmas diuiſi, ordine equis inſidentes vehuntur, omnes quaſi è pugnâ venientes, ramis oleæ coronati, & purpureas palmatas togas induti, quas trabeas vocant, & gerentes præmia & dona militaria, quæcumque à Ducibus in bello acceperint.* Plinius morem confirmat lib. XV. cap. IV. *Oleæ honorem magnum Romana maieſtas tribuit, Equitum turmas Idibus Iulijs ex eâ coronando.*

Equos donari ſolitos, indicat Maro V. Æneidos: vbi etiam pedeſtris curſûs præmium (haud dubiè ad equeſtrem reſpectans) equum proponit:

Primus equum phaleris inſignem victor habeto.

Rur-

Rursum lib. IX. Æneidos, vbi Niso, si vicerit, Ascanius promittit equum Teucri:

Vidisti quo Turnus equo, quibus ibat in armis
Aureus? illum ipsum, clypeum, cristasq; rubentes
Excipiam sorti, iam nunc tua præmia, Nise.

Briseis quoque Achilli scribens, apud Nasonem *equos duodecim* ei datos ab Agamemnone numerat:

Bisseni assueti vincere semper equi.

Fabius denique Maximus apud Plutarchum *Marso cuidam* inter præmia *equum pollicetur. Promotio* prætereà equiti facta ad altiorem Magistratum ob fortiter facta. Hinc *Equites promoti* suprà ex Imperij Notitiâ laudati. De Alæ autem Præfecturâ in tribunatum militarem auctâ, dicetur Libri huius capite extremo. Pancirollus Commentar. in Notitiam vtr. Imperij cap. V. *Olim ex equestri tantùm Ordine eligebantur Præfecti prætorio. Senatores enim esse non poterant. fortè ne nimia eos extolleret potentia. Quare Paternum præfecturâ motum à Commodo, Capitolinus scribit. Condoluit & M. Antoninus, quòd Pertinacem præfectum facere non posset, quia Senator erat. Sed hoc vsque ad Alexandrum permansit,* &c. *Tantam verò Præfecti prætorio auctoritatem obtinuerũt, vt non modò res belli administrarent, sed cuncta Imperij negotia.* Summus superest equitum honor ac propè immortalis, *statuæ equestres.* Harum originem adfert Plinius lib. XXXIV. cap. V. *Equestres,* inquit, *statuæ Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo.* Capite sequenti: *Pedestres sine dubio Romæ fuère in auctoritate longo tempore. Equestrium autem origo perquàm vetus est, cum feminis etiam honore communicato. Clœliæ enim statua est equestris,* &c. *Hanc primam & Horatij Coclitis credo esse dedicatam,* &c. *E diuerso Annius Fœcialis, equestrem Valeriæ fuisse, Publicolæ Consulis filiæ, eámque solam refugisse; Tiberimq; transiuisse, ceteris obsidibus Tarquinij insidijs interemptis.* Quod de Græcorum Latinorúmque more hîc Plinius narrat, idem Macedonibus tribuit Velleius lib. I. *Hic est,* inquit, *Metellus Macedonicus, qui hanc turmam statuarum equestrium, quæ frontem ædium spectant,* &c.

ex

ex Macedoniâ detulit, cuius turmæ hanc cauſam referunt: Magnum Alexandrum impetraſſe à Lyſippo, ſingulari talium opere auctore, vt eorum equitum, qui ex ipſius turmâ apud Granicum flumen ceciderant, expreſſâ ſimilitudine figurarum faceret ſtatuas. Hiſtoriam ſic Iuſtinus expreſſit lib. XI. *Prima congreſſio in campis Adraſtijs fuit, &c. De exercitu Alexandri nongenti pedites, centum viginti equites cecidêre; quos Rex impensè, ad ceterorum ſolatia humatos, ſtatuis equeſtribus donauit, cognatiſque eorum immunitates dedit.*

Atque hic honor tantus tam eximius ſemper iudicatus fuit, vt nihil amplius magnificentiuſque ad æternitatem famæ humana ambitio ſit commenta. Hunc Conſules atque Imperatores ipſi maximum inter mortalia decora reputauêre. Documento ſunt tot Equeſtres Conſulum Imperatorumque ſtatuæ, quarum vnam Domitiani Cæſaris qui ſpectare volet, ad primam Statij Siluam ambulet, vbi nobiles illos verſus leget:

Quæ ſuperimpoſito moles geminata Coloſſo
Stat Latium complexa forum, cælóne peractum
Fluxit opus? Siculis an conformata caminis
Effigies laſſum Steropem Brontemq́; reliquit?
An te Palladiæ talem Germanice nobis
Effinxêre manus, qualem modò frena tenentem
Rhenus & attoniti vidit domus ardua Daci?
Nunc age fama prior notum per ſæcula nomen
Dardanij miretur equi.
Hunc neque diſciſſis cepiſſent mœnia muris,
Nec grege permixto pueri innuptæq́; puellæ,
Ipſe nec Æneas, neque magnus duceret Hector.
Adde quòd ille nocens, ſæuóſque amplexus Achiuos;
Hunc mitis commendat Eques.

Spirant etiamnum viuo propè ære equeſtres duæ ſtatuæ duorum maximorum Hiſpaniæ Galliæque Regum, Philippi III. & Henrici Magni, quarum alteram Statiano prorſus verſu celebrauit Gaſpar Geuartius, Senatui Antuerpienſi

ab Actis, cùm adoleſcens Pariſijs Statium Notis accuratiſſimís illuſtraret. Operæ pretium erit, addidiſſe, quo modo præmia erogarentur. Polybius ſpectaculo huic quaſi ſcenam ſtruxit lib. VI. *Conuocans Jmperator in concionem omnes copias, & circumponens ſibi eos qui auctores egregij facinoris, primùm quidem laudes eorum ediſſerit, & ſuper hoc facto, & ſi quid aliud in omni vitâ geſſerint laude & memoriâ dignum. Poſt hæc ei quidem, qui hoſtem percuſſerit, haſtam donat*, &c. Verba verò quibus præmia diſtribuebantur, velut formulæ cuidam alligata, à Briſſonio adferuntur lib. IV. In quibus, exempli cauſsâ, ſunt illa Ciceronis Actione v. in Verrem: *Quæ porrò præfatio tuæ donationis fuit? Jlla ſcilicet vetus atque Imperatoria. Quando tu quidem in prælio, in bello, in re militari*, &c. *Imperator te argenteis armillis donat*, &c. Equitum gloriam hucuſque prædicaui. Sed equi mihi iure iniuriarum dicam ſcribant, ſi honoris expertes præteriero, quòd laboris participes, certamina omnia habuêre. *Solus* certè *equus*, ait Plutarchus II. Sympoſiacorum, *animalium omnium, in partem certaminum & coronarum venit, quia ſolus naturâ & exercitatione factus eſt, vt homini in bello adſit.* Equis igitur victoribus, præmiorum quoque honos communicatus. Florus in primis lib. I. cap. X. narrat, in triumphi pompâ equis præcedendi gloriam fuiſſe datam. *Belluæ* [Elephanti] *non ſine captiuitatis ſenſu, ſubmiſſis ceruicibus, victores equos ſequebantur.* Coronatos inceſſiſſe poſt victoriam, indicant Homerus & Theocritus, qui ἀθλοφόρȣς ϗ ϛεφανηφόρȣς vocăt. Ampliùs etiam Nero, Circenſium æſtimator maximus, ſtolas & ſtipendia victoribus iam emeritis decreuit, auctore Dione lib. LXI. ſicut debilibus annona decreta ex horreis publicis, L. I. Cod. Quorum fortè æmulatione, Carolus Calabriæ Dux equitem (qui præſtantem olim equum, iam ætatis vitio fractum per agros vagum dimiſerat) iuſſit equum ſuum ſtabulo pabuloque lautiore habere. Superauit hos honores equi Auguſtæi decus, cuius effigies locata ante Veneris ædem, auctore Plinio lib. VIII. cap. XLI. Verus Imperator quoque *Volucri ſuo ſimulacrum aureum fecerat, quod*

ſecum

ſecum portabat; in cuius equi gratiam cœperunt equis aurei & brauia poſtulari, ait Capitolinus. Denique bellatoribus equis ſuis Auguſtus & Adrianus epitaphia ſepulchraque poſuêre. Alexander Bucephalo vrbe ſtructâ parentauit. *Agrigenti* verò, ſcribit Plinius lib. VIII. cap. XLI. *complurium equorum tumuli pyramides habent.*

Poſt præmia deſultorio propè ſaltu ad pœnas eques mihi iam vocandus eſt, non vt luat, ſed audiat. *In ſinu namque ac tutelâ militaris diſciplinæ, ſerenus tranquilluſq; beatæ pacis ſtatus acquieſcit*, ait Valer. lib. II. cap. VII. Ergo pœnâ eques ad diſciplinam, vt calcari ad curſum equus, incitatur; ſed aſpera hæc citò & curſim tranſiliam. Pœnam Suetonius ignominiæ oppoſuit Auguſti cap. XXXIX. *Vnumquemque equitum Auguſtus rationem vitæ reddere coëgit, atque ex improbatis alios pœnâ, alios ignominiâ notauit.* Ego pœnam diuidere malim in Ignominiam & Supplicium: nam ignominia quoque pœna eſt. Igitur ignominiæ ſunt, *traditio pugillarium, notatio, eraſio ex albo, haſtæ confractio, mutatio militiæ, relegari, ære dirui, equo publico ſpoliari, ærarium fieri, diſcinctum nudiſq; pedibus ad caſtrorum principia ſtare, non poſſe intra caſtra tendere, aut è pellibus tentorium habere.* Supplicia, *virgis & ſecuri percuti.* Hæc reperio inter equeſtres pœnas, iſta verò de ſingulis.

De traditione pugillarium, Suetonius Auguſti cap. XXXIX. in recognitione equitum: *Leniſſimum genus admonitionis fuit, traditio coràm pugillarium:* quibus nempe lectis, eques ſecum tacitus erubeſceret, vitij erroriſque compertus.

De notatione, ibidem: *Notauit aliquos* (equites) *quòd pecunias leuioribus vſuris mutuati, grauiori fœnore collocaſſent.* Plerumque enim publicani & trapezitæ olim equites fuêre.

De eraſione, Suetonius Domitian. cap. VIII. *Equitem Romanum ob reductam in matrimonium vxorem (cui demiſſæ adulterij crimen intenderat) eraſit iudicum albo.* Nam & iudicia Equitum ordini conceſſa, inter prærogatiuas dictum eſt.

De haſtæ fractione, Marcellinus lib. XXV. *Cùm Tertiacos equites, quòd legiones deſeruiſſent in prælio aduerſus Perſas, Iulia-*

nus accuſatos punire ſtatuiſſet, &c. *ademptis ſignis, haſtiſq; confractis, omnes eos qui fugiſſe arguebantur, inter impedimenta & ſarcinas & captiuos iter agere impoſuit.*

De militiæ mutatione, Valer. Max. lib. II. c. VII. *Decreuerunt, vt ex ijs qui equo meruerant, peditum numero militarent.* Ibidem de Calpurnio Piſone: *Turmas equitum, ademptis equis, in funditorum alas tranſcripſit.* & Ammianus lib. XXIX. *Equites quartæ ſagittariorum cohortis omnes contruſit ad infimũ militiæ gradum.*

De relegatione, idem Ammianus lib. XXV. *Iulianus Tertiacorum equeſtrem numerum, ademptis ſignis, haſtiſque diffractis, inter impedimenta & ſarcinas & captiuos agere iter impoſuit.* & Liuius lib. XXV. vbi equites ſcribit in Siciliam relegatos, ad reliquias Cannenſis exercitûs.

De ære dirûtis, equo ſpoliatis, & ærarijs, Liuius lib. XXVII. *Illis omnibus adempti equi, qui Cannenſium Legionum equites in Siciliâ erant. Addiderunt acerbitati etiam tempus, ne præterita ſtipendia procederent ijs qui equo público meruerant, ſed dena ſtipendia, equis priuatis, facerent. Magnum etiam numerum eorum conquiſierant, qui equo merere deberent, & omnes ærarios fecerunt.* Hîc tres ſimul ignominiæ, equus, ſtipendia, & tribus adempta. Quibus ſtipendia auertebantur, dicebantur *ære diruti*, ſtipendia namque æra; quæ diruebantur, cùm in fiſcum, non in equitum crumenas, inijciebantur. Varro in Fragmentis: *Stipendium appellatur, quod æs militi ſemeſtre aut annuum dabatur; cui datum non ſit, ære dirutus eſt.* Sidonius Paneg. ad Socer.

Ibant pellitæ per claßica Romulæ turmæ
Ad nomen currente Getâ; timet ære vocari
Dirutus. ————

Idem vocabatur *æs reſignatum*, auctore Feſto, cuius verba: *Reſignatum æs dicitur militi, cùm ob delictum aliquod iuſſu Tribuni militum, ne ſtipendium ei detur, in tabulas refertur. Reſignare enim Antiqui pro reſcribere interdum dicebant. Ærarij* fieri, ſeu *in ærarios referri* dicebantur, teſte Aſconio, qui ex albo ciuium eraſi, æra pro capite ſuo pendebant, tamquam capite cenſi, referebanturque in tabulam Cæritum. Sic alibi Liuius lib. XXV.

Illis

Illis equi adempti, qui publicum equum habebant, tribúque moti, ærarij omnes facti. Loquitur de Cannensi equitatu, qui Rempublicam deserüerat. Sic Valerius lib. II. cap. IX. de ijsdem: *M. Attil. Regulus & P. Furius Philus, Equites Romanos, qui post infeliciter commissam pugnam Cannensem, abituros se Italiâ iurauerant, direptis equis publicis, inter ærarios referendos curauerunt.* Iterùm ibidem de CD. Equitibus, *quos Man. Valerius & P. Sempronius (quia in Siciliâ ad munitionum opus explicandum ire iussi, facere id neglexerant) equis publicis spoliatos, in numerum ærariorum retulerunt.*

De discinctu alijsque ludibrijs, Frôntinus lib. I. cap. I. *Domitius Corbulo in Armeniâ, Æmilio Rufo Præfecto equitum (quia hostibus cesserat, & parùm instructam armis alam habebat) vestimenta per lictorem scidit; eidemq́; fœdato habitu (vt erat) perstare in principijs, donec mitterentur, imperauit.* Valerius lib. II. cap. VII. *Calpurnius Piso Consul C. Titum, Equitum Præfectum (quòd arma cum suis tradidisset) his ignominiæ generibus affecit: Jussit eum togâ lacinijs abscisis amictum, discinctaq́; tunicâ indutum, nudis pedibus à manè in noctem vsque, ad principia in omne tempus militiæ adesse. Interdixit ei etiam conuictu hominum, vsuq́; balnearum.* Ibidem: *Senatores cùm magnum captiuorum ciuium suorum numerum à Pyrrho Rege vltrò missum recepissent, decreuerunt, vt ex ijs qui equo meruerant,* &c. *nemo intra castra tenderet, nemo locum extrà assignatum, vallo aut fossâ cingeret, nemo tentorium ex pellibus haberet.* Obseruo ignominiam redimi potuisse; & vitium virtute deleri. Frontinus lib. I. cap. I. *Domitius Corbulo duas alas extra vallum iussit tendere, donec assiduo labore & prosperis excursionibus redimerent ignominiam.* Ibidem: *Appius Claudius, donec bina spolia referrent.* Supplicio maiore consultum in facinora grauiora, *virgis* nempe, & *securi.* Quid? an virgis Equites & ingenui cæsi? Etiam Magistri equitum, & Imperatorum filij, si mererentur. En equestris militiæ seuerissima duo exempla, ob imperia violata. *Papirius Dictator spoliari Magistrum equitum* (Q. Fab. Max. Rutilianum) *ac virgas & secures expediri iussit:* inquit Liuius li-

 bro

bro VIII. luiſſetque, niſi populi precibus eum Papirius donaſſet. Eodem libro: *Manlius, Conſulis filius, occiſo Metio prouocatore, neſcius futuri fatique, Vt omnes, inquit pater, me ſanguine tuo verè ortum ferrent, prouocatus equeſtria hæc ſpolia capta ex hoſte cæſo porto. At pater Manlium palo alligatum ſecuri ſubijci iubet.* Quid hîc exclamem in tantâ militiæ aſperitate? niſi illud Valerij lib. II. cap. VII. *O ſpectaculum admirabile! Et Rullianus & Magiſter equitum & victor, ſciſſâ veſte, ſpoliatoq; corpore, lictorum verberibus lacerandus; victoriarum (quos modò adeptus erat) ſpecioſiſſimos titulos, cruore renouato reſperget?* Sed aſpero & abciſo caſtigationis genere militaris diſciplina indiget, quia vires armis conſtant. Alia prætereà pœnarum genera credo equiti irrogata, eademque fortè omnia quæ pediti peccanti: at quia hæc, quæ attuli, equitum expreſſam faciunt mentionem, ea ſola malui recenſere; reliqua, ſi quæ fuerint, additurus, quando doctorum amicorumque ſuggeſtione adferentur.

CAPVT II.

Summi equeſtris militiæ Magiſtratus qui, & quàm multi.

Hipparchi Athenienſium qui. Apud Romanos quanta dignitas Magiſterij equitum. Quàm diuturnum id Magiſterium. Variæ eius appellationes apud diuerſos. Tribuni Celerum ijdem, qui deinde Magiſtri equitum. Quale id munus. Non par, ſed minus Dictaturâ. Dictator vnus creatus ſine Magiſtro equitum: at nullus Magiſter equitum ſine Dictatore. Quis primus Romæ equitum Magiſter. Quàm noxia eius cum ſummo belli Duce diſſenſio. Exempla. Amare debet equitem & iuuare. Summi Magiſtratus equeſtres Imperio diuiſo. An Seuir equitum idem qui Magiſter. Prærogatiuæ Magiſterij æuo noſtro. Optio Magiſtri equitum, eiuſque munus.

A GRAECIS, qui Romanorum ætatem antecedunt, ordiendum duxi. Apud hos, ſicut præſunt peditatui Prætores & Taxiarchi, ita inter equites excellunt auctoritate Hipparchi & Phylarchi. Inſinuat Hipparchi Magiſtratum diſtinctè Demoſthenes pro Cteſiphonte. *Placuit populo,* inquit,

quit, *vt Prætor & Hipparchus, pedestres & equestres copias educerent.* Hipparchos duos fuiſſe, Sigonius notauit lib. IV. Reipubl. Athenienſis cap. V. & quidem Hipparchi, inquit, equitatui vniuerſo ita præfuêre, vt quemadmodum Taxiarchi prætoribus, ſic Phylarchi Hipparchis dicto audientes eſſent. Quantus verò, quàm illuſtris ſit Hipparchi Magiſtratus, non aliunde cognoſcas certiùs, quàm æſtimatione earum conditionum, quas Scriptores pro eius dignitate deſiderarunt. Xenophon in primis Hipparchi virtutes deſcripturus, *Omnem quidem Principem,* inquit, *maximè decet prudentia, Athenienſis autem Magiſter equitum ceteris debet antecellere, tum cultu Deorum, tum ſcientiâ rei militaris,* &c. *Atque vt ſummatim dicam, minimè contemnetur Præfectus, ſi quæ alios facere velit, ipſe eadem meliùs, quàm illi, facere videatur,* &c. *Quòd ſi etiam intellexerint, eum & ſcire & poſſe hoſtem vincere; ad hæc ſi animo conceperint, eum neque temerè neque contra Deûm voluntatem, neque repugnantibus auſpicijs, in hoſtem proficiſci, & bellum mouere; hæc omnia milites Duci obſequentiores reddunt.* Quibus verbis commendantur præcipuè pietas in Deum, & peritia militaris. Xenophonti lubenter ſubijciam exemplum Ducis Chriſtiani, Leonis nimirum Imperatoris, Tactic. cap. XIV. §. I. *Hoc,* inquit, *ante omnia præcipiendum eſt, vt purus ac ſanctus exercitus tuus ſit; & pridie (pugnæ) veſperi preces efficaces ac diuturnæ adhibeantur, omneſq; Deo conſecrentur. Verbis factiſq; perſuadeantur, ſe Deum adiutorem habere, atque hoc modo puros, ſinceros, alacreſq; ad bellum procedere.* Atque iſtud plus longè habere momenti ad victoriam credendum eſt, quod Catalaco, Michaëlis Imperatoris Præfecto, attulit felicitatem, narrante Ioanne Curopalate. Is namque Meſſanæ obſeſſus (cùm exercitus vniuerſus, exemplo iuſſuque Ducis, ſacram ſumpſiſſet Euchariſtiam) equo erumpens, Saracenorum Principem in ipſo ſuo tabernaculo interfecit, hoſtemque deleuit. Cur ni Magiſter equitum Chriſtianorum id faciat ipſe, iubeatque facere ſuos, quo die confligere decreuit? Addo aureum monitum Leonis Imper. Tactic. conſtitut. II. §. XXXIX. & XL. *Ante omnia,*

omnia, ô Imperator, tibi hanc cohortationem & præceptum trado, vt pietatem & iustitiam colas, & aßiduè ante oculos Deum habeas, illum reuerearis, omniq́ corde & mente tuâ illum diligas, & secundùm illum nostra & illius mandata facias, & illius beneuolentiam inde acquiras: vt (audacter sanè videbor loqui) ingrauescentibus temporibus quasi amico, Deo omnium Dominatore fretus, cum fiduciâ illum depreceris, &c. *Fideliβimus est enim qui dixit: Voluntatem timentium eum faciet, preces eorum audiet, & seruabit eos. Certò enim scias, absque diuinâ beneuolentiâ (quamquam magnâ prudentiâ esse videaris) te, quod cupis, minimè præstiturum; neque hostes, quamuis imbelles, superaturum; quia omnia diuinâ prouidentiâ continentur, & quæ minutiβima sunt, illius tamen prouidentiâ administrantur.* Iam de fortitudine peritiaque, Bernard. Escalante Dialogo IV. Rerum militarium. *Ab ipso,* inquit, *Rege creatur Magister equitum, soletq́ is Magistratus, vtpote auctoritatis atque excellentiæ tantæ, non deferri nisi summæ Nobilitatis viris, iisq́ bello admodum exercitatis, ob crebros casus periculáque, quibus obiiciendus est equitatus. Planè, vt virtutibus ferè pares esse debeant equitum Magister, & summus belli Imperator.* Ludouicus Melzus lib. I. cap. IX. *Magister equitum vnus de summis militiæ Præfectis, necesse est sit magno vsu animoq́ miles, quippe cui præcipuum exercitûs robur traditum sit, cuiusq́ in fide ac scientiâ spes omnis ferè posita sit prosperitatis. Expeditiones namque præcipuæ, quæ ab equitatu administrari solent, ei committuntur,* &c. Ergo Magistrum equitum, Græci *Hipparchum, Protarcham* Thebani, *Xenagum* Mercenarij, ait Pollux lib. I. cap. X. Romani *Tribunum Celerum,* deinde *Magistrum equitum,* Galli *Marescallum* ab exoleto vocabulo *Mark* (quod equum) & *scal* (quod adminiſtrum significat;) *Bellerbechum* Turci vocant. *Tribunos Celerum,* (posteà *equitum*) *primus Romulus creasse fertur,* ait ex Halicarnass. Liuio & Plutarcho Fenestella, *cùm tres equitum centurias, quarum operâ in omni Reipublicæ discrimine vteretur, adscripsit. Quos autem tertios his præfecit viros, quos ex tribus elegit tribubus, Tribunos nominauit. Magister equitum,* inquit Varro lib. IV. de Linguâ Latinâ, dicebatur,

cebatur, *quòd summa potestas huius in Equites & Accensos, vt est summa populi Romani Dictator, à quo is quoque Magister populi appellatus.* Ambigi posset, tantáne Magistri equitum auctoritas sit, vt nec ipse summo exercitûs Duci pareat. Veterum, quod sciam equidem, nemo dubitauit: Canterus tamen contra Veteres definiuit. De Græcis, Sigonius lib. IV. Reip. Atheniens. cap. V. Quamquam autem Hipparchi vniuersum in equites imperium habuerunt, remque equestrem totam iudicio suo atque arbitrio gubernarunt; tamen & ipsi Prætorum mandatis atque auctoritati paruerunt. Demosthenes sic testatur aduersus Hipparchum Mediam: *Cùm Prætor Phocyon equites ad successionem vocasset, Medias ad nauim contendit*, &c. Polybius lib. III. loquens de Minutio Rufo equitum Romanorum Magistro, *Qui Magistratus*, inquit, *imperio Dictatoris subiectus est, tenuitq; in exercitu eius locum, si quando abesse illum necessitas cogit.* De eodem Pompon. L. II. ff. De origine Iuris: *Dictatoribus Magistri equitum iungebantur sic, quomodo Regibus Tribuni Celerum; quod officium ferè tale erat, quale hodie Præfectorum Prætorio.* E quibus patet, Magisterium equitum minorem dignitatem fuisse Dictaturâ, adeoque ei subfuisse; quamuis Canterus lib. II. Nouellarum lect. cap. IV. parem faciat *Dictatori equitum Magistrum*, ex lege quam Tullius adfert: *Equitatum qui regat, habeto pari iure cum eo quicumque erit Iuris disceptator.* At meminisse debebat Canterus, scribi in codicibus omnibus, *æquitatem*, non *equitatum*. Certè Dictatori perpetuò subiacuisse, vel eo constare videtur, quòd Dictator ipse, quamprimùm erat dictus, Magistrum sibi equitum adlegeret, vt Halicarnass. scribit lib. V. *T. Largius, mox vt Magistratum* (Dictaturam) *iniit, equitum Magistrum creauit Sp. Cassium.* Prætereà, quòd vnus solummodò M. Minutius pari fuerit cum Dictatore potestate: quam cùm sibi noxiam expertus esset, pœnituit scilicet arrogatæ, & parêre deinceps maluit, quàm par esse. Ita Liuius lib. XXII. *Minutius conuocatis militibus, Sæpè ego, inquit, audiui, milites, eum primum esse virum, qui ipse consulat quid in rem sit: secundum eum,*

Ss *qui*

qui benè monenti obediat: qui nec ipse consulere, nec alteri parêre scit, eum extremi ingenij esse. Nobis quoniam prima animi ingenijq; negata sors est, secundam ac mediam teneamus; & dum imperare discimus, parêre prudenti, in animum inducamus. Castra cum Fabio iungamus. Ad prætorium eius signa cùm tulerimus, vbi ego eum parentem appellauero (quod beneficio eius erga nos ac maiestate eius dignum est) vos milites, eos, quorum vos modò arma dextræq; texerunt, patronos salutabitis; &, si nihil aliud, gratorum certè nobis animorum gloriam dies hæc dederit. Signo dato, conclamatur, &c. *Vt constituta sunt ante tribunal signa, progressus ante alios Magister equitum, cùm patrem Fabium appellasset,* &c. *Parentibus meis, inquit, quibus Te modò, Dictator, (quo fando possum) æquaui, vitam tantùm debeo; Tibi cùm meam salutem, tum omnium horum. Itaque Plebiscitum, quo oneratus magis quàm honoratus sum, primus antiquo abrogóque. &, quod Tibi mihíque, quod meo exercitui, tuóque conseruato ac conseruatori sit felix, sub imperium auspiciúmque tuum redeo, & signa hæc legionésque restituo.*

Quid? quòd pœnis capitalibus subiecti fuisse equitum Magistri legantur, si contra Dictatoris imperium rem belli administrassent. Valerius (breuiùs Liuio) lib. II. cap. VII. *Papyrius Dictator, cùm aduersus imperium eius Qu. Fabius Rullianus, Magister equitum, exercitum in aciem eduxisset, quamquam, fusis Samnitibus, in castra redierat, tamen neque virtute eius, neque successu, neque Nobilitate motus, virgas expediri, eúmque nudari iussit. O spectaculum admirabile! Et Rullianus, & Magister equitum, & victor, scissâ veste, spoliatóque corpore, lictorum verberibus lacerandus; vt in acie exceptorum vulnerum nodosis ictibus cruore renouato, victoriarum (quos modò erat adeptus) titulos respergeret. Precibus deinde suis exercitus occasionem Fabio confugiendi in vrbem dedit, vbi frustrà Senatûs auxilium implorauit. Nihilominùs enim Papyrius in exigendâ pœnâ perseuerauit. Itaque coactus est pater eius, post Dictaturam, tertiúmque Consulatum, rem ad populum deuocare, auxiliúmque Tribunorum plebis supplex pro filio petere. Neque hac re seueritas Papyrij refrenari potuit.*

potuit. Ceterùm, cùm ab vniuersis ciuibus & ipsis Tribunis plebis rogaretur, testatus est non pœnam illam se Fabio, sed Pop. Romano, & Tribunitiæ concedere potestati. An satis memor videtur fuisse Dictator Papyrius, maiorem se esse Fabio equitum Magistro? Expostularet ergo cum Cantero Papyrius, iisdem quibus cum Fabio verbis disceptauerat, pro maiestate Dictaturæ: *Quæro ex te, cùm summum imperium Dictatoris sit, pareántque ei Consules, Regia potestas, Prætores iisdem auspiciis quibus Consules creati, æquum censeas necne, Magistrum equitum dicto audientem esse?* At quis præerat equiti, inquies, in exercitu Consulari, aut Proconsulari, quando nullus dictus erat Dictator? An Consul, vel Proconsul? an Magister equitum? Cata profectò interrogatio: quasi creatus aliquando fuerit Magister equitum, quando nullus dictus erat Dictator. Non erat, vti nunc, necessarium olim perpetuumque belli munus, Magisterium equestre: dabatur raro, quoties nempe Dictatura, hoc est, vltimis in casibus, summaque Reipublicæ necessitate. Deponebatur item, quando expirabat Dictatura: nam eius adiuuandæ caussâ Magisterium fuit institutum. Semel quidem, teste Liuio lib. III. Decad. III. Dictator factus M. Fabius Buteo, nullo creato equitum Magistro; sed nullus vmquam equitum Magister sine Dictatore. Imò diurnum fuisse subinde imperium Magistri equitum, insinuare videtur Arrianus; aut fortè alternis diebus apud Macedonas imperasse Magistros plures equitum, vt Consules solebant in bello apud Romanos. Verba Arriani sunt lib. I. de Rebus Alexandri: *Alexander vt in equum insiliit, iussit eos, qui vnà secum erant, sequi, &c. atque ante pedites in flumen descendere turmam Socratis, quam Ptolomæus Philippi ducebat, cui eo die totius equitatûs præfectura contigerat.* Quis igitur equitatum regebat in exercitu Consulari? Ipse inprimis Consul tamquam summus Imperator: deinde alæ Præfectus, & sub ipso ceteri equitum Præfecti. Vt in viam redeam, primus apud Romanos Magister equitum factus Sp. Cassius, Dictatore primo T. Largio. Eius munus (quod ostensum) Dictaturâ minus. Minus iam

eſt Prætore, ſeu Legato, quem pro ſe ſummus belli Imperator mittit. Adeoque par laus Magiſtro equitum, ſi ritè pareat, quàm ſi equitem ſapienter regat. Vna maximaque exercitûs peſtis, ſi ſecum diſſentiant Dux ſummus & Magiſter equitum. Eâ re inquit lib. XXII. Liuius: *Biennio antè* (quàm Dictator cum Magiſtro equitum conſentiret) *Pœni adeò Romanos Duces & milites ſpreuerunt, vt vix cum eadem gente bellum eſſe crederent.* (tantò nempe concordia eos reddiderat fortiores.) *Hannibalem quoque ex acie redeuntem dixiſſe ferunt, tandem eam nubem, quæ ſederat in iugis montium, ſollicitatam procellâ, imbrem dediſſe.* Senſerat nimirum, quid Fabij Cunctatoris irritata virtus poſſet, cùm *Fabius, audito primo clamore pauentium, dein conſpectâ procul acie* (Minutij equitum Magiſtri) *exclamauit: Ita eſt; non celeriùs, quàm timui, deprehendit fortuna temeritatem. Fabio æquatus imperio, Hannibalem & virtute & fortunâ ſuperiorem videt. ſed aliud iurgandi ſuccenſendiq́ tempus eſt. Nunc ſigna extra vallum proferte, victoriam hoſti extorqueamus, confeſſionem erroris ciuibus.* Vtinam altè infixa animis teneant Fabiana hæc verba Præfecti omnes, *Aliud iurgandi ſuccenſendiq́* eſſe *tempus, aliud pugnandi!* Sed ferè hac peſte laborauit fortuna Romanorum, vt maxima inde acceperit damna, vnde præcipuas ſperabat vtilitates. Reges habuit; tyrannide occupatâ pulſi ſunt: Conſules in bello alternis imperare diebus iuſſit; deſtruxit alter, quæcumque erexerat prior Collega: ſemeſtres Dictatores dixit; Regnum perpetuum reduxerunt: denique Magiſtros equitum fecit; ij feliciſſimis bellorum ſucceſſibus ἱπποτυφίᾳ inflati, ſæpiſſimè obſtiterunt. Teſtem Liuium laudare poſſum lib. XXII. *Fabius non Hannibalem magis infeſtum tam ſanis conſilijs habebat, quàm Magiſtrum equitum* (M. Minutium) *qui ferox rapiduſq́ in conſilijs, ac linguâ immodicus, primò inter paucos, dein propalàm in vulgus, pro cunctatore ſegnem, pro cauto timidum* (*affingens vicina virtutibus vitia*) *compellabat.* Fortè, quia Fabius quoque olim Magiſter equitum, præbuerat ſe talem Dictatori ſuo Papyrio Curſori, vt à Liuio narratur lib. VIII. *Par nobile rebus in eo Magiſtratu geſtis,*

gestis, discordiâ tamen, quâ propè ad vltimum dimicationis ventum est, nobilius, &c. *Fabius post profectionem Dictatoris* (ex castris) *seu ferox adolescens, indignitate accensus, quòd omnia in Dictatore viderentur reposita esse; seu occasione benè gerendæ rei inductus, exercitu instructo paratoq́ profectus ad Jmbrinium, acie cum Samnitibus conflixit. Ita certè Dictator id factum accepit, vt lætis alijs victoriâ partâ, præ se ferret iram tristitiámque. Misso itaque repentè Senatu, se ex curiâ repentè proripuit: tum verò non Samnitium magis legiones, quàm Dictatoriam maiestatem & disciplinam militarem à Magistro equitum victam & euersam dictitans, si illi impunè spretum imperium fuisset,* &c. *Haud multò pòst Dictator* (in castra) *aduenit, classicoq́ extemplò concionem aduocauit. Tum silentio facto, Præco Q. Fabium Magistrum equitum citauit,* &c. Item lib. IX. *Nihil consulto Dictatore Magister equitum, Q. Æmilius Cæretanus magno tumultu cum omnibus turmis equitum euectus, summouit hostem,* &c. *Sed mox Samnites, in Æmilium, temerè inuectum per hostium turmas, tela coniecerunt, fratrique* (Imperatoris ab eo occisi) *dederunt. Is victorem detractum ex equo Magistrum equitum, plenus mœroris atque iræ, trucidauit.* Hic ferè fructus discordiarum est inter summos Duces, sua suorumque clades atque exitium. O audiant Duces saluberrimum illud consilium Cottæ Sabinoque dissentientibus datum, lib. v. Bell. Gall. *Ne suâ dissensione & pertinaciâ rem in summum periculum deducant: facilem esse rem seu maneant seu proficiscantur, si modò vnum omnes sentiant ac probent.* Modestia igitur, consensio, obsequentiaque prima virtus est, quam in equitum Magistro Maiores desiderauêre; proxima, Amor in equites suos; de quo Xenophon ita Hipparchum admonet: *Hisce rebus eorum quibus praes beneuolentiam conciliabis, si prospicere & consulere videaris, vt frumento abundent,* &c. *vt pabuli, vt tabernaculi, vt aquæ curam gerere videaris.* Melzus addit laudem & mercedem lib. I. cap. IX. *Magnifaciat,* inquit, *non solùm Præfectum ceterosq́ equestris rei administros, sed gregarios etiam, eosq́ præcipuè, quorum accurata est diligentia, quam subinde publicis laudibus commendabit, vbi præ-*

clara aliqua eorum extiterint facinora. Curabit verò, vt pro merito ad altiores militiæ gradus promoueantur, omni ſepoſitâ affectûs propenſione. Cetera quæ munus hoc tangunt, Varro ferè verbis ſuprà allatis complexus eſt. Quæ verò hodie ſingularia ei ſunt, ſic Melzus expreſſit. Magiſter equitum ſingulares ſuos habet adminiſtros, adeoque creat ipſe metatorem, Iudicem ſuum caſtrenſem, & Præfectum latrunculatorum. Turmam habet Lanceariorum, quæ ferè ei ſolet excubare. Claſſico cani, imperare poteſt non modò in caſtris equitum, ſed peditum quoque, præſente etiam Legato ipſo ſummi Imperatoris; ipſum tamen Imperatorem tacitus præteruehi debet. Ita denique rem equeſtrem adminiſtrat, vt eo inconſulto, nec ipſe belli Imperator ſoleat eius partem aliquam delibare. Porrò, quòd arduum laborioſumque id munus ſit, cùm *iudicaret Athenienſis ciuitas*, ait in Hipparcho Xenophon, *vnum Magiſtrum equitum exequi non poſſe vniuerſa, delectos ei Tribunos adiutores addendos putauit; mandauitq; Senatus, vt vnà cum illis equitatûs curam ſuſciperet.* Sic tandem & inter Romanos factum, viribus Imperioque creſcentibus. Siquidem Notitia vtriuſque Imperij, in Orientali numerat quinque Magiſtros militum, qui promiſcuè præerant equiti & pediti: in Occidentali duos, quorum alter ſolum equitatum, alter ſolum peditatum adminiſtrabant. Verba Notitiæ ſunt, de duobus Magiſtris præſentalibus Orientis; de primo: *Sub diſpoſitione Viri illuſtris Magiſtri militum Præſentalis, vexillationes Palatinæ* V. *vexillationes Comitatenſes* VII. *legiones Palatinæ* XV. *auxilia Palatina* XVIII. de ſecundo: *Sub diſpoſitione Viri illuſtris Magiſtri militum Præſentalis, vexillationes Palatinæ* VI. *vexillationes Comitatenſes* VI. *legiones Palatinæ* VI. *auxilia Palatina* XVII. de alijs tribus per Orientem ſparſis, eodem propè modo: vt appareat equitem peditemque indiſcriminatim quinque hiſce Magiſtris ſubfuiſſe. At de duobus Occidentalis imperij Magiſtris aliter Notitia, in hunc ſenſum: *Sub diſpoſitione Viri illuſtris Magiſtri peditum Præſentalis, Comites militum infraſcriptorum*, &c. *Duces limitum infraſcriptorum decem,*

cem, &c. *legiones Palatinæ* XII. *auxilia Palatina* LXV. *legiones Comitatenſes* XXXII. *Pſeudo-comitatenſes* XIIX. *Sub diſpoſitione Viri illuſtris Comitis & Magiſtri equitum Præſentalis, vexillationes Palatinæ* IX. *vexillationes Comitatenſes* XXXII. Quibus poſtremis verbis, ſecundus Magiſter diſertè vocatur Magiſter equitum: neque alius illi miles additur quàm vexillationes quæ ſunt ſolorum equitum, Vegetio teſte. At quæ res bono publico vtilis videbatur, perdundo ærario inſtituta fuit: nam, vt Zozimus ſcribit lib. IV. *Theodoſius Imperator fecit quinque Magiſtros equitum, ſinguliſq; tanta ſtipendia dedit, quanta vni dari ſolebant. Hinc exhauſtum ærarium.* Porrò ſi Magiſtri vocantur Præſentales (Præfiſcini dixerim, ne Romanarum aurium iudicia vocis barbariem execrentur) Præſentales, inquam, æuo illo ſermonis plumbei, quo vix aureæ loquelæ vena vlla nitebat; quia nempe Imperatoribus præſentes aderant, vt Pancirollus obſeruat lib. I. cap. XXXI. ſicque à Leone Auguſto vocari Magiſtros & milites *in præſenti*, L. vlt. C. De diuerſ. off. lib. XII. & *Præſentes*, ab Arcadio & Honorio, L. Nemo. C. De re milit. & fortè eoſdem *Præſentes* intelligi illis Taciti verbis lib. II. *Lupercus Legionarios è præſentibus. Vbios è proximis, Treuirorum equites haud longè agentes raptim tranſmiſit.* Alij enim tres Magiſtri militum Orientis aberant, vnus per Orientem, alter per Thracias, tertius per Illyricum, vt eos Notitia diſiungit. Aberant & alij in Occidente, peditum nempe Magiſtri per Prouincias ſeptem ſparſi, equitum per has quinque, Italiam, Gallias, Africam, Britannias, & Tingitanam; qui omnes Præſentalibus duobus parebant, ab ijſque maximam copiarum ſuarum partem accipiebant. An hi Magiſtri, ijdem quos Capitolinus in M. Anton. Philoſopho Seuiros vocat? *Pius*, inquit, *Marcum Seuirum turmis Romanorum equitum, iam Conſulem deſignatum, creauit.* Oportet fuiſſe ſplendidum omnino Magiſtratum, qui Conſuli daretur, & equitatui Romano imperabat. Illud prætereà ex Notitia obſeruo, Magiſtro equitum per Gallias, pedites quoque ſubfuiſſe, vocatum tamen *equitum Magiſtrum*, fortè ab hoc robore mili-

militum potiore, vt benè Pancirollus. Hi equeſtres Magiſtratus, Imperio iam diuiſo. Sic potentiſſimus Hiſpaniæ Rex (cuius ſe latiùs diffudit potentia quàm vmquam Romanæ vires) propter Regnorum copiam, plures habet Magiſtros equitum, in Hiſpaniâ vnum, in Italiâ alterum, tertium in Belgio. Et his ſingulis ſuus vicarius datur, quem vocant Optionem generalem equitatûs; cuius officium Melzus deſcribit lib. I. cap. VIII. Primò, Neceſſe eſt virum eſſe longo rerum vſu, ſingulari fortitudine, ſummaque ſollicitudine ac diligentiâ, quippe qui ferè equitatum comitari, cum eoque ijſdem remanere ſoleat caſtris; quare & locorum itinerumque peritum eſſe decet. Secundò, Perpetua ferè eius cogitatio ſit, vnde, quibus vijs, quanto numero, quanto temporis interuallo adeſſe propinquus hoſtis poſſit: &, ſi quidem loco aliquo idoneo ſe teneret, quâ ratione prouiſurus eſſet. Tertiò, Pari ſtudio circumſpiciendus illi eſt idoneus caſtrametationi locus, excubiæ locandæ, explorandæ viæ; obijciendæ hoſti ſtationes, circummittendi circitores, curandumque quidquid tuendis caſtris facit, tum maximè, cùm nullus equiti aderit præſidiarius pedes. Quartò, Bonum factum, ſi copiam habeat ſpeculatorum, qui non hoſtium modò caſtra, ſed & finitimas eorum vrbes explorent, ne quid eum fugiat conſilij hoſtilis. Quintò, Eius peculiaris cautio eſt, prouidere, ne turmarum Præfecti equitem quæſtui habeant, vt turmæ ritè inſtructæ ſint, vt adminiſtri omnes in officio maneant, *floreatq; militaris rationis diligens obſeruatio, vinculum tenaciſſimum caſtrenſis diſciplinæ*, vt Valerius appellat. Sextò, Non ſeuerior eſſe debet in caſtigandis equitum delictis, quàm in audiendis ſolandiſque eorum neceſſitatibus benignior. Præcipuè verò exemplo abſtinentiæ ſuæ, vetanda ei militaris vis, quæ perinde exoſum militem, atque exhauſtam reddit patriam. Septimò, Decet eum pedeſtris quoque militiæ expertum eſſe, cùm ſæpiſſimè peditum copiæ equeſtribus turmis præſidio adiungantur. Quare è legionum Tribunis Optionem hunc creari, non inconſultum viſum eſt. Octauò,

uò, Turmæ Præfecto, iustam ob noxam, vsu exercitioque Præfecturæ interdicere potest; non tamen denuò condonare, nisi permissu Magistri equitum. Nonò, Administranda datur ei turma Lanceariorum, quacum diuertit, equitumque castra sonantibus transuehitur tubis; silentibus verò, vbi adest equitum Magister. Decimò, Cùm equitum Magister toti præest exercitui, Optio primâ incedit equitum acie, qui Magistri ipsius est locus, ducente alio Imperatore. Sed de loco incessûve Magistri equitum, accuratiùs aliquantò quàm Melzus, scripsit ista Polybius libro x. de Scipione: *Haud præcedebat ante omnes (id quod nunc Duces faciunt, primum locum Ducis putantes in progressu:) id enim est tale quod Duci experientiam & cautionem adimat. Videtur quidem, dum prait, ab omnibus subditis, sed ipse neminem eorum videt. Haud enim militaris potestatis, sed Imperatoriæ experientiæ pariter & potentiæ specimen præferre Magistrum equitum, sicut inter armatos nunc cum primis, nunc cum extremis, aliquando cum medijs incedat. Id quod Scipio faciebat, iuxtà equitans, cunctosq; considerans*, &c.

CAPVT III.

Medij equitum Magistratus.

Quod munus Commissarij Generalis, seu summi Curatoris mandatorum. A quo institutum. Quis primus obierit. Qui & quot Philarchi. Quis equitum Tribunus. Alæ Præfectus quot sub se equites, quomodo lectus. Laticlauij bini alis singulis ab Augusto præfecti. An aliquis Centuriæ equestri Præfectus, præter Magistrum equitum. Decurio seu Præfectus turmæ. Quomodo lecti Præfecti turmarum. Boni Præfecti munus & notæ.

IGNOTVM antiquæ militiæ nomen, summus mandatorum Curator. Sic voco, quem appellant *Commissarium Generalem*. Nouum munus, nuper excogitatum ab Illmo Ferranto Gonzagâ, cùm is Mediolani exercitum summo cum imperio administraret pro Cæsare Carolo V. deinde in Belgas traductum ab Albano Duce, Regiarum copiarum Prætore.

Tertia post equitum Magistrum Præfectura, vt Alexander Farnesius Parmę Dux, Belgicarum copiarum Imperator, definiuit. Primus eum Magistratum in Mediolanensibus copijs gessit Ioannes Baptista Croccianus; in Belgicis Octauianus Croccianus. Ita Georgius Basta lib. I. Equitatûs leuioris cap. II. Munus eius est, curare vt effecta dentur omnia maiorum Ducum mandata (vnde reor Commissario generali inditum nomen) vtque æquus sit omnibus excubandi commeandique labor; nosse rerum venalium pretia; ne castrensium controuersiarum Iudex aut summus Latrunculator dissimulando peccent. Sub noctem quotidie ab Imperatore tesseram accipit & mandata, quæ perfert deinde Magistro equitum eiusque Optioni, & Metatori summo. Solet ei dari administranda turma Arcabusariorum, non iure aliquo muneris, sed si mereatur. Atheniensis Respublica proximè Hipparchos, adhibebat Phylarchos decem, qui Hipparchis duobus parebant; ipsorum autem singuli singulis præerant tribubus, ait Sigonius lib. IV. cap. V. Apud Romanos alæ Præfectus idem est, qui Præfectus equitum Sociorum: alæ enim Sociorum erant; vnde Socij alarij, contra Legionarios dicti. Tacitus lib. IV. Historię, Claudium Sagittam vocat *Præfectum alæ Petrinæ.* Suberant ei equites CD. tot enim superfuisse in alam, suprà ostensum, deductis ducentis extraordinarijs, quos sibi ferè custodes adhibebat belli Imperator, donec pòst mutatum; alæque factæ milliariæ, Hygino confirmante. Augustus, seu vt securior esset equestrium auxiliorum, seu vt plura haberet danda Romanis Optimatibus munera, *Militiam auspicantibus, non Tribunatum modò legionum, sed & Præfecturas alarum dedit; ac, ne quis expers castrorum esset, binos plerumque Laticlauios præposuit singulis alis*, ait Sueton. cap. XXXVIII. Cuius testimonio patet inprimis, non solis Socijs cõmissam auxiliorum equestrium fidem, sed adiunctis Romanis. Deinde, digniorem fuisse alæ Præfecturam Tribunatu legionum: Tribuni enim, teste Polybio, sex erant in quaque legione, nec ipsi legioni Præfecti, sed Consul, qui vnam duásve simul legiones

giones administrabat. Planè vt, si legio constaret tribus aut sex peditum millibus, Tribuni singuli præessent aut quingentis aut mille militibus. At Præfectus cuiusque alæ vnicus erat. Alam tamen Tribunatui postponit Suetonius Claudij cap. XXV. *Equestres militias ita ordinauit, vt post cohortem, alam; post alam, Tribunatum daret.* Porrò, an alæ Præfectum Capitolinus *Tribunum equitum* vocet in Albino, Lectori arbitrandum relinquo; mihi quidem ita videtur hæc verba expendenti: *Clodius Albinus equitum Tribunus, equites Dalmatas egit.* Nisi fortè vnicam fuisse Dalmatarum turmam credamus, cui Clodius fuerit præfectus: nam & *Tribunum turmæ* Marcellinus lib. XXI. facit quemdam Nigrinum. & lib. XXV. iterùm repetit nomen *Tribuni turmæ*, planè vt certi nihil de alæ Tribunatu statui possit. Præfectos Turmarum aliter legi solitos, Polybius scribit lib. VI. *Romani*, inquit, *similiter diuiserunt equites in decem turmas, atque ex singulis tres elegerunt Duces.* Nimirum, quia tres decuriæ in quaque turmâ, tres item lecti Decuriones. Et primæ decuriæ Præfectus, erat quoque vniuersæ turmæ; adeoque absolutè dictus Decurio turmæ. ita Vegetius lib. II. cap. XIV. *Habet vna turma equites* XXXII. *Huic qui præest, Decurio nominatur. Vt enim centum pedites ab vno Centurione gubernantur, similiter* XXXII. *equites ab vno Decurione sub vno vexillo reguntur.* Quis, inquies, præerat Centurijs equestribus? An Centurio aliquis eques, sicut Decurio præerat decuriæ equestri? Non lego vspiam Centurionem equestrem, etsi legam equestres centurias. *Romulus trecentos equites Legionarios diuisit centurijs tribus. Deinde Seruius, equitum ex primoribus ciuitatis scripsit centurias* XII. ait Liuius lib. I. De Centurione equestri nulla mentio. Qui ergo cēturijs præerant? Tribuni Celerum, quorū loco successêre equitum Magistri. Sub his proximè Præfecti turmarū, qui nunc equitum vocantur Capitanei. Horum munus, vt nunc administratur, sic à Melzo describitur. I. Effectum det turmæ Præfectus, quidquid ei ab Imperatore aliisve Præsidibus mandatum fuerit; locisque ac temporibus, quibus adesse iussus est, adesto.

 II. Quam

II. Quam in partem, quámve in expeditionem mittetur, nullum diſcrimen recuſato. III. Cùm ſententiam rogabitur, ita ex animi ſententiâ cenſeto, vt neque cauſſari quidquam præ metu aut inobſequentiâ videatur. IV. Primus ſemper omnium in equo appareto, neque vt turma frenatis in equis, cùm prior opperiatur, decorum ducito. V. Turmalium omnium nomina memoriâ teneto, & in ijs nonnulli regionum itinerumque periti ſunto. VI. Equitum ſuorum vim iniuriaſque exemplo continentiæ ſuæ ab agreſtibus prohibeto. VII. Fortes bonoſque ad honorum altiores gradus promoueto, ex ijſque Optionem & Vexilliferum legito. Has deinde boni Pręfecti notas adfert: Prudens vti ſit; vini, munerum, voluptatumque modicus; veſtitu modeſtus, equorum præſtantium ſtudioſus, armorum nitore cultuque ſpectabilis, aleę alienique ſtipendij abſtinens, pecunię non cupidus. Sed præſtat à Vegetio eas audire longè explicatiores. is ita lib. II. cap. XIV. *Sicut Centurio eligendus eſt, qui ſit magnis viribus, & procerâ ſtaturâ, qui haſtas vel miſſilia peritè iaculetur & fortiter, qui dimicare gladio, & ſcutum rotare doctiſſimè norit, qui omnem artem didicerit armaturæ, vigilans, ſobrius, agilis magis ad facienda quæ ei imperantur, quàm ad loquendum paratus; qui contubernales ſuos ad diſciplinam retineat; ad armorum exercitium cogat, vt benè veſtiti & calceati ſint, vt arma omnium defricentur ac ſplendeant; ſimiliter eligendus eſt Decurio* (ita Præfectum turmę appellat) *qui turmæ equitum præponatur; inprimis habili corpore, vt loricatus & armis circumdatus omnibus, cum ſummâ admiratione equum poſſit aſcendere, equitare fortiſſimè, conto ſcienter vti, ſagittas doctiſſimè mittere; turmales ſuos, id eſt, ſub curâ ſuâ equites poſitos, erudire ad omnia quæ equeſtris pugna depoſcit; eoſdem cogere loricas vel cataphractas, contos & caſſides frequenter tergere & curare*, &c. *Itaque ad Decurionem & ſanitatis & exercitationis tam hominum quàm equorum pertinet cura*. Quibus verbis damnat in primis loquacitatem, quâ multi (*linguâ promptiores quàm manu*) Alexandros debellaturi videntur ſuper menſâ, vbi largiùs circumlatum eſt merum;

qui

qui *in conuiuijs & circulis* (verba Liuij sunt) *cùm de hostibus mentio incidit, vix manibus temperant*; reuerà, cùm pugnandum est, *galeati lepores*; *quorum lingua vana*, (vt cum Pseudo-Salustio in Cicerone loquar) *manus rapacißimæ, gula immensa, pedes fugaces. At plus me hercules audire, quàm loqui, militarem hominem decet, coalitum factis gloriosis*, aiebat Iulianus. Oraculum Taciti est: *Ignauißimus quisque in periculo minimum ausurus, nimij verbis, linguâ feroces.* Contrà, certissimum illud Liuij, *viros militiæ natos factis magnos esse, ad verborum linguæq́; certamina rudes.* Deinde commendat equitum curam ac sanitatem (nam de peritiâ diligentiaque abundè diximus Lib. II. & III.) quam vt Præfectus equitum curet, exemplis pauculis, sed magnorum Heroüm, commonebo. Iungam Alexandros duos, Macedonem alterum, alterum Romanum cognomento Seuerum. *Ille* (Magnus) *dum omnes gentes infatigabili cursu lustrat, quodam loci tempestate niuali oppressus, senio iam confectum militem Macedonem, nimio frigore obstupefactum, ipse sublimi & propinquâ igni sede sedens animaduertit; factaq́; non fortunæ, sed ætatis vtriusque æstimatione, descendit, & illis manibus, quibus opes Darij affixerat, corpus frigore complicatum in suam sedem imposuit; id ei salutare futurum dicens, quod apud Persas capitale extitisset, solium Regium occupasse.* Hæc Valerius lib. v. cap. I. *Seuerus* verò, auctore Lampridio, *dicebat, se milites magis seruare quàm se ipsum, quòd salus publica in his esset. Ægrotantes ipse visitauit per tentoria, etiam vltimos, & carpentis vexit, omnibusq́; necessarijs adiuuit.* Iam Pompeij in milites charitatem præterire, sit iniuriam facere. *Is vrbem Nicopolim in eo agro, in quo victoriam peperit, ædificauit* (inquit Dion Nicæus) *in eáque saucios milites habitare iußit.* Sed recentiorum fortè officia, iucundiora erunt priscis illis obsoletis. *Alphonsus Aragonius Siciliæ Rex, cùm prope Neapolim militem grauiter in prælio vulneratum vidisset, sudario suo vulnus ei obligauit*, vt Panormitanus scribit lib. III. Vitæ. *Matthias quoque Coruinus Hungarorum Rex, in castris militum ægrorum contubernia lustrauit, cibum porrexit, consolatus est, vulnera obligauit*, ait Bonfinius

lib. VII. Decade IV. Lubet abſoluere Valerij verbis: *Quid ergo mirum eſt, ſi ſub his Ducibus tot annis militare iucundum ducebant, quibus gregarij militis incolumitas proprio faſtigio charior erat?* lib. V. cap. I. Nunc Optionis munus ſubiungam ex præceptis Melzi: Seuerè vti conſulat in equites peccantes, puniatque omnem equorum armorumque incuriam, quam cenſorio verbo Gellius vocat *impolitiam*. Turmam ſubſequi debet, vt cogat in Iuga Verſuſque compoſitè equitare; etiam vt gladio animaduertat in deſertores, ſi qui refugerint è pugnâ. Abſente Præfecto, dum pugnandum eſt, frontem præit, ſubſtituitque qui vices tergi agat. Extra pugnæ periculíve metum, Optio quidem Arcabuſariorum etiam turmam præit, abſente Præfecto; non item Optio Lanceariorum aut Quiraſſariorum, ſed vterque ſubit, quia nempe Signiferos habent eæ turmæ qui ducunt, Arcabuſarij non habent. Notam ei decet eſſe equitis cuiuſque ſocordiam atque virtutem, ne inidoneos fortè ad gerendas res mittat. Cùm excubitum proficiſcitur, ab Optione turmæ, quæ vigiliâ deducitur, ſtationis ſitum periculaque intelligat. Ipſe excubitores locet, locatos frequenter exploret. Equitum ſingulorum hoſpitia ſchedis ſcriptis deſignata è Metatore diſcat, ſchedaſque equitibus ante Vexilliferi tabernaculum diſtribuat. Per hoſpitia ſubinde obeat, quæratque an hoſpites iûre de iniurijs querantur. Cùm ſtatiuis deceditur, ignes vt per tabernacula extinguantur, inuigilet. Si diutiùs in præſidio aut ſtatiuis caſtris manendum eſt, hoſpitia curet pro meritis diſtribui, meliora nimirum dignioribus: tum etiam catalogum habeat hoſpitiorum, quo quiſque locatus ſit, vt caſtiget qui hoſpitibus intulêre damna. Quoties ſignum canet conſcendendi, primus ipſe equum conſcendet, paremque à reliquis diligentiam deſiderabit, atque in eos ſeueriùs animaduertet, quos furti rapinæve ſtudio deprehenderit infrequentes. Conuenit notas ei eſſe regionum vias, vt vbi fortè duces deſunt, ipſe norit explorare. Cùm hoſtis in turmam dat impreſſionem, ipſe cum turmulâ benè armatorum à tergo maneat: etiamſi per-

petuum

petuum sibi munus esse sciat (non annuum, vti Optionibus Centurionum) perpetuam tamen modestiam venerationemque præstet aduersus turmæ suæ Præfectum.

CAPVT IV.

Equestres Magistratus infimi.

Vexillarij & Draconarij equitum proprij. Contentio Melzi & Flaminij, sitne frangendum vexillum Lanceariorum, necne. An, more Romanorum, vexillum aliquando in hostem iaciendum. Quis vexilliferi in pugnâ locus. An equitum stipendia apud vexillum deposita, vt peditum apud signa. Decuriones. Subdecuriones. Decani. Capitularij equites, seu Corporales. Triumuiratus recognoscendi turmas.

QVI in pedite Signifer, is inter equites propriè Vexillifer dictus. Miscent tamen crebrò Scriptores vexilli signique nomen, planè vt commutent, nec certum sit, an equitem an peditem spectent. Hinc pauca à Veteribus clarè de hoc munere dicta; præcipuè cùm & alæ pedestres fuerint vt equestres, neque diuinari possit, cùm de alarum signis Auctores loquuntur, an de equestribus vexillis, an de pedestribus signis sit sermo. quod Lazius minùs obseruasse videtur libro VII. cap. II. Vnus Ammianus lib. XIX. *equestria signa*, & Tacitus lib. II. Hist. *equitum vexilla* apertè appellarunt. Lib. verò III. Hist. *Antonius*, inquit, *eò ardoris prouectus est, vt Vexillarium fugientem hastâ transuerberaret; mox raptum vexillum in hostem vertit, quo pudore haud plures quàm centum equites restitêre.* Draconarij fuêre apud Sindos. Suidas: *In quosque mille equites draco extensus in perticâ.* Recentiores in quibusdam dissentiunt. Melzus lib. I. cap. V. iubet à Vexillifero Lanceariorum, vexillum inter pugnandum frangi; impetu nempe facto in aduersum peditatum, aut auersum fugientemque equitatum; neque tunc seruandum, imò ne recipiendum quidem, etsi humo sublatum Vexillifero reddatur. Flaminius lib. I. cap. XIII. id admiratur. Nam cur, inquit, impingendum infringendumque

dumque vexillum equiti fugienti? cur pediti resistenti? Cur etiam frangendum, cùm Lancearijs datum sit ad eos sub signum colligendos,æquè atque vexilla alia ceteris? Cur non seruandum,cùm sacrum sit instar reliquorum? Cur non recipiendum,cùm dedecus sit vel amissum relinquere hosti? Ego, si ad Veterum exempla attendam, non reperio vllum in vexillis signísve seruandis discrimen. Vibius Pelignæ cohortis Pręfectus(an turmę?) vexillum, trans hostile vallum in Hannonis castra coniectum, recuperauit, victoriamque retulit, Liuio & Valerio auctoribus. Non assero Vibium fuisse equitem; id tantùm dico, si vexillum proiecit (vt ambo vocant) eques fuit; si cohortem duxit (vt ambo vocant) pedes fuit. Et sæpè aliàs *quidam è Ducibus*, ait Dionysius lib. IX. *signa suis erepta in hostes iecerunt, vt languidioribus aut timidioribus ex necessitate robur imprimerent, scientibus, quòd ijs qui signa non retulissent, cum ignominiâ esset moriendum.* & Liuius lib. XI. narrat, *Signiferos, signo amisso, virgis cæsos, secureq; percussos.* Rarum audaciæ specimen, vexillum in hostem iacere, & quasi prodere: sed maius religionis fideique argumentum, ne tum quidem deserere, at fortiùs recuperare, & victoriæ spem inde sumere, imò auspicari. An suadeam equiti nostro? Non magis, quàm frena equis detrahere, cùm in hostem incurrendum sit. Nunc de loco: Vexillifer inter Antesignanos & Postsignanos tutus remaneat. Si, Præfecto Optioneque cæsis, aciem ei instaurare lubeat, vexillum emerito alicui vexillifero committat, tum vt Dux, non vt Vexillifer pugnet; vexillum alioqui non priùs quàm vitam amittat. Probis namque omnibus potior esse debet dignitas sine vitâ, quàm vita sine dignitate. Operæ pretium duxi quærere, num equestre stipendium & donatiua fuerint apud vexillum seruata, vt peditum apud signa. De peditum stipendijs certum testem habeo Polyænum; de donatiuo, Vegetium. Polyænus lib. III. *In mercedis ac stipendij solutione Iphicrates quoque mense subducens quartam partem, velut pignus militum retinebat, ne facilè desererent exercitum; atque ita & multos semper frequentésque habuit milites, & eosdem diuites.*

diuites. Vegetius lib. II. cap. XX. *Ab Antiquis diuinitus institutum est* (verè diuinitus, atque vtinam diuina homines imitemur!) *vt ex donatiuo, quod milites consequuntur, dimidia pars sequestraretur apud signa, & ibidem ipsis militibus seruaretur, ne per luxum aut inanium rerum comparationem, à contubernalibus posset absumi. Plerique enim homines, & præcipuè pauperes, tantum erogant quantum habere potuerint; sepositio autem ista pecuniæ, primùm ipsis contubernalibus docetur accommoda,* &c. *Miles deinde, qui sumptus suos scit apud signa depositos, de deserendo nihil cogitat, magis diligit signa: pro illis in acie fortiùs dimicat, more humani ingenij, vt pro illis habeat maximam curam, in quibus suam videt positam esse substantiam. Denique decem folles, hoc est decem sacci, per cohortes singulas ponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam saccus vndecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, sepulturæ scilicet caussâ, vt, si quis ex contubernalibus defecisset, de illo vndecimo sacco ad sepulturam ipsius promeretur expensa. Hæc ratio apud Signiferos in cophino seruabatur; & ideò Signiferi non solùm fideles, sed etiam literati homines deligebantur, qui & seruare deposita, & scirent singulis reddere rationem.* Quid de equitum stipendijs apud vexilla? Testem laudare nullum possum: sed cùm eędem in equitem conueniant caussę, persuadeor & eumdem equiti fuisse cum pedite morem. Nam cur distinguamus? An, quia vexilla perpetuò mouebantur, signa verò defigebantur? Nūgæ. Signa (dum pugnabatur) in hostem inferebantur; imò, iam dictum, subinde etiam trans vallum iaciebantur. Vexilla verò, quis credat, quiescente equitatu, non etiam fuisse defixa? Dubitet, cui fidem non facio. Ego, si aliter sese res habuerit, optem nunc ita habere. Quàm enim salubre institutum? Melzus sanè lib. v. cap. VII. Collegium seu societatem quamdam in turmâ qualibet instituit, cuius studio ærarium aliquod huiusmodi conflari possit, ad instaurandum equitatum, dum eques in hiberna vel ęstiua est dimissus.

Iam pręter Vexilliferos, Pręfectis pluribus in equitatu opus est, vt imperia eques faciliùs excipiat, certiusque exe-

quatur. Augustus, *quò plures partem administrandæ Reipublicæ caperent, noua officia excogitauit*, &c. *Triumuiratum legendi senatûs, alterum recognoscendi turmas equitum, quotiescumque opus esset*; Sueton. cap. XXXVII. *Certè sic acies distinctior, & ex pluribus partibus constans, facilis partienti quacumque opus sit, facilis iungenti*, ait Liuius lib. IX. Tum miles scilicet Decurioni, Decurio turmæ alæve Præfecto; hi denique Magistro equitum obsequuntur. Ergo, præter summas Præfecturas, equitum decurijs dati quoque Decuriones. Polybius lib. VI. indicauit. *Equites*, inquit, *in decem turmas Romani diuiserunt, atque ex singulis tres eligunt Duces. Illi verò ipsi tres assumunt tergi ductores. Absente primo, secundus primi obtinet locum.* Decuriam definiuit Ælianus de Instruen. aciebus: *Est autem decuria numerus hominum, qui à Duce vno positione simplici, subinde deductus serie cesset vel in octauum, vel in duodecimum, vel in decimum sextum. Numerus enim decuriæ variè ad hunc modũ à diuersis Auctoribus datur.* Inferiùs paulò aliter, *Decuriam*, ait, *ita quoque definiunt, vt Versus sit ex primis secundísque pro virtute institutis, atq; vni Decurioni obtemperantibus*, &c. *Totam verò decuriã, Ordinem, Versum, & Decaniam appellant.* Priore definitione numerum expressit, qui nempe variauit; cùm propriè alioqui denûm esset hominum, vt ipsum decuriæ probat nomen. Posteriore descriptione situm in acie explicat, qui est lineæ à fronte in tergum ductæ, quam Versum seu Ordinem vocari docet. Addit mox decuriæ ipsius diuisionem. *Sunt*, inquit, *qui enomotiam quartam esse decuriæ partem asserant, Præfectumq; Enomotarcham præponant. Duas item enomotias dimœriam, quasi bipartitam vocant, & Principem Dimœritam; ita vt Semi decuriam dimœriam liceat quoque vocitare, & Semi-decurionem Dimœritam.* Meminit eiusdem diuisionis in Hipparcho Xenophon, vbi *Quincurionem* interpres vocat, quem *Subdecurionem* rectiùs fortè, imitatione Liuij, appellabimus, qui lib. VIII. nominat in pedite *Subcenturionem.* Hic porrò decuriæ Magistratus videtur à Liuio *decuriatus* dici lib. XXII. *Vbi ad decuriatum aut centuriatum conuenissent, suâ voluntate ipsi inter se equites decuriati,*

riati, centuriati pedites coniurabant, ſeſe fugæ atque formidinis ergô non abituros, neque ex ordine receſſuros, niſi teli ſumendi, aut petendi, aut feriendi hoſtis, aut ciuis ſeruandi cauſſâ. Ælianus loco iam allato Decuriones ait quoque Decanos vocari; quod nomen in peditatu Vegetius agnoſcit lib. II. cap. XIII. *Vt decem militibus ſub vno papilione degentibus, vnus præeſſet Decanus, qui Caput contubernij vocatur.* Atque hinc Decanos ſeu Decuriones exiſtimo Capitularios equites dictos Iuſtiniano in Codice; ſicut Italis Caporales; Gallis à corpore contubernij Corporales; cuius vocis inter Latinos quoque Ammianus eſt fabricator, vt Steevvechius hoc Vegetij loco obſeruat. *Raptorum*, inquit, *pleraque Concorporalibus ſuis impertientes.* Iam quales eſſe deceat Decuriones, Ælianus docet. *Decuriones, vtpote Duces decuriarum, optimos eſſe decet, ita & ſtaturâ & viribus corporis præſtantiores ceteris ſint, & rei militaris peritiores*, &c. Decurionis ſeu Caporalis munus omnium accuratiſſimè deſcripſit Lælius Brancaccius libro Militarium Officiorum cap. II. I. Decurio nomina decuriatorum catalogo perſcripta habeto. II. Dum excubandum eſt, ſi quis infrequens fuerit, adnotato. III. Quos Circitores, quotâ vigiliâ circummittere debeat, non ignorato. IV. Excubitores ipſe ducito & deducito. V. Contubernalium ſuorum ingenia moreſque explorata habeto; ijſque ipſe exemplo incorruptæ vitæ præito. VI. Si quem ſuorum decuriatorum audiat pecuniæ prodigum eſſe, diligenter, an is fur ſit, an ab hoſte corruptus, inueſtigato. VII. Seditioſas equitum voces adnotato, & Præfectum admoneto. VIII. Æquus omnibus eſto, neminemque præ reliquis laboris immunem habeto. IX. Neminem è nocturnâ ſtatione dimittito, è diurnâ nulli incomitato copiam egredeundi facito. X. Verbis, non verberibus, ſi quis peccauerit, caſtigato; maiores culpas ad Præfectum deferto. XI. Nulli contubernali arma veſtéſve neceſſarias abalienare per eum liceto: ſed vt arma integra cultaque habeant, procurato. XII. Semper de Maioribus Præfectiſque honeſtè apud ſuos cenſeto, aliorumque alienis de rebus ſer-

mones coërceto. XIII. In hostilis exercitûs laudatores seuerè animaduertito. XIV. Vbi cum decuriâ fuerit castrametatus, potiùs exæquabit se socijs, quàm præponet. XV. Ægros sauciósve contubernales frequenter visito, deferríque in nosocomium & curari iubeto. XVI. Languentibus ex morbo, currus in itinere suppeditari facito.

CAPVT V.

Tubicines & Tympanistæ.

Necessitas tubarum in exercitu. Quàm varia tubis signa dantur. Vt promptè signis obtemperandum. Inflammat tubarum cantus pugnantium animos. Tubicinis egregij exemplum. Astus multiplici tubarum cantu adinuentus. Tubicines quales esse deceat. Tympana Indis pro tubâ. Inde etiamnum in equitatu Germanorum.

A VARIO instrumentorum genere varia cœpisse nomina, ostensum est suprà, vbi actum de equestribus signis, Tubicinis nempe, Liticinis, Buccinatoris, Cornicinis; quos omnes *Æneatores* communi nomine appellauerunt. Neque leuis administratio per hæc instrumenta. *Indubitatis enim per hæc sonis agnoscit exercitus, vtrùm stare vel progredi, an certè regredi oporteat; vtrùm longè persequi fugientes, an receptui canere,* ait Vegetius lib. III. cap. V. Vnde munus in vsu & honore. Tria verò tubæ signa hîc Vegetius expromit, standi, progrediendi, regrediendi; quæ duo nempe postrema incidunt cum illis quæ mox vocat insequendi, & receptûs: vnde *receptui canere*, apud Ciceronem; & *signum receptui dare*, apud Liuium. Nunc prætereà sternendi equi signum, quod vocant *Boutteselle*, & conscendendi signum, vt Liuius alibi, & ad arma concurrendi. Quin ampliùs etiam olim buccinæ cantu vigiliarum tempora distinguebantur. Indubitatos autem sonos rectè Vegetius dixit. *Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?* quærit Apostol. 1. Corinth. cap. XIV. Et quidem huic voci eques promptissimè obedire debet, re omni

ni prætermiſsâ: quo nomine Chryſantam præcipuè commendat Cyrus apud Xenophont. initio lib. IV. Pædiæ. quòd is nempe, audito receptûs ſigno, hoſtem percutere deſijſſet, quem ſtricto ſub gladio habebat; quam ob rem Tribunatu eum quoque ornauit Cyrus, ab obediendi promptitudine egregiè collaudatum. Certè tubarum imperia, non aliter ac ſacræ quædam voces, accipienda ſunt; cùm & tubæ ipſæ (quæ ſacris maximè adhibebantur) Tubiluſtrio ſolerent expiari, quo religioſiùs imperia acciperentur. Valet verò maximè tubarum cantus ad accendendos equitum equorumque in bellum animos, vt de Miſeno Virgil. lib. VI.

—— Quo non præſtantior alter
Aere ciere viros, Martemq; accendere cantu.
Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum
Et lituo pugnas inſignis obibat & haſtâ.

Timidos alioqui, qualem vnum Iuuenalis deſcribit Sat. XIV. exanimat Martialis ille ſonus:

—— Et trepido ſoluunt tibi cornua ventrem,
Cùm lituis audita. ——

Alios eſſe viros decet qui Marti operantur,

—— Quos caſtra iuuant, & lituo tubæ
Permiſtus ſonitus. ——

imò quos nec multarum ſimul clangor terreat, qui neque credant tot adeſſe turmas, quot exaudiunt tubas. Vulgaris enim iam aſtus eſt, ad augendam copiarum fidem, pluribus ſonare tubis, cùm ſubinde vix adeſt equitum decuria. Et quod probrum, videre equitem clangore tubarum exanimatum, equum verò ipſum exultantem? Melzus lib. I. cap. XIII. tubicines vult omnes eſſe circumſpectos, imò literatos. Prouidos quidem, ne, cùm ad hoſtem pro nuntijs mittuntur, viſa auditaque apud ſuos hoſti roganti prodant; ſed potiùs viſa ſuis renuntient: literatos, vt, abſente Vexillifero, catalogum ab eo excubiarum accipiant. Addam de equitum tympaniſtis, quos etiamnum Germani adhibent inter tubas. Ab Indis videtur is eſſe mos, auctore Curtio lib. VIII. *Porus*, inquit, *poſt*

elephantos posuerat sagittarios tympana pulsare solitos: id pro cantu tubarum Indis erat. Sed olim bellis sacris longè maximus tubarum honor.

CAPVT VI.

Quomodo ad equestres Magistratus facienda promotio.

Per scholarum gradus equites promouendi. Claudij Cæsaris in præsenti re disciplina. Vegetij querela de præposterâ promotione. Xenophontis, Onosandri, & Leonis Imperatoris consilium. Honores, equiti laborum finis. Alexandri & Theagenis æquitas in milite promouendo.

VIVERENT modò Fuluius & Curius Tribuni, quod dicturi essent de ambitu, non vnius T. Qu. Flaminij, sed omnium propè tirunculorum, qui docere volunt quæ vix didicerunt, & Duces esse priùs quàm milites fuêre; dicerent haud dubiè, quod dixisse eos Liuius scripsit lib. II. Decad. IV. cap. VII. *Iam Ædilitatem Præturamq; fastidiri; nec per honorum gradus documentum sui dantes, nobiles homines tendere ad Consulatum, sed transcendendo media, summa imis continuare.* Inde hæ quoque lacrymæ. Aliter certè Vegetius lib. XXI. cap. XXI. *In orbem quemdam,* inquit, *per diuersas cohortes, & diuersas scholas milites promouentur.* Et *Claudius Cæsar,* ait Suetonius cap. XXV. *equestres militias ita ordinauit, vt post cohortem, alam; post alam, Tribunatum daret.* Quid nunc? Ferè, quod Vegetius queritur lib. II. cap. III. *per negligentiam superiorum temporum robur infractum est, cùm virtutis præmia occuparet ambitio, & per gratiam promouerentur milites, qui promoueri consueuerant per laborem.* Optandum foret, quod Flaminius commendat lib. I. cap. VII. *Quemadmodum nemini confertur dignitas Doctoratûs, nisi confecto studiorum cursu, scientiaq; comparatâ; ita sanè ornari neminem debere equestri Magistratu, qui non pluribus se stipendijs probasset.* Ita solitum. Ælianus de Instruendis aciebus: *Optimus cuiusque decuriæ præponi, & ductor ceterorum omnium esse debet.* Onosander Strateg. cap.

cap. II. *Ipse Dux primipilos ceterosq́ ordinum ductores arbitratu suo aciei præficiat, eosq́ potissimùm, quos nouerit patriæ amantissimos, fidissimos, valentissimosq́; nihil vetabit, quin etiam locupletissimos & nobilissimos. Neque enim permultos Præfectos tam accurato morum ac vitæ examine licet expendere; quàm per solos Imperatores ac Duces, etiamsi diuitiarum cum nobilitate insolentior aliquando sit fastus.* Leo Imperator Tactic. c. xx. §. CXXVIII. *Tales deliges Præfectos, qui subiectis suis præstantiores sint: solet enim subditorum vulgus semper se ad Magistratuum suorum mores accommodare. Vetus verò verbum ita verum fiet, Non ceruos leonibus imperare, sed leones ceruis.* Bonis ergo illis temporibus, cùm veterani, ijque fortissimi, in Magistratus militares promouebantur, id quoque verum erat, quod Iustinus lib. XI. de Alexandri copijs scripsit: *Ordines nemo nisi sexagenarius duxit; vt si principia castrorum cerneres, senatum te alicuius priscæ Reipublicæ videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitauit: neque in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit.* At nunc, qui ne hostem vmquam vidêre, priùs iam ducere alios, quàm ire ipsi in hostem ambiunt: quibus mox omnis in pedibus spes est & salus; *vtq́ ad populandos finitimorum agros, tectaq́ vrenda, & capienda pecora, aliqua vis sit, ita in acie ac signis collatis nulla est*, ait Liuius lib. XXVIII. Certè, *aut Magistratus appetendus non est, aut à Dijs petendum, vt huic officio satisfaciamus*, inquit Xenophon in Hipparcho. Et quis præmiorum spe excitetur ad pugnam, vbi virtutis præmia omnia ambitio occupauit? Notum est illud Liuij lib. IV. *Eò impendi laborem ac periculum, vnde emolumentum ac honos speretur.* At grauem militiam, perpetuos labores, quotidiana pericula & vulnera quis ferat, vbi nulla honoris præmijque spes? *Nihil à quoquam expeti*, ait Tacitus Annal. XI. *nisi cuius fructum antè prouiderit.* En quàm alia Alexandro morum via. Curtius lib. V. cap. V. *Iudices dedit, præmiaq́ proposuit de virtute militari certantibus. Octo qui fortissimi iudicati essent* (nempe præteritorum bellorum pugnarumque occasionibus) *singulis militum millibus præfuturi erant. Chiliarchas vocabant*, &c. *Anteà quinge-*

quingenariæ cohortes fuerant, nec fortitudinis præmia cesserant. Ingens militum turba conuenerat, egregio interfutura certamini: testis eadem cuiusq; factorum, & de iudicibus latura sententiam; quippe verone, an falsò, honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causâ donatus est Adarchias senior, qui omissum apud Halicarnassen à iunioribus prælium, vnus maximè accenderat. Atque ex hac honorum tam æquâ distributione, tantam nactus est Alexander in exercitu suo concordiam, tantumque in se amorem militum omnium; quod Diodorus Siculus notauit lib. XVI. *Initâ de optimis quibusque censurâ, cùm multos ab amplis Magisteriis ad sublimiorem potestatis gradum submouisset, hac ratione factum est, vt omnes tandem Præfectos ad maiorem dignitatem, simul & amorem erga se firmissimum, proueheret.* Par Alexandro in æstimandâ militum virtute, faciendaque promotione, fuit Theagenes Atheniensis. Is enim, vt Frontinus refert lib. IV. cap. I. *cùm exercitum Megaram duceret, petentibus ordines respondit, ibi se daturum. Dein clàm equites præmisit, eosque hostium specie impetum in socios retorquere iussit. Quo facto, cùm inertissimus quisque retrò se dedisset, strenui autem in frontem prosiluissent; vt quemque inuenerat stantem, ita ad ordines militiæ prouexit.*

IN-

INDEX ET ORDO LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBRI PRIMI ARGVMENTVM.

EQVVS bello à naturâ factus, arte ad pugnam doctus. Equitandi ars initiò rudis, plurimarum rerum adminiculis adiuta, tandemque perfecta. Equo non viri modò sed feminæ militarunt. Quantæ Amazonum copiæ. Elephanti, cameli, magna olim belli præsidia, militiâ proscripti. Quadrigæ & falcati currus quondam belli terror, ab equestri exercitu dimissi.

LIBRI SECVNDI ARGVMENTVM.

EQVORVM quomodo paretur copia, equitumq́ue idoneus delectus. Equorum equitumq́ue arma & phaleræ. Vexilla, Tubæ, Cornua, Litui, Buccinæ, Tympana. Recensio equestris. Vetus equitum transuectio & probatio. Equitum stipendia & annona.

LIBRI TERTII ARGVMENTVM.

EQVITIS institutio præceptis atque exercitatione perficitur. Eques igitur docendus pietatem & artem suam: instituendus item

 equus,

LIBRI QVARTI ARGVMENTVM.

MVNIA equitis vniuersim continentur aut itineribus, aut præsidiis, aut castris, aut acie. In itinere exploratum dimittuntur, frontem faciunt, latera tegunt, agmen claudunt. In præsidiis interna externaque tuentur. In castris excubias, circuitionem, custodias habent. Extra castra stationibus disponuntur, pabulationes instituunt, speculatum eunt, insidias struunt, stationes hostium lacessunt, palantes excipiunt; aquatores, frumentatores, lignatores aggrediuntur; commeatum & subsidia impediunt, hostium statiua inuadunt, agros populabundi deuastant, in acie denique pugnam inferunt, aut defendunt.

 ante

LIBRI QVINTI ARGVMENTVM.

EQVITANDI dignitas ipsius naturæ & nominis argumento probata. Prærogatiuæ & præmia equitum singularia. Ignominiæ & pœnæ. Honor equis ipsis habitus. Hipparchi & Philarchi equitatum Græciç; Magister equitum Romanos equites regunt. Imperio in Orientem Occidentémque diuiso, quç ratio administrandi equitatûs. Qui tum Magistratus. Optio Magistri equitum, & summus mandatorum Curator, Magistratus noui, vt nonnulli alij. Seuiri, Tribuni, Præfecti alæ & turmæ, Decurio, Subdecurio, Vexillifer, Tubicines, antiqua nomina.

APPROBATIO SVPERIORVM.

OPVS inſcriptum De Militiâ Equeſtri, antiquâ & nouâ, à P. Hermanno Hugone Societatis noſtræ confectum, atque à deſtinatis arbitris lectum & approbatum, ego Iacobus Stratius, Societatis IESV per Flandro-Belgium Prouincialis, ex auctoritate admodum Reuerendi Patris noſtri P. Mutij Vitelleſci, Præpoſiti Generalis, in lucem prodire permitto. Cuius rei fidem manu meâ & officij ſigillo facio. Louanij, M. DC. XXIX. VIII. Martij.

Iacobus Stratius.

APPROBATIO CENSORIS.

TRACTATVS hic de Militiâ Equeſtri Libris quinque comprehenſus, variæ lectionis eſt, & multiplicis inſtructionis, nihilque continet quod Fidei noſtræ Orthodoxæ, néve probis moribus ſit contrarium. Quare pro tanti Ordinis ſplendore, cum fructu, tum ſtimulo & legentium voluptate (ita voueo) typis mandabitur. Nam, teſte Ariſtotele, apud Antiquos in equite omne robur. Sic enim de Marcello ait Virgilius:

Hic rem Romanam magno trepidante tumultu
Siſtet eques; ſternet Pœnos. ———

Datum Bruxellæ, pridie Nonas Nouembris, M. DC. XXVIII.

Henricus Smeyers S. Th. Licentiatus, Scholaſticus Bruxellenſis, & Ordinarius Librorum Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI IV. Hiſpaniarum & Indiarum Regis Catholici, & Potentiſſimi Belgarum Principis Priuilegio cautum eſt; nequis *De militiâ Equeſtri antiquâ & nouâ Libros quinque, Auctore* HERMANNO HVGONE Societatis IESV Sacerdote, præter Balthaſaris Moreti voluntatem vllo modo intra ſexennium imprimat, aut alibi terrarum impreſſos in Germaniæ Inferioris ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione Librorum, & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XXVIII. Nouembris, M. DC. XXVIII.

Signat.

Steenhuyſe.

LABORE ET CONSTAN

HUGO DE MILITIA EQUESTRI

CUM FIGURIS CORNELII GALLI

ANTUERPIÆ

1630.